

De Weeskamer van 's-Gravenhage

<https://hdl.handle.net/1874/362958>

A. qu. 192, 1943.

dissectie utredit 1943 gou

DE WEESKAMER
VAN 'S-GRAVENHAGE

MR. L. DE GOU

HT

Aan mijn Vader

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1392 9074

den Utrecht 1943

DE WEESKAMER VAN 'S-GRAVENHAGE

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN DOCTOR IN DE RECHTS-
GELEERDHEID AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT, OP GEZAG
VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS L. VAN VUUREN, HOOGLEERAAR
IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE, VOLGENS
BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT TE VERDEDIGEN
TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE FACULTEIT DER
RECHTSGELEERDHEID OP WOENSDAG 26 MEI 1943,
DES NAMIDDAGS TE DRIE UUR

DOOR

LEONARD DE GOU
GEBOREN TE 'S-GRAVENHAGE

N.V. DRUKKERIJ TRIO • 'S-GRAVENHAGE

Het is mij een waar genoegen op deze plaats mijn dank te betuigen aan alle Professoren, wier colleges ik het voorrecht had te volgen.

Aan U, Hooggeleerde de Monté ver Loren, geachte promotor, gevoel ik mij na de voltooiing van mijn proefschrift ten zeerste verplicht, voor de bereidwilligheid, waarmede U mij steeds te woord hebt gestaan, indien ik U om raad vroeg. Aan Uw opmerkingen is deze dissertatie veel verschuldigd.

Ook aan U, Hooggeleerde Rengers Hora Siccama, voel ik mij gedrongen mijn erkentelijkheid te betuigen. Bij het leggen van de grondslagen van mijn proefschrift onder Uw professoraat in het Oud-Vaderlandsch Recht heb ik Uw zeer te waardeeren steun ondervonden bij het oplossen van de moeilijkheden, welke zich bij den aanvang van dit werk hebben voorgedaan.

Tenslotte zij hier nog een woord van dank gebracht aan de ambtenaren van het gemeente-archief van 's-Gravenhage voor de wijze, waarop zij mij met hun veelzijdige archief-kennis behulpzaam zijn geweest.

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

INHOUD.

	Pag.
Inleiding	1
I. Ontstaan en oprichting van de weeskamer van 's-Gravenhage	3
II. De weesmeesteren	13
III. De bevoegdheden van de weesmeesteren	23
IV. De secretaris	34
V. Tractement en emolumenten van de weesmeesteren en van den secretaris	37
VI. De rentmeester-generaal	42
VII. De bode-kamerbewaarder	43
VIII. De advocaat en de procureur	46
IX. De weezen	47
X. De voogden	57
XI. Bewijs van uitkoop	67
XII. Beheer van de goederen der weeskinderen	77
XIII. Het overschietend geld en de Gecombineerde Kas	88
XIV. De boekhouding	94
XV. Seclusie van de weeskamers	97
XVI. De betrekkingen tusschen de weeskamer van 's-Gravenhage en de weeskamer van Batavia	106
XVII. De weeskamer van 's-Gravenhage gedurende de Bataafsche Republiek	110
XVIII. De weeskamer van 's-Gravenhage gedurende het Koninkrijk Holland	119
XIX. De weeskamer van 's-Gravenhage van de invoering der Fransche wetgeving tot het herstel van de onafhankelijkheid	127
XX. De weeskamer van 's-Gravenhage van 1813 tot 1852	133
XXI. De wet van 5 Maart 1852, houdende regeling der zaken van de voormalige wees- en momboirkamers	154
XXII. Slotconclusie	160
Bijlagen	161

INLEIDING

*Intelligentia principiorum janua est, per
quam introeundum ad veram perfectamque
alicujus rei cognitionem.*

Baldus.

Er zijn wellicht weinig rechtsinstellingen aan te wijzen, in welke geschiedenis zich de historie en het karakter van het Nederlandsche volk zoozeer weerspiegelen als in de weeskamers, die, hoewel sedert haar opheffing in 1852 in vergetelheid geraakt, in haar levensperiode een voorname rol speelden in de stad of het dorp, waar zij gevestigd waren en die door haar geslotenheid met een sfeer van geheimzinnigheid waren omgeven.

De weeskamers, welke volkomen onbekend waren in het Romeinsche Recht, waren instellingen van het Oud-Nederlandsche Recht, die haar grondslag vonden in de zorg van de overheid voor de weezen.

Niet alleen de groote verscheidenheid van recht der verschillende weeskamers, maar ook de dikwijls groote samengesteldheid harer rechtsbronnen waren oorzaak van vele en meestal ingewikkelde processen.

Het is dan ook begrijpelijk, dat het Hof van Holland in een missive van 21 September 1615 aan de Staten van Holland en West-Friesland aandrang op het maken van een generale ordonnantie voor het weesrecht en de weeskamers. Even begrijpelijk is het, dat de leden dezer Staten, zelf regenten zijnde, bevreesd door een dergelijke generale ordonnantie afstand te moeten doen van privileges en gewoonten hunner steden niet op deze missive ingingen, zoodat iedere weeskamer haar eigen recht behouden heeft.

Gaat men bij een onderzoek naar het weeskamerrecht alleen af op de instructie voor iedere weeskamer, zooals Mr. E. Bergsma in zijn dissertatie deed, ¹⁾ dan leidt dit tot verkeerde conclusies. Niet slechts, omdat zij één der vele rechtsbronnen van iedere weeskamer is, maar ook, omdat in den loop der jaren verscheidene bepalingen van de instructie voor een weeskamer en van de ampliaties daarvan in de praktijk wijzigingen ondergingen of zelfs geheel in onbruik geraakten.

¹⁾ E. Bergsma: Over de weeskamers zooals die vroeger in Holland en Zeeland bestonden. (Utrecht, 1855.)

Vooral het gewoonterecht neemt een zeer groote plaats in het weeskamerrecht in. Aangezien het archief van de weeskamer van 's-Gravenhage vrijwel in zijn geheel bewaard gebleven is, kon veel van haar gewoonterecht opgespoord worden.

Ondanks hun middeleeuwschen oorsprong en ondanks de vooral in de achttiende eeuw gebruikelijke seclusie van de weeskamers in de testamenten, zijn de weeskamers toch ongeschonden door de omwenteling van 1795 heengekomen.

Eerst door de invoering van den Code Civil hier te lande werd hun bestaan bedreigd, aangezien dit wetboek het instituut der weeskamers niet kende.

Het duurde echter nog tot 1852 eer de weeskamers officieel opgeheven werden.

Naar verhouding is aan de periode sedert 1811 veel aandacht gewijd om een beeld te geven van de groote verwarring, welke door de invoering van de Fransche wetgeving, mede daarna door het lange uitblijven eener algemeene regeling betreffende de weeskamers, omtrent haar rechtspositie ontstond en van de moeilijkheden, welke daarvan het gevolg waren.

De weeskamer van 's-Gravenhage bevond zich tot in de tweede helft van de zestiende eeuw in de Groote Kerk en werd vervolgens overgebracht naar het stadhuis, waar de weesmeesteren op de eerste verdieping de beschikking hadden over een tweetal kamers benevens over den zolder daarboven gelegen. ¹⁾ De eene kamer deed dienst als vergaderkamer voor de weesmeesteren, de andere als spreekvertrek. Het archief van de weeskamer was over deze beide kamers verdeeld en bevond zich ten deele ook nog op den zolder. Tot 1909 is het archief van de weeskamer op het stadhuis blijven berusten, in welk jaar het werd overgebracht naar het gebouw van het oud-archief der gemeente 's-Gravenhage.

¹⁾ Blijkens de stadsrekeningen waren deze beide kamers gelegen boven de burgemeesterskamer (Jaarboek „die Haghe”, 1896, pag. 153). De marmerversiering boven de deur van den voormaligen opgang draagt nog steeds het opschrift: „Thesaurie Verponding en Weeskamer”.

HOOFDSTUK I.

ONTSTAAN EN OPRICHTING VAN DE WEESKAMER VAN 'S-GRAVENHAGE.

Niettegenstaande de steeds verder schrijdende feodaliseering, waren er toch rechtskringen in het gebied van den graaf van Holland, welke niet als heerlijkheden in leen uitgegeven, doch in 's-graven boezem waren gebleven.

Het is te begrijpen, dat de graaf uit een oogpunt van prestige zorgde, dat tot deze ambachten in 's-graven boezem ook bleef behooren het ambacht, waarin de residentie van de graven van Holland gelegen was. Deze rechtskring heette „Haagambacht” en omvatte blijkens de „Informacie up den staet faculteyt ende gelegentheyt van de steden ende dorpen van Hollant ende Vrieslant om daerna te reguleren de nyeuwe schiltaele gedaen in den jaere MDXIV”¹⁾ de buurschappen „Haghe”, „Sceveninghen”, „Eyckenduynen”, „half Loesduynen” en „Nyeuweveen”. Haagambacht heeft echter niet altijd dezen omvang gehad.

Tot in de tweede helft van de dertiende eeuw was het Haagambacht beduidend kleiner. Eerst nadat de graaf er zijn nieuwe hof had doen bouwen heeft hij het met verschillende gebiedsdeelen uitgebreid, welke tot de omringende rechtsgebieden behoorden. Scheveningen bijv. werd blijkens het oude leenregister van Floris V²⁾ in dien tijd nog in leen gehouden door den heer van Wassenaar; de „Myente” — een deel van „Eyckenduynen” — behoorde in 1266 nog tot het ambacht van Monster³⁾ enz.

In het grafelijke domein genaamd „die Haghe”, dat later tot een zelfstandig ambacht werd verheven, had zich door kolonisatie⁴⁾ een buurschap gevormd, welke genoemd werd het „dorp van der Haghe”.⁵⁾

1) Uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde.

2) James de Fremery: Supplement op het Oorkondenboek van Holland en Zeeland, N°. 228, pag. 173.

3) Van den Bergh: Oorkondenboek van Holland en Zeeland, II, pag. 140.

4) Aangezien blijkens de Rentmeesters Rekeningen van Noord-Holland vrijwel alle grond waarop het „dorp van der Haghe” gelegen was tijnsplichtig aan den graaf was, kan met vrij groote zekerheid aangenomen worden, dat deze buurschap oorspronkelijk een kolonisatie was op grafelijk domein.

5) Leenk. Reg. Liber IV, fol. 133; Francyne Reg., fol. 1, 1 vs., 17 vs., enz.

Ook na de verheffing tot ambacht komt voor dit geheele grafelijke domein naast de naam „Haagambacht” ook nog de oude naam „die Haghe” voor.

Aangezien nu in het „dorp van der Haghe” het gerecht van het geheele ambacht benevens het grafelijke hof gevestigd was en bovendien van de zeven schepenen van het Haagambacht er zes ingezetenen van het „dorp van der Haghe” waren (de zevende was uit Scheveningen) kreeg het „dorp van der Haghe” in die mate de hegemonie over de andere buurschappen, die in het Haagambacht waren opgenomen, dat op den duur ook van „die Haghe” (den Haag) gesproken werd, indien alleen het dorp bedoeld werd.

Wanneer echter sprake is van baljuw, schout, burgemeesteren, schepenen, weesmeesteren enz. van die Haghe, den Haag of 's-Gravenhage, dan dient niet uit het oog verloren te worden, dat zij waren baljuw, schout enz. van het geheele Haagambacht.

Voor het geldelijk beheer had de graaf het graafschap Holland in enkele groote rentmeesterschappen verdeeld, aan het hoofd waarvan rentmeesters stonden.

Zoo had men de rentmeesterschappen Noord-Holland, Zuid-Holland, Kennemerland, Waterland en Amstelland.

Het rentmeesterschap Noord-Holland omvatte Rijnland, Delfland, Schieland en het land van Woerden en werd dus in het Zuiden begrensd door de Maas en in het Zuid-Oosten door den IJssel. Het Haagambacht lag dus in het rentmeesterschap Noord-Holland.

De rentmeester van Noord-Holland zetelde te 's-Gravenhage en had zijn „contoir” op het Binnenhof. ¹⁾ Hij had echter niet alleen het financieele beheer van het Haagambacht als domein van den graaf, doch oefende merkwaardigerwijze tevens de functies van baljuw en schout over het Haagambacht uit in naam van den graaf. ²⁾ Bovendien was hem het financieele en administratieve

¹⁾ Rentm. Rek. van Noord-Holland van 1471, fol. 200 r. en vs.

²⁾ Philippus van Leyden (De cura rei publicae et sorte principantis, uitgave Fruin en Molhuysen, casus XXXII, 21) wijst op deze meervoudige functie van den rentmeester van Noord-Holland, als hij van dezen zegt: „qui esse balivus eo ipso consuevit in Haga.”

Deze mededeeling is in overeenstemming met andere bronnen bijv.:

a. Rentm. Rek. van Noord-Holland van 1316, fol. 1: „Item dit is Enghebrechts (d. i. Enghebrecht van Voorschoten, de rentmeester van Noord-Holland) innemen van den scoutambacht in den Haghe.”

b. Bij privilege van 1325 (Reg. Leenk. E. L. 2, fol. 39) kregen de schepenen van die Haghe het recht om „met onsen meyster van onsen hove” keuren te maken „up wiin, up broet, up bier, up voedercoirn ende up voider ten paerde.” De rentmeester van Noord-Holland was dus blijkens dit privilege voorzitter, d. i. schout, van het college van schepenen.

beheer van het grafelijke hof opgedragen, ¹⁾ uit welken hoofde hij dus ook „meyster van den hove” was. ²⁾

Van ouds kwam den souverain de bescherming toe van de vreemdelingen, de weduwen, de weezen, de geestelijken, de kerken en de kloosters. ³⁾

Het uit deze bescherming voortvloeiende recht van oppervoogdij over de weezen liet de graaf voor wat betreft het Haagambacht over aan den „meyster van den hove”, den rentmeester van Noord-Holland. Dit blijkt o.a. uit een acte van 10 Augustus 1332 ⁴⁾ luidende:

„Wi Willem, grave enz. maken kond enz. dat wi Janne, onser valckenair, alsulke gratie ghedaen hebben, dat wi willen, dat sijn wijf ende sine kinderen na sine doet ghebruken sulke vrijhede als hi nu heeft ende dienst vrij bliven van sulke goede, als hi nu dienst vrij es. Voirt, dat soe wie meester van onsen weghe in die Haghe es, jof dat soe wie Jan voirs. selve dair toe kieset voir sine doet sine kindere te vermontbaren, dat die sier kindere montbair wesen sal ende soe watter die ghecoren montbair toe doet ter kindere oirbair, dat sullen wi ghestade houden.”

Langzamerhand gaat zich in dit ambacht sedert het begin van de veertiende eeuw een proces voltrekken, dat zich ook in vele andere rechtskringen van Holland, hier vroeger daar later, afspeelt, namelijk het terugdringen van de macht van den graaf door de financiëel steeds krachtiger wordende bureu, die als tegenprestatie voor de extra beden privileges ontvangen.

Zoo zien wij in dit ambacht sedert 1307 als vertegenwoordigers van de bureu de schepenen verschijnen, die met den rentmeester van Noord-Holland als schout een tijnsgerecht — tevens belast met

¹⁾ Dit blijkt uit de Rentm. Rek. van Noord-Holland.

²⁾ Jhr. Mr. Th. van Riemsdijk: De tresorie en kanselarij van de graven van Holland en Zeeland uit het Henegouwsche en Beiersche huis, pag. 10 e.v.

³⁾ Capitulare missorum generale (editie Boretius et Krause, pag. 93); Marculfi formulae I, N°. 8 (editie Zeumer); van den Bergh: Oorkondenboek van Holland en Zeeland II, pag. 387; de Blécourt: Kort begrip van het Oud-Vaderlandsch Burgerlijk Recht, vijfde druk, pag. 125.

Als gevolg van deze bijzondere bescherming hadden de weezen evenals de andere personae miserabiles als forum privilegiatum eerst 's-graven Raad en vervolgens het Hof van Holland (art. V van de instructie voor het Hof van Holland van 4 September 1462 en artt. VIII en XII van de instructie van 20 Augustus 1531).

J. Ph. de Monté ver Loren: De historische ontwikkeling van de begrippen bezit en eigendom in de landsheerlijke rechtspraak over onroerend goed in Holland, Hoofdstuk VIII.

⁴⁾ Reg. Leenk. E. L. 1, fol. 95 vs.

de overdracht van tijnsgoederen — vormen, welk college langzamerhand in het bezit weet te komen van de lage jurisdictie en ook het recht tot het maken van keuren op bepaalde onderwerpen. ¹⁾

Omstreeks het midden van de veertiende eeuw wordt de rentmeester van Noord-Holland op de navolgende wijze zoowel uit het bestuur als uit de rechtspraak van het Haagambacht verdrongen.

Reeds in 1354 blijkt het baljuw- en schoutambt van het Haagambacht van het rentmeesterschap van Noord-Holland afgescheiden te zijn. In dat jaar werd Adaem van Berwaerde, een ander dan de rentmeester van Noord-Holland, door den graaf belast met „onse bailjuscap uter Hage en scoutambocht tot onsen wederseggen.” ²⁾

In 1356 ³⁾ werd het baljuwambt van het schoutambt gescheiden; de baljuw werd benoemd door en was rekenplichtig aan den rentmeester van Noord-Holland, de schout werd benoemd door den baljuw, doch op voordracht van den rentmeester.

In 1357 wordt de rentmeester van Noord-Holland voor goed gebannen uit de rechterlijke- en bestuursaangelegenheden van het Haagambacht. Sedert dat jaar toch werd de baljuw niet meer benoemd door den rentmeester van Noord-Holland, doch door den graaf zelf en was hij hem rekenplichtig; de baljuw stelde rechtstreeks den schout aan, die eveneens slechts rekenplichtig was aan den graaf zelf. Tenslotte maakt de graaf nog enkele jaren daarna het benoemingsrecht van den schout los van de bevoegdheden van den baljuw en benoemt verder zelf den schout. ⁴⁾

Sedert 1357 wordt dan ook de graaf bij de rechtspraak in het Haagambacht niet meer vertegenwoordigd door den rentmeester van Noord-Holland, doch door den baljuw of den schout.

De baljuw had de berechting van alle crimineele en civiele zaken „uutgezeit ende behoudelic van valsche zegelinge, valsche getuijge, valsche munte, dootslagen, ⁵⁾ vredebraken, ontschakingen, vrouwecracht, moort, moortbrant, reeroef, straetroef, conspiracie, despiracie, monopole, clockslach, ende andere gelijcke groote ende exempte breucken, mitsgaders alle confiscaciën, spruijgende uut alle crimineele saken in de voirs. officie verschijnende, alle twelcke an mijnen genaedigen heere besondert ende gereserveert is.” ⁶⁾

1) Leenk. Reg. E. L. 2 fol. 39; Francyne Reg. fol. 2 vs. enz.

2) Leenk. Reg. E. L. 25.

3) Leenk. Reg. E. L. 29, fol. 1.

4) Leenk. Reg. Liber IV, fol. 291.

5) Met het woord „dootslagen” kunnen hier alleen bedoeld zijn „dootslagen mitte opgesette lage”, aangezien „simpele” doodslag door baljuw en welgeboren mannen berecht werd.

6) Baljuwrekeningen 1475—1476.

Door baljuw en welgeboren mannen werden berecht „simele“ doodslagen, toebrengen van wonden, vechten, „simele diefte“, „verbeurde peijnen“, dadingen over doodslagen en diefstallen, „lijflicke saken“, kwaadsprekerij, slaan met de vuist, kijven, het dragen van verboden wapenen, enz. ¹⁾

Door baljuw en schepenen werden de overtredingen berecht van de keuren gemaakt door schout en schepenen. ²⁾

Het college van schout en schepenen krijgt hoe langer hoe meer bevoegdheden.

Na aanvankelijk slechts een tijnsgerecht te zijn geweest, kreeg het vervolgens de berechting van „schade en schulden“, ³⁾ het recht tot het innen en „uijtpenden“ van het schot, ⁴⁾ het recht tot het maken van keuren op verschillende onderwerpen ⁵⁾ enz. Al deze bevoegdheden werden als tegenprestaties voor extra bedden door den graaf gegeven.

Door geldnood gedwongen gaat de graaf er in 1433 toe over, het baljuwambt van het ambacht die Haghe te verpachten. ⁶⁾ Doch ook hierbij blijft het niet. Op 18 Maart 1451 verleende Philips van Bourgondië aan 's-Gravenhage verschillende vrijheden en bepalde o.a. „consentieren ende machtigen mit desen onsen brieve, dat voirtan onse scout ende gerechte van der Hage, die nu zijn of naemaels wesen mogen zullen, vervoichden ende regieren of doen regieren bij vier eerbaire ende rijke mannen alle weeskinderen ende anderen jongen buyrluyden vuter Hage, die niet tot hoeren jaeren gecommen en zullen wesen of jairich ende mondich zijn ende hun so qualiken ende onnutteliken regieren ende wech brengen hoir goet, dat noid zy hunluden te vervoichden, diewelke onsen voirschreven scout, gerechte of die ghene bij hunluden geset wezende den voirschreven kinderen ende huere goeden te regieren, zullen goede rekenynge ende bewijs dair of doen voir hoeren naisten vrienden ende magen, gelijk men dat doet in enigen onsen steden van Hollant thien jairen lang gedurende ende dair en teynden nae onsen wederseggen.“ ⁷⁾

Evenals elders in Holland was ook in het Haagambacht tot het midden der veertiende eeuw alleen de langstlevende ouder geboren voogd. Waren beide ouders overleden, dan verviel het recht om te verwoogden aan den graaf.

1) Baljuwrekeningen 1475—1476 en 1476—1477.

2) Francyne Reg. fol. 2 vs.

3) Francyne Reg. fol. 10.

4) Francyne Reg. fol. 2.

5) Francyne Reg. fol. 9 vs. e.v.; Rekenkamer Bres, Roode Reg. fol. 32, enz.

6) Leenk. Reg. 326, fol. 45.

7) Francyne Register fol. 10 vs.

X Het was Keizerin Margaretha, die bij privilege van 28 Mei 1346 ¹⁾ aan Noord-Holland en dus ook aan Haagambacht afstand deed van dit haar toekomende recht ten behoeve van de vier vierendeelen ²⁾ blijkens den navolgenden tekst uit dit privilege:

„Voort soo geven wy onsen goeden luyden voorsz. dat alle besturven kinderen, die geenen regtgeboren voogt en hebben, ende niet self mondig en waren, dat die vier vierendeel eenen man daer toe setten sullen, die kinderen te verwoegden, ende die voogt sal jaerlycks een rekeninge doen voor die vier vierendeel van der kinderen goedt voorseyt, ende dat goet sal die voogt opbeuren ter tyt toe dat die kinderen selfs mondig werden, ende hy self leggen inder kinderen oirbaer, bij den vier vierendeel als voorseyt is, also verre als die kinderen, nog heur goet niet versuymt, nog verwaerloost en worden bij ondragtigheden van haer vier vierendeelen.”

Wij zien dus, dat Philips van Bourgondië het recht om te verwoegden, dat door Keizerin Margaretha aan de vier vierendeelen was toegekend, bij bovengenoemd privilege van 1451 in handen legt van schout en schepenen van die Haghe. Het is niet onmogelijk, dat de graaf zich hiertoe genoodzaakt heeft gezien door een slechte ervaring met familievoogdij over de weezen, welke ervaring wij ook heden ten dage met de familievoogdij over goederen van weeskinderen kunnen opdoen.

Alhoewel krachtens dit privilege van 1451 schout en schepenen het recht kregen om weesmeesteren te benoemen, bleef aanvankelijk het „vervoichden ende regieren” van de weeskinderen bij henzelf berusten.

Door het steeds omvangrijker worden der werkzaamheden van het college van schout en schepenen, als hebbende het dagelijksch bestuur, naast zijn rechterlijke functie, ging het er in 1482 toe over, krachtens het aan schout en schepenen bij privilege van 1451 verleende recht, weesmeesteren te benoemen.

Een daartoe strekkende resolutie of commissie ontbreekt, aangezien de resolutieboeken van schout en schepenen uit deze periode verloren zijn gegaan. ,

Desalniettemin kan toch het jaar 1482 aangenomen worden als het stichtingsjaar van de Haagsche weeskamer, aangezien eerst in dat jaar de administratie van de weeskamer een aanvang neemt.

Nadat de graaf — zooals reeds vermeld — in 1433 het baljuwambt verpacht had, was hij er inmiddels in 1481 ³⁾ toe overgegaan ook het schoutambt te verpachten. Doch ook hierbij bleef het niet.

1) Van Mieris: Groot Charterboek II, fol. 713.

2) De vier vierendeelen waren de vier grootouders en hunne afstammelingen

3) Rekenkamer, Commissie Register II.

Nieuwe geldnood van den graaf, ditmaal van Philips den Schoonen, was oorzaak, dat de macht van de buren ten koste van 's-graven macht wederom kon toenemen. Had de graaf steeds, zoolwel het baljuw- als het schoutambt verpacht aan een particulier naar zijn willekeur, in 1505 gaf hij aan de schepenen, gemeene buren en rijkdom van die Haghe tegen betaling van 400 Vlaamsche ponden „bij vorme van pacht” het recht ieder jaar zelf een voordracht van zes „goede noetabele mannen” op te maken en hem te geven, waaruit hij dan één als baljuw zou benoemen. ¹⁾

Nauwelijks enkele maanden later, eveneens nog in het jaar 1505, werd door den graaf niet alleen de Noordermolen, ²⁾ het klerkambt en het bodeambt, doch ook het schoutambt aan schepenen en buren van het Haagambacht verpacht, als tegenprestatie voor eene nieuwe leening door hen aan den graaf gedaan. ³⁾

Het merkwaardige is nu, dat wij blijkens de baljuwrekeningen, sedert de verpachting van het baljuwambt aan de buren van die Haghe, dus sedert 1505, de baljuw met de schepenen zien optreden in de berechting van die delicten, welke daarvóór door den baljuw met welgeboren mannen berecht werden. ⁴⁾

Een tweede gevolg van de verpachting van het baljuw- en schoutambt aan de buren van die Haghe was, dat de uitoefening van de rechten, door baljuw en schout als ambtenaren van den graaf, thans feitelijk in handen kwam van de buren, aangezien door hun vertegenwoordigers slechts diegenen op de voordracht voor baljuw en schout werden geplaatst, waarvan zij zeker waren, dat zij hun wil zouden uitvoeren.

Dientengevolge kwam dus door de verpachting van het schoutambt aan de buren ook de oppervoogdij, welke krachtens het privilege van 1451 door schout en schepenen werd uitgeoefend, thans geheel in handen van de vertegenwoordigers der buren.

Keizer Maximiliaan bevestigde in een privilege van 28 Maart 1513 dit in 1451 toegekende recht met de woorden:

„Item, dat de baillu, schout, burgermeesters ende scepenen een-

¹⁾ Rekenkamer, Grauw Bonte Register fol. 230 vs. en Zwart Bonte Register fol. 18 e.v.

²⁾ Een van de molens, waar de buren van het Haagambacht verplicht waren hun koren te laten malen, als gevolg van het recht van den wind, dat den graaf toekwam.

³⁾ Francyne Reg. fol. 35 vs. e.v.

⁴⁾ In dit verband zij er hier op gewezen, dat in het Haagambacht reeds een eeuw tevoren de tegenstelling tusschen welgeborenen en schepenen verzwakt was door een privilege van 1407 (Francyne Reg. fol. 4 vs. e.v.) waarin o.a. bepaald werd: „Oic so sal een yglick scepen of die scepen geweest heeft, vrede mogen eyschen, nemen ende maken, gelijken eenen wailgeboren man.”

drachtelic ende gesamender hant alle jaire kiesen ende ordineren zouden vier goede mannen, die weesmeesters dat jaer zijn zouden, mids doende in hueren handen behoorlijcken eedt, welke weesmeesters ten minsten eens ter weke vergaderen zouden, omme die weeskinderen ende huerlieder goeden te administreren." ¹⁾

Bij vergelijking van de woorden van het privilege van 1451 met die van het privilege van 1513 blijkt, dat in laatstgenoemd privilege behalve de schout en de schepenen ook nog de baljuw en de burgemeesteren genoemd worden.

Dat de baljuw thans ook zijn stem mocht uitbrengen deed aan het door de vertegenwoordigers der burgerij verkregen recht niets af, aangezien immers ook het baljuwambt in 1505 door hen gepacht was.

De burgemeesteren in dit privilege genoemd, verdienen nadere toelichting, aangezien zij tevens schepenen waren. De oorzaak hiervan was, dat door de steeds meer toenemende bevolking ook de werkzaamheden van de schepenen op bestuursgebied naast hun rechterlijke functie grooter werden en zij tot verdeling van de werkzaamheden overgegaan waren. Speciaal de twee of drie laatst benoemde schepenen werden met de meer financieele en administratieve functies belast en werden wel als „burgemeesteren” betiteld. Deze twee schepenen zijn natuurlijk ook bedoeld met de „twee scepens” genoemd in art. IV van de instructie voor de weeskamer.

Reeds in 1513 was door schout en schepenen bij den landsheer een verzoek ingediend om het stadsbestuur met burgemeesteren uit te breiden, maar aangezien dit verzoek toen afgewezen werd, bleven de twee of drie laatst benoemde schepenen met de financieele en administratieve bevoegdheden belast. Eerst bij octrooi van 16 November 1559 ²⁾ krijgt die Haghe het recht haar bestuur met twee burgemeesteren uit te breiden. ³⁾ Al de financieele en administratieve bevoegdheden, waarmede de twee of drie laatst benoemde schepenen belast waren, werden in 1559 aan de nieuwe burgemeesteren opgedragen.

Tot de aan burgemeesteren opgedragen werkzaamheden behoorde o.a. het toezicht op de weeskamer. Indien dus na 1559 de weesmeesteren autorisatie noodig hadden om bepaalde handelingen te verrichten, zooals het vervreemden van onroerend goed, het in

¹⁾ Francyne Reg. fol. 77.

²⁾ Francyne Register, fol. 158.

³⁾ In 1591 werd aan die Haghe het recht verleend nog een derden burgemeester te benoemen. (Francyne Register fol. 214).

rechte aangaan van een accord enz., ¹⁾ dan moesten zij zich hiertoe met een request tot de burgemeesteren wenden, die dan hierop hun appointment gaven. Deze appointementen werden evenals alle andere appointementen van de burgemeesteren geminuteerd in het appointementen-register van het college van burgemeesteren. Gedurende het tijdvak van 1625 tot 1671 is echter door burgemeesteren een apart protocol bijgehouden van appointementen op requesten betreffende weeskamer-zaken.

Hieruit is het dus te verklaren, waarom de Haagsche burgemeesteren zich wel noemden opperweesmeesteren.

Behalve aan de appointementen van het college van burgemeesteren en aan de resoluties van het college van baljuw, schout, burgemeesteren en schepenen, dat tezamen met de vroedschap ook wel genoemd werd de „vergadering der Wet”, waren de weesmeesteren natuurlijk ook nog gehouden aan de resoluties van de vroegere weesmeesteren en aan de resoluties betreffende voogden, weeskinderen of weeskamers gemaakt door de Staten van Holland en West-Friesland of door de Staten-Generaal, benevens aan het in het Haagambacht geldend gewoonterecht.

In aansluiting op het bovengenoemde privilege van 28 Maart 1513 werd door schout en schepenen „int bijweesen van der vroetscap” bij ordonnantie op 31 Augustus 1513 aan de weeskamer een instructie gegeven. ²⁾

Vergeleken bij de instructies, welke van de vele overige weeskamers bewaard zijn gebleven, kan van de instructie voor de Haagsche weeskamer gezegd worden, dat zij zeer summier is.

Tenslotte nog een enkel woord over de financiën van het Haagambacht in verband met het tractement en de emolumenten van de weesmeesteren.

Het Haagambacht had aanvankelijk geen eigen thesaurie. De rentmeester van Noord-Holland inde blijkens de rentmeestersrekeningen de gelden, waarmede de graaf de bureu van het Haagambacht belast had, zooals het schot, de botting, ³⁾ de beden enz.

Langzamerhand werden echter de schepenen door den graaf belast met het innen van de door den graaf opgelegde belastingen. De graaf maakte daarmede een aanvang in 1375, toen hij aan de schepenen het recht gaf om zelf het schot te mogen innen. ⁴⁾ De schepenen betaalden nu uit de door hun geïnde schotponden,

1) Zie pag. 31.

2) Zie bijlage A.

3) De botting was een belasting, die tot 1397 alleen in de oneven jaren, doch nadien om de drie jaar geheven werd.

4) Francyne Reg. fol. 2.

alvorens deze aan den graaf af te dragen, de reparatiekosten van bruggen, de ambtskleeding voor de leden van het gerecht, de wedden van de verschillende ambtenaren en andere onkosten voor de huishouding van het Haagambacht. ¹⁾ Deze ambtenaren werden dus niet betaald uit eigen middelen van het Haagambacht, doch uit inkomsten van den graaf.

Eerst in 1483 krijgt het Haagambacht eigen inkomsten. De graaf verleende toen aan baljuw, schout en schepenen het recht om een accijns te heffen op wijn en bier ten bate van die Haghe. ²⁾

Aangezien de schepenen sedert 1375 behalve het schot ook nog verscheidene andere inkomsten uit het Haagambacht voor den graaf moesten innen zooals bijv. het schoorsteengeld, werd in 1513 ³⁾ op voorstel van de schepenen door den baljuw voor die Haghe een thesaurie met twee thesauriers ⁴⁾ ingesteld voor het beheer van de inkomsten van het Haagambacht. De gelden, welke door de schepenen ten behoeve van den graaf geïnd werden, werden door hen zelf geadministreerd en verantwoord en liepen dus niet over de thesaurie.

Ter onderscheiding van de thesaurie werden de financieele werkzaamheden door de schepenen ten behoeve van den graaf verricht „reekeninghe particulier” genoemd. Deze „reekeninghe particulier” behoorde tot de werkzaamheden, welke in 1559 door de schepenen aan de burgemeesteren overgedragen werden.

Naar de ijzeren kist, die voor dit doel op de burgemeesterskamer stond, werd de naam „reekeninghe particulier” veranderd in „reekeninghe van de kist”, kortweg ook wel „de kist” genaamd.

Zooals uit het voorgaande voortvloeit, werden de tractementen voor de functionarissen van de weeskamer aanvankelijk voldaan uit de voor den graaf geïnde schotponden, dus uit de „reekeninghe particulier”. De verhoogingen, welke deze tractementen in de zeventiende en achttiende eeuw ondergingen werden echter zoowel uit „de kist” als uit de thesaurie voldaan.

Ook na de „verlatinghe” bleef „de kist” bestaan, aangezien de Staten van Holland en West-Friesland in de plaats getreden waren van den landsheer.

De presentiegelden werden echter alleen uit de thesaurie betaald.

1) „Informacie upt stuck der verpondinghe” van het jaar 1514, pag. 343.

2) Francyne Reg. fol. 17 vs. e.v.

3) Francyne Reg. fol. 77.

4) Sedert 1556 was er één thesaurier.

HOOFDSTUK II.

DE WEESMEESTEREN.

Zoowel in het privilege van 1451 als in het privilege van 1513 wordt gesproken van vier weesmeesteren.

De ordonnantie van 31 Augustus 1513 bevattende de instructie voor de weeskamer gemaakt door „schout ende scepenen van der Hage, int bijwesen van der vroetscap”, bepaalt echter, dat er slechts drie weesmeesteren benoemd moesten worden, hetgeen trouwens reeds gewoonte was geweest van 1482 af, het jaar, waarin door schout en schepenen voor het eerst op grond van het privilege van 1451 een afzonderlijk college van weesmeesteren was ingesteld. Waarschijnlijk vond de magistraat een college van vier weesmeesteren aanvankelijk te groot voor het toenmalige 's-Gravenhage, doch later is het ook meestal bij dit getal drie gebleven. ¹⁾

Slechts gedurende eenige korte perioden werd er een vierde weesmeester aan het college toegevoegd. De oorzaak hiervan was gewoonlijk hooge ouderdom of ziekte van een der andere weesmeesteren. Deze vierde weesmeester droeg den titel van supernumerairen weesmeester en werd meestal bij de eerstvolgende vacature in het college benoemd tot gewoon weesmeester. Het verschil bestond hoofdzakelijk hierin, dat een supernumeraire weesmeester minder inkomsten kreeg. Een enkele maal gebeurde het wel eens, dat aan het college een vierde weesmeester werd toegevoegd, die niet den titel van supernumerairen weesmeester, doch dien van gewoon weesmeester kreeg. Zoo werd er b.v. door den magistraat bij resolutie van 22 November 1746 besloten, dat in de plaats van den overleden weesmeester Mr. P. van Wouw en van den afgetreden supernumerairen weesmeester Mr. G. N. Ruymveld zouden benoemd worden tot gewone weesmeesteren Mr. D. van Assendelft en Mr. J. van Breugel, ieder op gelijk tractement en emolumenten als de twee andere gewone weesmeesteren, echter met dien verstande, dat alleen de twee oudste gewone weesmeesteren en de

¹⁾ In het jaar 1574 hebben blijkens de administratie-registers acht verschillende personen het weesmeesterambt vervuld. De oorzaak hiervan was de bezetting van 's-Gravenhage door de Spanjaarden in dat jaar, tengevolge waarvan de meeste regeeringspersonen, waaronder ook de weesmeesteren, uitgeweken waren. Enkele personen hebben in die periode het weesmeesterambt waargenomen.

nieuw benoemde Mr. D. van Assendelft benevens de secretaris zouden genieten het emolument, voortspruitende uit de administratie der contante gelden ter weeskamer gebracht.

Mr. J. van Breugel zou dit emolument eerst mogen genieten bij overlijden van één der overige drie.

Alhoewel dus thans de titel dezelfde geworden was, bleef er toch een verschil bestaan. Dat dit echter een uitzonderingstoestand gold en de magistraat in het geheel niet van plan was in de toekomst het college uit vier gewone weesmeesteren te laten bestaan, blijkt duidelijk uit de bepaling in dezelfde resolutie: „en dat bij de eerste vacature van een van de voors. 4 weesmeesteren ampten geen vierde ordinaire weesmeester wederom aangesteld, maer de voors. plaets als dan gemortificeert zal werden; gelijk deselve nu voor als dan gemortificeert werd mits deese." De oorzaak dezer tijdelijke gelijkstelling zal waarschijnlijk wel een quaestie van regentenfamilieprestige geweest zijn.

Toen na overlijden van Mr. D. van Assendelft bleek, dat het noodig was, dat het college toch uit vier weesmeesteren bestond, werd bij resolutie van schout, burgemeesteren en schepenen van 2 November 1752 wederom een supernumeraire weesmeester benoemd. Sedert dien bestond het college steeds uit drie gewone en één of meer supernumeraire weesmeesteren.

Zoo werd bij resolutie van schout, burgemeesteren en schepenen van 16 November 1757 de zoon van een blind geworden weesmeester aangesteld als adjunct-weesmeester en zelfs werd door hen bij resolutie van 23 Januari 1792 wegens „de caduciteit" van twee der drie gewone weesmeesteren een derde supernumeraire weesmeester benoemd, zoodat het college dus toen bestond uit drie gewone en drie supernumeraire weesmeesteren.

De laatst overgebleven supernumeraire weesmeester werd in 1796 benoemd tot gewoon weesmeester; sedert dien is er buiten de drie gewone weesmeesteren geen supernumeraire weesmeester meer benoemd, hetgeen toen ook niet meer noodig was, aangezien de werkzaamheden der weeskamer door het steeds meer secluideeren van de weeskamer in de testamenten steeds geringer werden.

Toen door de invoering van de Fransche wetgeving de Haagsche overheid zich niet meer met de weeskamer bemoeide, werden in de door het overlijden van twee der drie weesmeesteren ontstane vacatures geen nieuwe meer benoemd, totdat op 25 December 1835 ingevolge art. 2 van het K.B. van 1 April 1835 het college van weesmeesteren wederom werd aangevuld tot drie leden. ¹⁾

¹⁾ Zie pag. 149.

Volgens het privilege van 1451 werden weesmeesteren benoemd door „scout ende gerechte” d.i. door schout en schepenen en volgens het privilege van 1513 door baljuw, schout, burgemeesteren en schepenen.

De Haagsche magistraat heeft dit recht hem bij privilege gegeven niet in zijn vollen omvang aan zich kunnen houden. Immers, in de instructie bij provisie voor de burgemeesteren van 's-Gravenhage, gegeven op 6 Juli 1560 door Prins Willem van Oranje als stadhouder van Holland, staat sub 2, dat „de kerckmeesteren, Heyligegeestmeesteren, wesenmeesteren, Getydemeesteren, Huyssitten ende Leproesmeesteren” van 's-Gravenhage jaarlijks gekozen zouden worden door den stadhouder of door den president van het Hof van Holland uit een voordracht gemaakt door baljuw, schout, burgemeesteren en schepenen.

De president van het Hof van Holland, benoemde bij afwezigheid van den stadhouder, zooals b.v. in 1582, 1583 en 1584.

De oorzaak van deze machtsbeknotting blijkt niet. Wellicht achtte Prins Willem van Oranje het van politiek belang, dat de stadhouder het recht tot het benoemen van verschillende functionarissen in het Haagambacht, alwaar de hooge staatscolleges gevestigd waren, aan zich hield.

Door het intreden van het eerste stadhouderlooze tijdperk werden verschillende souveriniteitsrechten van den stadhouder in niet stemhebbende steden door de Staten van Holland en West-Friesland uitgeoefend. De stemhebbende steden zorgden wel, dat zij de door den stadhouder over haar zelf uit te oefenen souveriniteitsrechten terstond aan zich trokken.

De Staten van Holland en West-Friesland verleenden echter reeds bij octrooi van 30 Januari 1653 aan schout, burgemeesteren, schepenen en vroedschap van 's-Gravenhage het recht om zelf alle kerkmeesteren der kerken en regenten der godshuizen, stichtingen enz. in 's-Gravenhage te benoemen, doch merkwaardigerwijze behielden deze Staten zich het recht voor de weesmeesteren te benoemen. Het is niet onmogelijk, dat tot het maken van deze uitzondering ten aanzien van de weesmeesteren de overweging geleid heeft, dat de zorg voor de weezen van ouds bij den souverain berustte. Schout, burgemeesteren, schepenen en vroedschap lieten het er niet bij en zonden 19 Mei 1653 een request aan de Staten van Holland en West-Friesland waarin zij uiteenzetten, dat dit recht aan den Haagschen magistraat krachtens de privilegies van 1452 en 1513 toekwam en dat zij ook vele jaren „in gerustige possessie” daarvan geweest waren. Verder brachten zij naar voren, dat niet alleen in de steden, maar ook in de kleinste dorpen van geheel Holland de weesmees-

teren door den magistraat zelf gekozen werden en dat bovendien de Haagsche weesmeesteren in tegenstelling tot verschillende andere weeskamers de goederen der weezen ook zelf beheerden en daarvoor van de Haagsche thesaurie een jaarlijksche recognitie kregen en ook het tractement van den secretaris der weeskamer uit de thesaurie van 's-Gravenhage betaald werd. Op grond van deze feiten verzochten zij de Staten „haer te herstellen in haer oude possessie ende recht van te mogen stellen ende versorgen weesmeesteren ter weescamere alhier als voor dezen.”

De Staten van Holland en West-Friesland namen een gunstige beschikking op dit request en herstelden den Haagschen magistraat in zijn recht om zelf de weesmeesteren te benoemen, bij octrooi van 9 November 1653.

De Haagsche magistraat maakte echter van dit recht alleen gebruik tijdens de stadhouderlooze tijdperken. De benoeming geschiedde steeds voor den tijd van één jaar en wel van Vrouwendag tot Vrouwendag (2 Februari—2 Februari).

De weesmeesteren, die voor het volgende ambtsjaar gecontinueerd wenschten te worden, verzochten dan in Januari aan den magistraat om wederom op de voordracht geplaatst te mogen worden. Was er een stadhouder, dan diende de magistraat deze voordracht bij den stadhouder in en bracht de etiquette mede, dat de weesmeesteren daarna ter audiëntie naar den stadhouder gingen om dezen wederom de benoeming hunner personen te verzoeken. ¹⁾ Dezelfde weesmeesteren werden dan ook gewoonlijk van jaar op

¹⁾ De navolgende memorie van 29 Januari 1748 van den secretaris Mr. G. N. Ruymveld geeft een schets van deze jaarlijks terugkeerende gebeurtenis.

„Weesmeesteren kennisse bekomen hebbende, dat door den Edelen Achth. Magistraat deeser steede aan zijne Doorlugtigste Hoogheid den Heere Erfstadhouder eene nominatie van weesmeesteren was overgeleeverd innehoudende een dubbeld getal, ten einde daer uit te verkiesen de weesmeesteren, dewelke tot Vrouwendag 1749 zouden fungeeren, en dat op voorschreeven nominatie in de eerste plaatse door Haar Edele Achtbaarheden (naar praeliminare aenspraeken van weesmeesteren) gesteld waren geworden de tegenwoordig in functie zijnde Heeren; zo hebben weesmeesteren op den 27e Januari 1748 extraordinair vergadert zijnde pligtelijk geoordeelt, zig zelve aan opgemelde zijne Hoogheid met verzoek van gunstige reflectie op hunne Persoonen ten voorschreeven einde te presentereeren, en daartoe den eerstkomenden Maandag bepaalt; Invoegen weesmeesteren dan ook ten gefixeerden dage den klokke omtrent een uure zich na het Hoff hebben begeeven, en na door den kamerheer den baron Heyder audiëntie bij zijne Hoogheid hadden verzogt, en na een kort vertoeff ter particulier gehoor waren geadmitteert, en door den weesmeester van Persijn het compliment ter materie passende was afgelegd, zo heeft Hooggemelde zijne Hoogheid gracieuselijk beloofd reflectie op de gedaane sollicitatie te zullen neemen.”

jaar herbenoemd; ook in dezen kunnen de woorden van Thorbecke gebezigd worden „slechts de dood ruimt op”.

De reden dezer voortdurende continuatie van dezelfde weesmeesteren is te vinden in een memorie van den secretaris d.d. 29 Januari 1683, waarin staat, dat door het dikwijls veranderen van weesmeesteren, de weeskinderen schade zouden lijden, aangezien weesmeesteren dan te weinig tijd zouden hebben om zich in de boedels in te werken „dewijle de administratie hijer bij weesmeesteren zelfs gedaan en niet aan particuliere lieden vertrouwt, alsoo dat te dangerieus is.” Hij haalt dan ook als bewijs aan een groot proces, dat in zijn tijd gevoerd werd tegen weesmeesteren voor een onvoorzichtige handeling, tengevolge van hun onkunde kort na hun benoeming verricht.

Toen de weesmeesteren voor het jaarlijksche verzoek om in hun ambt gecontinueerd te mogen worden op 31 Januari 1752 ter audiëntie van H.K.H. de Prinses Gouvernante naar het stadhouderslijk hof waren gekomen, werd hun aldaar medegedeeld, dat Hare Hoogheid dien dag met te veel affaires geoccupeerd was om aan de heeren audiëntie te verleen. Weesmeesteren waren door dit antwoord blijkbaar zoozeer in hun eer aangetast, dat ze sedert dien ieder jaar alleen bij den magistraat hun continuatie verzochten en nooit meer ter wille daarvan op het stadhouderslijke hof ter audiëntie zijn geweest.

Bij de aanvaarding van hun ambt waren de weesmeesteren gehouden den navolgenden eed in handen van de burgemeesteren af te leggen:

„Dat zweere ick weesmeester te wesen den raedt van der camer te helpen heelen ende 't prouffyt van den weeskinderen goederen te helpen soucken ende bewaeren nae mijne beste wetenschap ende vijf sinnen ende van henlyuden nyet meer te nemen dan mijn gesette loen ende die sitdaghen ter weecke in die weescamer waer te nemen nootsaecken uuytgesceyden. Alsoe moet mijn God helpen ende alle zijn heyligen worde.”¹⁾

Als reactie op de nederlaag der patriotten in 1788 werden de weesmeesteren evenals de overige ambtenaren van 's-Gravenhage

¹⁾ Aldus luidt de tekst in het origineele Keurboek van den Haagschen magistraat. Het woord „worde” is echter zichtbaar later aan den tekst toegevoegd, waarschijnlijk kort na de Hervorming.

In een eedsformulierboekje van den Haagschen magistraat uit de achttiende eeuw is de laatste zin vervangen door de woorden: „Zo waarlijk helpe mij God Almachtig”.

ingevolge aanschrijving van de Staten van Holland en West-Friesland verplicht in handen der burgemeesteren op 22 Februari 1788 den navolgenden eed af te leggen:

„Wij belooven en zweeren gehouw en getrouw te zullen zijn aan de Constitutie en Regeeringsform van den lande van Holland en Westvriesland, bestaande in de hoogste en souveraine overheid van Hun Ed. Groot Mog. de Staaten van derzelve lande; met het Erfstadhouder-Gouverneur-Capitein- en Admiraalschap Generaal erfelijk in het Doorlichtig Huys van Orange, zodanig als de zelve in hun Ed. Gr. Mog. resolutien van den jaare 1747 is opgedragen en bij den tegenwoordigen Heer Erfstadhouder in den jaare 1766 aanvaart.”

Volgens de instructie voor de weeskamer van 1513, welke dus nog dateert van vóór de Hervorming, volgden de weesmeesteren in processien direct achter de schepenen, doch droegen verder denzelfden tabberd als dezen.

Verder was in art. X bepaald, dat degene, die in woorden of daden iets misdreef tegen de weesmeesteren, gestraft zou worden door het gerecht, als ware dit tegen schout en schepenen zelf misdreven.

Ook na de Hervorming behielden ze denzelfden rang, hetgeen blijkt uit art. 53 van de ordonnantie van de Cloveniers Schutterij van 15 Maart 1617 dat luidt:

„Ende sal niemand van de schutters van 't ommetrecken exempt zijn dan schout, burgemeesters, schepenen, weesmeesteren, vroetschappen en den Secretaris van 's-Gravenhage.”

Evenzoo art. 51 van de ordonnantie op de schutterij van 9 April 1648.

Dat de weesmeesteren den hoogsten rang bekleedden na de schepenen, is te verklaren uit het feit, dat het college van weesmeesteren eigenlijk ontstaan is uit het college van schout en schepenen zelf, immers de bevoegdheden der weesmeesteren werden door schout en schepenen aanvankelijk zelf uitgeoefend en door hen krachtens het privilege van 1452 aan weesmeesteren gedelegeerd.

Van ouds waren de weesmeesteren, gelijk de leden van den magistraat, vrijgesteld van de stadsaccijnzen op bier en wijn. Aan gezien dit echter nergens uitdrukkelijk bepaald was, vonden zij het toch wel raadzaam om 26 Mei 1756 de pachters dezer accijnzen een verklaring te doen onderteekenen, dat zij er altijd vrij van waren geweest.

Ook van het Haagsche jacht mochten weesmeesteren en hun secretaris evenals de leden van den Haagschen magistraat, de raad-

pensionaris van Holland e.a. gebruik maken tegen gereduceerd tarief.

Verder hadden weesmeesteren en de secretaris aanvankelijk het recht om in de Kloosterkerk in één bank te zitten met burgemeesteren, schepenen en vroedschappen. Naderhand vroegen de vroedschappen een eigen bank, welke hun daarop door kerkmeesteren gegeven is op voorwaarde, dat weesmeesteren en hun secretaris ook in deze bank zouden mogen zitten.

Omstreeks het midden der achttiende eeuw ontstond er verschil van meening over dit recht tusschen weesmeesteren en vroedschappen.

Vroedschappen waren de meening toegedaan, dat weesmeesteren en hun secretaris met hun vergunning in de bank mochten zitten, dat het dus slechts een dulden hunnerzijds was. Oorzaak van hun meening was waarschijnlijk het feit, dat deze bank gewoonlijk „vroedschappenbank” genoemd werd.

Weesmeesteren daarentegen verklaarden, dat dit niet een gunst was van vroedschappen doch een hun door kerkmeesteren verleend recht. Vroeger hadden de vroedschappen dit recht van de weesmeesteren wel erkend; immers, zoo betoogden de weesmeesteren, de onkosten, welke destijds gemaakt waren voor het doen maken van een nieuw groen laken kussen in bedoelde bank, waren door weesmeesteren en vroedschappen tezamen gedragen en de vroedschap A. van der Smaling was dan ook op 22 April 1738 bij weesmeesteren hun aandeel hierin komen vragen en had het op denzelfden dag van den weesmeester Mr. M. Emants ontvangen.

Ook de burgemeester Pieterse en andere autoriteiten verklaarden, dat weesmeesteren een recht op een plaats in deze bank hadden.

Desalniettemin bleef de wrijving tusschen vroedschappen en weesmeesteren op dit punt bestaan, welke haar hoogtepunt bereikte in 1763, toen vroedschappen de weesmeesteren eenvoudig niet meer in de bank duldden en een ander slot op deze bank lieten maken met slechts twaalf sleutels voor de twaalf leden der vroedschap, zoodat weesmeesteren er niet meer in konden.

Nu vonden kerkmeesteren van de Kloosterkerk het oogenblik gekomen om in te grijpen. In hun vergadering van 8 December 1763 keurden ze het gedrag der vroedschappen in dezen af, verklaarden, dat deze bank bestemd was voor vroedschappen, weesmeesteren en hun secretaris en gaven den smid van de Kloosterkerk last, het slot van de bewuste bank ten spoedigste wederom dusdanig te maken, dat ook de weesmeesteren en hun secretaris met hun sleutels in die bank konden komen, waardoor hun recht nader bevestigd werd.

Krachtens het privilege van 1451 konden als weesmeester slechts

benoemd worden „eerbaire ende rijke mannen“. Het privilege van 1513 stelde als eisch, dat het „goede“ (d.w.z.: gegoede) mannen waren.

De instructie voor de weeskamer van 31 Augustus 1513 stelde meerdere vereischten. De weesmeesteren moesten volgens artikel I „goede bequame mannen“ zijn en bovendien minstens zes en dertig jaar oud en minstens drie jaar ingezetene benevens gegoed zijn boven honderd nobelen.

Met het ambt van weesmeester ging het als met alle andere overheidsambten, het kwam geheel in handen van de stedelijke regentenfamilies. Wanneer men dan ook de lijst der weesmeesteren van 's-Gravenhage nagaat, treft men vrijwel zonder uitzondering slechts leden aan van Haagsche regeeringsfamilies. Verscheidene malen is het voorgekomen, dat een Haagsche weesmeester afstand deed van zijn ambt ten behoeve van zijn zoon.

Krachtens art. IV van de instructie van 31 Augustus 1513 werden de weesmeesteren door schout, schepenen en vroedschap gevrijwaard voor het aangesproken worden door de weeskinderen „ofte heuren vrunden“ wegens schade toegebracht aan der weeskinderen goederen door oorlog, brand of ongeval.

Nauwelijks een vijftiental jaren na het maken van deze instructie deed zich een historische gebeurtenis voor, waardoor art. IV toegepast moest worden.

Nadat de Gelderschen zich in het najaar van 1527 met gebruikmaking van de plaatselijke troebelen van Utrecht hadden meester gemaakt, ondernamen ze vandaar onder leiding van Maarten van Rossem een rooftocht naar 's-Gravenhage, welke plaats zij 6 Maart 1528 plunderden. Ook het „comptoir“ van de weeskamer, dat zich toen ter tijd in de Groote Kerk bevond, moest het ontgelden; de zich aldaar bevindende brieven, juweelen en het geld werden geroofd, waarna alles kort en klein geslagen werd. Ook waren hierdoor zoek geraakt de briefjes, waarop vermeld stonden de bedragen door het eene weeskind aan het andere geleend.

Begrijpelijkerwijze waren de weesmeesteren door dit gebeuren danig in moeilijkheden geraakt.

De weesmeesteren Huych Arents, Phillippus Mercelisz. en Maertyn Adriaensz. compareerden dan ook 12 Januari 1529 voor baljuw, schout, schepenen en vroedschap van 's-Gravenhage en werden toen, nadat zij een uiteenzetting hadden gegeven van hetgeen de weeskamer te lijden had gehad van de Gelderschen, ingevolge art. IV van de instructie gevrijwaard tegen aansprakelijkheid voor hetgeen bevonden werd geroofd te zijn van de goederen, welke vóór 6 Maart 1528 ter weeskamer waren gebracht, mits zij hiervan

door den secretaris aanteekening zouden laten maken in de registers, hetgeen dan ook blijkens de administratieregisters gedaan is. Deze aanteekening zou evenals de andere aanteekeningen in het weesboek volledige bewijskracht bezitten.

Ook rentebrieven werden door de Gelderschen gestolen doch verscheidene hiervan en andere papieren zijn korten tijd later tegen betaling van een losprijs terugbekomen.

Zoo staat er bijv. in reg. D. N°. LXXX:

„Dese voirn. brieven waren uyt dit contoer ghenomen bij de Gelderssen upten VI en dach van Mairte A^o XXVIII, om welke brieven uitgeschicket was om te halen.”

Iets verder:

„Item, also men uit was alst voirghescreven staet om deze brieven te lossen en te halen in Benscoop ende in Polsbroek, en dattet vier ghesellen waren dye deze vijff scepenbrieven ghevonden hebben int innemen van Utert van den Borgonse, daer se de Geldersse gebrocht hadden, waarvoer dat coomt deze vijff brieven voor haer porcye te betalen hebben elken brief 22½ st., facit tesamen de somme van 5 rijnsgld. ende 12½ st.”

Reg. D. N°. LXXXVI:

„betaelt voer de lossynghe van de brieven die bij de Gelderssen ghenomen waren, tot haere porcye 22½ st.”

Reg. D. N^o. XCV:

„haer brieven die ghenomen waren van de Geldersse en quam tot hare porcye XLV stuvers.”

Deze uitgaven werden hoofdzakelijk gedaan in November en December 1529.

Volgens de instructie van 31 Augustus 1513 waren de weesmeesteren verplicht, twee zitdagen per week te houden en wel op Woensdag en Vrijdag, 's morgens van acht tot tien uur en 's middags van twee tot vier uur, tenzij weesmeesteren met een comparant een anderen tijd overeengekomen waren. Viel een dezer beide dagen op een kerkelijken feestdag, dan werd de zitting verschoven op den daarop volgende werkdag. Tevens schreef deze instructie voor, dat op iedere zitting tenminste twee weesmeesteren aanwezig moesten zijn.

Naderhand werden deze zitdagen veranderd en werd er zitting gehouden op Maandag, Woensdag en Vrijdag van elf tot één uur.

De weesmeesteren bepaalden bij resolutie van 9 Mei 1803, dat het praesidium van hun college maandelijks bij toerbeurt zou worden waargenomen.

Bij dezelfde resolutie werd de taak van den praeses als volgt omschreven:

1. Hij moest zooveel mogelijk van elf tot één uur op de weeskamer aanwezig zijn.
2. Hij ontving den sleutel van het bovenste slot van de effecten- en geldkas.
3. Alle brieven geadresseerd aan de weeskamer mocht hij openen en in de vergadering ter tafel brengen.
4. Hij moest alle stukken teekenen, die door één weesmeester alleen geteekend konden worden.
5. Zijn stem was in de vergadering beslissend.
6. Alle stukken, welke geen uitstel konden lijden en waarin toch de weesmeesteren gekend moesten worden, mocht hij, indien er geen vergadering was, voorloopig alleen afdoen, mits zij in de eerstvolgende vergadering door hem ter tafel gebracht werden.
7. Hij moest in het memoriaalboek der weesmeesteren schrijven, hetgeen noodig geoordeeld werd.
8. Bij zijn afwezigheid werd het praesidium waargenomen door den praeses van de vorige maand.
9. De secretaris moest hem alle zaken voorleggen, welke in de vergadering ter tafel gebracht moesten worden.

Op welke wijze vóór deze weesmeesterresolutie van 9 Mei 1803 het praesidiaat van de weeskamer geregeld was, blijkt niet.

HOOFDSTUK III.

DE BEVOEGDHEDEN VAN DE WEESMEESTEREN.

Bij art. I van de instructie voor de weeskamer van 1513 bepaalden schout en schepenen „int bijweesen van der vroetscap”, dat de weesmeesteren weesmeesteren zouden zijn over de weeskinderen hunner „ondersaeten binnen den Hage ende Hageambachte”.

Allereerst dient dus vastgesteld te worden, welk gebied het Haagambacht omvatte en wie de „ondersaeten” van schout en schepenen waren.

In het hoofdstuk handelende over het ontstaan en de oprichting van de weeskamer van 's-Gravenhage is reeds vermeld, dat het Haagambacht omvatte de buurschappen „Haghe, Sceveningen, Eyckenduynen, half Loesduinen ende Nyeuweveen”.

Midden in het Haagambacht bevond zich echter een enclave, welke buiten de territoriale competentie van schout en schepenen en bijgevolg dus ook van de Haagsche weesmeesteren viel, doch over welker begrenzing tot het einde van de achttiende eeuw toe een groote strijd heeft bestaan tusschen het Hof van Holland en den Haagschen magistraat. De grondslag voor deze enclave is gelegd door den graaf van Holland. Deze had begrijpelijkerwijze aan zich en zijn Raad de uitsluitende jurisdictie voorbehouden over het gebied waarop zijn Hof gelegen was, d.w.z. het Binnenhof zooals dat toentertijd geheel door water omgeven was.

Ook het Hof van Holland heeft in de landsheerlijke periode, als de voortzetting van 's Graven Raad, de uitsluitende jurisdictie gehad over het Binnenhof, hetgeen o.a. duidelijk blijkt uit een appointment van het Hof van Holland uit het jaar 1442, waarbij een zaak, welke aanhangig gemaakt was voor het Hof van Holland, door dit college werd verwezen naar het gerecht van baljuw en welgeborenen van 's-Gravenhage op grond van het feit, „dat 't voors. vechtelic op der straet en niet in mijns genadichs Heeren Hof geschiet is”. ¹⁾

Ten tijde der republiek heeft het Hof van Holland echter steeds beweerd ook de uitsluitende jurisdictie te hebben over de naaste omgeving van het Binnenhof, d.w.z. over het Buitenhof, de Plaats,

¹⁾ Hof van Holland, 7e Memoriaal van Rosa, deel I, fol. 92 vs.

de Kneuterdijk, het Voorhout, de Vijverberg en het Plein.

Het Hof van Holland voerde voor zijn pretenties historische argumenten aan. De graaf had namelijk voor het aanzien van zijn Hof verscheidene politionele ordonnanties uitgevaardigd voor de naaste omgeving daarvan. Zoo bijvoorbeeld een verbod om aldaar boomen om te hakken, beesten los te laten loopen, kuilen te graven, zoden te steken, de straten te verontreinigen etc. ¹⁾ Bovendien kwam het onderhoud van de straten in de omgeving van het Binnenhof niet ten laste van de Haagsche thesaurie, doch ten laste van de Rekenkamer van de grafelijkheid. ²⁾

Het Hof van Holland stelde zich ten tijde der Republiek op het standpunt, dat de graaf door bovengenoemde ordonnanties ook de naaste omgeving van het Binnenhof aan de jurisdictie van den Haagschen magistraat onttrokken had, terwijl het feit, dat het onderhoud van de straten op dat gebied ten laste van de Rekenkamer van de grafelijkheid kwam, volgens het Hof van Holland ten duidelijkste liet zien, dat dit gebied domeingrond was.

Vooraf het laatste argument werd door het Hof van Holland met voorliefde gebezigd, aangezien art. 8 van 's Hofs instructie aan dit college opdroeg alle zaken rakende de domeinen van de grafelijkheid. Bovendien putte het Hof van Holland een argument uit de competentie van het „Hof-gericht" in het paleis van den Koning van Frankrijk, welke zich niet alleen over het paleis, doch ook over „der selver dependentien" uitstreckte.

Niet alleen over de territoriale competentie, doch ook over het begrip „ondersaeten" van den Haagschen magistraat zijn talloze jurisdictiegeschillen gezezen met het Hof van Holland.

De graaf had namelijk zoowel aan de politie als aan de justitie van den Haagschen magistraat onttrokken de edelen en de suppoosten van zijn hof. Keuren, waarbij de edelen en suppoosten direct of indirect betrokken waren, behoeften de approbatie van het Hof van Holland. ³⁾ Ook van de belastingen en accijnzen geheven door den Haagschen magistraat waren zij vrijgesteld. ⁴⁾

¹⁾ Dergelijke ordonnanties werden door den graaf uitgevaardigd in 1424 (van Mieris: Groot Charter Boek, deel IV, pag. 712), in 1425 (van Mieris, t.a.p. deel IV, pag. 777), in 1564 (Hof van Holland, 3e Memoriaal van Ernst, fol. 138 vs.) etc.

²⁾ Papieren Register 2, fol. 427 vs. e.v.

³⁾ Verg. J. de Riemer: Beschrijving van 's-Gravenhage, deel II, pag. 65.

⁴⁾ Zoo werden bijv. de edelen en de suppoosten in het privilege van 1483 door den graaf aan baljuw, schout en schepenen verleend, om accijns op wijn en bier te mogen heffen, expressis verbis daarvan vrijgesteld, welke vrijstelling door Karel V op 21 Maart 1516 nog eens bevestigd werd. (Hof van Holland, Memoriaal van Sandelyn, fol. 117 vs. e.v.).

Na de landsheerlijke periode werd deze toestand ongewijzigd gecontinueerd. ¹⁾

Aangezien ook de weduwen en de weezen van edelen en suppoosten noch onder de politie noch onder de justitie van den Haagschen magistraat vielen, konden de Haagsche weesmeesteren hun bevoegdheden dus niet laten gelden over de kinderen van overleden edelen en suppoosten. Daarover bestond geen strijd.

Wel bestond er strijd over de vraag, welke edelen dit forum privilegiatum hadden en wie onder de suppoosten gerekend werden.

Het Hof van Holland beweerde, dat alle edelen, ook die afkomstig waren uit andere provincies en uit den vreemde, zoo zij in Haagambacht woonden of verblijf hielden, uitsluitend onder zijn jurisdictie vielen. De Haagsche magistraat daarentegen beweerde, dat alleen de edelen uit Holland en West-Friesland het Hof van Holland als forum privilegiatum hadden.

De grootste strijd bestond evenwel over de vraag, wie ten tijde der republiek onder de suppoosten geacht werden te behooren. Vast stond in ieder geval, dat daaronder gerekend moesten worden de notarissen, de advocaten en de procureurs met hunne klerken, de functionarissen van het Hof van Holland en van de overige staatscolleges van de Staten van Holland en West-Friesland, benevens van de Generaliteit.

Het Hof van Holland trachtte echter deze categorie steeds uit te breiden door bijv. ook de solliciteurs militair, ²⁾ en de personen in het bezit van een academischen graad er onder te rekenen.

Eveneens waren er vele jurisdictiegeschillen tusschen het Hof van Holland en den Haagschen magistraat betreffende de te 's-Gravenhage in garnizoen liggende militairen. Volgens het Hof van Holland zouden dezen onder zijn jurisdictie moeten vallen, omdat zij te 's-Gravenhage aanwezig waren ter beveiliging van den Souverein, d. i. de Staten van Holland en West-Friesland en dus geacht moesten worden hun domicilie te hebben op het Binnenhof en het Buitenhof. Bij accoord tusschen den Haagschen magistraat en het Hof van Holland van 12 Maart 1733 werd de jurisdictie over de militairen te 's-Gravenhage definitief geregeld.

Hierbij werd bepaald, dat de officieren te beginnen met den rang van cornet en vaandrig onder de jurisdictie van het Hof van

¹⁾ Zie pag. 80, noot 1 en verder P. Vromans: *Tractaet de foro competenti*, pag. 59, E. van Zurck: *Codex Batavus*, pag. 364 en de resoluties van de Staten van Holland en West-Friesland van 27 September 1614 en 14 Maart 1765.

²⁾ Solliciteurs militair waren personen, die zich belastten met de prompte uitbetaling der soldijen, waarvoor zij na zekeren tijd het bedrag uit 's lands kas terugontvingen.

Holland en de lagere officieren benevens de ruiters en de soldaten onder de jurisdictie van den Haagschen magistraat (en bijgevolg dus ook van de Haagsche weeskamer) zouden vallen.

Een interessant jurisdictiegeschil betreffende het begrip „onder-
saeten” van den Haagschen magistraat, waarbij de qualiteit van weesmeester in het geding was, deed zich in 1756 voor.

De vraag was namelijk, of de Haagsche weesmeester Mr. D. van Assendelft, die tevens advocaat was, beschouwd moest worden als suppoost van het Hof van Holland.

De Haagsche magistraat was van meening, dat de enkele formaliteit der jaarlijksche „recensie” zonder het uitoefenen van het ambt van advocaat iemand niet tot suppoost maakte, terwijl, al ware dit wel het geval, Mr. D. van Assendelft, door het aanvaarden van het weesmeesterschap, alle voorrechten van zijn suppoostschap verloren zou hebben. Aangezien, volgens den Haagschen magistraat, weesmeesteren stadsbeambten waren en dus onderworpen aan de jurisdictie der steden en het bovendien vaststond (ex art. 9 van de Provisioneele Ordre ¹⁾), dat een suppoost, burgerlijke nering doende, de voorrechten van zijn eersten stand verloor, zoo zou dat ook geschieden, wanneer een suppoost een stadsambt aanvaardde en in vasten dienst van de stad overging.

Na lang wikken en wegen stelden de Staten van Holland en West-Friesland, die door het Hof in deze quaestie gemengd waren, bij resolutie van 29 Juli 1756 vast, dat Mr. D. van Assendelft, door als suppoost het weesmeesterambt van 's-Gravenhage aanvaard te hebben, zich had „geadsujetteert en onderworpen aan tweederly jurisdictie, en over zulx heeft gehad een forum duplex”, zoodat dus zoowel het Haagsche gerecht als het Hof van Holland hem voor zich konden laten verschijnen. ²⁾

Het aantal jurisdictiegeschillen met het Hof van Holland was

¹⁾ Zie pag. 27.

²⁾ Reeds in de eerste helft van de zestiende eeuw was er, ten gevolge van de bijzondere positie, die de suppoosten in het Haagambacht hadden, een moeilijkheid gerezen t.a.v. de benoeming van een suppoost (Otto van Malsen) tot weesmeester. Otto van Malsen, secretaris van het Hof, op de voordracht staande om als weesmeester van 's-Gravenhage benoemd te worden, was namelijk bevreesd, door de aanvaarding van het weesmeesterambt, zijn voorrechten als suppoost te verliezen. Het Hof van Holland heeft hem toen de navolgende acte van „non-prejuditie” verleend: „Alsoo onlangs leden bij den Hove van Hollant geordineert es Otto van Malsen secretaris van den selven Hove mede te wesen weesmeester van den Hage, soe es 't zelfde nochtans gedaen op conditien en met expresse voorwaerden, dat 't zelfde tot geenen tyde wesen en sal genomen of getrocken worden tot prejuditie ofte verminderinge van de vryheyd denselven Otto van Malsen als secretaris en suppoost van den Hove voersz. competerende, en dat

zoo groot in aantal, dat vanwege den Haagschen magistraat speciaal voor dit doel aparte dossiers en registers werden aangelegd.

Deed zich een jurisdictiegeschil voor tusschen het Hof van Holland en den Haagschen magistraat, dan werd gewoonlijk overeengekomen, het jurisdictiegeschil te doen regelen in een conferentie tusschen een commissie uit het Hof van Holland en een commissie uit den Haagschen magistraat.

Het kwam echter ook wel voor, dat één van beide partijen een klacht indiende bij de Staten van Holland en West-Friesland wegens inbreuk op zijn recht.

Het ligt voor de hand, dat als gevolg van deze talrijke jurisdictiegeschillen er groote behoefte gevoeld werd aan een definitieve competentieregeling tusschen het Hof van Holland en den Haagschen magistraat. Een dergelijke competentieregeling was reeds door de Staten van Holland en West-Friesland bij resolutie van 27 September 1614 neergelegd in de „Provisionele ordre, gestelt by de Ed. M. Heeren Staten van Hollandt ende Westvrieslandt, op de differenten geresen tusschen den provincialen Rade ende de Magistraat van 's-Gravenhage”.

Het beoogde resultaat heeft deze „Provisionele Ordre” echter niet bereikt. Zoo gaf art. IX aan het Hof van Holland „de privatieve jurisdictie over alle de edelen ende Suppoosten, niet exerceerende eenige neeringe ofte handtwercken ten dienste van de Burgeren ende onder andere geprivilegeerde personen, sonder onderscheijt ofte deselve woonen ofte haer houden op het Hof ende de dependentien van dien, ofte in den Hage”.

Een definitie van het begrip „suppoosten” ontbrak echter, terwijl bovendien het begrip „op het Hof ende de dependentien van dien” vanzelfsprekend voor het Hof van Holland de deur openliet voor een ruime interpretatie.

Volgens art. X van de „Provisionele Ordre” werd aan den Haagschen magistraat de jurisdictie gelaten „over alle personen exerceerende gemeene hantwercken, ende neeringen, zoowel ten dienste van de burgers van den Hage, als van de edelen ende suppoosten sonder onderscheijt of deselve personen, doende alsulcke neeringe ofte handtwerck, woonen ofte haar houden op het Hof ende dependentien van dien ofte in den Hage”.

hy dezelve zyne vryheyt sal blyven behoudende en genietende, soe dat behoort.

Gedaen in den Hage, den 19 February XVCXLIV”.

(Hof van Holland, 1e Mem. van Joost van Dam, fol. 94 vs.)

Na Otto van Malsen zijn in de tweede helft van de zestiende eeuw nog drie secretarissen en een „extraordinaris secretaris” van het Hof van Holland tevens weesmeester van 's-Gravenhage geweest.

Sedert deze „Provisionele Ordre” stond het in ieder geval vast, dat de Haagsche magistraat de jurisdictie had over alle personen, die een nering of een ambacht uitoefenden, onverschillig waar zij in het Haagambacht woonden, of waar zij hun bedrijf uitoefenden. Rechts bestond dus voor de weesmeesteren sedertdien voor de uitoefening van hun bevoegdheden geen enclave meer.

Niettegenstaande de „Provisionele Ordre” bleef het Hof van Holland de uitsluitende strafrechtelijke competentie op het Binnen- en Buitenhof pretendeeren en duldde aldaar van den baljuw van 's-Gravenhage geen „apprehensien om civiele schulden”. Aangezien het Hof bovendien de interpretatie van het begrip „suppoosten” nogal ruim opvatte, bleven de jurisdictiegeschillen bestaan en namen zelfs in aantal toe.

Eerst bij resolutie van 4 Maart 1763 besloten de Staten van Holland en West-Friesland een regeling te doen ontwerpen ter definitieve beëindiging van de jurisdictiegeschillen. Het maken van een ontwerp werd opgedragen aan een commissie uit de Staten. Precies twee jaar na deze resolutie kwam het ontwerp gereed. Nadat de Staten nog enkele wijzigingen hadden aangebracht, werd dit ontwerp, bevattende een tiental „poincten, dienende tot elucidatie en ampliatio van de provisioneele ordre”, door de Staten bij resolutie van 14 Maart 1765 gearresteerd.

Ook deze ampliatio gaf geen alles omvattende definitie van het begrip „suppoosten”, doch gaf daarentegen in art. III wel aan, dat daaronder „bysonder mede sullen werden begreepen alle amptenaaren, die zonder eenige burgerlijke neeringen of handwerken te exerceeren, in dienst van de hooge vergaderingen en Collegien alhier in 's Gravenhage sig bevinden; doch dat daar onder niet sullen werden gecompheendeert de predicanten in den Hage, de doctoren in de medicijnen, de solliciteurs militair en de soodanige, die sig als renteniers in den Hage met'er woon hebben ter needer geset, nog ook de jooden, die aldaar woonachtig zijn, en dat mitsdien alle de laatstgemelde persoonen, voor soo verre deselve geen qualiteiten besitten, waar door sy voor suppoosten van den Hove souden moeten gehouden werden, sullen sijn en blijven subject aan de privative jurisdictie van den Hage, by het tiende articul van de voorsz. provisioneele ordre breeder vermeld”.

Alhoewel door deze ampliatio het begrip „suppoosten” wel nader gepreciseerd werd, blijkt uit het bovenstaande toch voldoende — mede tengevolge van het feit, dat deze ampliatio eerst in 1765 verscheen — met welke moeilijkheden de Haagsche weesmeesteren in de uitoefening van hun bevoegdheden te kampen hadden, bij de interpretatie van art. I van de instructie van 1513

voor wat betreft „de ondersaeten” van den Haagschen magistraat. ¹⁾

Wat nu de bevoegdheden zelf der weesmeesteren betref, deze bestonden krachtens de instructie voor de weeskamer van 1513 uit: A

het recht om voogden te benoemen (artt. II en III), dezen verantwoording af te nemen (art. V), aan te manen (art. V), bij zich te ontbieden (artt. V en XIII), te ontslaan (art. XIII), den eed af te nemen en boeten op te leggen, de boedels, waarbij weeskinderen betrokken waren tot vereffening te brengen (art. III), de gelden der weeskinderen te beleggen (art. IV), de goederen van hen, die weigerden gelden der weeskinderen af te geven en van hen, die bij hen inwonende weeskinderen verstootten of verwaarloosden, te executeeren (resp. art. XII en art. XIII).

Tenslotte kwam den weesmeesteren nog krachtens de artt. VIII en IX de voogdij over de bejaarde weezen toe.

Aangezien artikel V van de instructie van 31 Augustus 1513 slechts aangaf, hoe gehandeld moest worden ten aanzien van voogden, die onwillig waren ter weeskamer rekening en verantwoording af te leggen, werd bij ampliatie van 9 Juni 1550 op het vijfde artikel dezer instructie, door baljuw, schout en schepenen geordonneerd, dat evenzoo gehandeld moest worden met degenen, „die tot behouff van eenige wesen, innocenten ofte andere staende onder die weeskamer gehouden zijn te passeren ofte leveren eenige brieven, contracten, verbanden ofte yet anders te doene.”

Verscheidene malen was het voorgekomen, dat er geschillen ontstonden, waarbij weeskinderen partij waren. Nadat dan in zoo'n geval gewoonlijk eerst eenige malen tevergeefs ter weeskamer door weesmeesteren getracht was tot een accoord te komen, moest de zaak toch voor het college van schout en schepenen gebracht worden. Aangezien hierdoor een beslissing vaak geruimen tijd op zich liet wachten en dit natuurlijk gewoonlijk tot nadeel was van de betrokken weeskinderen, namen schout, burgemeesteren en schepenen op verzoek van de weesmeesteren op 19 November 1586 een resolutie, houdende een ampliatie op de instructie. X

Deze ampliatie bepaalde, dat de weesmeesteren voortaan „van allen saecken ende geschillen voor hemlyuden vallende ende den weeskinderen beroerende mede van haer costgelt schulden oft anders kennisse zullen nemen en dezelve sommarie termineren zulcx als zyluyden nae rechten ende coustume vande weescamere bevinden

¹⁾ De jurisdictiegeschillen schenen ten tijde der Republiek de algemeene belangstelling te hebben gehad, aangezien van het in 1738 (te Delft, bij Pieter van der Kloot) uitgegeven boek getiteld: „Ampele deductien van den Hoven van Holland ende 's Gravenhage, raakende haare jurisdictie-quaestien”, reeds in 1745 een tweede druk verscheen.

zullen te behooren." Van de beslissing der weesmeesteren stond gedurende veertien dagen voor de „burgeren van binnen" en gedurende een maand voor de „buyten luyden" appèl open op het college van schout en schepenen. Ging men van de beslissing der weesmeesteren niet in appèl binnen den voorgeschreven tijd, dan ging deze beslissing der weesmeesteren na veertien dagen, resp. na een maand in kracht van gewijsde. Tevens werd in deze ampliatio bepaald, dat een in kracht van gewijsde gegane beslissing der weesmeesteren gelijk stond met een vonnis, gewezen door de schepenen. Indien er van de beslissing der weesmeesteren wel in appèl gegaan werd en de beslissing door het college van schout en schepenen bevestigd werd, dan verbeurde de appellant ten behoeve van de arme weeskinderen van 's-Gravenhage drie carolus guldens.

De executie van de beslissingen der weesmeesteren werd opgedragen aan den bode van de weeskamer.

Na deze ampliatio werden toch nog verschillende zaken door de weesmeesteren naar het college van schout en schepenen gervevoerd. Dit had tot gevolg, dat schout, burgemeesteren en schepenen bij ampliatio op de instructie van 16 Mei 1590, de weesmeesteren autoriseerden, „om sonder forme van ordinarise proceduyren bij geschrifte te observeren sullen moegen termineren alle questien voer henluyden vallende tusschen den weeskinderen heurluyder overgebleven vader ofte moeder voochden ofte rentmeesters sulcx als syluyden nae rechte ende costuyne der weescamere bevinden sullen te behoeven."

Weesmeesteren deden beide partijen voor zich verschijnen. Van deze comparitie werd dan een acte opgemaakt, waarin naam en qualiteit der partijen benevens het geschil en de beweringen der partijen werden vastgelegd, en die altijd eindigde met de woorden: „Dat de respective comparanten zo ter eenre als ter andere zijde ter vermijdinge van langduurige en kostbaare procedures, met den anderen zijn verdraagen, alle haare voorschreve differenten te verblijven, zo als zij doen bij deesen aan de uitspraeke van weesmeesteren dezer stad; ten welke einde, bij ieder van de comparanten, aan de voornoemde weesmeesteren binnen den tijd van agt dagen zal moeten werden overgeleverd eene instructieve memorie met bijvoeginge van zodanige documenten als ieder van hen zal vermeinen tot betoog van zijn gesustineerde noodig te zijn om hunne voors. differenten te termineeren en te decideeren, gevende ter dien einde aan weesmeesteren al zulke magt, als dezelve naar rechten compeert; beloovende de respectieve comparanten nu voor als dan volkomentlijk te zullen aprobeeren en van waarde houden al het geen bij weesmeesteren ter zaake voors. zal werden gedaan en gedecideert

zonder zig daar tegens in rechten of daar buiten te zullen oppo-
seeren; derhalven renuntieerende van appel, relief en alle andere
behelpmiddelen in rechten bekend die de comparanten daar tegens
eenigzins te staade zouden mogen komen.

Onder verband als naar rechten.

Gedaan ter weeskamer van 's-Gravenhage den

Nadat de stukken ter weeskamer gefourneerd waren en door
weesmeesteren beraadslaagd was, gaven dezen hun beslissing.
Deze beslissing werd dan onder de acte van comparitie geschreven
met het volgende formulier:

„Weesmeesteren van 's-Gravenhage de voorenstaande com-
promisse mitsgaders de nadere geexhibeerde memorie instructyf en
de bescheiden daartoe specteerende, gezien en geexamineert en
voorts partijen mondeling gehoord hebbende verklaaren daar om-
trent hunne uitspraak te wezen, dat

Wijders verklaaren weesmeesteren in het doen van deeze hunne
uitspraak op geene stukken of bewijzen reflectie genomen te hebben
dan die behoorlijk gezegelt zijn geweest.

Gedaan ter weeskamer van 's-Gravenhage den

De woorden „verblijven” in het eerste formulier en „compro-
misse” in het tweede formulier geven aan deze procedure duidelijk
het karakter van arbitrage.

Zooals reeds in het hoofdstuk over het ontstaan en de oprich-
ting van de weeskamer werd medegedeeld, waren de weesmeesteren
voor het verrichten van verscheidene handelingen niet competent,
zonder daartoe autorisatie van de burgemeesteren als opperwees-
meesteren ontvangen te hebben. In de eerste plaats was autorisatie
van de burgemeesteren noodig voor beschikkingshandelingen over
onroerend goed. Regel was echter, dat de weesmeesteren deze
autorisatie niet vroegen voor den verkoop van onroerende goederen
om een boedel tot vereffening te brengen.

Voor verkoop van roerend goed was op grond van artikel III
van de instructie geen autorisatie noodig. Desalniettemin werd door
burgemeesteren bij appointment van 25 Augustus 1738 op een
request van weesmeesteren autorisatie verleend om de meubelen,
nagelaten door een zekeren Lambert van den Hennecamp te mogen
verkoopen, terwijl bij appointment van 7 April 1747 autorisatie
werd verleend, om effecten te mogen verkoopen ten einde een
nagelaten boedel tot verdeling te kunnen brengen.

In de tweede plaats werd door weesmeesteren voor het aan-
gaan van een accoord of dading in een hangend proces ook steeds
autorisatie aan burgemeesteren gevraagd.

Dit was echter niet overeenkomstig de opvatting van den

Hoogen Raad. Het hoogste rechtscollege was begrijpelijkerwijze sterk gekant tegen iedere uitholling van de justitie ten behoeve van de politie. Meer dan eens heeft dit college dan ook beslist, dat de approbatie van een accoord ten behoeve van een weeskind aangegaan, tot de competentie van het gerecht behoorde „quia iudicis est, causa cognita, probare ejusmodi transactiones”. ¹⁾

In de derde plaats was autorisatie van burgemeesteren vereischt voor het afgeven van een ter weeskamer beheerde nalatenschap aan de erfgenamen van het weeskind, indien dit uitlandig was met vermoeden van overlijden.

In de vierde plaats voor het afgeven van de geheele nalatenschap, of een gedeelte daarvan, aan het weeskind ten tijde zijner minderjarigheid.

De autorisatie van de burgemeesteren in de drie eerstgenoemde gevallen benooidgd, was niet vereischt krachtens de instructie voor de weeskamer of eenige resolutie van den magistraat. De gewoonte had op den duur voor deze drie gevallen een ongeschreven rechtsregel geschapen.

In het vierde geval vloeide de benooidgde autorisatie van de burgemeesteren voort uit de bevoegdheid van schout en schepenen genoemd in art. VI van de instructie, welke bevoegdheid door hen aan burgemeesteren gedelegeerd was.

Verder deden zich nog zoo nu en dan geheel op zich zelf staande gevallen voor, waarin weesmeesteren het raadzamer oordeelden om, alvorens hun besluit ten uitvoer te brengen, eerst nog eens aan burgemeesteren autorisatie te vragen.

Krachtens resolutie van de Staten van Holland en West-Friesland van 4 December 1751 hadden weesmeesteren de bevoegdheid, nalatenschappen aan weeskinderen toekomende, voor dezen te aanvaarden zonder beneficium van inventaris, „en zonder aan eenige schulden, lasten of borgtogten verder gehouden of verplicht te weezen, als de zuivere effecten en goederen des boedels medebrengen en koomen uit te reiken”.

Tenslotte dient in dit hoofdstuk nog gewezen te worden op de adviseerende functie van de Haagsche weesmeesteren. Zij adviseerden niet alleen den magistraat en het college van burgemeesteren in weeskamerzaken doch ook het Hof van Holland bij een verzoek aan dit college om ontslag van fideicommiss. Ten tijde der Republiek gebeurde het namelijk herhaaldelijk, dat iemand bij testament bepaald had, dat na zijn dood zijn goederen onder fideicommissair verband ter weeskamer beheerd moesten worden.

¹⁾ Van Bijnkershoek: *Observationes Tumultuariæ* I, n°. 321. Verg. ook p. 55.

Aan het Hof van Holland kon men ontslag van een fideicommissair verband verzoeken. De Staten van Holland en West-Friesland bepaalden echter bij resolutie van 23 Juli 1670, dat, op grond van hun souvereine macht, voortaan slechts ontslag van fideicommissair verband plaats kon vinden door de Staten van Holland en West-Friesland, op daartoe aan de Staten gericht request. De Staten gaven een dergelijk request toch ter fine van advies aan het Hof van Holland. Het Hof van Holland stuurde het request vervolgens door naar de weeskamer, die het beheer van de betrokken fideicommissaire goederen had, met het verzoek aan de weesmeesteren, voor het Hof te compareeren, om op het request gehoord te worden. De weesmeesteren der stemhebbende steden gaven daaraan steeds gevolg, zonder dat het tot moeilijkheden aanleiding gaf. De Haagsche burgemeesteren keurden dezen gang van zaken af. Zij waren van meening, dat een dergelijk request door het Hof „bij besloote missive” aan burgemeesteren gezonden diende te worden „om daer op te hooren die gehoord moesten worden en vervolgens aen het Hof te dienen van haar bericht”.

Toen het Hof in 1715 een request om ontslag van fideicommissair verband ter fine van advies aan de weesmeesteren van 's-Gravenhage gezonden had, heeft het Hof „op de eerste representatie van haer Edele Achtb. het zelve grief geredresseert en de requeste gezonden aen Heeren Burgermeesteren om bericht”. In 1738 zond het Hof van Holland een dergelijk request wederom direct aan de Haagsche weesmeesteren, met het verzoek voor het Hof te compareeren. De burgemeesteren lieten toen onmiddellijk mondeling door hun secretaris aan het Hof verzoeken, het request alsnog, doch thans „bij besloote missive” aan burgemeesteren te sturen. Tevens ontboden zij dien zelfden dag den secretaris van de weeskamer A. Pieterse bij zich en deelden hem mede, „dat weesmeesteren alle appointementen van den Hove, alvorens daar iets omtrent te doen, sullen moeten brengen tot kennisse van Heeren Burgemeesteren die dan haar orders daar op sullen geven”. Het heeft echter in dit geval niet mogen baten. Het Hof weigerde het request aan de burgemeesteren toe te zenden en de comparitie van de Haagsche weesmeesteren voor het Hof vond toch voortgang.

HOOFDSTUK IV.

DE SECRETARIS.

Aan het college van weesmeesteren werd ook een secretaris toegevoegd, die aanvankelijk den titel van klerk droeg.

De secretaris werd aangesteld door het college van schout, burgemeesteren en schepenen van 's-Gravenhage, in de handen van welk college hij ook bij den aanvang zijner werkzaamheden den navolgenden eed aflegde:

„Dat sweer Ick clerck van de weescamer te wesen den raedt van de camer te helpen heelen te recht te scrijven te raden ende te helpen achtervolgen die ordonnantie van de weeskinderen ende sitdagen van de camer waer te nemen ende daer te comen twee mael ter weeck te weten van des morgens acht uren tot des middaechs te thien uren thoe ende des achternoens te twee uren tot vier uren thoe ende dit trouwlick te doen nae mijn beste weetenscap. ¹⁾

Soe help mijn God ende alle zijne heijligen woorde". ²⁾

Zijn werkzaamheden bestonden zoowel in het opmaken en inschrijven der verschillende acten ter weeskamer voorkomende als in het voeren van de boekhouding en verdere administratie der diverse boedels. Tevens was hij verplicht een memoriaal te houden.

Van al hetgeen de secretaris in de uitoefening van zijn ambt te zien, te doen of te hooren kreeg, was hij tot geheimhouding verplicht. Uit dien hoofde mocht hij dan ook geen uittreksels of afschriften van bescheiden ter weeskamer berustende afgeven, dan met medeweten en uitdrukkelijke toestemming der weesmeesteren.

Verder rustte op den secretaris ook nog de plicht een nieuw benoemden weesmeester een overzicht te geven van de loopende werkzaamheden ter weeskamer. Aangezien de benoeming tot secretaris voor het leven gold, kwam het wel eens voor, dat een secretaris door zijn hoogen leeftijd niet meer bij machte was zijn werkzaamheden op de juiste wijze te verrichten. In zoo'n geval werd dan een tweede secretaris benoemd, die dan echter voor zijn werkzaamheden geen tractement of emolumenten ontving, doch

¹⁾ In later tijden werd hieraan nog toegevoegd de zin: „Alle ordinaris ende extraordinaris verordeningen waer te sullen nemen”.

²⁾ Zie noot 1, pag. 17.

na den dood of aftreden van den secretaris tot diens opvolger benoemd werd. Zoo heeft bijv. Mr. G. N. Ruymveld, die in 1740 benoemd was tot supernumerair-weesmeester en in 1746 tot secretaris van de weeskamer, dit secretarisambt tot 1797 vervuld doch hij werd reeds sedert 1780 bijgestaan door een tweeden secretaris. Naar alle waarschijnlijkheid zal de secretaris uit zijn privé-inkomsten wel een vergoeding gegeven hebben aan den tweeden secretaris.

Blijkens artikel XI van de instructie voor de weeskamer mocht de secretaris alleen in tegenwoordigheid der weesmeesteren in de administratie-registers schrijven. Alhoewel dit een zeer primitieve werkwijze was, bedoeld om een zekeren waarborg voor den inhoud der weeskamer-registers te hebben, kon hiermede aanvankelijk wegens het toen nog geringe aantal boedel-administraties volstaan worden. Door het steeds omvangrijker worden van de werkzaamheden van den secretaris geraakte deze bepaling echter reeds spoedig in onbruik, en werd de bewijskracht afhankelijk gesteld van de onderteekening van de acte door de weesmeesteren. Zoo werd bij resolutie der weesmeesteren van 24 December 1594 bepaald, dat doorhalingen in de weeskamer-registers van rentebrieven ten behoeve van weeskinderen alleen dan rechtsgeldig waren, indien deze behalve door den secretaris ook nog door tenminste twee weesmeesteren mede onderteekend waren.

Sedertdien werd het gewoonte, dat tenminste twee weesmeesteren — later tenminste één — al die acten ter weeskamer verleden mede onderteekenden, waarbij de weeskamer met financiële verantwoordelijkheid werd belast, zooals bij de afgifte van obligatiën, van contante gelden etc. De resoluties der weesmeesteren werden door het voltallige weesmeestercollege onderteekend.

De overige acten, zooals bijv. de acte waarbij de voogdij aangenomen werd etc. werden door de weesmeesteren niet onderteekend, mits in de acten zelf de namen vermeld stonden der weesmeesteren, ten overstaan van dewelken de acte verleden was. Stonden de namen der betrokken weesmeesteren echter niet in de acte zelf vermeld, dan moesten zij deze wel onderteekenen.

Indien ter weeskamer een testament, codicil of acte van voogdij werd overgelegd, dan werd daarop door den secretaris de annotatie geschreven:

„Exhibitum ter weeskamer van 's-Gravenhage den

Alvorens deze annotatie te onderteekenen voegde hij daaraan toe de woorden „Mij present secretaris”, of indien de overlegging tijdens zijn afwezigheid had plaats gevonden, de woorden „In kennis van mij secretaris”.

De annotaties op rentebrieven of obligatiën, inhoudende verbod

of consent tot alienatie of tot bezwaring, benevens de uitgaande brieven werden eveneens door den secretaris alleen onderteekend, doch steeds met toevoeging onder het geschrevene van de woorden „Ter ordonnantie van dezelve”, d.w.z. ter ordonnantie van de weeskamer. Een uitzondering vormden echter de brieven gericht aan de weesmeesteren van Batavia; deze werden door het geheele college van weesmeesteren onderteekend.

Indien in de minuut van een acte de namen der weesmeesteren vermeld stonden, zoodat alleen de secretaris onderteekend had, dan was de grosse volkomen gelijkkluidend aan de minuut.

Indien echter in de minuut van een acte de namen der weesmeesteren niet vermeld stonden, zoodat dus de weesmeesteren haar wel onderteekend hadden, en in het geval dat de namen der weesmeesteren wel in de acte vermeld stonden, doch de acte desalniettemin toch door hen onderteekend moest worden bijv. bij de overneming van geld, benevens in het geval, dat de acte behalve door den secretaris en de weesmeesteren door den comparant geteekend werd, dan werd op de grosse eener dergelijke acte vermeld:

„De minute ¹⁾ dezes staande in het register, deel, folio....., is bij de weesmeesteren en mitsgaders den comparant getekent.

Mij present secretaris

.....”

Een bijzondere bewijskracht was nog door de Staten van Holland en West-Friesland verleend aan de rentebrieven, welke voor weesmeesteren verleden waren, mits hiervan een apart register gehouden werd. De Staten bepaalden namelijk bij hun resolutie van 12 September 1592, dat rentebrieven voor weesmeesteren verleden van gelijke kracht zouden zijn als rentebrieven verleden voor schepenen.

¹⁾ De woorden minuut en grosse werden te 's-Gravenhage oudtijds reeds in dezelfde beteekenis gebezigd als thans.

HOOFDSTUK V.

TRACTEMENT EN EMOLUMENTEN VAN DE WEES- MEESTEREN EN VAN DEN SECRETARIS.

De secretaris genoot blijkens de instructie voor de weeskamer een jaarlijksche wedde „van der Hage” van drie ponden. Bovendien ontving hij nog als emolument van iederen boedel, die ter weeskamer geadmistrateerd werd en 200 ponden of meer bedroeg, vier stuivers, van boedels ter grootte van 100 tot 200 ponden drie stuivers, van boedels van 25 tot 100 ponden twee stuivers en van de boedels der armen naar goedvinden der weesmeesteren, terwijl hij bovendien nog twee „grooten” ontving voor iederen keer, „alsmen een registry meer of mindert”. De weesmeesteren kregen krachtens de instructie geen vaste jaarlijksche wedde, doch genoten emolumenten. Volgens de instructie ontving iedere weesmeester 6 stuivers van iederen boedel, waarbij de weeskamer betrokken was en die meer bedroeg dan 50 ponden, mits zij voor de afwikkeling niet meer dan één dag noodig hadden. Voor iederen dag, welken zij meer noodig hadden, twee stuivers. Bedroeg de boedel minder dan 50 ponden, dan kregen zij naar evenredigheid.

In de boete, welke uit niet nakoming van artikel II kon voortvloeien, deelden behalve de baljuw en de schout alleen de weesmeesteren en niet de secretaris.

Evenals de schepenen ontvingen blijkens de instructie voor de weeskamer ook de weesmeesteren jaarlijks een pond voor een tabberd. Toen de weesmeesteren zich in 1582 tot den Haagschen magistraat wendden om verhooging van dit tabberdgeld te verkrijgen, werd door den magistraat bij resolutie van 15 Mei 1582 het tabberdgeld zoowel van de weesmeesteren en hun secretaris, als van de schepenen verhoogd tot twaalf gulden.

Toen in 1590 door den Haagschen magistraat het tabberdgeld voor de schepenen van twaalf gulden verhoogd werd op twintig gulden, zonden de weesmeesteren aan den magistraat een request, om hun tabberdgeld eveneens te verhooggen van twaalf gulden op twintig gulden, op grond van het feit „dat nae ouden hercommen hairluyder predecresseurs in officie met den schepenen van den Hage als met henluyden medelitmaeten en voerstanders van de weesen wesende” steeds een gelijk tabberdgeld genoten hadden,

als de schepenen, terwijl bovendien de „besoignes” ter weeskamer zeer toegenomen waren. Bij resolutie van den magistraat van 15 Juni 1590 werd dit verzoek ingewilligd en het tabberdgeld voor de weesmeesteren verhoogd tot twintig gulden.

Aangezien het langzamerhand hoe langer hoe meer gewoonte was geworden, de weeskamer bij testament uit te sluiten, ¹⁾ liepen de inkomsten der weesmeesteren en secretaris aan emolumenten terug. Zoo bedroegen de emolumenten in het eerste halfjaar van 1709 voor de weesmeesteren en secretaris tezamen 136 gld. en het tractement van den secretaris na aftrek van den honderdsten penning slechts 400 gld. Met het oog hierop verzochten de weesmeesteren en de secretaris verhooging van hun inkomsten. Op dit request werd door den magistraat bij resolutie van 8 October 1709 besloten, om voortaan aan weesmeesteren en secretaris tezamen jaarlijks een bedrag uit de Thesaurie ²⁾ van 's-Gravenhage uit te keeren van 200 gld. waarvan ieder van hen 50 gld. zou ontvangen. Tevens werd toen bij dezelfde resolutie bepaald, dat de twee laatst benoemde weesmeesteren, wat de inkomsten betrof, tezamen als één weesmeester beschouwd zouden worden en dus tractement en emolumenten moesten deelen, totdat het getal der weesmeesteren wederom tot drie zou zijn teruggebracht.

Bij resolutie van 24 November 1714 besloot de magistraat van 's-Gravenhage aan de weesmeesteren en den secretaris van de weeskamer ieder nog eens jaarlijks „tot nader ordre” een extra douceur te geven van 80 gld.

Verder besloot de magistraat nog bij resolutie van 19 Mei 1718, „in consideratie van de menigvuldige affaires ende moeijens van de drie weesmeesteren deser steele waar aan de wijnige douceurs en tractementjes dewelke zij genieten niet zijn geproportioneert, derzelve tractement te vermeerderen met een hondert guldens ijder, 't welk jaarlijks zal werden betaalt uit de particuliere Kist ³⁾ op den 2 Febr.”. Deze laatste verhooging gold dus alleen voor de weesmeesteren en niet voor den secretaris. Bij resolutie van 3 Mei 1726 werd door den magistraat om dezelfde reden als bij de vorige resolutie een presentiegeld van vier gld. voor iedere vergadering ingevoerd, welk bedrag pondspondsgewijze onder de presente weesmeesteren en den secretaris verdeeld moest worden.

Aangezien het getal der weesmeesteren in 1733 van drie op vier werd gebracht, werd door den magistraat bij resolutie van

¹⁾ Zie hoofdstuk XV.

²⁾ Zie pag. 12.

³⁾ Zie pag. 12.

23 November 1733 het per vergadering te verdeelen presentiegeld van vier gld. op acht gld. gebracht.

Toen op 30 November 1740 Mr. G. N. Ruymveld tot supernumerair weesmeester werd aangesteld, bepaalde de magistraat tevens, dat hem voor iedere gewone vergadering een presentiegeld zou worden gegeven van twee gld. zonder „praejudice aan de andere weesmeesters”.

Aan den secretaris A. Pieterse werd door den magistraat bij resolutie van 3 Februari 1745 nog boven zijn tractement en emolumenten een jaarlijksche wedde toegelegd van 300 gld., welke echter alleen voor hem en niet voor zijn opvolgers gold.

Ingevolge resolutie der Staten van Holland en West-Friesland waren de weesmeesteren en de secretaris verplicht jaarlijks hun inkomsten onder eede aan de burgemeesteren mede te deelen.

Wegens de steeds verder voortschrijdende depreciatie van het geld en de verandering van levensstandaard is het zeer begrijpelijk, dat het tractement en de emolumenten, welke den weesmeesteren en den secretaris volgens de instructie voor de weeskamer van 1513 toekwamen, veranderingen ondergingen in den loop der tijden.

Zoo werd in de tweede helft der achttiende eeuw van iedere honderd gulden, welke aan contante gelden ter weeskamer gebracht of overgemaakt werd ten behoeve van weeskinderen of andere personen, één gulden afgehouden, waarvan drie vierde aan de weesmeesteren en een vierde aan den secretaris toekwam. Van onroerende goederen en effecten of obligatiën werden geen leges geheven; alleen bij het verkoopen of aflossen werd voor het ontvangen en wederbeleggen van iedere honderd gulden één gulden afgehouden, waarvan wederom drie vierde aan de weesmeesteren en een vierde aan den secretaris toekwam. Van de pachten, huren, renten en interessen werd van iedere honderd gulden twee gulden afgehouden, waarvan drie vierde voor de weesmeesteren en een vierde voor den secretaris bestemd was.

Voor het ter weeskamer brengen van een boedel werd ook een bedrag geheven naar rato van de grootte van het kapitaal.

De leges, welke voor het verlijden van de diverse acten, zooals van de acceptatie van een voogdij, van de registratie van de seclusie, van de afgifte en de décharge van een boedel, van een boedelscheiding of kaveling etc. geheven werden, kwamen alle weesmeesteren en secretaris gewoonlijk in de verhouding 3:1 ten goede. Van sommige acten kwam van de leges nog een gering percentage aan den bode-kamerbewaarder toe.

Voor iedere comparitie, welke binnen 's-Gravenhage doch buiten de vastgestelde zittingsdagen plaats vond, genoten iedere

weesmeester en de secretaris drie gld. per dag (de dag gerekend op zes uren) of één gld. voor een halven dag of korter. Vond de comparitie buiten 's-Gravenhage plaats, dan ontvingen weesmeesteren en secretaris ieder buiten de reis- en verblijfkosten vier gld.

Bij resolutie der weesmeesteren van 2 Februari 1750 werd voor het opmaken van de jaarlijksche balans aan weesmeesteren en secretaris tezamen een bedrag toegekend van 25 gld. en aan den secretaris bovendien nog eens extra een bedrag van 25 gld.

Het inkomen zoowel van weesmeesteren als van den secretaris moet onderscheiden worden in hetgeen hun van stadswege gegeven werd en in hetgeen zij aan emolumenten van de weeskamer ontvingen. Hetgeen de secretaris van stadswege sedert de eerste helft der achttiende eeuw tot de invoering der Fransche wetgeving ontving, bedroeg ongeveer 1800 gld. per jaar, en kan als volgt gespecificeerd worden:

Van de Burgemeesteren uit de Kist	500 gld.
Van de Thesaurie	500 gld.
Ingevolge de resolutie van 8 October 1709	50 gld.
Ingevolge de resolutie van 24 November 1714	80 gld.
Tabberdgeld (ook wel wijngeld genaamd)	25 gld. — 12 st.
Brandschouwgeld	4 gld.
Flambouwgeld	15 gld.
Banketgeld.	6 gld.
Presentiegeld, gemiddeld	700 à 800 gld.

Van het totaal moest als belasting de honderste penning ¹⁾ betaald worden.

Hetgeen de weesmeesteren en de secretaris ontvingen van de de weeskamer, bestond behalve uit het emolument voor het opmaken van de jaarlijksche balans uit de onder elkaar verdeelde legesgelden, welke door de weeskamer geheven werden voor het opmaken der diverse acten of andere werkzaamheden, en uit de door de weeskamer opgelegde boeten. Het was trouwens ten tijde der Republiek een algemeen verschijnsel, dat de leges en retributies, welke door de overheidslichamen geheven werden aan hun organen ten goede kwamen. De Bataafsche Republiek bracht een andere regeling voor het inkomen van de weesmeesteren en den secretaris.

Tabberdgeld, flambouwgeld en banketgeld werden afgeschaft,

¹⁾ Krachtens resoluties van de Staten van Holland en West-Friesland van 5 Maart 1689, 1 October 1689 enz.

terwijl zij uit de stadskas, nevens het presentie- en comparitiegeld, de vergoeding voor schrijfbehoeften en het brandschouwgeld, een vast tractement ontvingen, gelijk aan het tractement van de leden van den Raad der Gemeente. Weesmeesteren genoten toen jaarlijks tezamen uit de stadskas gemiddeld 2100 gld.

De schrijfbehoeften werden aanvankelijk aan de weesmeesteren en hun secretaris vanwege de secretarie van het stadhuis verstrekt. Bij resolutie van de burgemeesteren van 7 November 1774 werd jaarlijks voor schrijfbehoeften aan weesmeesteren tezamen een vast bedrag toegekend van 24 gld. en aan den secretaris eveneens 24 gld., waarvoor zij voortaan zelf de schrijfbehoeften moesten aanschaffen.

Toen de Haagsche magistraat van oordeel was, dat de weeskamer door de invoering van de Fransche wetgeving in 1811 opgehouden had een publiek college te zijn en mitsdien besloot den voor de weesmeesteren en den secretaris op de begrooting uitgetrokken post te schrappen, besloten de weesmeesteren bij resolutie van 14 September 1812, aan den secretaris voor diens werkzaamheden jaarlijks uit de Gecombineerde Kas ¹⁾ een wedde toe te kennen van 520 gld.

1) Zie het hoofdstuk „Het overschietend geld en de Gecombineerde Kas”.

HOOFDSTUK VI.

DE RENTMEESTER-GENERAAL.

Een ambt bij de weeskamer van 's-Gravenhage, dat slechts een korten levensduur heeft gehad, is dat van rentmeester-generaal, hetwelk door de weesmeesteren in 1609 werd ingesteld.

Als zoodanig stelden zij „opt welbehagen van den heeren Burgermeesteren van 's-Gravenhage als opperweesmeesteren” aan: Jan Jacobszn. van Wouw, zoon van den oud-burgemeester Jacob Corneliszn. van Wouw, welke aanstelling door burgemeesteren als opperweesmeesteren 7 September 1609 werd geapprobeerd en geratificeerd.

Het ambt van rentmeester-generaal werd ingesteld „tot gerieff van de weescamere van 's-Gravenhaghe, tot soulagement, ende ontlastinge van de Heeren Weesmeesteren mitsgaders tot prouffijte van de onmondighe ende onbejaerde weeskinderen, die haere goederen ter voors. weescamere berustende hebben.”

De werkzaamheden van den rentmeester-generaal bestonden uit het innen, ontvangen, eventueel manen en executeeren der pachten, renten of andere inkomsten van de goederen der weeskinderen.

Gewone renten en lasten, rustende op deze goederen, mocht hij betalen tegen behoorlijke kwijting; buitengewone lasten alleen met toestemming van de weesmeesteren, welke toestemming hij eveneens noodig had om eenig goed of recht, weeskinderen toebehoorend, te verkoopen, te verhuren of in erfpacht uit te geven.

De rentmeester-generaal was gehouden jaarlijks of, indien gevorderd, ook tusschentijds, „reeckeninge bewys ende reliqua” te doen aan de weesmeesteren.

Als tractement ontving hij den dertigsten penning van de gewone jaarlijksche inkomsten en den zestigsten penning van de kapitalen, afgeloste penningen en custingen.

Verder was hij gehouden „souffisante cautie te stellen voor alle zijne administratie in handen van den Heeren Burgermeesteren van 's-Gravenhage ende tot contentement van de Heeren weesmeesteren in der tijd.” Bij acte van 11 September 1609 verleden voor de schepenen, stelde Jacob Cornelisz. van Wouw zich borg voor het rentmeesterschap van zijn zoon Jan Jacobszn. van Wouw, den eenigen rentmeester-generaal, dien de weeskamer van 's-Gravenhage heeft gehad, aangezien nà hem nooit meer iemand dat ambt heeft bekleed.

HOOFDSTUK VII.

DE BODE-KAMERBEWAARDER.

Bij de instructie voor de weeskamer van 31 Augustus 1513 werd ook ingesteld het ambt van bode der weeskamer, welke beambte later ook wel kamerbewaarder genoemd werd.

Blijkens de instructie moest hij op de zittingsdagen van de weesmeesteren aanwezig zijn en op verzoek van de weesmeesteren partijen dagvaarden of beteekenen. Als tractement ontving hij krachtens de instructie anderhalf pond Vlaamsch en voor iedere dagvaarding of beteekening een „grootte”. Hierbij kwamen nog verschillende emolumenten, hetzij van aan de weeskamer betaalde boeten, hetzij van ter weeskamer betaalde leges voor aldaar verleden acten.

Zijn werkzaamheden breidden zich echter op den duur uit. Zoo belastten weesmeesteren hem gewoonlijk ook met het innen der vorderingen van boedels, welke door hen vereffend werden. In 1592 deed de stadsbode van 's-Gravenhage bij burgemeesteren zijn beklag hierover, bewerende, „dat hij de penningen vande zelve boelcedullen sal innen ende niemant anders als wesende appendentie ende emolument synder offitie ende daer vooren gestelt hebbende cautie.”

Burgemeesteren wilden in dezen niet zelf beslissen en legden het geval voor aan schout en schepenen, waarop schout, burgemeesteren en schepenen tezamen, 12 Juni 1592 een resolutie namen, waarbij zij verklaarden, „dat alsoo de penningen van de boelhuysen van den Haege is onder anderen, een appendentie ende emolument vant boode ampt vanden Haege daer op de voorsz. burgemeesteren tzelve boodeampt onder andere conditien vande camere vande Reeckeninge hebben verpacht, dat zyluyden daeromme verstaen dat niemant anders eenige inninge van boelhuysen vermach te doene dan de boode van den Haege etc.”

Blijkens acten van verschillende boedelvereffeningen werd deze inning door weesmeesteren naderhand toch weder aan hun eigen bode opgedragen. Soms werd den bode-kamerbewaarder ook wel eens opgedragen het beheer van bepaalde onroerende goederen van weeskinderen, doch hiervan maakten weesmeesteren geen regel. Zoo had in de eerste helft der achttiende eeuw de bode-kamerbewaarder Jan van Varick het beheer van enkele huisjes van de weeskinderen Cornelis en Jacob Verkuyl en kreeg hiervoor als emolument 10 %

der ontvangsten. Na diens overlijden werd dit beheer niet aan zijn opvolger gegeven, doch aan den stadsbode Jan Bergers.

Wel was hij blijkens het formulier zijner aanstelling steeds belast met het ontvangen van de renten en interesten der obligaties ten laste van Holland op de „comptoiren” te 's-Gravenhage en te Delft benevens met het ontvangen van de gages ten kantore van de Oostindische Compagnie te Delft. Aangezien door deze beide bezigheden zijn werkzaamheden langzamerhand zeer waren toegenomen, werd door weesmeesteren 1 October 1749 besloten, den bode-kamerbewaarder Jan van Varick een jaarlijksch douceur te geven van 25 gld., „dog zulx zonder eenige consequentie ten aenzien van deszelfs successieurs in officio”. Lang heeft Jan van Varick van dit douceur niet kunnen genieten, want reeds in 1750 overleed hij. Ter zelfder tijd deed Catharina Elisabeth Brugmans, welke aangesteld was tot kamerbewaarster der stedelijke Thesaurie afstand van haar ambt. Schout, burgemeesteren en schepenen besloten nu beide ambten te vereenigen en benoemden 23 November 1750 Johannes Josephus Meyer tot kamerbewaarder van de weeskamer en van de Thesaurie op een tractement van 250 gld. 's jaars „en op de verdere baten en emolumenten daer toe staande.”

Ook hij, benevens zijn opvolgers, ontvingen voor het innen van de renten en de Oostindische gages en voor „verschot van schuyten en wagenvragten, geldkruyen etc.” het jaarlijksch douceur van 25 gld., dat bij resolutie der weesmeesteren van 14 November 1792 verhoogd werd tot 50 gld.

De laatste kamerbewaarder van de weeskamer en de Thesaurie werd 23 Augustus 1796 aangesteld door den Raad der Gemeente op een tractement van 300 gld. per jaar en genot van de verdere baten en emolumenten aan zijn ambt verbonden.

Bij resolutie der weesmeesteren van 20 Januari 1796 was intuschen van het bode-kamerbewaarderambt afgescheiden het recht tot het ontvangen van de obligatierenten ten comptoire te 's-Gravenhage en te Delft, benevens het recht tot het innen van de Oostindische gages te Delft en werd hiermede een ander persoon belast op een tractement van 50 gld. 's jaars.

Bij resolutie der weesmeesteren van 14 September 1812 werd dit laatste ambt opgeheven, aangezien inmiddels door de conversie van de leeningen de verschillende „comptoiren” vereenigd werden in Amsterdam.

Bij het aanvaarden van zijn ambt was de bode-kamerbewaarder verplicht den navolgenden eed af te leggen:

„Dit zweer ick boode van de weescamer te weesen die partyen te daghen als myn van de weesmeesteren bevolen wordt ende nye-

mandt anders die weescamer altyt waer te nemen als die weesmeesters daer inne vergadert zyn, ende van daer nyet te gaen dan by consent van de weesmeesters ende soe wye nyet en compt op ten dach die ick hem beteycken dat an te brengen ende die weesmeesters te kennen te geven ende oick gelove den selven meesters mede te denunchieren ende tekennen te geven alle die gheene die my kennelick sullen zyn mitsbruyckende die artickulen van de weescamer.

Also moet myn God helpen ende alle zyne heyligen woort." ¹⁾

¹⁾ Zie noot 1, pag. 17.

HOOFDSTUK VIII.

DE ADVOCaat EN DE PROCUREUR.

Aan de weeskamer was een vaste advocaat verbonden, die door de weesmeesteren werd benoemd.

Aangezien het ambt van procureur destijds niet tezamen met dat van advocaat door denzelfden persoon werd uitgeoefend, werd door weesmeesteren ook een vaste procureur bij het Hof van Holland en den Hoogen Raad en een vaste procureur bij het Gerecht van 's-Gravenhage aangesteld.

Zij genoten van de weeskamer geen vast inkomen, doch ontvangingen voor iedere werkzaamheid, door hen voor de weeskamer verricht, het hun daarvoor toekomende honorarium.

HOOFDSTUK IX.

DE WEEZEN.

Volgens artikel VI van de instructie van 31 Augustus 1513 moesten de weeskinderen te 's-Gravenhage tot hun achttiende jaar onder voogdij staan en mochten zij gedurende dien tijd niet over hun goederen beschikken tenzij „dat die weesmeesters, by guetduncken des gerechts ende den vier vierendeelen van den kinderen maegen als menze naest geraecken kan, nut ende oirbair dochten te weesen, dat men die kinderen liet begaen mitte gueden”.

Door schout en schepenen werd artikel VI van de instructie bij resolutie van 10 November 1559 aldus veranderd, dat de weeskinderen voortaan tot hun vijftiengste jaar onder „heure voechden ende in voochdien mitsgaders in subiectie van de weescamere” zouden blijven, tenzij zij vóórdien huwden of op bovengenoemde wijze ontslag uit de voogdij hadden gekregen. Dat het huwelijk mondig maakte, was overigens een algemeene regel in Holland. ¹⁾

De Haagsche magistraat bemerkte echter allengs, dat het maar al te vaak gebeurde, dat weeskinderen slechts vroeg in het huwelijk traden met het doel op die wijze des te spoediger mondig te zijn, om dan over hun goederen te kunnen beschikken.

Dit had tot gevolg, dat schout, burgemeesteren en schepenen „by advyse van die van de vroetschappe” bij artikel II van de ampliatie van 29 Juli 1589 op de instructie van 1513 bepaalden, dat de weeskinderen onder voogdij bleven, tot zij den vollen ouderdom van 25 jaar bereikt hadden, terwijl de overeenkomsten door hen vóórdien aangegaan van nul en geener waarde zouden zijn, „alwaert dat zy gehuwet waeren”, tenzij vóórdien ontslag uit de voogdij door het gerecht had plaats gevonden.

Bij resolutie van 8 October 1709 werd de inhoud van deze ampliatie door den Haagschen magistraat nogmaals bevestigd.

De magistraat van 's-Gravenhage maakte eerst bij resolutie van 23 Juni 1755 een einde aan deze uitzondering op het in het overige Holland geldende recht, door te bepalen, dat voortaan de gehuwde weeskinderen ook als meerderjarig beschouwd moesten worden.

¹⁾ H. de Groot: Inl. tot de Holl. Regtsg., Boek I, deel 6. S. van Leeuwen: Rooms Hollands Regt, Boek I deel 13 § 4 en deel 16 § 11.

Wanneer de overleden ouders te weinig goederen hadden nagelaten om het achtergebleven weeskind van de inkomsten daarvan te kunnen uitbesteden en ook de familieleden zich niet over hem ontfermden, moest degene, die door de weesmeesteren tot vereffening van diens boedel was aangewezen het weeskind ter alimentatie aan de regenten van het Burgerweeshuis aanbieden.¹⁾ Door de weesmeesteren werd dan het bedrag, dat eventueel als batig saldo na de vereffening van den boedel overbleef, aan de regenten van het Burgerweeshuis in beheer overgegeven. Weesmeesteren bemoeiden zich daar dus verder niet meer mede.

De kinderen, die in het Burgerweeshuis werden opgenomen, ontvingen dan van de regenten bij het verlaten van het weeshuis de hun toekomende gelden.

Aangezien nu de weeskinderen gewoonlijk reeds vóór hun vijftiengste jaar het weeshuis verlieten, ontvingen zij dus gewoonlijk ook eerder de beschikking over de hun toekomende gelden dan diegenen, wier gelden ter weeskamer beheerd werden.

Om deze ongelijkheid uit den weg te ruimen, bepaalden schout, burgemeesteren en schepenen van 's-Gravenhage „by advyse van die van de vroetschappe” bij artikel IV van de ampliatie van 29 Juli 1589 op de instructie van 1513, dat voortaan de regenten aan de weeskinderen, die het Burgerweeshuis vóór hun vijftiengste jaar verlieten, hun goederen niet meer ter hand mochten stellen, doch deze in dat geval ter weeskamer moesten brengen, die dan deze goederen tot de meerderjarigheid der betrokken weeskinderen zou moeten beheeren. Indien de regenten van het Burgerweeshuis hieraan geen gehoor zouden geven, zouden zij met hun eigen vermogen aansprakelijk zijn.

Aangezien de financieele toestand van het Burgerweeshuis van 's-Gravenhage in de eerste helft der achttiende eeuw hoe langer hoe slechter werd, voornamelijk omdat de pachters zijner landerijen toen ter tijd de pacht niet of slechts gedeeltelijk konden betalen ten

¹⁾ De weeshuizen dienden in het algemeen voor de on- en minvermogene weeskinderen. In tegenstelling tot de weeskamer, die een overheidsinstelling was, waren de weeshuizen particuliere instellingen. Het oudste Haagsche weeshuis, het Burgerweeshuis, werd in 1564 opgericht door de executeurs van het testament van Crispijn van Boschuyzen en diens vrouw Agneyse Pietersdr., uit de door deze beide echtelieden aan de armen vermaakte gelden. De weeshuizen, welke te 's-Gravenhage daarna werden opgericht, danken hun ontstaan aan de kerkelijke zorg voor de weezen. Het Diaconie Oude Vrouwen- en Kinderhuis werd in 1660 opgericht door de Diaconie van de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente. Het Luthersche weeshuis werd in 1733 opgericht door de Diaconie van de Evangelisch Luthersche Gemeente. Het in 1760 geopende Waalsche weeshuis was opgericht door de Diaconie van de Gereformeerde Waalsche Gemeente.

gevolge van de groote sterfte onder het vee, verleenden de Staten van Holland en West-Friesland op 23 Augustus 1749 aan de regenten van het Burgerweeshuis te 's-Gravenhage op hun verzoek octrooi, om de goederen van hen, die in het Burgerweeshuis waren groot gebracht, bij overlijden zonder descendentes tot zich te nemen, mits er bij het verlaten van het weeshuis tusschen de weezen en de regenten geen uitkoop ¹⁾ had plaats gehad. Bij hetzelfde octrooi werd den regenten vergunning verleend, ook de geringe middelen, welke de weeskinderen bij hun opneming mede brachten, voor het weeshuis te behouden, doch van hetgeen den weeskinderen tijdens hun verblijf in het Burgerweeshuis toeviel door erfenis, legaat of gift, mocht het Burgerweeshuis alleen de vruchten genieten. Vóór dien was het Burgerweeshuis krachtens de ordonnantie op het Burgerweeshuis slechts gerechtigd tot de vruchten van de goederen der weeskinderen. De Staten verleenden soortgelijk octrooi ook aan het weeshuis van de Diaconie der Gereformeerde Waalsche gemeente en aan het weeshuis van de Evangelisch Luthersche gemeente. Aan het Diaconie Oude Vrouwen- en Kinderhuis van de Nederduitsch Gereformeerde gemeente te 's-Gravenhage behoefde een dergelijk octrooi niet verleend te worden, aangezien dit reeds in zijn reglement (capittel XIV, art. XXV) bepaald had, dat alle goederen, welke de weeskinderen bij hun komst in dat weeshuis bezaten of hun tijdens het verblijf daarin zouden opkomen, aan de Diaconie zouden vervallen.

De Staten van Holland en West-Friesland vaardigden 25 Februari 1751 een placaat uit betreffende minderjarigen, welke de ouderlijke woning of die van den voogd heimelijk verlieten, met het oogmerk, om een huwelijk aan te gaan, waarvoor hun de toestemming door de ouders of den voogd geweigerd was. De Staten bepaalden nu, dat in dat geval de goederen en effecten, welke zulke minderjarigen ten tijde van het wegloopen bezaten of nadien van ouders of van nabestaanden ab intestato kwamen te erven, ter weeskamer gebracht moesten worden en in het geval, dat de weeskamer gesecludeerd was, benevens in de plaatsen waar zich geen weeskamer bevond, onder de hoede van zoodanig persoon, als het Hof van Holland of het plaatselijke gerecht noodig zou oordeelen. Over deze goederen mochten zij nooit meer beschikken, behalve bij testament en dan nog alleen ten behoeve van kinderen geboren uit het huwelijk, indien dat tusschen de beide betrokkenen na het wegloopen

¹⁾ Uitkoop van het weeshuis had plaats indien door het weeskind bij het verlaten van het weeshuis de kosten van zijn opvoeding en onderhoud, gedurende zijn verblijf door het weeshuis gemaakt, aan de regenten vergoed werden.

toch had plaats gevonden, en, indien er uit het huwelijk geen kinderen geboren waren, dan ten behoeve van de erfgenamen ab intestato. Ook de langstlevende mocht — indien er tusschen beiden een huwelijk had plaats gevonden en één van beiden overleed — geen goederen uit de nalatenschap van den overledene ontvangen, zelfs de vruchten niet.

Al had men dus geen beschikkingsrecht over deze goederen, men kon echter wel een gedeelte van de vruchten van deze goederen genieten, zulks naar beoordeeling van het gerecht. Indien tusschen beide personen naderhand het huwelijk had plaats gevonden met consent der ouders, kon het gerecht in bepaalde gevallen, bijvoorbeeld indien er kinderen uit dit huwelijk geboren werden of indien een der uit een dergelijk huwelijk geboren kinderen zelf ging trouwen of een bepaalde negotie wilde beginnen, het uit te keeren gedeelte van de vruchten verhoogen of zelfs een som gelds ineens uitkeeren.

Aangezien de gemiddelde leeftijd, waarop men ten tijde der Republiek in de maatschappij kwam, veel lager lag dan thans, kwam het natuurlijk vaak voor, dat een weeskind het geheele hem toekomende en ter weeskamer geadmistreerde geld of een gedeelte daarvan reeds gedurende zijn minderjarigheid wilde ontvangen, bijv. voor een uitrusting om te gaan varen of om een negotie te beginnen etc.

De weesmeesteren mochten tot deze vóórtijdige uitkeering niet overgaan zonder autorisatie der burgemeesteren als opperweesmeesteren. Het betrokken weeskind stuurde in zoo'n geval gewoonlijk zelf een request aan de burgemeesteren of aan het gerecht. Deze beide instanties wonnen dan eerst het advies in van de weesmeesteren en autoriseerden dezen vervolgens al of niet tot de afgifte.

Ook gebeurde het wel, dat de weesmeesteren zelf zich namens het weeskind met een dergelijk request tot de burgemeesteren wendden. De juiste begrenzing van de competentie der verschillende overheidsorganen was toen ter tijd nog minder aan het publiek bekend dan tegenwoordig. Het is in dit verband merkwaardig, dat, indien door het weeskind een dergelijk request aan het gerecht gestuurd was, deze instantie het request niet doorzond aan het daartoe bevoegde college van burgemeesteren, doch — waarschijnlijk uit prestige-overwegingen — zelf zijn beslissing daarop gaf. Wel kwam krachtens art. VI van de instructie, deze bevoegdheid toe aan het gerecht, doch het college van schout en schepenen had alle hem toekomende volontaire jurisdictie gedelegeerd aan het college van burgemeesteren.

Zoodra het weeskind daartoe gerechtigd was, hetzij door het

bereiken van de meerderjarigheid, hetzij door eerder verleende machtiging, begaf het zich ter weeskamer, om aldaar zijn goederen en bescheiden in ontvangst te nemen, en daarvoor ten behoeve van de weesmeesteren een acte van afgifte en décharge te teekenen.

Had de langstlevende der ouders bewijs van uitkoop gedaan, doch het bedrag daarvan onder zich gehouden, zooals dat vooral in de vijftiende en zestiende eeuw voorkwam, dan moest het weeskind bij het bereiken van zijn meerderjarigheid ter weeskamer verschijnen, om aldaar een acte te teekenen, waarbij het verklaarde van zijn langstlevende ouder het betrokken bedrag van het bewijs van uitkoop ontvangen te hebben.

Van ouds heeft de behoefte bestaan, dat bepaalde onmondigen toch aan het rechtsverkeer zouden kunnen deelnemen. Uiteraard deed zich deze behoefte het sterkst gevoelen bij de onmondigen, die één of beide ouders verloren hadden, de weeskinderen.

In verscheidene oude weeskeuren wordt dan ook voor de weeskinderen de mogelijkheid geopend om ontslag uit de voogdij te verkrijgen.

Ook te 's-Gravenhage bestond deze mogelijkheid blijkens art. VI van de instructie voor de weeskamer. Dit artikel bepaalde, dat de weeskinderen tot hun achttiende jaar onder voogdij zouden blijven, tenzij „dat die weesmeesters, by guetduncken des gerechts ende den vier vierendeelen van den kinderen maegen als menze naest geraecken kan, nut ende oirbair dochten te weesen, dat men die kinderen liet begaen mitte gueden.”

Vervolgens werd nog in de amptiatie van 10 November 1559 op de instructie bepaald, dat de grens voor de mondigheid verlegd werd van het achttiende tot het vijfentwintigste jaar „sonder dat eenige weeskinderen voor dier tyt eenige handelinge administratie ofte bewindt van heure goeden hebben sullen ofte daer toe geadmitteert zullen worden ten waere off zyluyd middeler tyde quamen tot huwelycke state ofte dat zyluyd by schout ende scepenen mitte weesmeesters ende vier vande naeste vrend ende magen van den weeskinderen van svaders ende smoeders zyde zulcx men die naest sal connen becommen totte administratie ende bewindt van haere goeden nut ende bequaem gekent ende verclaert worden.”

Tenslotte blijkt de bevoegdheid van het Haagsche gerecht om weeskinderen uit de voogdij te ontslaan nog uit artikel II van de amptiatie van 29 Juli 1589 op de instructie van 1513, welk artikel luidt:

„Hebben voerts noch geordonneert en gestatueert dat alle kinderen t zy knechtken ofte meyskens sullen onder voochdije bliven tot heure volle ouderdom van vijff ende twintich jaeren ende sullen

alle contracten ende verbanden midler tijt gemaect ende gedaen alwaert dat zij gehuwet waeren null ende crachteloos wesen, des sullen die van de gerechte eenige weeskinderen, die zij bevinden tot die voorsegden contracten off verbanden gequalificeert te zijn naer zy dselve in persoen comparerende mitsgaders haer naeste vrunden maechen ende voochden all voeren gehoort sullen hebben daer toe moegen auctoriseren, mits by off van wegen den selven doende behoorlicke verseeckerheit tot indemniteit van de voochden ende andere des noot zijnde ende daer voeren tot discretie van die van de gerechte stellen vaste borchtochte t rechts gebieden alhier onderworpen innehoudende dat haer voochden ende andere des noot zijnde ter saecke van de voorsegden contracten ende verbanden ende van alle veranderinge ende verminderinge van goeden vande voors. minderjarige tot haer voors. jaeren gecommen zijn ofte van heurluyder erfgenaemen indien zij voer deselve jaeren quamen te overlyden nijet gemoeijt nochte beschadicht en sullen werden."

Uit het bovenstaande volgt, dat het ontslag van een weeskind uit de voogdij door het Haagsche gerecht, d.i. door het college van schout en schepenen, een tweetal verschillen toont met de *venia aetatis* van het Romeinsche Recht.

1 In de eerste plaats moest het Haagsche weeskind krachtens de ampliatie van 1589 hypotheek geven tot „indemniteit” van de voogden.

2 In de tweede plaats kreeg het Haagsche weeskind door dit ontslag uit de voogdij de bevoegdheid om zijn onroerende goederen te vervreemden of te bezwaren.

Aangezien in het Romeinsche Recht de *venia aetatis* door den Keizer verleend werd, is het niet onbegrijpelijk, dat de Staten van Holland en West-Friesland, op grond van hun souvereine macht, na de receptie van het Romeinsche Recht de bevoegdheid om *venia aetatis* te verleenen aan zich trokken.

Ofschoon de Staten overeenkomstig het Romeinsche Recht aanvankelijk slechts brieven van *venia aetatis* verleenden zonder het recht om de onroerende goederen te vervreemden of te bezwaren, ¹⁾ zoo zijn zij er toch reeds spoedig toe overgegaan om ook deze bevoegdheid bij den brief van *venia aetatis* te verleenen. ²⁾

Om nu een brief van *venia aetatis* van de Staten van Holland en West-Friesland te verkrijgen moest men een request bij de

1) Een voorbeeld hiervan is de *venia aetatis* verleend door de Staten bij Resolutie van 8 October 1579.

2) W. van Alphen: Papegay, vijfde druk deel I, pag. 621.

Staten indienen. De Staten stuurden dan vervolgens dit request om advies aan het Hof van Holland. ¹⁾

Hugo de Groot noemt als bevoegde autoriteiten tot het verleenen van *venia aetatis* behalve de Staten van Holland en West-Friesland ook nog het Hof van Holland en het gerecht „daer toe wettelyk gemagtigt zijnde”. ²⁾ Terecht zegt Van Groenewegen van der Made in zijn annotatie op deze mededeeling van H. de Groot: „Niemand als de Landts Overigheyt en vermag een minderjarige mondig ende syn eygen voogt te maken”. ³⁾

Wat het Hof van Holland betreft, zal H. de Groot ⁴⁾ waarschijnlijk misleid geweest zijn door het feit, dat degenen, die *venia aetatis* wilden verkrijgen heel vaak hun request aan het Hof van Holland stuurden. Het Hof van Holland heeft zich echter in dergelijke gevallen steeds onbevoegd verklaard en deze requesten gewoonlijk doorgestuurd naar de Staten.

De Staten van Holland en West-Friesland gingen in dit deel van hun soevereine macht zelfs zóóver, dat zij in hun gewest de brieven van *venia aetatis* verleend door de Staten van één der andere gewesten der Vereenigde Nederlanden ⁵⁾ of door een buitenschen vorst ⁶⁾ niet erkenden, tenzij door hun bekrachtigd. De Staten van Holland en West-Friesland hebben deze macht altijd aan zich behouden. Nooit hebben zij deze macht aan een der steden gedelegeerd. Wel hebben zij aan de meeste steden van hun gewest het recht verleend om „brieven van voorschrijvinge” tot de Staten te mogen richten bij een request tot het verkrijgen van *venia aetatis*. Dit recht hield in, dat, indien een minderjarige burger van een stad, waaraan dat recht verleend was, brieven van *venia aetatis* van de Staten van Holland en West-Friesland wilde verkrijgen, hij zich eerst met een request tot den magistraat van zijn stad moest wenden om „brieven van voorschrijvinge”, d.w.z. een gunstig advies, te voegen bij zijn request aan de Staten.

Weigerde de magistraat deze „brieven van voorschrijvinge” te

¹⁾ W. van Alphen: t. a. p., deel I, pag. 621.

²⁾ H. de Groot: *Inl. tot de Holl. Regtsg.*, Boek I, deel 10.

³⁾ Noot 5 van Van Groenewegen van der Made op Boek I, deel 10 van de Groot's *Inl. tot de Holl. Regtsg.*

⁴⁾ Ook Prof. Mr. A. S. de Blécourt begaat in zijn „Kort begrip van het Oud-Vaderlandsch Burgerlijk Recht” (vijfde druk, pag. 85) dezelfde fout als H. de Groot en kent het recht tot het verleenen van *venia aetatis* behalve aan de Staten ook ten onrechte toe aan het Hof van Holland.

⁵⁾ Een door de Staten van Zeeland verleende *venia aetatis* werd op request van den belanghebbende door de Staten van Holland en West-Friesland bekrachtigd bij resolutie van 6 November 1767.

⁶⁾ Idem verleend door den Koning van Denemarken, bekrachtigd bij resolutie van 7 Mei 1773.

geven, dan verleenden de Staten van Holland en West-Friesland geen brieven van *venia aetatis*.

's-Gravenhage, alhoewel geen stad, bezat ook het recht van „brieven van voorschrijvinge”. Een request daartoe moest te 's-Gravenhage blijkens de practijk gericht worden aan de burgemeesteren. ¹⁾

Uit het bovenstaande volgt, dat ook de meening van Hugo de Groot, dat tot het verleenen van *venia aetatis* ook bevoegd was een gerecht „daer toe wettelijk gemagtigt zijnde”, onjuist is.

Wel hadden dus de steden met het recht van „brieven van voorschrijvinge” de facto de verleening van *venia aetatis* in handen, de iure bleef het echter bij de Staten van Holland en West-Friesland berusten.

Ook E. van Zurck ²⁾ deelt mede, dat sommige steden het recht hebben om *venia aetatis* te verleenen. Hij beroept zich daarbij op art. 56 van de Leidsche weeskeuren en op art. 24 van de Amsterdamsche weeskeuren. Deze beide artikelen hebben echter dezelfde strekking als art. VI van de instructie voor de Haagsche weeskamer en de daarbij behorende amptiaties van 1559 en 1589.

Uit de practijk blijkt nu, dat na de receptie van het Romeinsche Recht, dus nadat de Staten het recht om *venia aetatis* te verleenen aan zich hadden getrokken, art. VI van de instructie voor de Haagsche weeskamer geen leeg artikel is geworden.

Herhaaldelijk toch werd door weeskinderen vóór hun meerderjarigheid aan de weesmeesteren verzocht, hun gelden of goederen ter weeskamer beheerd, te mogen ontvangen om een ambacht te kunnen leeren, een uitzet te koopen enz.

De weesmeesteren zonden dan een dergelijk request met hun advies aan de burgemeesteren, die daarop hun appointement gaven. Deze bevoegdheid konden de burgemeesteren alleen op art. VI van de instructie gronden. De burgemeesteren gaven dus in deze gevallen alleen ontslag uit de voogdij over de goederen.

Sedert de receptie van het Romeinsche Recht kon dus te 's-Gravenhage een weeskind, wiens goederen ter weeskamer beheerd werden, ontslag uit de voogdij over de goederen verkrijgen van de burgemeesteren en ontslag uit de voogdij over den persoon

¹⁾ Vermeldenswaard is een appointement van de burgemeesteren van 31 October 1740, waarbij zij aan Jan Jacob van der Burch „notaris en makelaar alhier in den Hage” brieven van voorschrijvinge verleenden om van de Staten van Holland en West-Friesland *venia aetatis* te verkrijgen. Deze Jan Jacob van der Burch was reeds 3 Februari 1738 als notaris door het Hof van Holland geadmitteerd!

²⁾ E. van Zurck: *Codex Batavus* (in voce „*venia aetatis*”).

èn over de goederen — de *venia aetatis* — van de Staten van Holland en West-Friesland.

De weezen werden destijds onderscheiden in bejaarde en onbejaarde weezen. De onbejaarde weezen waren de minderjarigen, die hetzij één van beide ouders hetzij beide ouders verloren hadden.

De bejaarde weezen waren de meerderjarigen, die, hetzij blind, doof of stom waren, hetzij een verstandsgebrek hadden zooals krankzinnigen, hetzij verkwisters, die tot „stedekinderen” gemaakt waren.

De woorden van het privilege van 1451 doen het voorkomen, alsof van de bejaarde weezen alleen de verkwisters onder voogdij der Haagsche weeskamer kwamen.

Artikel VIII van de instructie voor de Haagsche weeskamer van 31 Augustus 1513 spreekt daarentegen van de meerderjarigen „die nyet vroet genouch en waeren hair goet te regieren”, onder welke categorie gebracht kunnen worden zoowel de blinden, dooven en stommen, als de verstandszieken. Op de naaste familieleden rustte de aangevingplicht, terwijl het college van schout en schepenen tezamen met de weesmeesteren moesten beslissen, of de betrokken persoon in het weesboek opgeteekend zou worden.

Artikel IX dezer instructie spreekt over de verkwisters, die eveneens door de naaste familieleden bij het gerecht en de weesmeesteren aangebracht moesten worden, die dan beslisten, of de verkwister tot „stedekind” gemaakt en zijn goederen ter weeskamer gebracht zouden worden.

Ook deze beide artikelen zijn door gewoonte ingrijpend gewijzigd. Zoo zien wij reeds spoedig de in art. VIII aan schout en schepenen gegeven bevoegdheid, om een meerderjarige op bovengenoemde gronden onder voogdij te stellen, overgaan op het college van burgemeesteren.

Het onder voogdij stellen van meerderjarigen was echter volgens van Bijnkershoek en den Hoogen Raad een bevoegdheid, die uitsluitend aan het gerecht toekwam „*quia curatelam decerne est actus ordinariae jurisdictionis*”. „*Nihil ordinariae jurisdictionis datum esse magistratibus*”.¹⁾

Het ligt voor de hand, dat de Hooge Raad opkwam tegen deze delegaties van justitioneele bevoegdheden van het gerecht aan de burgemeesteren. Immers van de appointementen van de burgemeesteren stond geen appèl open op het Hof van Holland of den Hoogen Raad, zoodat door deze delegaties van bevoegdheden van

¹⁾ Van Bijnkershoek: *Observationes Tumultuariae*, I pag. 439. Verg. ook I pag. 321.

de justitie aan de politie de macht van het Hof van Holland en den Hoogen Raad verminderd werd. Dit neemt echter niet weg, dat het onder voogdij stellen van meerderjarigen te 's-Gravenhage gedurende den geheelen tijd der Republiek bij de burgemeesteren is blijven berusten.

Burgemeesteren gaven bij hun appointement tot onder voogdijstelling van meerderjarigen vaak tevens consent tot opsluiting van den betrokkene „in het dolhuys tot tijd en wijlen” beterschap getoond werd. Hierbij zij dan nog opgemerkt, dat krankzinnigheid ten tijde der Republiek een zeer rekbaar begrip was, waaronder bijv. ook veelvuldige dronkenschap en ontucht van ouders met hun kinderen gerekend werden. ¹⁾

Te 's-Gravenhage bleef het recht om onder voogdijstelling van een meerderjarige te verzoeken op den duur niet beperkt tot de naaste familieleden. Zoo gebeurde het herhaaldelijk, dat een dergelijk verzoek uitging van de diaconie.

De vermogens van de meerderjarige weezen werden op gelijke wijze beheerd als de vermogens der minderjarige weezen.

1) Hoe gemakkelijk men als krankzinnig opgesloten kon worden blijkt uit het volgende geval.

Diakenen van de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente verzochten burgemeesteren van 's-Gravenhage om Maria Gout, echtgenoot van Johannes Herlé, die door hen bedeed werd, in het „dolhuys” te plaatsen op grond van haar veelvuldige dronkenschap. Burgemeesteren stonden haar opsluiting bij appointement van 27 Juni 1770 toe, totdat zij „van haare debauches in den drank zal zijn teruggebracht”. Haar echtgenoot scheen deze beslissing zeer te betreuren, want al spoedig zond hij een request aan de burgemeesteren om zijn vrouw uit het „dolhuys” te ontslaan, welk request door burgemeesteren bij appointement van 13 Augustus 1770 ingewilligd werd.

Bij appointement van de burgemeesteren van 5 Augustus 1771 werd Maria Gout op verzoek van de diakenen wederom wegens „het te buyten gaan in den drank” in het „dolhuys” geplaatst. Toen zij wegens beterschap uit het „dolhuys” ontslagen was, heeft zij na het overlijden van haar man haar troost, nu waarschijnlijk door de eenzaamheid, wederom te veel in den alcohol gezocht, hetgeen tot gevolg had, dat zij bij appointement van de burgemeesteren van 16 April 1773 opnieuw, thans voor de derde maal, „tot wijlen toe, dat zij van haare krankzinnigheid zal zijn herstelt”, in het „dolhuys” geplaatst werd. Deze laatste maal heeft haar schijnbaar zeer aangegrepen, want zeven maanden later werd zij ten grave gedragen.

HOOFDSTUK X.

DE VOOGDEN.

Van de artikelen in de instructie voor de weeskamer van 31 Augustus 1513 betreffende de voogden, zijn verscheidene bepalingen in den loop der tijden door gewoonte of geheel buiten werking gesteld of veranderd.

Volgens art. II moest, indien een van beide ouders overleden was, de langstlevende ouder met twee of drie familieleden van de bestorven zijde binnen vier weken na het overlijden van de(n) echtgenoot(e) voor de weesmeesteren verschijnen, om hen te verzoeken, voogden te benoemen over de nagelaten weeskinderen. Voor iedere week, welke de langstlevende na deze vier weken te laat verscheen, verbeurde deze drie Vlaamsche ponden, waarvan een derde toekwam aan den baljuw, een derde aan schout en schepenen en een derde aan de weesmeesteren.

Verder bepaalde dit artikel, dat, indien beide ouders overleden waren, van de naaste familieleden één van iedere zijde voor weesmeesteren moest verschijnen, om de benoeming van een voogd te verzoeken, op straffe van dezelfde boete, en tenslotte, dat degene, die reeds met een voogdij belast was, verschooningsrecht had voor een volgende voogdij.

Dit artikel is uit rechtshistorisch oogpunt zeer belangrijk. Immers, reeds in het eerste hoofdstuk is er op gewezen, dat in het Haagambacht reeds in de grafelijkheidperiode geboren voogdij bestond van den langstlevenden ouder, terwijl deze bloedvoogdij bij privilege van Keizerin Margaretha van 28 Mei 1346 voor Noord-Holland, en dus ook voor Haagambacht, uitgebreid werd tot de vier viendeelen. Desalniettemin moesten krachtens art. II van de instructie zowel de langstlevende ouder als de „naeste maegen” aan de weesmeesteren een voogd over de weeskinderen verzoeken.

Van geboren- of bloedvoogdij is dus in het Haagambacht sedert het in werking treden van de instructie voor de weeskamer van 1513 geen sprake meer, evenals in vrijwel alle overige plaatsen in Holland en Zeeland, waar weeskamers bestonden. ¹⁾ Dit neemt echter niet

¹⁾ Hugo de Groot: *Inl. tot de Holl. Regtsg.*, Boek I, deel 7. S. van Leeuwen: *Rooms Holl. Regt*, Boek I, deel 16, N°. 2. D. G. van der Keessel: *Thes. sel. jur. Holl. et Zel.*, thes. 117.

weg, dat in art. I van de ampliatio van 29 Juli 1589 op de instructie van 1513 gesproken wordt over „bloetvoochden”. ¹⁾ De oorzaak hiervan ligt naar alle waarschijnlijkheid in het feit, dat door de Haagsche weesmeesteren, blijkens de voogdijboeken, bij de benoeming van de voogden toch gewoonlijk een bepaalde volgorde in acht werd genomen, waarbij de langstlevende ouder eerst in aanmerking kwam en verder achtereenvolgens de grootvader van vaderszijde, de grootvader van moederszijde, de grootmoeder van vaderszijde, de grootmoeder van moederszijde en tenslotte de naaste bloedverwant uit de vier vierendeelen. Bij deze laatste categorie waren echter de vrouwen uitgesloten, terwijl bij meerdere naaste bloedverwanten van denzelfden graad de vaderlijke lijn vóór de moederlijke lijn ging. Werd de moeder of één der beide grootmoeders tot voogdes benoemd, dan moest deze, sedert de receptie van het Romeinsche Recht, bij de acte van aanneming van de voogdij afstand doen van het beneficium van het *Senatus Consultum Velleianum*. ²⁾

Weesmeesteren waren bij het benoemen van voogden ook nog gehouden aan de resolutie der Staten-Generaal van 19 April 1649, waarbij het verboden werd, dat een „papist” de voogdij zou uitoefenen over kinderen, waarvan beide of één der ouders van de Gereformeerde religie was.

De nakoming van artikel II liet echter vooral sedert het einde der zeventiende eeuw veel te wenschen over, zooals zal blijken bij de bespreking van het bewijs van uitkoop.

Alhoewel de graaf wel eens aan een enkelen persoon in die Haghe het recht had gegeven, om bij testament een voogd aan te stellen over zijn na te laten kinderen, een voor allen geldend privilege om voogden bij testament te benoemen heeft hij aan 's-Gravenhage nooit verleend. Het bevreemdt dus niet, dat de instructie, welke dateert uit 1513, niet aangeeft, hoe gehandeld moest worden ter weeskamer, indien er voogden bij testament gesteld waren, aangezien dit toen nog niet voorkwam. Wel bevreemdt het, dat de Haagsche magistraat in later tijden voor dit geval geen aanvullende bepaling voor de instructie van de weeskamer gemaakt heeft, want reeds in de oudste notarieele protocollen van 's-Gravenhage, welke loopen vanaf 1593, komen testamenten voor met voogdijstellingen, hetgeen dus het vermoeden wettigt, dat testamentaire voogden ook

¹⁾ Zie pag. 68.

²⁾ Door het *Senatus Consultum Velleianum* was het aan de vrouw verboden, zich als borg te verbinden. Door Keizer Justinianus en de practijk van de Romeinsche juristen werd dit verbod voor de vrouw uitgebreid tot elke intercessie, elk „*alienam obligationem in se suscipere*”. Tegen verbintenissen in strijd met dit *Senatus Consultum* aangegaan had de vrouw een exceptie.

wel reeds vóór 1593 voorgekomen zullen zijn. Gedurende de zeventiende eeuw nam de testamentaire voogdij gestadig toe. In de achttiende eeuw werd het zelfs algemeen gebruikelijk, om, indien men een testament maakte, daarin tevens den voogd of de voogden aan te wijzen over zijn na te laten kinderen.

Volgens gewoonterechtelijken regel moesten nu de voogden, bij testament aangesteld, zoodra zij als zoodanig in functie traden, ter weeskamer verschijnen, om aldaar onder overlegging van het testament of een authentiek extract daaruit, een acte te onderteekenen, waarbij zij de voogdij aannamen. Dit moest zelfs plaats hebben, indien de voogd of voogden aangesteld waren in een testament, waarbij de weeskamer gesecludeerd was. Vanzelfsprekend had dit ook plaats, indien de voogd of voogden op andere wijze waren aangewezen door den overleden ouder, zooals bij notarieele acte van voogdij of bij huwelijksche voorwaarden.

Deze acte diende ter décharge van de weesmeesteren; zij waren hierdoor bevrijd van hun plicht, om voogden aan te stellen.

Indien gedurende de voogdij de testamentaire voogd overleed, dan verviel het recht, om in de opengevallen voogdij te voorzien, aan de weeskamer, of, indien deze gesecludeerd was, aan het gerecht. Om dit te voorkomen, bepaalde men in het testament gewoonlijk, dat de voogd het recht van assumtie en subrogatie had, d.w.z., dat de voogd gedurende de voogdij een ander naast zich als voogd mocht benoemen of in zijn plaats mocht stellen. Anderzijds werd daarentegen ook wel eens in een testament het recht van assumtie en subrogatie aan den voogd ontnomen en uitdrukkelijk bepaald, dat bij zijn dood het beheer der goederen aan de weeskamer moest komen.

Voor de subrogatie van een voogd was een formulier gebruikelijk van den navolgenden inhoud:

„Weesmeesteren van 's-Gravenhage hebben A op zijn verzoek ontslaagen van de voogdij over B, oud jaaren, minderjaartig kind van wijlen C en D en in deszelfs plaats gesurrogeert, gelijk surrogeeren bij deezen E. En heeft de voorschreven E ter weeskamere compareerende verklaart de voorschreeve voogdij aan te neemen en belooft zig dienaangaande te zullen kijten naar behooren.

Gedaan ter weeskamere van 's-Gravenhage den

Eventueel werd aan deze acte tevens een acte van borgtocht toegevoegd, waarbij één of twee personen zich borg stelden voor den gesubrogeerden voogd.

In afwijking van den algemeen in Holland geldenden regel, dat de vader, moeder, grootvader of grootmoeder alleen dan tot voogd

aangesteld mochten worden, indien er nog een tweede voogd benoemd werd, ¹⁾ werd in de mutuele testamenten, verleden voor de Haagsche notarissen, meestal alleen de langstlevende echtgenoot tot voogd aangesteld, zonder dat een tweede voogd werd benoemd. Ook de weesmeesteren benoemden in dat geval geen tweeden voogd. Alleen in het geval, dat er geen testament gemaakt was en de langstlevende ook niet bij andere acte tot voogd was aangewezen en deze aan weesmeesteren verzocht om als voogd te mogen worden aangewezen, werd er door hen meestal nog een tweede, toezien- de, voogd benoemd. Gedurende de achttiende eeuw werd de verwaar- loozing van de artikelen der instructie betreffende de voogdij nog grooter.

Maakte men een testament, dan was het gewoonte geworden, de weeskamer te secludeeren en meestal den langstlevende als voogd te institueeren. Voor weesmeesteren was het dan voldoende, indien de langstlevende de acte van aanneming der voogdij teekende. Wegens de seclusie van de weeskamer was het in zoo'n geval eigen- lijk de taak van het gerecht, om den tweeden voogd te benoemen, doch dit liet zich daarmede niet in.

Was er geen testament gemaakt, dan verscheen, in de achttiende eeuw, de langstlevende echtgenoot in den regel eerst dan ter wees- kamer, als deze wilde hertrouwen, omdat men nu eenmaal niet kon hertrouwen, als men zijn kinderen geen bewijs had gedaan, doch over de voogdij werd bij zoo'n comparitie niet meer gesproken. Langzamerhand was de langstlevende echtgenoot zich gaan be- schouwen als de geboren voogd en werd hij als van rechtswege voogd zijnde erkend. Het gebeurde toen ook nog maar zelden, dat de langstlevende in zoo'n geval aan weesmeesteren verzocht, om als voogd aangesteld te worden.

Ook de bepaling, dat de langstlevende tezamen met de naaste familieleden van de bestorven zijde ter weeskamer moest ver- schijnen, om voogden te verzoeken, was reeds spoedig in onbruik geraakt.

De naaste familieleden traden toen alleen nog op ter wees- kamer van 's-Gravenhage in het geval, dat beide ouders overleden waren en in het geval, dat de langstlevende ouder bewijs van uit- koop deed, om te verklaren, dat zij met het betrokken bedrag genoeg namen.

Artikel III van de instructie bepaalde, dat de voogden door weesmeesteren aangesteld, binnen vier weken na hun benoeming voor weesmeesteren moesten verschijnen, om hun over te geven

1) Hugo de Groot: Inl. tot de Holl. Regtsg., Boek I, deel 7.

een staat en inventaris van alle goederen, welke den weeskinderen toekwamen.

Bederfelijke waren en andere roerende goederen, welke beter verkocht, dan bewaard konden worden, moesten met voorkennis van de weesmeesteren en naaste familieleden verkocht worden en van de opbrengst moesten de schulden, op den boedel rustende, betaald worden. Hetgeen daarna overbleef aan contant geld, roerende of onroerende goederen, moest door weesmeesteren na overleg met de naaste familieleden onder beheer gebracht worden van den voogd. Op boete van drie Vlaamsche ponden moest van al deze handelingen aanteekening gehouden worden in de administratieregisters.

Dezen staat van baten en schulden en den inventaris hadden weesmeesteren noodig, om bij de afwikkeling van den boedel een zoo juist mogelijk inzicht te hebben.

Was een der ouders overleden, dan werd deze staat en inventaris gewoonlijk opgemaakt door den langstlevende bij notarieele acte, waarin de comparant(e) tevens moest verklaren niets verzwegen of achtergehouden te hebben en, indien later nog iets gevonden werd, dat tot den boedel behoorde, dit onmiddellijk ter weeskamer te zullen berichten, benevens, dat hij(zij) dezen staat en inventaris desnoods met den boedeleed zou bevestigen. Bij kleinere boedels werd ook wel genoeg genomen met een onderhandschen staat en inventaris.

Langzamerhand werd het zelfs gewoonte, om bij kleine en geringe boedels den staat en inventaris geheel achterwege te laten ¹⁾ en kon men in zoo'n geval bij het doen van het bewijs van uitkoop volstaan met de verklaring van een familielid van de bestorven zijde, dat dit bedrag voldoende was.

Waren beide ouders overleden, dan droegen de Haagsche weesmeesteren het maken van den staat en inventaris gewoonlijk op aan een notaris, die dan tevens belast werd met de vereffening van den boedel.

Crediteuren en debiteuren werden door den notaris in dergelijke gevallen per advertentie in de courant van 's-Gravenhage binnen een bepaalden termijn opgeroepen, terwijl onroerende en roerende goederen openbaar verkocht werden. Bleek dan de boedel meer schulden dan baten op te leveren, of althans zoo weinig, dat het weeskind voor de rente ervan niet uitbesteed kon worden, dan werd het weeskind aan de regenten van een der Haagsche wees-

¹⁾ In 's-Gravenhage ongeschreven recht, kwam deze bepaling in de weeskeuren van verschillende andere weeskamers expressis verbis voor, bijv. Zype en Hazepolder 1694 II art. 9; Gouda 1669 art. 56.

huizen aangeboden ter alimentatie, tenzij een der familieleden de zorg voor het weeskind op zich nam.

De voogden konden bij testament ontheven worden van den plicht om staat en inventaris ter weeskamer te brengen. Weesmeesteren hadden dan desalniettemin het recht, om, bij een vermoeden van benadeeling van de weeskinderen toch een staat en inventaris te vorderen, maar aangezien deze ontheffing in het testament meestal gepaard ging met een geheele seclusie van de weeskamer, konden weesmeesteren in de practijk dit recht toch niet geldend maken. Wel kon in zoo'n geval het gerecht ingrijpen, want dit was niet te secludeeren.

Op den staat vormden de doodsschulden een aparte rubriek, als zijnde preferent. Alhoewel volgens een beslissing van het Hof van Holland d.d. 19 October 1615 en van den Hoogen Raad d.d. 7 April 1629 de rouwkleederen der nabestaanden hiertoe niet gerekend mochten worden, komen ze ook nadien op de staten van de Haagsche boedels herhaaldelijk onder deze rubriek voor.

Bij het opmaken van den inventaris waren ook aanwezig gezworen priseerders of priseersters, om de waarde van de verschillende nummers op den inventaris te schatten.

Aangezien na het overlijden van één der ouders de langstlevende gewoonlijk bewijs van uitkoop deed en er dan dus practisch nooit scheiding van goederen plaats vond, kwam de bepaling in artikel III betreffende het verkoopen van de roerende goederen alleen in toepassing, in het geval dat beide ouders overleden waren.

Juweelen, benevens de gouden en zilveren voorwerpen, welke het weeskind toevielen, werden nooit verkocht, doch ter weeskamer tot de mondigheid van het weeskind bewaard.

Alhoewel dit artikel het doet voorkomen, alsof het beheer der goederen altijd aan afzonderlijke beheerders werd overgelaten, behielden in werkelijkheid de Haagsche weesmeesteren het beheer der goederen in het algemeen aan zich. Als regel gold, dat de Haagsche weesmeesteren zich als voogden over de goederen der weeskinderen beschouwden, niettegenstaande de instructie voor de weeskamer geen bepaling inhield, volgens welke de weeskamer het beheer aan zich kon houden.

Bleek na afgifte van den staat en inventaris, dat de boedel minder baten dan schulden had, dan werd door weesmeesteren de boedel gerepudieerd en van deze repudiatie een acte opgemaakt.

In tegenstelling, tot hetgeen in artikel III bepaald was, stond in artikel IV, dat ook de toestemming van twee schepenen vereischt was, om hetgeen na betaling van de schulden overbleef, te geven aan dengene, die de kinderen hield, waarmede bedoeld werd

de langstlevende, of aan dengene, bij wien de kinderen uitbesteed waren.

Zoowel in het eene geval als in het andere, moest voor dit bedrag een rentebrief geteekend worden of borgtocht worden gesteld ten overstaan van de weesmeesteren en twee schepenen.

Aangezien de Haagsche weeskamer reeds vrij spoedig het beheer aan zich getrokken had, was het gewoonte geworden, dat de voogd eens per jaar ter weeskamer verscheen om de jaarlijksche renten in ontvangst te nemen. Te dien einde werd door weesmeesteren uit de administratie-registers van iederen grooten boedel, welke niet ten laste van de Gecombineerde Kas ¹⁾ was, jaarlijks een staat van ontvangsten en uitgaven getrokken, welke door den voogd bij het in ontvangstnemen van de renten voor voldaan geteekend werd. Werd echter het beheer over het vermogen zelf toch aan den voogd overgelaten, dan werd dit door weesmeesteren steeds op eigen gezag zonder autorisatie van twee schepenen gedaan.

Te 's-Gravenhage werd den voogd geen apart salaris toegekend. In het bedrag, dat hem jaarlijks uit de renten en interesten voor de kosten der opvoeding werd uitgekeerd, zal zijn salaris begrepen zijn geweest.

Sedert den aanvang der zeventiende eeuw geraakte ook te 's-Gravenhage het geven van hypotheek of borgtocht door den voogd, indien hij zelf het vermogen van zijn pupil onder zich had, in onbruik; gerecipieerd werd de regel van het Romeinsche recht, volgens welken op de goederen van den voogd ten behoeve van den minderjarige van rechtswege, stilzwijgend een hypotheek rustte. Deze stilzwijgende hypotheek werd algemeen door de Hollandsche auteurs erkend. ²⁾ Het is een der gevallen, waarin het Romeinsche Recht niet als aanvullend recht optrad, doch het inheemsche recht verdrong.

Alleen in het geval, dat de goederen van den voogd, die zelf de goederen van den minderjarige beheerde, niet voor voldoende verhaal vatbaar waren, werden sedert het einde der zestiende eeuw wel eens aan de acte van voogdij toegevoegd de woorden:

„En tot meerdere securiteit hebben F en G ³⁾ te zamen en ieder voor 't geheel onder renunciatiën van de beneficiën ordinis excussionis et divisionis den effecte van dien verstaande zig gesteld tot borgen.”

¹⁾ Zie Hoofdstuk XIII.

²⁾ Van Bijnkershoeke: Obs. Tum. I N°. 342, 567 en 518. Holl. Cons.: cons. 299 en 300.

³⁾ Eén borg was vaak reeds voldoende, doch in dat geval ontbrak natuurlijk de renunciatie van het beneficium divisionis.

In artikel V was bepaald, dat de voogden ieder jaar tusschen Mei en Sint Jacobsdag voor weesmeesteren moesten verschijnen, om rekening en verantwoording van hun beheer af te leggen.

Weesmeesteren hadden echter ook het recht, om de voogden tusschentijds door aanzegging van hun bode bij zich te ontbieden tot het doen van rekening en verantwoording.

De voogd, die niet op tijd verscheen, verbeurde de eerste maal een boete van zes stuivers, waarvan een derde toekwam aan den bode en twee derde aan de weesmeesteren. Deze boete moest geïnd worden door den bode van de weeskamer; indien deze hem niet betaald werd, werd de inning daarvan overgegeven aan den stadsbode van 's-Gravenhage op kosten van den nalatigen voogd.

De jaarlijksche rekening en verantwoording van den voogd geraakte in 's-Gravenhage reeds spoedig in onbruik. Hij deed rekening en verantwoording aan het einde van zijn beheer en tusschentijds alleen, wanneer hij in opdracht van de weesmeesteren bepaalde beschikkingshandelingen had verricht of vorderingen had geïnd.

Artikel XII bepaalde, dat weesmeesteren degenen bij wie weeskinderen inwoonden en die geld of goederen van die kinderen onder zich hadden en volgens hun oordeel niet naar behooren voor die weeskinderen zorg droegen, voor zich konden ontbieden en hun konden aanzeggen, de gelden en goederen van de betrokken weeskinderen aan weesmeesteren over te dragen. Indien die goederen niet binnen één maand na deze aanmaning opgebracht waren, werden de goederen van den nalatige zelf den eersten Zondag daarop volgend te koop aangeboden; doch hij was desalniettemin verplicht, om kostgeld voor de betrokken weeskinderen te betalen, totdat alle goederen en gelden waren opgebracht.

Tenslotte bepaalde artikel XIII van de instructie, dat degene, die zonder behoorlijke opzegging voor de schepenen en weesmeesteren, de weeskinderen, die bij hem inwoonden, verstootte, onmiddellijk voor weesmeesteren ontboden moest worden, om de gelden en goederen, die hij van die kinderen onder zich had, af te geven. Indien hij daartoe onwillig was, zouden zijn eigen goederen den Zondag daarop volgend te koop aangeboden worden, terwijl hij bovendien in dat geval voor schout en schepenen terecht zou moeten staan, omdat hij zich niet gehouden had aan den eed voor de weesmeesteren afgelegd.

Op de Haagsche weeskamer waren voor de acte van voogdij een drietal formulieren gebruikelijk, en wel voor het geval, dat de voogd alleen met de voogdij over den persoon van den minderjarige belast werd, vervolgens voor het geval, dat den voogd behalve de voogdij over den persoon van den minderjarige ook nog het beheer der

goederen opgedragen werd en tenslotte voor het geval, dat de voogd, behalve de voogdij ook nog de liquidatie van den boedel kreeg.

Acte van voogdij over den persoon.

„Weesmeesteren van 's-Gravenhage hebben tot voogd over A, oud jaaren, minderjaarg kind van wijlen B en C gecommiteert, gelijk commiteeren bij deezen D; en heeft de voorschreve D ter weeskamere compareerende verklaart, deeze voogdije aan te neemen, en belooft zig dienaangaande te zullen quijten naar behooren. ¹⁾

Gedaan ter weeskamere van 's-Gravenhage den” ²⁾

Acte van voogdij over den persoon en de goederen van den minderjarige.

„Weesmeesteren van 's-Gravenhage hebben tot voogden over A, oud jaaren, minderjaarg kind van wijlen B en C, mitsgaders tot administrateurs van de goederen der gemelden minderjaargen door het overlijden van den voornoemden zijnen vader, aangekomen mits behoorlijke verandwoordinge ten tijde der meerderjaargheid van voornoemden A gecommiteert gelijk commiteeren bij deezen D en E. En hebben de voorschreven D en E ter weeskamere compareerende verklaart deze voogdije en administratie aan te neemen, en belooft zig daar omtrent gelijk voogden en administrateurs naar regten verplicht zijn, te zullen gedraagen.

Gedaan ter weeskamere van 's-Gravenhage den

Acte van voogdij met last tot liquidatie van den boedel.

„Weesmeesteren van 's-Gravenhage hebben tot voogden over A, oud jaaren, minderjaarg kind van wijlen B en C mitsgaders tot directeurs der nalatenschap van wijlen den voors. B. op alhier in den Hage overleden, zonder van zijne tijdelijke goederen testamentairlijk te hebben gedisponeert, gecommiteert, gelijk commiteeren bij deezen D en E ten einde de voorschreven nalatenschap

¹⁾ Wanneer de moeder of de grootmoeder tot voogdes harer kinderen, resp. kleinkinderen werd benoemd, dan werden hier nog aan toegevoegd de woorden: „en vervolgens te renuncieeren, voor zo veel deeze als borgtogte zoude kunnen gerekent werden, van het beneficium Senatus Consulto Vellejani.”

²⁾ Deze acte werd onderteekend door den comparant, vervolgens „ter presentie” of „in kennisse” door den secretaris en tenslotte door de twee weesmeesteren te wier overstaan de acte verleden werd, behalve in het geval, dat de namen der twee weesmeesteren reeds in de acte vermeld stonden.

ten meeste nutte van opgemelden minderjaarigen vereffent hebbende, met betaamlijke verandwoordinge ter weeskamere over te brengen. Welke commissie de voorschreven D en E ter weeskamere compareerende, hebben verklaart aan te neemen en belooft zich dienaangaande te zullen quijten naar behooren.

Gedaan ter weeskamere van 's-Gravenhage den

HOOFDSTUK XI.

BEWIJS VAN UITKOOP.

Zooals reeds in het vorige hoofdstuk werd medegedeeld, kwam de langstlevende ouder gewoonlijk de deeling van den nagelaten boedel, door het aandeel, dat aan het achtergebleven weeskind toekwam, uit te koopen volgens de geschatte waarde.

Men kon nu bij het bewijs van uitkoop dit bedrag aan de weesmeesteren geven, die het dan verder zelf beheerden, waarbij vaak door den langstlevenden ouder verzocht werd jaarlijks de renten te mogen ontvangen ter tegemoetkoming in de kosten voor onderhoud en opvoeding van het betrokken weeskind.

Men kon echter bij het bewijs van uitkoop dit bedrag tot de mondigheid van het weeskind met toestemming der weesmeesteren ook zelf onder zich houden, mits men daarvoor een goede hypotheek gaf, in welk geval het weeskind, meerderjarig geworden, ter weeskamer moest verschijnen om aldaar te verklaren, dat het van zijn ouder het betrokken bedrag ontvangen had. De onroerende goederen, welke in zoo'n geval voor het bedrag van het bewijs van uitkoop verhypothecueerd werden, mochten gedurende de minderjarigheid van het weeskind niet vervreemd of bezwaard worden. Met het oog hierop moest deze hypotheek in de protocollen ten stadhuize van 's-Gravenhage aange teekend worden. In verband met de zakelijke werking van de hypotheek is het opvallend, dat het op deze wijze met hypotheek bezwaarde goed niet vervreemd mocht worden.

Te 's-Gravenhage kon dus de langstlevende bij het bewijs van uitkoop het bedrag of onder zich houden of aan de weesmeesteren uitkeeren. Dit is dus een uitzondering op de definitie, die Bergsma ¹⁾ geeft van het bewijs van uitkoop, welke definitie hij overgenomen heeft van Van Leeuwen, ²⁾ volgens welke definitie het bedrag van het bewijs van uitkoop door den langstlevende steeds onder zich gehouden werd.

Alhoewel in de instructie voor de weeskamer van 31 Augustus 1513 alleen over de scheiding der goederen wordt gesproken en

1) Bergsma: t. a. p. pag. 94.

2) S. van Leeuwen: Costumen van Rijnland, pag. 393.

over de mogelijkheid van het bewijs van uitkoop niet gerept wordt, kwam het bewijs van uitkoop blijkens de bijlagen, behoorende tot het oudste administratie-register van de Haagsche weeskamer reeds in 1492 voor.

Blijkens een memoriaal van de Haagsche weeskamer loopende over het tijdvak 1534—1551 kon de langstlevende, die het bedrag voor het bewijs van uitkoop onder zich hield tot de meerderjarigheid van het weeskind, in plaats van het geven van hypotheek, hiervoor ook volstaan met het stellen van twee borgens.

Indien de langstlevende ouder de vrouw was, compareerde deze op de Haagsche weeskamer voor het doen van het bewijs van uitkoop met een gekoren voogd tot het einde der zestiende eeuw toe, doch trad sedert dien zonder gekoren voogd in rechte op. ¹⁾

Aangezien het bleek, dat de langstlevende meestal in gebreke bleef ter weeskamer den staat en inventaris over te geven en aldaar bewijs te doen — vaak geschiedde dit laatste zonder toestemming en medeweten der weesmeesteren met de familieleden der bestorven zijde ten overstaan van een notaris of zelfs wel bij onderhandsche acte —, bepaalden baljuw, schout, burgemeesteren en schepenen van 's-Gravenhage bij artikel I van de ampliatie van 29 Juli 1589 op de instructie van 31 Augustus 1513 nogmaals en wel met terugwerkende kracht, dat weduwnaars en weduwen ter weeskamer staat en inventaris moesten overgeven, om vervolgens „ten overstaen van de bloet-, testamentaire voochden ofte andere voochden” het bedrag voor het bewijs van uitkoop vast te stellen.

Bij nadere ampliatie van 16 Mei 1590 werd door schout, burgemeesteren en schepenen nogmaals hetzelfde bepaald, doch thans met de toevoeging, dat, indien de nagelaten boedel uit een nering of een koopmanschap bestond, men volstaan kon met een staat van baten en schulden op te maken in het bijzijn van de naaste bloedverwanten en deze dan ter weeskamer te brengen, om aldaar bewijs van uitkoop te doen aan het weeskind. Indien de langstlevende in zoo'n geval weigerde bewijs van uitkoop te doen, dan was hij echter wel verplicht een formeelen staat en inventaris ter weeskamer te brengen. Tevens bepaalde deze ampliatie, dat weesmeesteren op de nakoming dezer voorschriften moesten letten, tenzij de naaste familieleden of voogden der weeskinderen een formeelen staat en inventaris onnoodig achtten.

Een analoge bepaling voor het geval, dat de nagelaten boedel

¹⁾ Ten tijde der Republiek konden ongehuwde vrouwen niet alleen te 's-Gravenhage, doch in geheel Holland in rechte optreden zonder gekoren voogd (de Blécourt, t. a. p. pag. 84; de Groot, t. a. p. Boek I, deel IV etc.).

uit een nering of koopmanschap bestond, komt bij vrijwel alle weeskamers in Holland en Zeeland voor.

Niettegenstaande de ampliaties van 1589 en van 1590 gebeurde het echter maar al te vaak, dat een langstlevende den nagelaten weeskinderen geen bewijs deed, hetgeen vooral bij het hertrouwen van den langstlevende van de ouders voor de kinderen uit het voorgaande huwelijk tot groot vermogensnadeel leiden kon. Uit dien hoofde bepaalden de Staten-Generaal dan ook in artikel 53 van het Echt Reglement van 18 Maart 1656, dat geen weduwnaar of weduwe mocht hertrouwen, indien er geen bewijs was gedaan aan het weeskind op straffe, dat degene, die daarmede in gebreke bleef, een achtste deel zijner of harer goederen ten behoeve van het weeskind verbeuren zou, ongeacht de boete hierop gesteld door de respectievelijke weeskamers of gerechten. De nakoming van dit artikel liet echter veel te wenschen over, hetgeen tot gevolg had, dat de Staten-Generaal het noodig achtten, bij resolutie van 3 April 1708 nogmaals te wijzen op hun eisch van stipte nakoming van artikel 53 van het Echt Reglement, en verder verboden „alle magistraaten, commissarissen van huwelijksche saacken en der selver secretarissen, mitsgaders allen Kerckenraaden, eenige beschrijvinge ofte proclamatie van huwelijksche geboden te doen, voor en aleer soodanige weduwnaars ofte weduwen, in gevolge v h voorschreve drie en vijftighste articul v h Echt Reglement, aan haare weesen, indiense eenige hebben, haare goederen, volgens costuyme locaal, den rechten genoegh zijnde, hebben bewesen, ende daarvan blijcke bij een behoorlijcke schabinale ofte weeskamers acte, op poene, dat die geene die desen ter contrarie sullen komen te doen, in haar particulier gehouden sullen wesen te onderhouden de weesen, welke bij gebreck v h gerequireerde bewijs tot armoede komen te vervallen.”

Ook deze resolutie der Staten-Generaal heeft niet veel geholpen. De secretaris van 's-Gravenhage, Mr. J. P. van der Haer, verbeterde echter het toezicht op de naleving dezer voorschriften, door 2 Augustus 1769 te bepalen, dat voortaan iederen Woensdag ter weeskamer gebracht moest worden een lijst van de weduwnaren en weduwen, die in de voorafgaande week zich hadden doen aantekenen om te hertrouwen en nog kinderen hadden uit het vorig huwelijk. De klerken ter secretarie mochten dan niet tot het doen van het tweede gebod overgaan, indien de betrokken weduwnaar of weduwe niet ter weeskamer was verschenen om bewijs te doen en een afschrift van de acte van dit bewijs door weesmeesteren opgemaakt, kon overleggen. Indien de weduwnaar of weduwe, wegens behoefteige omstandigheden, niet in staat was om bewijs te

doen, dan was het gewoonte, dat deze weduwnaar of weduwe, bij het voornemen om te hertrouwen, aan de regenten der stichting of aan de diakenen der kerk, waardoor hij of zij onderhouden werd, een acte van onvermogen vroeg, op vertoon waarvan de weesmeesteren bij acte, consent tot het huwelijk gaven. Een dergelijke acte werd dan ter weeskamer in het loopende register van bewijs ingeschreven evenals een gewone acte van bewijs.

Niettegenstaande het de bedoeling was, zoowel van de instructie voor de Haagsche weeskamer van 31 Augustus 1513 als van artikel 53 van het bovengenoemde Echt Reglement — ook de Groot en van Leeuwen laten dat ondubbelzinnig blijken — dat er binnen enkele weken na den dood van een van beide ouders door den langstlevende bewijs werd gedaan ter weeskamer aan de achtergelaten kinderen, werd het langzamerhand te 's-Gravenhage maar al te vaak gewoonte, dat de langstlevende na den dood van den eenen ouder of in het geheel niet ter weeskamer verscheen of het bewijs aldaar eerst deed bij eventueel hertrouwen, omdat men nu eenmaal — kinderen hebbend uit een vorig huwelijk — niet kon hertrouwen zonder een acte van bewijs ten stadhuize over te leggen.

Dit scheen ook elders in Holland langzamerhand gewoonte te zijn geworden, blijkens een sententie van het Hof van Holland d.d. 23 Mei 1707, welke door den Hoogen Raad 11 October 1707 werd bevestigd en waarin deze gewoonte gesanctionneerd werd. ¹⁾

Dat deze practijk tot moeilijkheden aanleiding kon geven, leert het volgende geval, dat zich in 1737 voordeed.

Te 's-Gravenhage was 17 November 1732 overleden Hubertina Runnekers, echtgenoot van Pieter Gout, nalatende een nog minderjarig kind.

Er was geen testament gemaakt en, zooals in de 18e eeuw te 's-Gravenhage gewoonlijk door den langstlevende in dergelijke gevallen gehandeld werd, zoo ging ook Pieter Gout niet naar de weeskamer om bewijs te doen en een voogd te verzoeken over zijn minderjarig kind. Hij beschouwde zich zelf als geboren voogd. Toen hij een vijftal jaren daarna wilde hertrouwen, was hij echter wel genoodzaakt om bewijs te doen. Dientengevolge liet hij 17 Januari 1737 een staat en inventaris opmaken ten overstaan van notaris Rogier van Nieuwenhuyzen en den inventaris door gezwooren priestersters schatten. Toen hij na aftrek van de schulden voor de

¹⁾ Van Bijkershoek: Obs. Tum. 1 N°. 325.

„dat vader of moeder vóór haar tweede huwelijk bewijs doende aan haar voor-kinderen, daarmede volstaan, sonder verdere poenaliteit.“

helft van dit bedrag voor den gemeenen boedel bewijs van uitkoop wilde doen, kwamen de bloedverwanten zijner overleden vrouw daartegen in verzet, op grond van het feit, dat de boedel in 1732 meer waard was geweest. Weesmeesteren gingen hiermede accoord en eischten verhooging van het bedrag voor uitkoop, waaraan door Pieter Gout voldaan werd. Merkwaardigerwijze beoordeelden de weesmeesteren ter bepaling van het bedrag van bewijs van uitkoop de waarde der activa van den boedel naar het oogenblik van overlijden in 1732, doch het bedrag der passiva van den boedel naar het jaar 1737, waarin Pieter Gout ging hertrouwen.

Voorzoover mij gebleken is, is dit het eenige geval geweest, waarbij bloedverwanten van de bestorven zijde bezwaar maakten tegen het doen van bewijs niet overeenkomstig den stand van den boedel op het moment van overlijden, terwijl weesmeesteren in alle overige soortgelijke gevallen ten onrechte geen bezwaar maakten, omdat de bloedverwanten met het door den langstlevende voorgestelde bedrag accoord gingen. Niettegenstaande vooral ten aanzien van de schulden zeer zeker fluctuaties zullen hebben plaats gehad.

Het doen van bewijs onttaarde te 's-Gravenhage op den duur geheel. De Haagsche magistraat zelf was het echter met deze gewoonte niet eens. Zoo trachtten baljuw, schout, burgemeesteren en schepenen van 's-Gravenhage de contrôle der weesmeesteren op de juiste uitvoering van artikel III van de instructie van 31 Augustus 1513 te vergemakkelijken, door bij resolutie van 8 October 1709 de begrafenis-bidders te gelasten, wekelijks op te geven in welke sterfhuizen zij geweest waren, opdat de weesmeesteren zouden kunnen weten, waar boedels opengevallen waren en zij dan konden onderzoeken of daar eenig recht voor hen ontstaan was.

De baljuw, schout, burgemeesteren en schepenen herhaalden dit bevel aan de begrafenisbidders bij hun resolutie van 27 Maart 1719, doch bepaalden thans, dat dezen in plaats van wekelijks voortaan om de veertien dagen gehouden waren ter weeskamer een lijst te brengen met de namen en woonsteden der overledenen, die in die periode op de kerkhoven of in de kerken te 's-Gravenhage begraven waren.

Beide resoluties hebben echter het beoogde doel niet geheel bereikt; want een volledige opgave der overledenen hielden de bidderslijsten niet in. Immers, indien men de Haagsche registers van den impost op het begraven vergelijkt met de lijsten, welke door de bidders ter weeskamer werden gebracht, dan blijken op deze laatste heel wat namen te ontbreken, die op de eerste wel voorkomen.

In de eerste plaats ontbraken op de lijsten der bidders de namen

der overledenen, wier sterfhuis wel in Haagambacht, doch niet in het dorp 's-Gravenhage zelf gelegen was, bijv. die der Scheveningers.

In de tweede plaats ontbraken op de lijsten der bidders de namen der overledenen, bij wier begrafenis door hen niet geassisteerd werd. Tot deze laatste categorie behoorden de overledenen, die door de Buurt ¹⁾ begraven werden, vervolgens degenen, van wier aangifte van overlijden in de registers van den impost op het begraven werd vermeld, dat het begraven pro Deo was, en tenslotte ook de Joden.

Indien het overlijden pro Deo werd aangegeven, behoefde dit ten tijde der Republiek nog niet te beteekenen, dat de overledene meer schulden dan baten of in het geheel niets naliet, zoodat zelfs onder deze categorie vele personen waren, van wier nalatenschap door den langstlevende ouder, indien er kinderen uit het huwelijk geboren waren, ter weeskamer bewijs diende gedaan te worden, wanneer de weeskamer tenminste niet uitgesloten was. ²⁾

Alhoewel vele nabestaanden van deze beide categorieën hun aangevingplicht, indien er weeskinderen bij de nalatenschap betrokken waren, vrijwillig nakwamen, toch bleef het ontbreken op de lijsten der bidders altijd — indien de langstlevende niet hertrouwde — bevorderlijk voor niet voldoen aan de verplichting van den langstlevende om bewijs te doen.

Eerst bij resolutie van de Kamer van Politie ³⁾ van 's-Gravenhage van 16 Mei 1804, is op verzoek van de weesmeesteren een einde aan dezen toestand gemaakt door de bepaling, dat voortaan de klerken ter secretarie verplicht waren bij de aangifte van overlijden nauwkeurig te informeeren of er minderjarigen bij den boedel betrokken waren en of de weeskamer gesecludeerd was. Van hun

¹⁾ Evenals vele andere steden was ook 's-Gravenhage van ouds verdeeld in verscheidene buurten, welke enkele, soms echter slechts één straat omvatten. Aan het hoofd van iedere buurt stond een deken met enkele hoofdlieden en een secretaris. De buurten hielden gelijk de gilden jaarlijks een gezamenlijken maaltijd. Iedere buurt had een eigen reglement, dat, na door den Haagschen magistraat bekrachtigd te zijn, „buurtbrief” geheeten werd. Een dergelijke „buurtbrief” bevatte behalve bepalingen betreffende het zich vestigen of het verlaten van de buurt ook altijd de rechten en plichten der buurtbewoners bij huwelijk, doop en begrafenis. Heel vaak nu werd een overledene door alle buurtgenooten tezamen ten grave gedragen.

²⁾ De ordonnantie van het middel op het begraven en trouwen van de Staten van Holland en West-Friesland van 26 October 1695 gaf wel de grenzen aan tusschen de eerste, tweede, derde en vierde vermogensklasse, doch niet tusschen de vierde vermogensklasse en de „prodeanen”.

³⁾ Zie pag. 115.

bevindingen moesten zij den derden dag van iedere maand een lijst ter weeskamer brengen.

Bovendien werden in deze resolutie de begrafenisbidders eveneens gelast aan de nabestaanden of bewindvoerders te vragen, of er minderjarigen bij den boedel betrokken waren en of de weeskamer gesecludeerd was. Ook zij waren verplicht den derden dag van iedere maand aan de weeskamer rapport uit te brengen en wel op boete van zes gulden voor iedere maal, dat zij in gebreke zouden blijven.

In de registers van huwelijksafkondiging van 's-Gravenhage werd steeds, indien door één of beide partijen een acte van bewijs was overgelegd wegens uitkoop, gedaan aan kinderen uit een vorig huwelijk, naast de acte van ondertrouw aangeteekend voor welk bedrag bewijs was gedaan, benevens aan hoeveel kinderen.

Merkwaardig is het, wat te 's-Gravenhage herhaaldelijk voorkwam, dat de langstlevende ouder de acte van bewijs van uitkoop voor een notaris verleed, in plaats van ter weeskamer voor de weesmeesteren. Het betrokken bedrag, waarvoor bewijs was gedaan, werd dan gewoonlijk wel weer onder overlegging van een extract authentique ter weeskamer gebracht, om aldaar beheerd te worden. Evenals in ieder ander geval van bewijs van uitkoop, moest ook hiervan een acte worden opgemaakt in het register van Bewijs op de weeskamer. Het eenige verschil was dan, dat een dergelijke acte in het register van Bewijs niet door den langstlevende ouder onderteekend werd, hetgeen ook trouwens niet noodig was, aangezien de notarieele minuut reeds door den betrokken langstlevende onderteekend was. Een en ander neemt echter niet weg, dat het vaak voorkwam, dat een langstlevende ouder bewijs van uitkoop ten overstaan van een notaris voldoende vond, hetgeen tevens een verklaring is voor de gevallen, waarin in de registers van huwelijksafkondiging vermeld staat, dat een acte van bewijs was overgelegd, doch het gedane bewijs niet uit het register van Bewijs van de Haagsche weeskamer blijkt, niettegenstaande de eerstoverleden echtgenoot(e) te 's-Gravenhage overleden was.

Aangezien er, krachtens het bovenstaande, verscheidene langstlevende ouders waren, die zich aan het doen van bewijs trachtten te onttrekken, zoo is het des te opvallender, dat er anderzijds verscheidene langstlevende ouders waren, die in het geheel niet verplicht waren, om bewijs van uitkoop aan hun kinderen te doen en het desalniettemin toch deden. Dit geval deed zich bij degenen, wier ter weeskamer overgeleverde staat en inventaris meer schul-

den dan baten aanwe orlog, dermate veel voor, dat voor deze categorie zelfs een apart gedrukt formulier bestond.

In dit formulier staat zelfs uitdrukkelijk, dat de comparant tot het doen van bewijs ongehouden was.

Niet alleen echter in het geval, dat er meer schulden dan baten bleken te zijn, doch ook in andere gevallen, waarin de langstlevende ouder niet tot het doen van bewijs verplicht was, werd het toch gedaan. Twee duidelijk sprekende voorbeelden hiervan mogen niet onvermeld blijven.

Op 7 September 1735 compareerde voor de weesmeesteren van 's-Gravenhage Johannes Vierarm, Mr. zadelmaker, weduwnaar van Clasina Hijmans en exhibeerde bij deze comparitie in plaats van den gebruikelijken staat en inventaris, de huwelijksche voorwaarden, welke hij bij notarieele acte van 4 Mei 1726 verleden had voor notaris Pieter Bakker en waarin verklaard werd, dat de bruid niets aanbracht en dat winst en verlies geheel voor den bruidegom zouden zijn. Alhoewel ongehouden tot het doen van bewijs, verklaarde hij „uyt een sonderlinge liefde ende genegenthyt" aan ieder zijner kinderen bewijs te willen doen van twaalf gulden.

Het tweede voorbeeld betreft Mr. Matheus Theodorus Gousset, die met zijn vrouw Apollonia van Dijck op 3 Augustus 1726 ten overstaan van notaris Pieter de Lange een mutueel testament gemaakt had, waarbij de langstlevende tot universeel erfgenaam en tot voogd of voogdes over de na te laten kinderen werd benoemd met het recht van assumptie en subrogatie, terwijl den kinderen hun legitieme portie zou toekomen. Alhoewel de weeskamer expressis verbis in dit testament gesecludeerd werd, deed Mr. Gousset op 26 Februari 1740 bewijs van uitkoop voor hetgeen zijn kind was competeerende voor de moederlijke goederen „volgens het 29e articul van de Politique ordonnantie van de Heeren Staten van Hollandt ende Westvriesland in dato 1 April 1580".

De oorzaak van deze onverplichte bewijzen van uitkoop zal m.i. gezocht moeten worden in het willen voorkomen van moeilijkheden bij een volgend huwelijk, terwijl het bovendien voor den langstlevende vaak een eenvoudige manier was, om de voortgezette gemeenschap te veranderen in vollen eigendom.

Voor al ook het geringe bedrag, waarvoor in deze gevallen bewijs van uitkoop werd gedaan, wijst op een formeele handeling.

Tenslotte volgen hieronder nog een drietal verschillende formulieren voor acten van bewijs van uitkoop, welke op de Haagsche weeskamer gebezigd werden. Deed zich echter een bewijs van uitkoop voor, dat niet in een dezer drie formulieren paste,

dan werd door den secretaris van de weeskamer voor een dergelijk geval een apart formulier ontworpen.

Acte van bewijs van uitkoop, waarbij de langstlevende ouder de gelden voor het bewijs ter weeskamer brengt.

„Compareerde ter Weeskamere voor Weesmeesteren van 's-Gravenhage A weduwnaar van B op alhier ter stede overleden, zonder van haare tijdelijke goederen testamentairlijk te hebben gedisponeert, nalatende twee minderjarige kinderen met namen C oud 6 jaaren en D oud 5 jaaren; exhibeerende de comparant den staat en inventaris van den boedel met wijlen voorschreeve zijne huisvrouw in gemeenschap bezeten, zijnde dezelve inventaris op het aangeeven van den comparant met presentatie van de deugdelijkheid van dien ten alle tijden (des gerequireert) met eede te zullen sterken, voor den notaris E en zekere getuigen in den Hage gepasseert en waar bij, volgens taxatie der goederen bleek, dat, na aftrek van alle lasten was resteerende de somma van guldens en over zulx de voorschreven twee minderjarige kinderen, wegens derzelver moederlijk goed te competeeren de somme van guldens, en welke somme van guldens door den comparant bij het passeeren deezes, ter zaake en behoefte evengemeld, ter weeskamere is opgebracht. En verklaarde de comparant voor de vrugten van het voorschreve bewijs zijne voornoemde kinderen tot dat zij zullen gekomen wezen tot meerderjaargen, huwlijken, of andere geaprobeerden staat, eene behoorlijke opvoeding en kostwinnige te zullen bezorgen.

Des zoude hij comparant blijven bezitten alle de goederen op voorschreven inventaris gespecificeert mits voorz. zijne kinderen afhoudende en alléén betaalende alle de schulden, waar mede die zouden mogen wezen bezwaart.

Nog compareerde als boven F oom maternel van voorschreven kinderen en verklaarde, met het geen voorschreven staat genoeg te nemen.

Gedaan ter weeskamere van 's-Gravenhage den

Acte van bewijs van uitkoop, waarbij de langstlevende ouder de gelden voor het bewijs onder zich houdt en tot zekerheid daarvan hypotheek neemt.

„Compareerde etc.

en over zulx de voorschreven twee minderjarige kinderen, wegens derzelver moederlijk goed, te competeeren de somme

van guldens, tot securiteit van welke voorschreven somme de comparant verklaarde ten behoeve van voornoemde zijne kinderen te adsigneeren het huis en erve, staande en gelegen aan de breeder bij voorschreven inventaris gespecificeert, beloovende het voorschreven huis en erve niet te zullen belasten of veralieneeren, voor en alear zijne voorn. kinderen, wegens het vorenstaande moederlijk bewijs van guldens zullen wezen voldaan en dieswegens ter secretarie deezer stad behoorlijke aantekeninge ten protocolle te zullen laten doen. En verklaarde de comparant voor de vrugten etc." ¹⁾)

Acte van bewijs van uitkoop, gedaan door den langstlevenden ouder, niettegenstaande blijkens den staat en inventaris van den boedel de baten door de schulden overtroffen werden.

Compareerde etc.

exhibeerende de comparant een memorie door de comparant geteekent op met presentatie de deugdelijkheid van dien ten alle tijde (des gerequireert) met eede te zullen sterken en waar bij bleek meerder lasten dan baaten te zijn ter somme van guldens en dienvolgende dat de voorschreven twee minderjarige kinderen wegens moederlijk goed niets te pretendeeren hadden. Nogthans verklaarde de comparant, schoon ongehouden, aan dezelve haare kinderen als een vrijwillige gift toe te voegen de somme van guldens, zijnde voor ieder guldens, bij het passeeren deezes door den comparant ter weeskamere gefourneert. En beloofde de comparant boven dien zijn voorn. kinderen, tot dat zij zullen gekomen wezen tot haaren meerderjaarigen, huwelijken of andere geaprobeerden staat etc." ¹⁾)

¹⁾ Aanhef en slot dezer acte zijn gelijk aan die van de vorige acte.

HOOFDSTUK XII.

BEHEER VAN DE GOEDEREN DER WEESKINDEREN.

Over het algemeen behielden de weesmeesteren van 's-Gravenhage de voogdij over de goederen der weeskinderen aan zich. De onroerende goederen, zooals huizen, landerijen, heerlijkheden, tienden etc., welke den weeskinderen toebehoorden, werden door weesmeesteren niet verkocht, tenzij het weeskind uitbesteed moest worden en de renten niet voldoende zouden zijn ter alimentatie. De contante gelden, door een langstlevenden ouder ter weeskamer gebracht wegens bewijs van uitkoop, benevens de contante gelden, welke van de jaarlijksche inkomsten na uitbetaling van de alimentatiekosten overschoten, werden, indien ze daartoe toereikend waren, door de weesmeesteren aanvankelijk alleen in rentebrieven belegd. Waren de gelden echter niet toereikend voor het beleggen in een rentebrief, dan bleven ze renteloos liggen in den geldzak, welke voor iederen ter weeskamer beheerden boedel aanwezig was. Eerst in 1740 werden deze geringe kapitaaltjes rentegevend belegd in de z.g. Gecombineerde Kas van de weeskamer, welke in het volgende hoofdstuk nader behandeld wordt.

Tegen het einde der zestiende eeuw werden door de weesmeesteren de voorwaarden vastgelegd, volgens welke de gelden der weeskinderen in rentebrieven belegd konden worden, en wel bij resolutie van 29 Juli 1592.

Weesmeesteren bepaalden bij deze resolutie, dat de rentegever verplicht was de hoofdsom af te lossen bij de meerderjarigheid van het weeskind, of bij diens eerder huwelijk. Ook vóórdien mocht hij den rentebrief aflossen, mits de renteheffer geen schade door de aflossing had en mits de opzegging drie maanden tevoren plaats had. Van de zijde van den renteheffer konden hoofdsom en rente te allen tijde opgevorderd worden, mits drie maanden tevoren aangezegd.

Zoowel voor de aflossing van de hoofdsom als voor de betaling van de rente werd geen enkele vorm van overmacht erkend.

Als rente mocht de veertiende penning gerekend worden, tenzij anders overeengekomen was. Als zekerheid voor hoofdsom en rente moest door den rentegever als speciale hypotheek verbonden worden een onroerend goed, gelegen in 's-Gravenhage of in Haagambacht;

bovendien moesten al zijn goederen als generale hypotheek verbonden worden.

Indien de rentegever niet in staat was hypotheek te geven, zou hij ook mogen volstaan met een borg, mits deze laatste dan een onroerend goed gelegen in 's-Gravenhage of Haagambacht als speciale en verder al zijne goederen als generale hypotheek verbond. Tenslotte moest de borg afstand doen van de beneficia excussionis et divisionis.

Nog in hetzelfde jaar stelden de Staten van Holland en West-Friesland enkele regelen vast voor het beleggen van gelden der weeskinderen. Bij resolutie van 12 September 1592 bepaalden dezen namelijk, dat in de steden, waar burgemeesteren en weesmeesteren dit goedvonden, en ook ten plattelande de gelden der weeskinderen in renten belegd mochten worden tegen den penning 16, 14, of uiterlijk tegen den penning 12. Tevens moest bedongen worden, dat de renteheffer de hoofdsom kon terugvorderen, mits zes maanden tevoren opgezegd. De rentegever van zijn kant mocht de hoofdsom aflossen, mits hij dit drie maanden tevoren aan den renteheffer beteekende. Verder moest deze rente binnen zes maanden, nadat het betrokken weeskind meerderjarig geworden of tot den huwelijken staat gekomen was, opgezegd worden; deed men dit niet, dan bleef de rente bestaan. Tevens werd door de Staten bepaald, dat de verlijdingen van dergelijke rentebrieven ten behoeve van weeskinderen voor weesmeesteren de kracht zouden bezitten, alsof zij voor schepenen verleden waren, mits de weesmeesteren daarvan een apart hypotheekregister zouden bijhouden, dat voor de belanghebbenden steeds ter inzage moest zijn.

De Staten van Holland en West-Friesland bepaalden in de resoluties door hen genomen tijdens de zitting van 2 tot 16 November 1592 nogmaals hetzelfde, doch voegden er thans aan toe, dat deze renten alleen gevestigd mochten worden met de stipulatie, dat daarvan geen kortingen gedaan mochten worden ter zake van verpondingen. Verder bepaalden zij nog, dat niet alleen de vestiging van rentebrieven, maar ook alle andere verlijdingen, vertichtingen en verbanden ten behoeve van de weeskinderen niet voor de schepenen, maar voor de weesmeesteren moesten geschieden en dat dezen hiervan een apart register moesten bijhouden.

In de resoluties van de zitting der Staten van Holland en West-Friesland, gehouden van 29 November tot 21 December 1612 werd bepaald, dat bij het vestigen van rentebrieven en hypotheeken met gelden van weeskinderen de veertigste penning ¹⁾ niet geheven

1) De veertigste penning, ingesteld bij resolutie van de Staten van Holland en West-Friesland van 22 December 1598, was een belasting, geheven „so van

mocht worden. Bij resolutie van 5 Februari 1665 werd door de Staten van Holland en West-Friesland nogmaals de aandacht hierop gevestigd.

Uit artikel 17 van de ordonnantie voor de verpachting van den veertigsten penning van Augustus 1629 tot Augustus 1632 blijkt echter, dat er voor de weeskinderen geen vrijdom van den veertigsten penning was, indien dergelijke rentebrieven van het eene weeskind op het andere getransporteerd werden.

De veertigste penning moest bij alle conventioneele hypotheeken betaald worden; was zij niet betaald, dan had men geen preferentie. De weeskinderen hadden dus het recht van preferentie, zonder den veertigsten penning te betalen. Indien zij echter bij hun meerderjarigheid of eerder huwelijk den rentebrief of de hypotheek niet binnen zes maanden hadden opgezegd en deze dus krachtens de resolutie der Staten van Holland en West-Friesland van 12 September 1592 bleef bestaan, bleef echter de preferentie niet gehandhaafd, tenzij alsnog de veertigste penning betaald werd.

Voor den weesrentebrief was een vast formulier gebruikelijk van den navolgenden inhoud.

Weesrentebrief.

„Compareerde ter Weeskamere voor Weesmeesteren van 's-Gravenhage A. dewelke verklaarde van Weesmeesteren voorschreven als representeerende B, ontfange te hebben en mitsdien onder renunciatie van de Exceptie non numerato pecunia aan dezelve in opgemelde qualiteit, schuldig te wezen de somme van guldens beloovende daarvan rente te zullen betaalen tegen vier percento 's jaars tot tijde der aflossinge van het voorschreven capitaal toe, zonder kortinge van eenige lasten bekend, of onbekent, niettegenstaande eenige ordonnantien ter Contrarie; en welke aflossing naar welgevallen van Weesmeesteren of den Comparant te alle tijden zal moeten geschieden, mits drie maanden bevoorens den anderen gewaarschouwt hebbende: Tot nakominge van 't geen voorschreven staat, verklaarde de Comparant te verbinden, speciaalijk zijn comparants huis en erve staande en gelegen en generaelijk zijn persoon en alle zijne goederen geene uitgezondert: Onder verband als naar Rechten.

Gedaan ter Weeskamere van 's-Gravenhage den

de collaterale successien, als verkooping, vermengelingen ende beswaernissen van alle onroerende goederen, los en lijfrenten". Deze resolutie is in later jaren herhaalde malen uitgebreid en veranderd.

Verschillende malen kwam het voor, dat de verbonden onroerende goederen bij executie niet toereikend bleken, om er hoofdsom en renten op te verhalen. Daarbij kwam ook nog, dat zich niet voortdurend de gelegenheid bood, geld van de weeskinderen in rentebrieven of hypotheeken te beleggen, zoodat er nog vaak gelden van weeskinderen ter weeskamer renteloos bleven liggen.

Met het oog op deze beide feiten vroegen de weesmeesteren aan het college van schout, burgemeesteren en schepenen, om voortaan de gelden ook in obligaties te mogen beleggen. Naar aanleiding van dit request autoriseerden schout, burgemeesteren en schepenen bij resolutie van 18 Juli 1607 de weesmeesteren, om de gelden te beleggen in obligaties ten laste van Holland, „zoowel ten generale als particuliere comptoire”, verder in obligaties ten laste van het Corpus van 's-Gravenhage en in obligaties ten laste van het college genaamd de Societeit.¹⁾ Alles echter op voorwaarde, dat tevoren het advies van de naaste familieleden of voogden der betrokken weeskinderen werd ingewonnen.

Na deze resoluties werden dan ook de gelden der weeskinderen hoofdzakelijk belegd in obligaties.

Verder werd nog door den magistraat bij resolutie van 26 September 1609 bepaald, dat de weesmeesteren voortaan de gelden van de weeskinderen ter weeskamer berustende ook mochten beleggen bij den thesaurier van 's-Gravenhage. De Staten van

1) De „Societeit” opgericht in 1586 was een college bestaande uit gedeputeerden uit den Haagschen Magistraat, uit den Hoogen Raad, uit het Hof van Holland en uit de Rekenkamer van de grafelijkheid. Zij dankte haar ontstaan aan het groote belang, dat de hooge overheidscolleges bij het bestuur van het Haagambacht hadden en ook aan het feit, dat de edelen en suppoosten niet onder de keurbevoegdheid van den Haagschen magistraat vielen en ook niet aan het Haagambacht belastingplichtig waren. (Zie pag. 24). De bevoegdheden van de Societeit waren nergens vastgelegd, zij trok aan zich, hetgeen zij noodig achtte. Op den duur waren hare werkzaamheden dan ook zeer uiteenlopend. Zoo belastte zij zich met de invordering en het bestuur der verpondingen, accijnzen en buitengewone belastingen in tijd van oorlog, die zoowel de edelen en suppoosten als de burgers moesten opbrengen. Verder had zij het beheer over het brandwezen in het Haagambacht en stelde den opperbrandmeester aan. In 1678 deed zij in geheel 's-Gravenhage straatlantaarns plaatsen, behield daarover het toezicht en betaalde er de kosten van. Indien er gevaar werd gevreesd voor de veiligheid van 's-Gravenhage beraamde zij de noodige maatregelen voor de bescherming der plaats en nam zelfs enkele malen o.a. in 1672 waardgelders in dienst. Zij gaf obligaties uit, verleende uit haar eigen kas subsidies aan den Haagschen Magistraat en aan de Diaconie, deed grootendeels op haar kosten de Nieuwe Kerk te 's-Gravenhage bouwen, waarvoor als tegenprestatie uit haar college de kerkmeesteren gekozen moesten worden, gaf alle Haagsche predikanten een jaarlijksche toelage van fl. 200,—, stelde een „Professor anatomico-chirurgicus” ter onderwijzing van het chirurgijnsgilde aan, etc., etc. (Het archief van de Societeit berust op het gemeente-archief van 's-Gravenhage).

Holland en West-Friesland gingen er bij resolutie van 11 Juni 1608 toe over, „losrenten” gedurende drie daaropvolgende maanden uit te geven, alleen ten behoeve van weeskinderen. Deze losrenten werden uitgegeven tegen den penning zestien met de clause, dat ze bij meerderjarigheid of eerder huwelijk afgelost zouden worden, mits dit zes maanden tevoren aangezegd zou worden.

Verschillende voogden en andere weeskamers schenen echter het geld hunner pupillen niet in „lijfrenten”¹⁾ ten laste van de Staten van Holland en West-Friesland te beleggen; want de Staten vonden het noodig in een resolutie van 3 October 1671 met een waarschuwing er nogmaals de aandacht op te vestigen, dat alle voogden, aangesteld over de goederen en personen van eenige weeskinderen „veyliglyck ende sonder eenige reproche of aenspraeck” geautoriseerd waren, om van de gelden der weeskinderen „lijfrenten” aan te koopen ten laste van Holland en West-Friesland of ten laste van steden daarin gelegen, of om deze gelden te beleggen in goede hypothecken tegen renten door de Staten vastgesteld. Verder bepaalden zij, dat de aankoop van dergelijke renten alleen zou mogen geschieden met voorkennis en goedvinden van President en Raden van het Hof van Holland ten aanzien van weeskinderen, nagelaten door „Edelen en Suppoosten, of anderen onder den voorsz. Hove resorteerende”, en ten aanzien van de overige weeskinderen, met goedvinden van burgemeesteren, gerecht of weesmeesteren, al naar gewoonte. De voogden, die reeds vóór den datum dezer resolutie de gelden in dergelijke „lijfrenten” belegd hadden, konden „tot meerder gerustheyt” alsnog „het adveu of approbatie” van het Hof, burgemeesteren, gerecht of weesmeesteren verzoeken, welke „als geen contrarie redenen daer toe dienen”, niet geweigerd mocht worden.

De oorlog met Frankrijk en de uitbreiding van het leger, welke daarvan het gevolg was, waren oorzaak, dat de Staten van Holland en West-Friesland bij resolutie van 13 Mei 1678 bepaalden, dat de voogden de gelden der weeskinderen ook mochten beleggen in ordonnantien van soldij, ten behoeve van de militia van Holland en West-Friesland.

Aangezien de koersen van de obligaties ten laste van Holland en West-Friesland na den oorlog langzamerhand weer waren opgelopen en er ook geen nieuwe leeningen werden uitgeschreven, vroegen weesmeesteren aan schout, burgemeesteren en schepenen,

1) Alhoewel in het placaat van 3 October 1671 gesproken wordt van „lijfrenten”, zal aangenomen kunnen worden, dat de Staten „losrenten” bedoeld zullen hebben.

om voortaan de gelden der weeskinderen ook te mogen beleggen in obligaties ten laste van het comptoir der Vereenigde Nederlanden. Dit verzoek werd ingewilligd en weesmeesteren werden 1 Februari 1686 door schout, burgemeesteren en schepenen bij eenparig advies van de vroedschap „daertoe expresselijk vergadert geweest synde” daertoe geautoriseerd, zonder aansprakelijk te zijn, wanneer door brand, oorlog, of eenig ander ongeval daaraan eenige schade zou moeten worden geleden.

Behalve de obligaties, welke op deze wijze door de weesmeesteren van de contante gelden der nalatenschappen gekocht werden, gebeurde het natuurlijk ook dikwijls, dat in een nalatenschap zelf ook effecten gevonden werden. Waren het particuliere effecten of buitenlandsche staatspapieren, dan werden deze beheerd gelijk de obligaties ten laste van de publieke lichamen genoemd in de resoluties van den Haagschen magistraat en van de Staten van Holland en West-Friesland.

Bleken het echter speculatieve fondsen te zijn, dan werden ze door weesmeesteren verkocht, waartoe weesmeesteren geen autorisatie noodig hadden van de burgemeesteren, aangezien alleen rentebrieven ten tijde der Republiek als onroerend beschouwd werden.

Ten aanzien van de aandeelen in de actiën en annuïteiten van de Bank van Engeland deed zich de moeilijkheid voor, dat deze Bank bepaald had, dat zij als eigenaren harer aandeelen alleen beschouwde degenen, te wier name zij geregistreerd stonden. De Bank van Engeland deed dit om zelf niet aansprakelijk te zijn, voor het geval, dat iemand bij testament bepaald had, dat na zijn dood zijn nalatenschap ten behoeve zijner minderjarige kinderen belegd moest worden in aandeelen van de Bank van Engeland ten name van de voogden of de bewindvoerders en dezen gedurende de voogdij over deze aandeelen ten eigen bate hadden beschikt.

Indien in een nalatenschap aandeelen in de Bank van Engeland gevonden werden, konden deze noch overgeschreven worden ten name van de minderjarige erfgenamen, want dezen waren handelingsonbevoegd, noch ten name van de weeskamer, want deze was geen natuurlijk persoon.

In het midden der achttiende eeuw ruimde de Bank van Engeland de moeilijkheden hieruit voortvloeiend uit den weg, door te bepalen, dat de aandeelen in haar actiën en annuïteiten voortaan ook gesteld mochten worden ten name van een „corporatie by Octroy” die een eigen zegel voerde. Deze overschrijving had dan

plaats door middel van een bankier te Londen ¹⁾ per procuratie, geteekend door weesmeesteren en hun secretaris en gezegeld met het zegel van de weeskamer van 's-Gravenhage.

In het Grootboek van de Bank van Engeland stond dus op deze wijze aangeteekend het bedrag aan aandeele ten name van de „Directors of the orphan Chamber of the Hague”. Weesmeesteren hielden dan zelf een lijst bij van de quota dergenen, van wier kapitaal zulke aandeele waren overgeschreven. Vooral tegen het einde der achttiende en het begin der negentiende eeuw werd er door verscheidene menschen geld in Engeland belegd, mede door de onzekere toestanden op het continent. Zoo stond er op 27 October 1808 ten name van de Haagsche weeskamer bij de Bank van Engeland een bedrag van £ 11055—6 s.—6 d. aan actiën in het geconsolideerde kapitaal van 3 % annuïteiten en een bedrag van £ 4048—13 s. aan actiën in het kapitale fonds van den Gouverneur en Compagnie van de Bank van Engeland.

De Fransche staatspapieren van sommige boedels, welke op de weeskamer in beheer waren, hebben ten gevolge van een decreet van de Nationale Conventie te Parijs de weesmeesteren voor een groote moeilijkheid geplaatst.

Bij decreet van 14 Augustus 1793 werd door de Nationale Conventie van Frankrijk bepaald, dat de eigenaren van publieke Fransche effecten, deze ter inschrijving vóór 1 Januari 1794 moesten zenden aan de liquidateurs van de Thesaurie te Parijs, met de bedreiging, dat, indien hieraan geen gevolg gegeven werd, tot derzelver royement zou worden overgegaan.

Ook de weeskamer van 's-Gravenhage had verscheidene Fransche effecten onder haar beheer, doch de weesmeesteren weifelden aan dit decreet gevolg te geven.

Eenerzijds vonden zij het onverantwoordelijk om deze waardepapieren toe te vertrouwen aan de post naar Parijs, aangezien in Frankrijk tengevolge van de gebeurtenissen der Fransche revolutie een chaotische toestand heerschte, anderzijds stelden zij de betrokken belanghebbenden bij het niet inzenden dezer effecten bloot aan het bedreigde royement.

Alhoewel de weesmeesteren, om de verantwoordelijkheid voor de gevolgen eener te nemen beslissing van zich af te schuiven, zich in dezen tot de burgemeesteren als opperweesmeesteren hadden kunnen wenden, tot welk college zij zich tot nu toe steeds hadden gewend om autorisatie voor bepaalde handelingen te verkrijgen, presenteerden zij 6 November 1793 buiten den magistraat

¹⁾ De Haagsche weeskamer had als vaste bankiersrelatie te Londen: Gerhard et Joshua van Neck et Co.

om, door middel van den procureur C. Kleyn, aan de Staten van Holland en West-Friesland een request, om door hen geautoriseerd te worden tot het inzenden van de Fransche effecten naar Parijs of, indien de Staten hiertoe niet wilden overgaan, hun alsdan mede te deelen hoe in dezen door de weesmeesteren gehandeld zou moeten worden. Tegelijkertijd gaven weesmeesteren van dit request aan de Staten bericht aan den magistraat, die deze mededeeling voor kennisgeving aannam.

Het request leverde echter het beoogde resultaat, — het van zich afschuiven van de verantwoordelijkheid voor een beslissing, — niet op. De procureur C. Kleyn werd 8 November 1793 bij den secretaris der Staten van Holland en West-Friesland ontboden en hem werd medegedeeld, dat de Staten „de request van de weesmeesteren hadden gelezen en begrepen, daarop niet te kunnen disponeeren, nog te kunnen maken tot een point hunner deliberatiën”.

Het gevolg was, dat weesmeesteren de Fransche effecten maar rustig ter weeskamer lieten. Toen de Nationale Conventie bij decreet van 6 Februari 1794 nogmaals bepaalde, dat de publieke effecten naar Parijs gestuurd moesten worden, achtten de weesmeesteren het toch wel raadzaam eens bij de weeskamers van Amsterdam, Delft en Leiden te informeerden, hoe door hen in dezen gehandeld was.

De secretaris van de Amsterdamsche weeskamer antwoordde 13 Maart 1794, dat de Amsterdamsche weesmeesteren wegens het geringe aantal Fransche effecten, dat zich onder het beheer der weeskamer bevond, besloten waren, die effecten dezen winter niet naar Parijs te sturen en het halve jaar interest, dat daarop intuschen zou verschijnen er maar aan te wagen. Hoe daarna met die effecten zou gehandeld worden, lieten de Amsterdamsche weesmeesteren maar afhangen van de bevindingen van hen, die hun effecten reeds vóór eenigen tijd naar Parijs gestuurd hadden en dus daaromtrent wel binnenkort antwoord zouden ontvangen. De secretaris van de weeskamer te Delft schreef 29 Maart 1794, dat de Delftsche weesmeesteren in dezen voorloopig een afwachtende houding aannamen evenals de Utrechtsche weeskamer, naar wier handelwijze in dezen door de Delftsche was gevraagd.

De secretaris van de Leidsche weeskamer deelde in zijn brief van 19 April 1794 mede, dat de weesmeesteren aldaar zich voor deze aangelegenheid hadden gewend tot den „Geregte” en dat deze de weesmeesteren had geautoriseerd om alle Fransche effecten onder beheer der weeskamer naar Frankrijk over te maken.

Eerst 9 April 1794 wendden de weesmeesteren van 's-Gravenhage zich in een request tot het college van schout, burge-

meesteren en schepenen „als hunlieder committenten”, met de vraag, hoe zij handelen moesten met de Fransche effecten, welke volgens de decreten van 14 Augustus 1793 en 6 Februari 1794 van de Nationale Conventie „onder voorwendsel van inschrijvinge wierden gerequireert met bedrijginge van royeeringe dier effecten”.

Doch ook dit college wist niet recht, wat het moest resolveeren en antwoordde, dat het dit aan de prudentie der weesmeesteren overliet „om ten dien opzichte zodanig te handelen, als zij naar hun beste weeten, en ten meeste nutte der geenen, wier goederen zij administreeren, zullen oordeelen te behooren, en om mitsdien zich in deese te gedraagen als boni patres familias gewoon, en naar regten schuldig zijn te doen”.

Ten einde raad besloten de weesmeesteren nu maar eens advies te vragen aan de advocaten F. J. Gallé en S. F. L'Honoré te 's-Gravenhage. Dezen stuurden wel als antwoord terug een zeer geleerd betoog van verscheidene folio's groot, waarin vele aanhalingen uit het Corpus Juris Civilis niet ontbraken, doch het was orakeltaal. Eerlijkheidshalve moet hier echter bijgevoegd worden, dat zij ook ronduit erkenden niet te weten hoe in dezen te adviseeren; zij eindigden: „de ondergeteekenden moeten rondelijk verklaren zig niets minder dan heeren weesmeesteren, over dien keuze verleegen te vinden, en geen volstrekt zeker en absolut advies te kunnen geeven”.

Ten slotte waren de weesmeesteren nu toch wel gedwongen zelf de beslissing te nemen; zij besloten dan ook er niet langer mede te dralen. Den 25sten April 1794 droegen zij hun secretaris Mr. G. N. Ruymveld op voor de verzending der effecten naar Parijs te zorgen door middel van de bankiers Moliere & Zoon te 's-Gravenhage en van den notaris Lambertus Sythoff. Daarna is ook aan de verdere decreten van de Nationale Conventie, zooals van 22 en 23 Floréal 1794 betreffende de liquidatie der Fransche lijfrenten, voldaan.

In vroeger eeuwen kon het, vaker dan tegenwoordig natuurlijk, nogal eens voorkomen, dat van iemand, die de plaats zijner inwoning verlaten had, nooit meer iets vernomen werd. Met het oog hierop was dan ook in art. XV van de instructie bepaald, dat, indien van een weeskind, dat „vuytlandich” was, sedert zestien jaren ¹⁾ niets meer vernomen was, op verzoek van de erfgenamen doch op kosten van het betrokken weeskind „van des Haichs wegen” nasporingen naar hem gedaan zouden worden, om te kunnen vaststellen, of het nog in leven was of reeds gestorven. Ontbrak ieder spoor, dan

¹⁾ Evenzoo Hugo de Groot: Inl. tot de Holl. Regtsg., Boek I, deel 10.

mochten de goederen van het weeskind onder de erfgenamen verdeeld worden „naeden rechten van der Haege”. De erfgenamen waren in dat geval echter verplicht, voor de goederen, die zij ontvingen hypotheek te geven ten behoeve van het betrokken weeskind, „off zijne wettachtige oer”. Indien dezen ooit nog eens zouden verschijnen, dan moesten de goederen met al de vruchten daarvan teruggegeven worden en konden dan eventueel op het verhypothequerde goed verhaald worden.

Hoe lang een zoodanige hypotheek als zekerheid voor de ontvangens goederen moest blijven bestaan, vermeldt dit artikel echter niet.

De appointementen van de burgemeesteren, waarbij de weesmeesteren geautoriseerd werden, zulke goederen af te geven, eischen van de erfgenamen soms een hypotheek voor den tijd van vijftien jaren, doch gewoonlijk wordt er niet over een termijn gesproken. Behoorden tot deze goederen ook nog effecten, dan moesten deze op bevel van de burgemeesteren vóór de afgifte door de weesmeesteren „gebrandmerkt” worden.

De weesmeesteren waren niet bevoegd dergelijke goederen op eigen gezag aan de erfgenamen af te geven. Zij hadden daarvoor autorisatie noodig van de burgemeesteren als opperweesmeesteren.

Het kwam echter ook vaak voor, dat de erfgenamen de autorisatie voor de weesmeesteren tot de afgifte der goederen niet aan de burgemeesteren, doch aan het college van schout en schepenen, d.w.z. aan het gerecht verzochten. Het college van schout en schepenen zond dan een dergelijk request niet ter behandeling door aan het college van burgemeesteren, doch besliste daarop gewoonlijk zelf.

Het kwam natuurlijk ook wel voor, dat ter weeskamer van 's-Gravenhage ten behoeve van weeskinderen gelden gebracht waren voortspruitende uit bewijs, legaat, schenking enz., doch dat deze gelden nooit door de rechthebbenden opgevorderd werden. Hetzij, dat zij van dit hun toekomstige bedrag onkundig gebleven waren, hetzij, dat zij vóór hun mondigheid overleden waren zonder erfgenamen achter te laten, hetzij, dat zij vóór hun mondigheid den vreemde ingetrokken en aldaar overleden waren zonder het bedrag opgevraagd te hebben en hun erfgenamen onkundig waren van de vordering op de weeskamer. Deze op de weeskamer berustende, onopgevorderd gebleven boedels bleven aldaar ten eeuwigden dage beheerd, hetgeen voortvloeyde uit het feit, dat de actie tot opvordering van ter weeskamer beheerde boedels niet aan extinctieve verjaring bloot stond. De weeskamer bezat deze boedels pro herede.

Uit de resolutiën van de Staten van Holland en West-Friesland van 17 Februari 1708 blijkt, dat de gedeputeerden van de stad

Leiden voorgesteld hadden te bepalen, dat voortaan deze actie tegen de weeskamers na verloop van een derde van een eeuw „sedert dato van de laatste scheidende of andere actens” verjaard zou zijn. De Staten hebben echter, na ingewonnen advies van het Hof van Holland, bij resolutie van 24 April 1708 dit verzoek afgewezen, waardoor de oude toestand gecontinueerd werd.

De gelden dezer onopgevraagde kapitalen werden door de Haagsche weesmeesteren in de achttiende eeuw wel eens gebruikt ter aflossing van de kleine kapitalen, welke in de Gecombineerde Kas waren ondergebracht, om op die wijze het effectenbezit van de Gecombineerde Kas niet te behoeven aantasten, doch deze onopgevraagde kapitalen bleven desalniettemin ten name van de weeskinderen, waarvoor ze gedeponereerd waren, in de administratierregisters van de weeskamer gedebiteerd staan.

Toen dan ook in de jaren 1747 en 1801 bij resolutie van de weesmeesteren de effecten en contante gelden van de boedels, welke reeds lang ter weeskamer geadministreerd waren, zonder dat de rechthebbenden verschenen waren, naar de activa van de Gecombineerde Kas werden overgebracht om de balans van deze kas meer in evenwicht te houden, werd in de betrokken resoluties expressis verbis opgenomen, dat, mochten er toch nog eens ter weeskamer rechthebbenden op deze boedels verschijnen, dezen te allen tijde uit de activa van de Gecombineerde Kas voldaan zouden moeten worden.

HOOFDSTUK XIII.

HET OVERSCHIETEND GELD EN DE GECOMBINEERDE KAS.

Voor iederen boedel, die ter weeskamer geadministreerd werd, was er een aparte geldzak. Hierin werden niet alleen bewaard de gelden, waarvan het bedrag te gering was om in obligaties e.d. belegd te worden, maar ook de gelden, welke gedurende de administratie ontvangen werden zooals b.v. renten van de effecten, pachten, huishuren enz., den betrokken weeskinderen toekomende.

Uit deze geldzakken werden dan betaald de kosten, gemaakt tot onderhoud van de onroerende goederen der belanghebbende weeskinderen, belastingen, alimentatiekosten enz.

Aangezien het wel eens gebeurde, dat in een bepaalden zak te weinig of te veel was gedaan, besloten de weesmeesteren in 1707 alle contante gelden, waarvan bij afrekening of eerder bleek, dat ze in een bepaalden zak te veel waren, in een kas te storten, welke kas genaamd zou worden „Overschietend Geld”.

Uit deze kas werden aanvankelijk alleen betaald de gelden, waarvan bleek, dat ze in een bepaalden zak te weinig waren, doch reeds spoedig werden ook verschillende andere bedragen ten laste van deze kas gebracht zooals: de kermis- en nieuwjaarsgiften aan den „boetefeu” ¹⁾, de meid van het stadhuis en den bode-kamerbewaarder van de weeskamer, het jaarlijksch douceur aan den laatstgenoemde ingevolge de resoluties der weesmeesteren van 1 October 1749 en 14 November 1792, de porto's der brieven van en naar Oost-Indië, verlies, geleden door ontvangst van besnoeid geld, huurkoetskosten door weesmeesteren in de uitoefening van hun functie gemaakt, eventueele kleine tekorten in de generale kas, aanschaffingskosten van rechtsgeleerde handboeken, ²⁾ abonnementsgelden voor couranten ³⁾ enz.

1) Boetefeu ontleend aan het Fransche *boute-feu* = vuuraanlegger, kachel-aanmaker.

2) Blijkens de rekeningen zijn door de weesmeesteren in den loop der jaren de navolgende werken aangeschaft:

A. Lybreghts: Redenerend verhoog over 't notarisamt.

A. Lybreghts: Redenerende practycq over 't oeffenen van 't notarisamt.

I. Loenius: Decisien en observatien.

C. van Bijkershoek: *Quaestiones juris publici*.

De administratie van deze kas werd, evenals die van een gewonen boedel, gevoerd op enkele pagina's van een loopend boedel-administratieregister en wel aanvankelijk in het register B.B.B., waaruit zij, wegens gebrek aan plaatsruimte, in 1724 overgebracht werd naar register E.E.E. en vandaar, om dezelfde reden, in 1746 naar register K.K.K.

De baten dezer kas werden deels belegd in kleine obligatiën deels in contanten ter weeskamer bewaard.

Wegens de moeilijkheid van het beleggen van de geringe bedragen, voortspruitende uit „bewijzen en uit Oost-Indische verdiende gagies etc.” besloten de weesmeesteren bij resolutie van 28 September 1740 dergelijke kleine kapitalen beneden 50 gld. eveneens in de kas van het Overschietend Geld te storten, om zodoende aan de betrokken weeskinderen ook van deze kleine bedragen rente te kunnen geven en wel $2\frac{1}{2}$ % per jaar tot den dag der aflossing toe.

Bij resolutie van 28 Juli 1747 bepaalden de weesmeesteren, op voorstel van den secretaris Mr. G. N. Ruymveld, dat alle kapitalen, welke niet toereikend waren om een obligatie te koopen, benevens de kapitalen, welke toebehoorden aan hen, die bij de afgifte naar alle waarschijnlijkheid liever contante penningen dan effecten zouden ontvangen, gestort moesten worden in de kas van het Overschietend Geld.

Indien de renten dezer kleine kapitalen niet zouden worden afgehaald, zouden de betrokken kapitalen hiermede om de twee jaar vergroot worden.

Tevens werd besloten de kas van het Overschietend Geld door deze nieuwe groote verandering een anderen naam te geven en haar met ingang dezer resolutie van 28 Juli 1747 te noemen „'s Weeskamers Kas”. Kort daarna werd echter deze naam wederom veranderd in „Gecombineerde Kas”.

C. van Bijkershoek: *Quaestiones juris privati.*

S. van Leeuwen: *Rooms Hollands Regt.*

Wetten voor voogden, executeurs en curators volgens het Fransche recht (Amsterdam 1810).

Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland.

E. van Zurck: *Codex Batavus.*

Opvallend hierbij is dat de „Inleydinge tot de Hollandse Regtsgeleertheit” van Hugo de Groot ontbreekt.

³⁾ Weesmeesteren van 's-Gravenhage waren alleen op couranten geabonneerd, die in het gewest Holland en West-Friesland verschenen. (Verg. pag. 128). Deze abonnementen zullen naar alle waarschijnlijkheid genomen zijn voor de in deze couranten verschijnende advertenties in zake overlijden, oproepingen van erfgenamen, boedelliquidaties e.d.

De rekening van de kas van het Overschietend Geld werd ingaande 27 Juli 1747 gesloten. Het totaal der inkomsten bleek gedurende haar veertigjarig bestaan bedragen te hebben 14020 gld. 14 st. 12 p. en dat der uitgaven 13953 gld. 9 st. 14 p., zoodat er een batig saldo overbleef van 67 gld. 4 st. 14 p. Het deel, dat voortgesproten was uit gelden, welke in een zak te veel resp. te weinig bevonden waren, was merkwaardigerwijze over deze veertigjarige periode nauwelijks een achtste van het totaal der activa resp. passiva dezer kas.

Het batig saldo van 67 gld. 4 st. 14 p. werd nu overgeboekt uit het register K.K.K. in het debet van de Gecombineerde Kas. Ook werden in deze kas overgebracht effecten, gekocht van gelden uit de boedels, welke reeds lang ter weeskamer geadministreerd werden, zonder dat ooit de belanghebbenden hun recht hierop hadden laten gelden.

De administratie van de Gecombineerde Kas werd niet, zooals vroeger van het Overschietend Geld, tusschen andere boedels in een boedel-administratieregister gevoerd, maar in een eigen register, waarin ieder ingebracht kapitaaltje ook weder afzonderlijk geadministreerd werd.

Dit administratie-register zelf werd in twee deelen verdeeld, het eene genaamd „Voordeelige Capitaalen”, het andere „Lastige Capitaalen”.

Het eerste deel bestond uit de administratie van alle effecten en obligaties, welke gekocht werden van de gelden, welke in deze kas gestort werden, terwijl in het tweede deel de administratie gevoerd werd van de kapitaaltjes van de weeskinderen, welke in deze kas gestort werden. Deze administratie bestond uit het bijschrijven van de jaarlijksche renten, van de kosten der acte van décharge bij afgifte enz.

Tevens werd er van de Gecombineerde Kas een journaal gehouden. In dit journaal kwamen heel wat uitgaven voor, welke niet in het administratie-register voorkwamen, zooals b.v. het emolument, dat weesmeesteren en secretaris toekwam voor het opmaken van de generale rekening, kermis- en nieuwjaarsgiften en andere bedragen, welke vroeger ook reeds ten laste van het Overschietend Geld gebracht werden.

Er was echter nog een tweede oorzaak, waardoor de uitgaven de ontvangsten van de Gecombineerde Kas te boven gingen. Uit de ontvangen renten der „Voordeelige Capitaalen” konden slechts bestreden worden de renten den betrokken weeskinderen toekomende van door hen in de Gecombineerde Kas ingebrachte gelden, benevens enkele kleine kosten.

Moest dus een ingebrachte som uitbetaald worden b.v. wegens meerderjarig worden van een weeskind, dan moest een der effecten van de „Voordeelige Capitaalen” verkocht worden. Aangezien dit door de koersschommelingen vaak ten nadeele van de Gecombineerde Kas was, werden deze bedragen gewoonlijk niet afgelost met gelden van de „Voordeelige Capitaalen” maar met gelden van boedels, welke meer dan een eeuw geadministreerd werden, zonder dat iemand zich als rechthebbende hiervan had aangemeld, doch dit nam niet weg, dat deze posten toch ten laste van de Gecombineerde Kas overgeboekt moesten worden.

Het gevolg van een en ander was, dat het bedrag der uitgaven hoe langer hoe meer boven dat der inkomsten kwam. Weesmeesteren hebben bij hun resoluties van 1 November 1775 en van 25 April 1777 getracht dit eenigszins tegen te gaan.

Bij resolutie van 1 November 1775 werd namelijk bepaald, dat de kapitalen, welke nog geen vier jaren in de Gecombineerde Kas waren en die, welke nog in de toekomst daarin gebracht moesten worden, niet meer om de twee jaar met de niet afgehaalde rente, doch alleen met de niet afgehaalde rente van de vier eerste jaren vergroot zouden worden, terwijl de daarna opkomende rente apart gehouden zou worden. Op 25 April 1777 werd besloten, bepaalde uitgaven niet meer ten laste van de Gecombineerde Kas te brengen.

Beide maatregelen hebben echter niet veel geholpen.

Op 1 September 1797 bedroegen de „Lastige Capitaalen” van de Gecombineerde Kas 38072 gld. 11 st. 5 p., het nadeelig saldo van het journaal 6206 gld. 3 st. 10 p. en de gelden, van boedels, zonder bekende rechthebbenden, gebruikt ten laste van de Gecombineerde Kas 10600 gld. In totaal bedroegen dus de lasten van de Gecombineerde Kas 54878 gld. 14 st. 15 p., daartegenover bedroegen de „Voordeelige Capitaalen” van de Gecombineerde Kas 61214 gld. 16 st. 8 p., zoodat de eindrekening toch nog een batig saldo voor deze kas aanwees van 6336 gld. 1 st. 9 p.

Men had dan ook, dank zij de aanwezigheid van de boedels, welker rechthebbenden nooit verschenen waren, de administratie van de Gecombineerde Kas op deze wijze steeds zoo kunnen voeren, dat dit saldo van de eindrekening wel altijd batig was.

Zoo was het mogelijk, dat op 10 Maart 1800 het nadeelige saldo van het journaal van de Gecombineerde Kas 8112 gld. 5 st. 10 p. bedroeg, doch de eindrekening van de Gecombineerde Kas een batig saldo aanwees van 9187 gld. 11 st. 4 p. Nog dezelfde maand besloten weesmeesteren ter vermindering van het jaarlijks terugkeerende nadeelige saldo van dit journaal om, evenals dit bij de oprichting dezer kas in 1747 was geschied, ook die boedels naar de

Gecombineerde Kas over te brengen, welke reeds meer dan een eeuw ter weeskamer geadministreerd werden, zonder dat de recht-hebbenden daarop verschenen waren.

Aangezien intusschen bij decreet van het Vertegenwoordigend Lichaam een nieuwe organisatie voor de gemeentebesturen was vastgesteld, waarbij het college van weesmeesteren zou vervangen moeten worden door leden uit het gemeentebestuur, wisten de weesmeesteren van 's-Gravenhage niet, of zij nog tot de uitvoering van deze resolutie mochten overgaan en stelden haar voor alle zekerheid buiten werking. De Haagsche weesmeesteren bleven echter tegen hun verwachting in toch in hun functie gehandhaafd, zoodat de secretaris van de weeskamer op 3 Augustus 1801 voorstelde, nogmaals hetzelfde te resolveeren, hetgeen door weesmeesteren bij resolutie van 12 Augustus 1801 werd gedaan.

Het kapitaal, dat door deze resolutie in de Gecombineerde Kas gestort werd, bedroeg 47712 gld. 6 st. 8 p. en was afkomstig van zeven boedels. Zooals hierboven reeds vermeld is, waren vroeger reeds gelden dezer kapitalen gebruikt ter aflossing van kapitalen, welke ten laste waren van de Gecombineerde Kas.

De administratie van deze zeven boedels werd in de betrokken administratieregisters gesloten en er werd bij geschreven, dat het slot der rekening ingevolge de resolutie van 12 Augustus 1801 overgebracht was naar de Gecombineerde Kas.

Toen door de invoering van de Fransche wetgeving sedert 1811 geen boedels meer ter weeskamer gebracht moesten worden en de werkzaamheden van de weeskamer dus grootendeels alleen nog maar bestonden in het beheer van de nog onder haar berustende boedels en de afgifte ervan aan de rechthebbenden, is men met de Gecombineerde Kas toch op den ouden voet voortgegaan. Verscheen er ter weeskamer een rechthebbende op een bedrag, geadministreerd ten laste van de Gecombineerde Kas, dan werd dit bedrag uitbetaald uit op de weeskamer voorhanden zijnde contanten en werd er ook nu nog angstvallig voor gewaakt, hiervoor geen effecten van de „Voordeelige Capitaalen” te moeten verkoopen. Hierdoor had de Gecombineerde Kas op ultimo December 1835 een schuld aan de algemeene weeskamerkas van 3991 gld. Op denzelfden dag bedroegen de „Lastige Capitaalen”, zonder de renten, 13080 gld. 25 st., terwijl de „Voordeelige Capitaalen” toen bestonden uit:

Werkelijke schuld à $2\frac{1}{2}$ %	fl. 68.620,—
„ „ „ 5 %	8.000,—
Uitgestelde schuld	„ 164.000,—
Maandrecepissen Gem. 's-Gravenhage	„ 5.500,—
benevens 117 $\frac{3}{5}$ Kansbiljetten.	

Aangezien men sedert 1811 successievelijk naar de Gecombineerde Kas de boedels overbracht, welke reeds lang ter weeskamer waren geadministreerd en waarvan de erfgenamen wel opgeroepen, doch nooit verschenen waren, werd het bedrag der „Voordeelige Capitaalën” steeds grooter, vooral sedert de uitvoering van het K.B. van 1 April 1835, toen de rechthebbenden van alle ter weeskamer geadministreerde kapitalen werden opgeroepen. Verscheen een rechthebbende, dan werd het hem toekomende uitgekeerd, verscheen geen rechthebbende, dan werd het betrokken bedrag in de Gecombineerde Kas gestort, zoo dit zich daarin nog niet bevond krachtens de resoluties der weesmeesteren van 28 September 1740 of van 28 Juli 1747.

Het gevolg hiervan was, dat, toen ter uitvoering van de wet van 5 Maart 1852, betreffende de opheffing van de weeskamers, door den minister van Financiën een staat van de boedels en nalatenschappen ter weeskamers berustende gevraagd werd, volgens den staat ingezonden door de Haagsche weeskamer, al het aldaar berustende kapitaal, behoudens eenig contant geld en een zevental usufructuaire en fideicommissaire verbanden, behoorde tot de Gecombineerde Kas.

Van een oorspronkelijk onbeduidende kas, bestemd voor eenige overschietende gelden, was zij langzamerhand uitgegroeid tot het voornaamste onderdeel van de financiën der weeskamer, waarin ten laatste al het kapitaal, ter weeskamer berustende, was ondergebracht.

HOOFDSTUK XIV.

BOEKHOUDING.

De kern van de boekhouding ter weeskamer van 's-Gravenhage gevoerd, bestond uit de administratie-registers van de boedels ter weeskamer berustende. Al deze administratie-registers van de weeskamer zijn bewaard gebleven van den aanvang der weeskamer in 1482 af tot de opheffing in 1852. Zij werden achtereenvolgens gemerkt A—Z (behalve J en U) vervolgens AA—ZZ (behalve JJ en UU) en tenslotte AAA—UUU (behalve JJJ) in totaal dus 68 registers.

In de registers LLL, NNN en RRR werd de administratie gevoerd van de Gecombineerde Kas. De boedels werden in chronologische volgorde ingeschreven, met eenige bladen tusschenruimte voor boekingen van de ontvangsten en uitgaven gedurende het beheer van den boedel. Bleek de opengespaarde ruimte voor de boekhouding van een boedel ontoereikend, dan werd de boekhouding van zoo'n boedel voortgezet op de ongebruikte opengespaarde bladen bestemd voor een anderen boedel, welke reeds afgewikkeld was, of zij werd naar een volgend register overgebracht.

Aan het hoofd van iedere administratie kwam in den regel de naam van het weeskind of de weeskinderen te staan te wiens of wier behoefte de boedel-administratie gevoerd werd, benevens van hem of haar, die den boedel had nagelaten.

Aanvankelijk volgde dan eerst nog een afschrift van het testament, van den inventaris, van de boedelscheiding, of van de acte van bewijs van uitkoop, doch naderhand bleven deze acten in de administratie-registers gewoonlijk achterwege.

Vervolgens werden de posten voor ontvangsten en uitgaven in chronologische volgorde ingeboekt. Eerst van 1705 af werden in de administratie-registers afzonderlijke kolommen voor ontvangsten en uitgaven gemaakt.

Het was de secretaris Mr. G. N. Ruymveld, die verscheidene veranderingen in de wijze van administratie aanbracht, welke de administratie zeer ten goede kwamen.

Behalve dat, zooals reeds op pag. 89 werd medegedeeld, door hem de z.g. Gecombineerde Kas werd ingevoerd, werd op zijn voorstel door weesmeesteren bij resolutie van 4 November 1748 besloten,

om van alle boedels, welke ter weeskamer berustten, staten van ontvangsten en uitgaven samen te stellen van het moment, dat zij door de weeskamer in beheer genomen waren, tot 31 December 1748 toe, „ten einde zo veel doenlyk de abuisen, die door eene langduurige administratie onvermydelyk mogten zyn ingesloopen te ontdekken.” Tevens werd bij dezelfde resolutie op zijn voorstel besloten, om na sluiting van deze staten, met ingang van 1 Januari 1749 een generaal kasboek voor de weeskamer in te voeren, waarin dagelijks alle ontvangsten en uitgaven direct ingeboekt werden — een journaal dus —, waaruit deze posten dan overgeboekt werden naar de administratie-registers, waarin de administratie van de afzonderlijke boedels gevoerd werd, waarop deze ontvangsten of uitgaven betrekking hadden. Iederen Maandag werd de rekening van dit generale kasboek opgemaakt en het saldo door de weesmeesteren vergeleken met de in kas zijnde contanten.

„Op middelen gedelibereert zijnde omme des weeskamers zaaken in eene continueele accuratesse te houden zonder nogthans daar door de respective geïnteresseerdens meerder bezwaar toe te brengen”, besloten weesmeesteren bij resolutie van 2 Februari 1750, om jaarlijks een staat op te maken van het voor- en nadeelig saldo per ultimo Januari, van alle ter weeskamer geadministreerde boedels, waarvoor weesmeesteren tezamen als vacatie 25 gld. en de secretaris 25 gld. zouden ontvangen, ten laste van de Gecombineerde Kas. Het saldo van dezen staat werd dan door weesmeesteren gecontroleerd met het saldo per 31 Januari van het generale kasboek.

Tegelijkertijd werd dan aan de hand van het saldo van iederen boedel door weesmeesteren onderzocht, of voor het batig saldo een nieuwe obligatie voor een bepaalden boedel kon worden aangekocht, of dat dit batig saldo op andere wijze belegd kon worden. Deze datum van 31 Januari was gekozen in verband met het eindigen van het ambtsjaar van weesmeesteren te 's-Gravenhage per 2 Februari. In verband met de strekking van de Gecombineerde Kas werd voor de administratie-registers van deze kas ook een afzonderlijk kasboek bijgehouden, hetgeen echter niet wegneemt, dat alle in dit kasboek voorkomende posten vanzelfsprekend ook in het generale kasboek staan.

Het kon natuurlijk voorkomen, dat een weeskind bij zijn meerderjarigheid het hem toekomende bedrag van de weeskamer in contanten uitbetaald wilde hebben, terwijl juist op dat moment een verkoop van de effecten, waarin het hem toekomende bedrag belegd was, zeer ten nadeele van het weeskind zou zijn en er bovendien toevallig ook te weinig contante gelden voorhanden waren.

Weesmeesteren zorgden er dan ook altijd voor een flink bedrag aan contante gelden ter weeskamer te hebben.

Voorzoover mij bleek, is het vanaf 1650 slechts tweemaal noodig geweest, dat weesmeesteren ter wille van contante kasgelden een leening voor één jaar moesten sluiten. De eene maal op 19 November 1677 voor een bedrag van 700 carolus guldens, de andere maal op 17 Juli 1758 voor een bedrag van 3000 gld. Verklaarden weesmeesteren in de obligatie van 1677 slechts, dat zij 700 carolus guldens verschuldigd waren „spruytende ter saecke van verstreckte penningen” zonder meer, in de obligatie van 1758 werden door hen bovendien tot zekerheid van het geleende bedrag en de rente daarvan „alle de effecten, dewelke de weeskamer deeser stad afzonderlijk zijn competeerende, als werdende ten dienste van dezelve deese negotiatie gedaan”, verbonden.

HOOFDSTUK XV.

SECLUSIE VAN DE WEESKAMERS.

Al waren de bevoegdheden van de weeskamer zeer groot, ieder die niet wenschte, dat na zijn dood de weeskamer haar bevoegdheden ten aanzien van zijn nalatenschap zou uitoefenen, had het recht de weeskamer bij zijn testament uit te sluiten, te secludeeren, zooals het destijds heette.

Alhoewel dit recht in de instructie voor de Haagsche weeskamer in tegenstelling tot de instructies voor andere weeskamers niet vermeld was, werd het ook te 's-Gravenhage erkend. Deze stilzwijgende erkenning van het recht om de weeskamer te secludeeren veranderde dus het weeskamerrecht van dwingend in regelend recht.

Volgens Bergsma ¹⁾ is de gewoonte om de weeskamer bij testament te secludeeren korten tijd na het in gebruik komen van het stellen van voogden bij testament ontstaan. Bergsma stelt het oogenblik, waarop de testamentaire voogdij ontstaan is, niet vóór het einde der zestiende eeuw op grond van het feit, dat vóór dien tijd in geen der weeskamer-instructies gewag wordt gemaakt van testamentaire voogden. ²⁾ Het is echter met de seclusie van de weeskamer en met de testamentaire voogdij gelijk met zoovele andere onderwerpen van het weeskamerrecht; de instructie der weeskamer is niet de eenige bron van het weeskamerrecht en vooral het gewoonterecht speelt hierbij een groote rol. Vooral bij de Haagsche weeskamer, wier instructie vergeleken bij de instructies van de andere weeskamers toch al zoo weinig artikelen bevatte. Zoo ziet men dan ook in de oudste notarieele protocollen van Haagsche notarissen, welke nog bewaard zijn gebleven en dateeren vanaf het jaar 1593, reeds testamenten voorkomen, waarin de testateur voogden aanwijst en de weeskamer secludeert, waaruit gevoeglijk geconcludeerd kan worden, dat te 's-Gravenhage deze beide clausules ook wel reeds in de verloren gegane notarieele testamenten van vóór 1593 voorgekomen zullen zijn.

Deze seclusie geschiedde in het testament steeds met zeer onderdanige bewoordingen en een dergelijke clausule eindigde

1) Bergsma, t.a.p. pag. 57.

2) Bergsma, t.a.p. pag. 54.

gewoonlijk met de woorden „deselve (d.w.z. de weesmeesteren) voor hunne te neemene moeyte bedankende bij deesen etc.”, of „behoudens nochtans haer respect”, hetgeen voortvloeide uit het respect, dat men vóór de omwenteling van 1795 had voor de magistraten, waartoe de weesmeesteren ook behoorden. Het is zeer merkwaardig, dat in vele testamenten verleden voor Haagsche notarissen behalve de weeskamers ook de gerechten ¹⁾ werden gesecludeerd. Immers het gerecht kon uit den aard der zaak volgens de opvatting van de Hollandsche auteurs uit de zeventiende en achttiende eeuw nooit gesecludeerd worden, hetgeen ook o.a. blijkt uit de Inleyding tot de Holl. Regtsg. van Hugo de Groot ²⁾. Indien dus tijdens de minderjarigheid der weeskinderen ook de langstlevende ouder, die in het mutueele testament, waarbij de weeskamer gesucludeerd was, tot voogd was benoemd, hetzij zonder hetzij met recht van subrogatie, doch zonder daarvan gebruik te hebben gemaakt, overleden was, dan dienden de naaste bloedverwanten zich tot het gerecht te wenden met het verzoek, om een voogd te benoemen.

In de practijk zien wij te 's-Gravenhage een request in dergelijke gevallen door de bloedverwanten zoowel gericht worden tot het college van burgemeesteren als tot het gerecht, alhoewel eigenlijk door het gerecht alle voogdij-aangelegenheden gedelegeerd waren aan het college van burgemeesteren. Niettegenstaande dit natuurlijk meestal het gevolg was van de onwetendheid van het volk betreffende de afscheiding der competenties, zoo is het toch opvallend, dat het gerecht zich in dergelijke gevallen steeds bevoegd verklaarde.

De verschillende overheids-instanties gingen ten tijde der Republiek herhaaldelijk hun competentie te buiten, ten gevolge van de gebrekkige competentie-regelingen, welke liefst zoo vaag mogelijk gehouden werden. Zoo gebeurde het bijv. wel, dat de weeskamer zich toch op verzoek van de voogden met een boedel inliet, waarbij zij gesecludeerd was. Een dergelijk geval deed zich in 1783 voor.

Andries Brikheymer en Agata Sittersteyn hadden 27 Augustus 1776 een mutueel testament gemaakt voor notaris Hendrik van der Weyden, waarbij de weeskamer gesecludeerd werd en de

1) Indien men bij zijn testament de weeskamer wilde secludeeren, dan werd er altijd gesproken over de seclusie van de weeskamers in het algemeen; het kon immers bij overlijden gebeuren, dat door een inmiddels plaatsgevonden verhuizing een andere weeskamer bevoegd was geworden dan de weeskamer van de plaats, alwaar het testament destijds verleden was. Vandaar dat bij zoo'n testamentaire seclusie de woorden weeskamer en gerecht steeds in het meervoud stonden.

2) Hugo de Groot, t. a. p. Boek I, deel 9.

langstlevende tot voogd werd benoemd. Na het overlijden van haar man werd dus Agata Sittersteyn testamentaire voogdes, doch ook zij overleed nog tijdens de minderjarigheid der kinderen op 30 Augustus 1783. Haar beide broeders verzochten toen bij request aan de burgemeesteren om voogden aan te wijzen, waarop de burgemeesteren bij appointment deze beide broeders van de overledene als voogden aanstelden.

Niettegenstaande de seclusie van de weeskamer wendden de beide broeders zich vervolgens tot de weeskamer met het verzoek, dat de boedel door de weeskamer vereffend zou worden, welk verzoek door de weeskamer aanvaard werd.

Nog opvallender is het echter, dat zich ook wel eens juist het tegenovergestelde geval voordeed.

Zoo wendde zich Frederika Scheurleer, die buiten iedere gemeenschap gehuwd was met Cornelis Casparus de Koning, Medicinae Doctor, na het overlijden van haar man met een request tot de weesmeesteren van 's-Gravenhage, waarin zij mededeelde, dat zij zwanger was en haar man geen testament gemaakt had, zoodat de weeskamer dus niet gesecludeerd was. Desalniettemin verzocht zij de weesmeesteren, zich niet men den boedel te willen inlaten, doch zoowel de voogdij over de goederen als over den persoon van het nog ter wereld te brengen kind te willen toevertrouwen en over te laten aan de requestrante en aan de beide grootouders ¹⁾ „evenalsof de weeskamer van 's-Hage uitgesloten en zij daar toe door haren man waren aangesteld”. Weesmeesteren willigden dit verzoek in op 4 April 1796, zonder daarin zelfs de burgemeesteren gekend te hebben.

In testamenten, verleden voor Haagsche notarissen komt in de mutueele testamenten ook wel eens een voorwaardelijke seclusie van de weeskamer voor. In dergelijke mutueele testamenten, werd de weeskamer gesecludeerd en de langstlevende tot universeele erfgenaam benoemd, mits de kinderen de legitieme portie kregen, alles echter op voorwaarde, dat de helft van den gemeenen boedel ter weeskamer gebracht moest worden, indien de langstlevende ouder zou hertrouwen. Tot dit doel werd dan ook, niettegenstaande de seclusie van de weeskamer, in het testament aan den langstlevenden ouder de verplichting opgelegd, toch een staat en inventaris ter weeskamer te brengen.

Niettegenstaande de vele seclusies in de testamenten gebeurde het toch wel eens, dat weesmeesteren in een testament uitdrukkelijk alleen als executeurs werden aangesteld. Na afwikkeling van den

¹⁾ Blijkens de stukken bedoelde zij met „de beide grootouders” den grootvader van vaderszijde en den grootvader van moederszijde.

boedel werd dan door weesmeesteren rekening en verantwoording aan de belanghebbenden afgelegd. Omgekeerd werd in een testament den executeurs wel eens opgedragen, om, ook al waren er geen minderjarigen bij den boedel betrokken, rekening en verantwoording aan weesmeesteren af te leggen. Ook kwam het wel voor, dat aanzienlijken ter weeskamer een besloten testament brachten, dat na hun dood door weesmeesteren geopend moest worden. In den regel bleken de weesmeesteren bij opening van zoo'n testament tot executeurs te zijn aangesteld.

Van de bevoegdheid om de weeskamer te mogen secludeeren werd echter steeds veelvuldiger gebruik gemaakt. Reeds sedert het midden der zeventiende eeuw was de seclusie van de weeskamer in de testamenten verleden voor Haagsche notarissen een vanzelfsprekende clause geworden.

De clause van de seclusie van de weeskamer was op het laatst zelfs in een zoo algemeen formulier ontvaard, dat zij nog lang na 1811 onder vigeur van het Fransche recht, dat geen weeskamers kende, in de testamenten voorkwam. ¹⁾ Verscheidene rechtsgeleerden hebben naar de oorzaak van deze langzamerhand in de geheele Republiek algemeen geworden clause gezocht. Mr. W. B. Donker Curtius ²⁾ meende als oorzaak te moeten aanwijzen de vele leges en andere retributies, welke door de weeskamers voor het beheer van de nalatenschappen geheven werden. Ook Mr. W. H. van Voorst ³⁾ achtte het kostbare van het beheer de oorzaak. Mr. Dav. H. Levyssohn ⁴⁾ noemde de zware beheerskosten door de weeskamers in rekening gebracht de voornaamste oorzaak.

Dit argument moge misschien wel in zekeren zin tegen de Amsterdamsche weeskamer gegolden hebben, voornamelijk wegens het aldaar gebruikelijke suppoostensysteem, ⁵⁾ doch niet tegen de overige weeskamers en zeker niet tegen de Haagsche weeskamer, welke leges niet hoog te noemen waren.

¹⁾ Mr. W. H. van Voorst: *Bedenkingen over de voormalige weeskamers* (Weegschaal 1829, pag. 589).

²⁾ Mr. W. B. Donker Curtius: *Vrijmoedige aanmerkingen op het ontwerp van Burgerlijk Wetboek zoo verre hetzelfde aan de Staten-Generaal is voorgedragen*, deel V, pag. 275.

³⁾ Mr. W. H. van Voorst: t. a. p. pag. 593.

⁴⁾ Mr. Dav. H. Levyssohn: *Wetgeving betreffende de nalatenschappen, vroeger door de wees- en momborkamers beheerd*, pag. XIV.

⁵⁾ De Amsterdamsche weeskamer liet de voogdij over de goederen van een weeskind gewoonlijk over aan een suppoost, ook wel solliciteur genaamd. Aanvankelijk waren vijf suppoosten aan deze weeskamer verbonden, in 1698 werd dit aantal tot vier en in 1767 tot drie beperkt. De suppoosten ontvingen geen tractement van de weeskamer, doch mochten hun loon aan hun pupillen in rekening brengen.

Als tweede oorzaak noemt Levyssohn het inzicht, dat de weesmeesteren in de familieaangelegenheden en -bezittingen kregen. ¹⁾

Dit tweede argument moge misschien voor enkele regentenfamilies aanleiding geweest zijn, om de weeskamer te secludeeren, maar dit kon toch in geen geval oorzaak zijn voor het algemeen worden van het secludeeren, temeer niet, omdat weesmeesteren en de secretaris tot geheimhouding verplicht waren.

Desalniettemin meende ook een anonieme rechtsgeleerde ²⁾ het inzicht der weesmeesteren in familieaangelegenheden en -bezittingen als oorzaak voor de clause van het secludeeren te moeten aanwijzen.

Mr. J. D. Meyer noemt als oorzaken, behalve het reeds vermelde eerste argument van Levyssohn, de onverschilligheid van de weeskamers ten aanzien van de belangen der minderjarigen. Na een diepgaand onderzoek in het archief van de Haagsche weeskamer is van een onverschilligheid in het beheer niets gebleken; integendeel, de weesmeesteren bleken steeds de uiterste nauwgezetheid betracht te hebben. Van malversaties is dan ook bij de Haagsche weeskamer nooit sprake geweest. Slechts bij de Amsterdamsche weeskamer hebben zich eerst tegen het einde der achttiende eeuw enkele processen voorgedaan, wegens verduistering gepleegd door de z.g. suppoosten. Ook dit kan dus niet als oorzaak gelden voor het algemeen worden van het in de testamenten secludeeren van de weeskamers.

Tenslotte noemt hij nog als oorzaak de moeilijkheden, welke bij het opeischen van de beheerde gelden rezen. ³⁾ Alleen echter in het geval, dat degene, die zich als rechthebbende aanmeldde, zijn recht niet voldoende kon bewijzen, rezen er vanzelfsprekend moeilijkheden. Ook dit argument gaat dus niet op.

Een met het initiaal D. onderteekenend rechtsgeleerde geeft als oorzaak het feit, dat de weesmeesteren wel zorgden voor de goederen der minderjarigen, doch „het voorname oogmerk der voogdij, het beheer der persoon” geheel uit het oog verloren. Ook dit is m.i. geen argument. Immers door het secludeeren van de weeskamer werd een voogd met slechte opvoedingsqualiteiten niet geschikter voor deze taak. ⁴⁾

¹⁾ Levyssohn, t.a.p. pag. XV.

²⁾ Briefwisseling van eenige Regtsgeleerden over de aanstaande Nederlandsche wetgeving (Leiden 1819), pag. 105. De namen van de meeste medewerkers aan deze uitgave zijn onbekend gebleven.

³⁾ Mr. J. D. Meyer: *Esprit, origine et progrès des institutions judiciaires des principaux pays de l'Europe*, Tom. IV, p. 371 e.v.

⁴⁾ Briefwisseling van eenige regtsgeleerden, over de aanstaande Nederlandsche Wetgeving (Leiden 1819), pag. 89.

Mr. C. M. van der Kemp, lid van de Haagsche weeskamer, meende als voornaamste oorzaak te moeten aanwijzen den koopmansgeest van het Nederlandsche volk, die niet gaarne de kapitalen der minderjarigen aan den handel en circulatie onttrokken en aan een vast beheer toevertrouwd zag. ¹⁾ Ook Mr. D. H. Levyssohn acht dit een zeer aannemelijken grond. ²⁾

In een artikel, dat, onderteevend met de initialen R. A., in 1791 in de „Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen” ³⁾ verscheen, deelt de schrijver mede, dat men elkander een schrik voor de weeskamers inboezemde. Allerwege ried men elkander aan bij testament de weeskamer uit te sluiten, alsof men de onmondige weezen met het grootste onheil zou bejegenen, indien men het niet deed. De auteur deelt verder mede, dat hem na een onderzoek gebleken is, dat het eenige voorwendsel van de menschen voor het secludeeren van de weeskamers was het in rekening brengen van hooge administratiekosten. Hij voegt echter daaraan toe, dat hem na raadpleging van de legeslijsten der verschillende weeskamers gebleken is, dat deze leges overal zeer matig gesteld waren. De juiste oorzaak heeft hij niet kunnen ontdekken. Tenslotte komt hij tot de conclusie, dat deze gewoonte van de menschen zeer te betreuren is.

Ook Mr. J. van der Linden heeft naar de oorzaak van de vele seclusies gezocht, doch haar niet kunnen vinden. Immers in zijn „Regtsgeleerd practicaal en koopmanshandboek” schrijft hij: „Het heeft ons en veelen met ons, altijd ten hoogsten moeten verwonderen, dat de menschen in hunne uiterste willen zoo gereed zijn, om de weeskamer uit te sluiten.” ⁴⁾ Het wekt dus geen verwondering, dat Van der Linden de weeskamers opnam in zijn ontwerp voor een Burgerlijk Wetboek.

Uit een tweetal resoluties van den Haagschen magistraat blijkt echter ten duidelijkste, dat de oorzaak der seclusies van de weeskamers gezocht moet worden bij de notarissen.

In den regel droegen weesmeesteren de vereffening van een boedel aan een notaris op. Weesmeesteren kozen hiervoor vaak den notaris, voor wien de erflater zijn testament had verleden, vaak ook een willekeurigen notaris. Een persoonlijke voorkeur der weesmees-

1) Weekblad van het Regt No. 1715.

2) Mr. Dav. H. Levyssohn, t.a.p. Eerste vervolg, pag. X.

3) Algemeene Vaderlandsche Letteroefeningen, 1791 tweede stuk pag. 475 e.v.: Aanmerkingen over de hedendaagsche gewoonte om, bij het maken van testamenten de weeskamers van de bestuuring der goederen van onmondigen uit te sluiten.

4) Mr. J. van der Linden: Regtsgeleerd practicaal en koopmanshandboek, pag. 40.

teren zal hierbij dan ook wel eens een rol gespeeld hebben. Een gevolg hiervan is geweest, dat de notarissen, om een grootere kans te hebben, dat zij ook de vereffening van den boedel hadden, in de testamenten, welke voor hen verleden werden, de seclusie van de weeskamer als een vanzelfsprekende clausule opnamen, waardoor in den regel de nabestaanden ook de vereffening aan hen opdroegen. Weesmeesteren brachten dit ter kennis van den magistraat met verzoek, hierin verandering te willen brengen.

Schout, burgemeesteren, schepenen en de vroedschap van 's-Gravenhage maakten toen een regeling, waardoor aan beide partijen werd tegemoet gekomen. Zij bepaalden n.l. in artikel 2 van de ampliatie van 8 October 1709 op de instructie van 31 Augustus 1513 aan den eenen kant, dat de notarissen de seclusie van de weeskamer niet meer als een „ordinaire clausule” in het testament mochten opnemen, doch voortaan alleen „op expresse begeerte” van de testateurs en anders niet. Aan den anderen kant bepaalden zij in artikel 2 van dezelfde ampliatie, dat de weesmeesteren het opmaken van de staten en inventarissen der nagelaten boedels alleen mochten opdragen aan de notarissen, voor wie de testamenten betreffende de betrokken boedels verleden waren, zoodat dus de notarissen niet meer bevreesd behoeften te zijn, het emolument voor het maken van den staat en inventaris mis te loopen.

Ongeveer tien jaar daarna werden er door den magistraat bij een resolutie nadere bepalingen op dit onderwerp gemaakt. In een ampliatie van 27 Maart 1719 werd door schout, burgemeesteren, schepenen en vroedschap van 's-Gravenhage bepaald, dat, indien er bij testament of codicil voogden aangesteld waren en er bepaald was, dat er geen staat of inventaris ter weeskamer behoefde overgelegd te worden, hetzij de weeskamer bij dat testament geheel hetzij gedeeltelijk gesecludeerd was, de aldus benoemde voogden binnen veertien dagen, nadat zij van dat testament of codicil hadden kennis genomen, daaruit een authentiek extract van de benoeming tot voogd en van de seclusie van de weeskamer ter weeskamer moesten overgeven en aldaar de verklaring moesten onderteekenen, dat zij de voogdij aannamen.

Aan registratierecht was men hierbij verschuldigd aan de weesmeesteren twaalf stuivers, aan den secretaris twaalf stuivers en aan den bode-kamerbewaarder vier stuivers.

Deze regeling van 1719 was echter niets anders dan door den magistraat bevestigd gewoonterecht. Immers, het was te 's-Gravenhage reeds sedert het einde der zestiende eeuw gewoonte, dat de voogden, die bij testament, waarin de weeskamer gesecludeerd was, aangesteld waren, na den dood van den betrokken testateur een

extract van dat testament ter weeskamer brachten en vervolgens — gewoonlijk op de achterzijde of eronder — de verklaring onder- teekenden, dat zij de voogdij aannamen.

Verder werd bij deze ampliatio van 1719 nogmaals bepaald, gelijk reeds bij de ampliatio van 1709 geschied was, dat het den notarissen verboden was in eenige „besoignes” te treden van sterf- huizen of erfenissen, waarbij weeskinderen of andere toezicht- behoevenden betrokken waren, alvorens hun gebleken was, dat de weeskamer gesecludeerd was en de voogden aangesteld waren.

Sedert 1732 werd van de comparitie, waarbij het extract van het testament, waarin de weeskamer gesecludeerd was, overgelegd werd en van de aanneming der voogdij van den daarin tot voogd aangewezen persoon, in het loopende register van bewijs een aparte acte opgemaakt, waarvan het formulier aldus luidde:

„Den is ter weeskamer van 's-Gravenhage vertoont het testament van A op voor den notaris B en zekere getuigen in den Hage gepasseert en door den testateur den met de dood bekragtigt, waar bij de weeskamer dezer stad was gesecludeert en tot voogd met magt van assumtie en surrogatie over des testateurs twee nagelaten minderjaarigen kinderen met naamen C oud en D oud jaaren in huwelijk verwekt bij deszelfs voor overledene huisvrouw E was aangesteld F dewelke heeft verklaart, gelijk doende is bij deesen, den last der voorgeschreven voogdye te accepteren.”

Deze acte werd alleen door den comparant onderteekeend.

De waarschuwing, door den magistraat in de ampliatio van 1709 gegeven, dat de clause van de seclusie van de weeskamer voortaan niet meer als een „ordinaire clause”, doch alleen „op expresse begeerte” van de testateurs in het testament mocht worden opgenomen, heeft niet het gewenschte effect gehad. Integendeel, het secludeeren van de weeskamer in het testament nam in de achttiende eeuw voortdurend toe en reeds sedert het midden der achttiende eeuw komt er in de protocollen van de Haagsche notarissen vrijwel geen testament meer voor, waarin de weeskamer niet gesecludeerd was.

Daarbij kwam ook nog, dat de notarissen in de zeldzame gevallen, waarin de weeskamer niet uitgesloten was, na het openvallen van den betrokken boedel tot de vereffening daarvan overgingen zonder de weesmeesteren daarin te kennen. Als gevolg hiervan werd op verzoek van de weesmeesteren door de Kamer van Politie ¹⁾

¹⁾ Zie pag. 115.

van 's-Gravenhage bij resolutie van 16 Mei 1804 bepaald, dat de „notarissen of anderen directie hebbende in boedels” in geen „besoignes” van sterfhuizen of erfenissen mochten treden, „waarin minderjarige kinderen of erfgenamen zijn geïnteresseerd, tenzij hun gebleken is, dat de weeskamer uitgesloten en dezelve daar van zijn geïnformeert, gelijk meede van zodanige boedels, waar bij de weeskamer is geïnteresseerd en hier van uitterlijk binnen 14 dagen met overlevering van het testament of extract van dien aan dezelve kennis te geven.”

De toeneming van het aantal seclusies was echter niet een verschijnsel, dat alleen te 's-Gravenhage geconstateerd kon worden, doch in vrijwel alle steden, waar weeskamers gevestigd waren, kwam zij voor.

HOOFDSTUK XVI.

DE BETREKKINGEN TUSSCHEN DE WEESKAMER VAN 'S-GRAVENHAGE EN DE WEESKAMER VAN BATAVIA.

Aangezien door de gebrekkige medische hulp en onhygiënische toestanden het sterftecijfer onder de ambtenaren, de kooplieden en het scheepspersoneel der V.O.C. in Oost-Indië of op weg naar Oost-Indië zeer groot was en men toen ter tijd ook meestal vrouwen en kinderen in het moederland achterliet, is het begrijpelijk, dat herhaaldelijk minderjarigen in Holland betrokken waren bij nalatenschappen, in Oost-Indië opengevallen.

Sedert het midden der zeventiende eeuw ontstaat dan ook tusschen de weeskamer van 's-Gravenhage en die van Batavia een geregelde correspondentie ter nadere regeling van verschillende wederzijdsche belangen, ontstaan door het openvallen van Oostindische nalatenschappen, het overmaken van gelden, procuraties enz.

Eerst bij resolutie van 28 Juli 1745 ging de „Raad van Nederlands India” er toe over de weesmeesteren van Batavia te autoriseeren bij notarieele acte een generale procuratie te verleenen aan de weeskamer van 's-Gravenhage om in hun naam alle beheers- en beschikkingshandelingen te verrichten, benevens om in hun naam in rechte op te treden en accoorden aan te gaan. Deze procuratie werd 20 Augustus 1745 voor notaris Mr. J. van der Voort te Batavia verleden.

Bij acte van 28 November 1759 besloten weesmeesteren van Batavia de weesmeesteren van 's-Gravenhage ook te machtigen in hun naam als voogden op te treden over alle pupillen van de weeskamer van Batavia, die door deze van Batavia naar 's-Gravenhage gestuurd waren of nog gestuurd zouden worden, „voorts ten behoeven van veelgem. pupillen te ontfangen en te administreeren alle soodanige penningen als door ons successive ter éducatie van gedagte pupillen aan meergemelte Edele Agtb. heeren weesmeesteren tot 's Hage sullen werden geremitteert en wijders in cas subjet, alles te doen ende te verrigten, het geene ten nutte en voordeele van meermelte pupillen al verder noodig weesen en gerequireert werden zal, alwaare het dat daar toe eenige nadere last dan deese

wierde gerequireert, dewelke wij president en weesmeesteren deeser steede alhier houden voor geinsereert."

Weesmeesteren van 's-Gravenhage verleenden op 30 April 1765 een generale procuratie aan weesmeesteren van Batavia, waarop deze laatsten bij notarieele acte van 18 September 1766 verleden voor notaris A. J. Zallé te Batavia ingevolge hun resolutie van 2 April 1766 nogmaals weesmeesteren van 's-Gravenhage machtigden om in hun naam alle handelingen, zooals innen van schulden, aanvaarden van nalatenschappen, in rechte optreden enz. enz., te verrichten, „al waer 't ook dat daer toe nader of speciaelder last dan deze vereischt wierde dewelke voor geinsereert gehouden word in omnibus ad lites, vel ad negotia cum potestate substituendi, vel assumendi in communi forma op belofte van approbatie en ratificatie onder verband als naar regten."

Niettegenstaande echter al deze wederzijdsche procuraties, werd ten aanzien van verschillende te verrichten handelingen vaak eerst nog schriftelijk overleg gepleegd.

Ten aanzien van het wederzijdsche geldelijke verkeer kwamen in de achttiende eeuw enkele bepalingen. Zoo werd in een missive van de bewindhebbers der Kamer van XVII van de V.O.C. aan den Gouverneur-Generaal en den Raad van Indië van 11 October 1749 bepaald, dat er tusschen de weesmeesteren van Batavia en de verschillende weeskamers in Nederland geen gewone afrekening meer zou plaats hebben, doch dat de weeskamer van Batavia haar respectievelijke saldi zou storten in de kas van de V.O.C., terwijl zij hetgeen zij in Nederland tegoed zou hebben tegen $3\frac{1}{8}$ % voor vrachtloun, met permissie van de Kamer van XVII in contanten naar Indië zou mogen laten verzenden.

Bij besluit der Kamer van XVII van 8 October 1764 werd bepaald, dat, indien de weeskamers in Nederland gelden naar Indië wilden overmaken tegen betaling van $3\frac{1}{8}$ % voor de vracht, zij hiervoor niet meer eerst een request aan de Kamer van XVII behoefden te richten, doch zich voortaan direct konden wenden tot die Kamer der Compagnie, met wier schip zij het geld wilden doen verzenden.

De bedragen werden naar Indië overgemaakt in zakken baar geld en wel hoofdzakelijk in guldens, hetgeen echter tot nadeel van de belanghebbende weezen in Indië was, aangezien de guldens in Batavia niet gangbaar waren en dus ingewisseld moesten worden, terwijl de verzendkosten hoog waren. Bij missive van 1 Januari 1764 verzochten weesmeesteren van Batavia aan de weesmeesteren van 's-Gravenhage dan ook om in den vervolge de geldsbedragen over te zenden in gouden dukaten, aangezien men te Batavia op

grond van deze beide feiten van de honderd guldens er nauwelijks 86 kon overhouden.

Indien een persoon in dienst der V.O.C. overleden was, hadden de erfgenamen het recht, van de bewindhebbers der compagnie de nog te goed zijnde gage te vorderen. Dit bedrag kon dan geïnd worden ten kantore van die Kamer der Compagnie, in wier dienst de erflater overleden was. Liet de erflater minderjarige kinderen na, dan kon het aandeel, dat deze kinderen toekwam in dat bedrag, slechts geïnd worden door de weeskamer, indien deze niet gesecludeerd was. Weesmeesteren van 's-Gravenhage autoriseerden dan gewoonlijk tot de inning van dit bedrag den marktschipper, die van 's-Gravenhage op de plaats voer, waar het kantoor van de betrokken Kamer der Compagnie gevestigd was, en soms ook wel den voogd.

Betref het de Kamer van Delft, dan werd de gage geïnd door den bode-kamerbewaarder van de weeskamer, welk recht hem bij zijn commissie toegekend werd.

Aanvankelijk moesten weesmeesteren bij het invorderen van zulke te goed zijnde gages, of gedeelten daarvan, zekerheid stellen voor de bewindhebbers der Compagnie, totdat de Staten v. Holland en West-Friesland bij resolutie van 31 Augustus 1757, ten vervolge op hun resolutie commissoriaal van 27 November 1756 op het request van de Amsterdamsche weesmeesteren in zake het invorderen van de gage van den overleden Gouverneur-Generaal van Imhoff, bepaalden, dat voortaan weesmeesteren in zulke gevallen zouden kunnen volstaan met het invorderen van de gage tegen schriftelijke kwijting en belofte van vrijwaring zonder verdere cautie. Door belanghebbenden zou dan tegen de bewindhebbers niet verder geageerd mogen worden „dan alleen tot het produceeren van de voorschreeve quitantie en het geeven van cessie van actie tot laste van dezelve weeskamers.”

De jaarlijksche saldi, welke de weeskamer van Batavia aan die van 's-Gravenhage moest overmaken, werden door haar, zooals wij gezien hebben, sedert 1749 in de kas van de Compagnie gestort; vervolgens stuurde zij voor dat bedrag een wissel aan de weeskamer van 's-Gravenhage met als betrokkene een der Kameren der Compagnie, gewoonlijk de Kamer van Delft of van Rotterdam.

Deze jaarlijksche wissels, welke meestal uit zeer groote bedragen bestonden, gingen de Haagsche weesmeesteren persoonlijk innen. Zij lieten zich daartoe met het Haagsche jacht naar de stad van de betrokken Kamer der Compagnie brengen. Het uit te betalen bedrag werd dan van zoo'n kantoor geheel in baar geld medegenomen en wel in zakken elk bevattende 600 guldens benevens een zak met pasmunt, (zelden waren er ridders of dukaten bij). Het innen van

zoo'n wissel bleek achteraf altijd nog wel verschillende kosten met zich mede te brengen, zooals de vrachtloonen der geldzakken, reizen consumptiekosten der weesmeesteren, de fooien aan de verschillende employé's op het kantoor der Compagnie enz.

HOOFDSTUK XVII.

DE WEESKAMER VAN 'S-GRAVENHAGE GEDURENDE DE BATAAFSCHE REPUBLIEK.

De omwenteling van 1795 en de daarop volgende verschillende fasen der Bataafsche Republiek hebben haar sporen ook in de geschiedenis der Haagsche weeskamer achtergelaten.

De oude magistraat werd op 2 Februari 1795 van zijn post vervallen verklaard en opgevolgd door den Provisioneele Raad. Bij resolutie van 3 Februari 1795 ontsloeg de Provisioneele Raad van 's-Gravenhage „alle stedelyke ambtenaaren en bedienden van den eed van trouwe door hunlieden aan de vorige magistraat van 's Graavenhage, of andere persoonen, of collegien uit dezelve, gedaan.”

Bij dezelfde resolutie bepaalde de Provisioneele Raad dat „alle de voorn. persoonen provisioneel ieder in hunnen post en officie zullen blijven gecontinueerd, tot dat dienaangaande (des noods) nadere voorziening zal zijn gedaan.”

De Provisioneele Raad van 's-Gravenhage, welke het bestuur van 2 Februari 1795 tot 2 April 1795 heeft uitgeoefend, was onderverdeeld in zes comité's. ¹⁾ De weeskamer ressorteerde hierbij onder het Comité van Financiën. Op bevel van den Provisioneele Raad moesten de weesmeesteren en de secretaris van de weeskamer voor dit Comité verschijnen, om den navolgenden eed af te leggen:

„Wij beloven getrouw onse posten te zullen blijven waarnemen en dezelve op requisitie van den Raad in hunne handen te zullen nederleggen.”

Deze eed werd door hen op 19 Februari 1795 in handen van den president van het Comité van Financiën afgelegd. De volgende maand kwamen echter de moeilijkheden. De weesmeesteren en hun secretaris moesten 28 Maart 1795 ten stadhuize verschijnen, om aldaar ingevolge het decreet van de Provisioneele Representanten van het Volk van Holland den door hen gedecreteerden eed af te

¹⁾ Comité van Veiligheid en Waakzaamheid, Comité van Financien, Comité van Inkwartiering der Fransche troepes, Comité belast met de zorg der Stadsarmen en Diaconien, Comité voor Onderwijszaken en Comité over Stadswerken.

leggen in handen van een daartoe uit den Provisioneeelen Raad van 's-Gravenhage gekozen commissie.

Het formulier van dezen eed luidde:

„Ik verklaare te erkennen en te eerbiedigen de onvervreembaare rechten van den mensch en van den burger, zodanig als dezelve door de Provisioneele Representanten van het Volk van Holland plegtig verklaart zijn bij derzelve Publicatie van den 31 Januari 1795; en zweere dezelve in mijn ampt of bediening, voor zo veel in mij is, te zullen handhaven. Ook zweere ik den Volke van Holland, in wiens boezem ik erkenne de eygentlijke Oppermagt te berusten, als ook deszelfs vertegenwoordigers gehouw en getrouw zal zijn en voorts dat ik alles zal doen, wat een goed en getrouw weesmeester schuldig is en behoort te doen. Dat zweer ik.”

Het principe der volkssouvereiniteit, dat in dezen eed was neergelegd, kwam weesmeesteren en hun secretaris, als ouden calvinistischen regenten, onaanvaardbaar voor. Anderzijds zagen zij zich ook niet gaarne door het weigeren van den eed uit hun ambt ontzet. Op den vastgestelden dag verschenen zij dan ook wel voor de betrokken commissie, doch overhandigden deze alvorens den eed af te leggen het volgende declaratoir:

„Wij ondergetekende declareeren de gevorderde verklaring en eed op te vatten in dien zin dat de daar bij gemelde erkentenis, eerbiediging en handhaving der regten van den mensch en burger, als mede van de Oppermacht van het volk van Holland, zig bepaalen tot een onderwerping van ons aan deselve regten en Oppermacht en tot eene verbintenis ook in onse functien niets daar tegen te doen of te ordonneeren. En alzo doen wij die verklaring en eed.”

De commissie gaf na beraadslaging over dit declaratoir aan weesmeesteren te kennen, dat dit een interpretatie behelsde van de af te leggen verklaring en eed en dat de Provisioneele Raad van 's-Gravenhage zich onbevoegd achtte deze verklaring en eed te interpreteeren, doch dat zij het aan weesmeesteren en hun secretaris overlieten, hoe dezen meenden de verklaring en eed „in gemoede en als eerlijke mannen” te moeten interpreteeren.

Weesmeesteren en hun secretaris besloten hierop de verklaring en eed volgens hun interpretatie af te leggen.

Kort daarna, op 2 April 1795, trad het nieuwe bestuur van 's-Gravenhage, de Burgerraad, in functie. De Burgerraad bestond uit achttien leden, waarvan vier wethouders, en was onderverdeeld in vier comité's. ¹⁾ Ook thans ressorteerde de weeskamer onder het Comité van Financiën.

¹⁾ Comité van Finantie, Comité der Stadsarmen, Comité van Fabricage (d. i. van Stadswerken) en Comité van de Vivres en Inkwartiering.

In het Reglement voor den Burgerraad van 15 April 1795 werd de Trias Politica niet in practijk gebracht, gezien het feit, dat art. XXVII van dit Reglement o.a. inhield: „Aan wethouderen is gedemandeert: alles wat de Policie aangaat; desnoods met concurrentie van 't Collegie van Justitie.”

De Burgerraad van 's-Gravenhage werd 2 April 1796 vervangen door den Raad der Gemeente, bestaande uit vijf comité's, waarvan een geheeten was „Comité van finacie en opzigt over de weeskamer en bank van leening.”¹⁾

Ingevolge aanschrijving van het Provinciaal Bestuur van Holland aan den Raad der Gemeente d.d. 5 April 1796 riep de Raad der Gemeente bij publicatie d.d. 14 April 1796 alle ambtenaren op, die nog geen wettige grond- of wijkvergaderingen bijgewoond hadden, om ten stadhuize in handen der wethouders de navolgende belofte af te leggen:

„Ik beloove onderwerping aan zoodanige regeeringsform, welke gegrond op de oppermacht des Volks, thans provisioneel bestaat, en in 't vervolg finaal zal worden daar gesteld; en nimmer met woorden of daaden te zullen medewerken ter herstelling van het vernietigt aristocratisch en erfstadhouderlijk bestuur.”

De weesmeesteren Emants en 't Hoen benevens de seretaris maakten aanvankelijk bezwaar tegen het afleggen van deze belofte doch „naderhand bij hun begreepen zijnde, dat dezelve bij hun niet anders konde worden geconsideerd dan een onderwerping en een toezegging dat men niets zoude onderneemen, dat tot stoorring der rust zoude strekken en geenzints inhield een confessie van gevoelens, hebben dezelve geen swaargheid gemaakt de gemelde belofte op heeden af te leggen.”

De weesmeester Le Jeune deed echter aan het college van wethouderen een schriftelijke verklaring toekomen, dat hij zich wel zou blijven gedragen conform den eed afgelegd op 28 Maart 1795, doch dat hij pertinent weigerde de nieuwe belofte af te leggen. Op voorstel der wethouderen werd weesmeester Le Jeune door den Raad der Gemeente bij resolutie van 16 Augustus 1796 op grond van deze weigering vervallen verklaard van zijn ambt als weesmeester en ontslagen van den eed door hem als zoodanig afgelegd, terwijl de weesmeester 't Hoen het effect zou genieten van de resolutie van schout, burgemeesteren en schepenen van 23 Januari 1792.

1) De overige waren het Comité van wethouderen, het Comité van Fabricage en Opzigt over de Stadsgebouwen, wegen enz., het Comité van Inkwartiering en verzorging van Stedelijk guarnizoen en het Comité ter verzorging van de Stadsarmen en de Stadsscholen.

Op 13 Februari 1798 nam de Raad der Gemeente een resolutie, waarbij de weesmeesteren Velse, Emants en 't Hoen uit hun ambt ontslagen werden. De kort tevoren op 22 Januari 1798 plaatsgevonden staatsgreep der Unitarissen zal wel de oorzaak geweest zijn van dit plotselinge ontslag, waarmede de Raad der Gemeente waarschijnlijk heeft willen toonen, dat hij ook met de laatste functionarissen van vóór 1795 afgerekend had.

De ontslagen weesmeesteren lieten nu door den secretaris de balans opmaken en nadat deze accoord bevonden was, gaven zij 19 Februari 1798 de sleutels aan hun opvolgers over, met de mededeeling, dat zij te allen tijde genegen waren, aan de nieuwe weesmeesteren inlichtingen te verschaffen, indien dezen zulks wenschten.

De Raad der Gemeente had tot nieuwe weesmeesteren benoemd Dr. A. van de Laar, N. de Reus en G. F. Alsche.

Merkwaardigerwijze legden de nieuwbenoemden niet den eed af voor het Comité van Financiën, doch, 19 Februari, voor het Comité van Wethouders.

Uit alles blijkt, dat de wethouders zich beschouwden als de opperweesmeesteren. Hadden weesmeesteren voor een beschikkings-handeling autorisatie noodig, dan wendden zij zich hiervoor dan ook tot de wethouders; het „opzicht over de weeskamer” van het Comité van Financiën schijnt zich meer tot het financieele toezicht beperkt te hebben. Naar alle waarschijnlijkheid ontleende het Comité van Wethouders deze bevoegdheid aan art. LXXXIX van het „Reglement op het bestuur van den Hage en de jurisdictie van dien,” dat aan het Comité van Wethouders „het opzigt” gaf over „alles wat de policie aangaat.”

De Raad der Gemeente werd ten gevolge van het aan het bewind komen der Unitarissen 13 Maart 1798 vervangen door de Municipaliteit. ¹⁾

De Unitarissen voerden het systeem van de „séparation des pouvoirs” in, hetgeen o.a. blijkt uit de Instructie van het „Administratief Bestuur van het voorm. gewest Holland” aan „de Municipaliteiten van het voorm. gewest”, waarbij dezen werden opgedragen „de zaaken van Politie, de Geldmiddelen, en de Plaatselijke Eigendommen”, en voorts nóg de uitvoering van besluiten enz. van „gewestelijke en generale” autoriteiten. De Municipaliteiten moesten zich daarentegen onthouden van alle wetgevende macht, tenzij in geval van nood.

¹⁾ De Municipaliteit bestond uit een zevental Comités, t.w. Comité van Wethouders, Comité van Stads-Finantie, Comité van Fabriquage, Comité van Inquartiering, Comité van Stadsarmen, Comité van Binnenlandsche Correspondentie, en Comité van Burgerlijke Militaire Zaken.

Aangezien het Comité van Wethouders zich echter ook onder deze nieuwe Instructie bleef gedragen als een college van opperweesmeesteren ligt het voor de hand, dat deze wethouders evenals hun voorgangers de weeskamer beschouwden als een instelling, vallende onder „de Politie”.

Den agent van Justitie beviel deze toestand niet en dank zij diens bemoeiingen werd op zijn voorstel door het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek bij besluit van 25 Mei 1798 besloten, „alle de weeskamers binnen deze Republiek met alle de weesmeesteren en verdere geemployeerdens en bediendens onder het oppertoezicht van den Agent van Justitie te stellen.”

Door dit besluit werden dus alle weeskamers van stedelijke organen veranderd in rijksorganen onder de superintendentie van den Agent van Justitie. Het was een gevolg van het beginsel der één en ondeelbaarheid van het staatsgezag, i.c. toegepast op de justitie, waaronder de Agent van Justitie de taak der weeskamers rangschikte, voorgestaan door de thans aan het bewind zijnde Unitarissen. Lang heeft deze toestand echter niet geduurd. Het nieuwe Uitvoerend Bewind, dat ten gevolge van Daendels' tweeden staatsgreep in Juni 1798 aan de regeering was gekomen, stelde verschillende besluiten van het voorgaande Uitvoerend Bewind buiten werking, als zijnde genomen door een inconstitutioneel Uitvoerend Bewind.

Op deze wijze werd bij besluit van 16 Mei 1799 het besluit van 25 Mei 1798 „ingetrokken en buiten effect gesteld” en werden de weeskamers wederom onder het oppertoezicht der stedelijke besturen gesteld.

Inmiddels was de Municipaliteit 14 Juni 1798, als gevolg van de Staatsregeling van 4 Mei 1798, vervangen door het Gemeente Bestuur, bestaande uit vijf comité's en vier commissies. ¹⁾ De weeskamer werd nu na het besluit van het Uitvoerend Bewind van 16 Mei 1799 wederom onder het oppertoezicht geplaatst van het Comité van Wethouders.

De Staatsregeling van 1798 heeft bovendien nog een direct gevolg gehad voor de Haagsche weeskamer; immers zij maakte een einde aan de rechterlijke bevoegdheid van de Haagsche weeskamer, haar gegeven bij resolutie van schout, burgemeesteren en schepenen van 19 November 1586, nader aangevuld bij resolutie van 16 Mei 1590, aangezien art. 273 van de Staatsregeling bepaalde, dat het

¹⁾ Comité van Wethouders, Comité van Finantie, Comité van Fabricage, Comité van Inquartiering, Comité van Stadsarmen, Commissie van Binnenlandsche Correspondentie, Commissie van Burger Militaire Zaaken en toezigt op de Geweerkas, Commissie in cas van Brand, Commissie voor de Geldheffingen.

niemand vrij zou staan eenig twistgeding aan te vangen, zonder zich tevoren tot den vrederechter te hebben gewend. Zoo de vrederechter partijen niet zou kunnen bevredigen moest hij hen bij schriftelijke acte naar de burgerlijke rechtbank verwijzen, met overlegging der daartoe behoorende stukken, door beide partijen onderteekend. Haar rechterlijke bevoegdheid heeft de weeskamer nimmer meer teruggekregen.

Van zeer ingrijpenden aard voor het beheer door de weeskamer was het decreet van het Uitvoerend Bewind van 25 Juli 1799 volgens hetwelk alle obligaties ten laste van de Generaliteit, Holland en West-Friesland etc. geconverteerd moesten worden in Nationale Schuldbrieven. ¹⁾

De uit den derden staatsgreep ²⁾ voortvloeiende Staatsregeling van 1801, welke minder centraliseerend was dan de voorgaande, ³⁾ was oorzaak, dat te 's-Gravenhage het Gemeente Bestuur 17 Juni 1802 vervangen werd door den Raad der Gemeente, bestaande uit drie Kamers. ⁴⁾ De weeskamer viel hierbij onder de Kamer van Politie. Art. LIII van het Reglement voor den Raad der Gemeente zegt hierover:

„Aan den Raad behoorende het oppertoezicht over de weeskamer deezer plaats, en de aanstelling van weesmeesteren, en derzelve secretarissen, zorgt de Kamer van Politie, dat de instructien voor de weeskamer, met de ampliatiën van dezelve, behoorlijk

1) Aangezien deze Nationale Schuldbrieven aan toonder luidden, besloten weesmeesteren bij resolutie van 29 Februari 1804, om als voorzorgsmaatregel voor het bewijs bij verlies en andere onheilen deze obligaties en obligaties op andere mogendheden, welke eveneens aan toonder luidden, te annoteren met de woorden:

„De weeskamer van den Hage subject. Actum den

Ter ordonnantie van weesmeesteren”.

Werd een dergelijke obligatie door de weeskamer wederom afgegeven, dan werd er op aangeteekend:

„De weeskamer van den Hage ontslagen.
Actum den

Ter ordonnantie van weesmeesteren”.

Beide annotaties werden door den secretaris geteekend.

2) Deze staatsgreep vond plaats op 14 September 1801.

3) Zoo werd o.a. bij art. 74 van de Staatsregeling van 1801 aan de Gemeentebesturen „de vrije beschikking over derzelve huishoudelijke belangen en bestuur” gelaten.

4) De Kamer van Politie, de Kamer van Finantien en de Kamer van Fabricage. De Kamer van Politie had onder oppertoezicht van den Raad der Gemeente en met den Hoofdschout het bestuur der politie; het toezicht op markten, venduen, wees-, arm- en Godshuizen, op de weeskamer, de scholen, de bevordering van koophandel, zeevaart, landbouw, „fabriquen”, en „burgerlijke neeringen en hanteeringen”; bovendien verleende zij burgerrecht.

agtervolgd worden, den eed door weesmeesteren en den secretaris afgelegd, mitsgaders door den laatsten de vereischte borgtogt gepraesteerd."

En art. LIV:

„Tot dat einde is deeze Kamer van Politie bevoegd, des noodig oordeelende, van de weeskamer ten allen tyde te vorderen opening en elucidatien, mitsgaders aan den Raad voor te dragen alzulke ampliatiën, of alteratien van de instructien, als dezelve zal oordeelen te behooren."

In art. LV werd echter uitdrukkelijk bepaald:

„Onverminderd het bovengemelde speciaal toeverzigt van den Raad en deze Kamer, welke het algemeen welzijn der ingezetenen vordert, blijft echter het huishoudelyke bestuur der weeskamer ten allen tyde en onveranderlyk afgescheiden van het huishoudelyk bestuur deezer plaats."

Weesmeesteren werden verzocht 10 Januari 1803 voor de Kamer van Politie te verschijnen. Aldaar werd hun toen medegedeeld, dat de Raad der Gemeente van hen verlangde te vernemen, of weesmeesteren gewoon waren, jaarlijks continuatie in hun ambt te verzoeken. Deze vraag werd door de weesmeesteren ontkennend beantwoord en zij haalden hiervoor als argument aan, dat zij in 1798 door den Raad der Gemeente „bij eene commissie waaren aangesteld."

Weesmeesteren waren sedert de omwenteling van 1795 stilziggend in hun ambt gecontinueerd en indien de Raad der Gemeente bij de benoeming der drie nieuwe weesmeesteren in 1798 had gewenscht, dat weesmeesteren wederom, gelijk voorheen, jaarlijks om hun continuatie zouden verzoeken, dan had de Raad der Gemeente inderdaad in de commissie moeten bepalen, dat zij benoemd waren voor den tijd van één jaar.

De Raad der Gemeente nam echter geen genoegen met het argument der weesmeesteren en gaf bij resolutie van 12 Januari 1803 te kennen:

„Dat volgens het aloud gebruyk weesmeesteren van den Hage ieder jaar in hun posten moesten worden gecontinueerd en zulks niet anders dan op eene daartoe door hun gedaane voordragt en verzoek, er zo ook geene reeden is om daar van af te gaan, en mitsdien dat de tegenwoordige weesmeesteren van den Hage niet alleen verpligt zijn in gevalle zij in deeze hunne posten zouden willen continueeren, zig daar toe aan het Gemeentebestuur en wel voor 1 Februari aanstaande te adresseeren, maar ook te zorgen voor zoo verre daar omtrend ten aanzien van den een of ander eenige gepaste bedenking zoude kunnen of mogen vallen, dat zij in alle opzigte die vereysch-

tens bezitten, welke door de Staatsregeling worden voorgeschreeven, zullende het Gemeentebestuur het anders daar voor moeten houden, dat de commissie van die van hun, welke de voorz. continuatie daar van niet heeft verzogt, is koomen te vacceeren en voorts daar over na den 1e February aanstaande desponeeren zooals de Raad als dan zal vermeenen te behooren."

Weesmeesteren verzochten daarop schriftelijk aan den Raad der Gemeente hun continuatie, op 25 Januari 1803. De weesmeesteren Alsche en van de Laar ontvingen 31 Januari 1803 van den president van de Kamer van Politie bericht, dat zij door den Raad der Gemeente voor één jaar in hun ambt gecontinueerd waren en dat zij voortaan jaarlijks hun continuatie mondeling moesten verzoeken bij de Kamer van Politie. Den weesmeester Nicolaas de Reus werd door den Raad der Gemeente bericht, dat het in strijd met artikel 27 van de Staatsregeling werd geacht hem, als zijnde een geestelijk persoon, wederom tot weesmeester te benoemen. Hem werd echter veertien dagen tijd gegeven, om te onderzoeken of een andere daartoe bevoegde overheidsinstantie het betrokken artikel 27 zoodanig wist te interpreteren dat hij alsnog benoemd zou mogen worden.

De Raad der Gemeente werd echter spoedig van dit moeilijke geval verlost, aangezien Nicolaas de Reus kort daarop overleed.

Merkwaardig is, dat van degenen, die bij den Raad der Gemeente een request hadden ingediend om in de vacature, ontstaan door het overlijden van N. de Reus, als weesmeester te mogen benoemd worden, door den Raad der Gemeente gekozen werd Dr. C. H. Velse, die tot de in 1798 uit hun ambt onzette weesmeesteren behoorde. Toen kort daarop de weesmeester G. F. Alsche overleed, werd door den Raad der Gemeente op een daartoe ingediend request in diens plaats benoemd als weesmeester Mr. G. M. 't Hoen, die eveneens tot de in 1798 onzette weesmeesteren had behoord. Zij waren als zoodanig niet de eenigen; want sedert de Staatsregeling van 1801, welke als een reactie tegen de fel democratische van 1798 gold, werden vele prinsgezinde personen en oud-regenten in hun voormalige betrekkingen hersteld.

Alhoewel in 1803 aan weesmeesteren was medegedeeld, dat zij jaarlijks hun continuatie mondeling bij de Kamer van Politie moesten indienen, werd hun in Januari 1804 door de Kamer van Politie aangezegd, dat zij voortaan hun continuatie schriftelijk bij den Raad der Gemeente moesten indienen.

Zwaar drukten ten tijde der Bataafsche Republiek de belastingen op de ter weeskamer beheerde kapitalen.

Het begon met de „Geforceerde geldnegotiatie van zes percent" ingevolge het decreet van de Provisioneele Representanten van het

Volk van Holland van 17 Juli 1795, vervolgens kwamen „de Hollandsche geldheffing”, ingevolge de publicatie van het Provinciaal Bestuur van Holland van 30 Juni 1796, „de Geldheffing van vijf percent op de inkomens” ingevolge de publicatie van het Uitvoerend Bewind van 22 September 1798, „de Geldheffing van tien percent op de inkomens en van vier percent op de bezittingen” ingevolge de publicatie van het Uitvoerend Bewind van 30 November 1798, „de Geldheffing van drie percent van de bezittingen” ingevolge de publicatie van het Uitvoerend Bewind van 19 April 1800, „de Heffing van vier percent op de bezittingen en zestien percent op de inkomsten”, ingevolge de publicatie van het Staats-Bewind van 26 Februari 1802 en „de Geldheffing van twee percent van de bezittingen”, ingevolge de publicatie van het Staats-Bewind van 9 Juli 1804.

De Haagsche weesmeesteren droegen steeds een weesmeester uit hun midden op, voor den verkoop van de effecten zorg te dragen, uit welker opbrengst de belasting voldaan moest worden.

De verkoop dezer effecten geschiedde in het openbaar ten overstaan van een notaris.

HOOFDSTUK XVIII.

DE WEESKAMER VAN 'S-GRAVENHAGE GEDURENDE HET KONINKRIJK HOLLAND.

Het Koninkrijk Holland bracht niet direct verandering in de inrichting van het gemeentelijk bestuur van 's-Gravenhage. Krachtens artikel 46 van de constitutie van het Koninkrijk Holland van 7 Augustus 1806 werd „de bestelling van de regeering der plaats alwaar het gouvernement resideert” overgelaten aan den koning. Zoolang geen nader bestuursreglement voor 's-Gravenhage kwam, bleef de Raad der Gemeente in functie, en bleef dus zoolang de Haagsche weeskamer onder de superintendentie van de Kamer van Politie. Een apart bestuursreglement heeft 's-Gravenhage echter nooit van Lodewijk Napoleon ontvangen. Ook voor 's-Gravenhage gold het Reglement op het Bestuur der Gemeenten voor de Eerste Klasse. ¹⁾

Op 20 Januari 1808 trad het nieuwe gemeentebestuur, ingesteld volgens dit reglement, in functie. Het bestond uit een burgemeester en vier wethouders, benevens een vroedschap.

De vroedschap bezat zeer geringe bevoegdheden. Het bestuur berustte bij het college van burgemeester en wethouders met een overwegenden invloed van den burgemeester. Onder „opzicht” van den burgemeester alleen stonden krachtens art. 18 alle „politieke en stedelijke collegiën, administratiën, directiën, ambtenaren, bedienden en gebeneficieerden.” Bijgevolg ressorteerde dus de weeskamer sedertdien direct onder den burgemeester.

Volgens art. 19 van het reglement was de burgemeester binnen drie maanden na zijn installatie verplicht, om in overleg met de wethouders via den kwartierdorst en den landdrost bij den minister van Binnenlandsche Zaken een ontwerp-reglement in te dienen nopens de wijze, waarop de stedelijke ambten voortaan vergeven zouden worden. Bij dit ontwerp zouden alle ambten in twee klassen verdeeld moeten worden. De eene klasse moest bevatten de „ambtenaren en bedienden”, die door het Gemeentebestuur alleen geschorst zouden kunnen worden; de andere klasse „de mindere geëmployeerden en bedienden”, die door het Gemeentebestuur uit hun ambt ontzet konden worden. Dit ontwerp-reglement zou dan door den

¹⁾ Kon. Decr. van 23 October 1807.

minister aan den Koning ter goedkeuring voorgelegd moeten worden. Volgens art. 34 waren burgemeester en wethouders verplicht eveneens binnen drie maanden op dezelfde wijze een voorstel te doen, omtrent de noodzakelijkheid en de wijze der voortdoring van de bestaande stedelijke kamers, colleges, administratiën etc. of de oprichting daarvan.

Kort na de in functietreding van het nieuwe Gemeentebestuur werd bij den burgemeester een request ingediend door den Haagschen notaris en procureur F. de Bas, om als weesmeester benoemd te mogen worden in de vacature ontstaan door den op 9 Januari 1808 overleden weesmeester Dr. A. C. Velse. Aangezien inmiddels door den burgemeester aan art. 19 en aan art. 34 van het betrokken reglement nog niet voldaan was, werd dit request door hem voorloopig in advies gehouden. ¹⁾

Kort daarop echter ontving de burgemeester een brief d.d. 6 Februari 1808 van den landdrost van het Departement Maasland, waarin deze mededeelde, dat de minister van Binnenlandsche Zaken hem bij dispositie d.d. 3 Februari 1808 had verzocht, naar aanleiding van onderscheidene requesten aan den Koning om in de vacature van weesmeester van 's-Gravenhage te mogen worden benoemd, aan den burgemeester van 's-Gravenhage te willen mededeelen, „dat tot begeving van dezen post geen demarches gedaan mochten worden.”

Rechtens ware geweest, indien deze requesten, zoolang geen nadere regeling gemaakt was i.z. de benoeming van de stedelijke ambtenaren, door den Koning aan den burgemeester waren doorgestuurd, eventueel met het verzoek om aan dezen of geenen van de requestanten de voorkeur te geven. In strijd hiermede ontving de burgemeester bij missive d.d. 12 Mei 1808 van den landdrost bericht, dat de Koning bij K.B. van 7 Mei 1808 No. 8 tot weesmeester van 's-Gravenhage inplaats van den overleden Dr. A. C. Velse had benoemd Dr. F. J. van Maanen, terwijl verder de burgemeester geautoriseerd werd, om den nieuwen weesmeester te beëdigen en in functie te stellen.

Naar alle waarschijnlijkheid zal deze quaestie, mede in verband met het feit, dat burgemeester en wethouders de verplichting van art. 19 en art. 34 van het Reglement op het Bestuur voor de Gemeenten der Eerste Klasse niet waren nagekomen, aanleiding geweest zijn tot het Koninklijk Decreet van 4 Juni 1808 No. 87. ²⁾ Bij dit Decreet werden de burgemeesters en wethouders van de Gemeenten van de Eerste Klasse gemachtigd, om hun toekomstige bevoegd-

¹⁾ Verbaal van 1 Februari 1808 van den burgemeester der Stad Den Haag.

²⁾ Zie bijlage B.

heden te delegeren aan daartoe op te richten kamers, colleges, of commissies, welke onder hun oppertoezicht zouden staan. Speciaal werd hierbij gedacht aan weeskamers.

De personen, die in dergelijke commissies zitting zouden krijgen, zouden krachtens art. 12 van dit Decreet op voordracht van den burgemeester door middel van den kwartierdorst en den landdrost aan den minister van Binnenlandsche Zaken voorgedragen moeten worden, door den Koning benoemd en krachtens art. 13 door den burgemeester in bijzijn van de wethouders beëdigd worden.

In dit Decreet schulde een staatsrechtelijke fout. Immers ten tijde van de afkondiging van dit Decreet was er wel door de Koninklijke Decreten van 13 en 29 April en 23 October 1807 een nieuwe organisatie van het bestuur der gemeenten gekomen, doch overigens gold nog het oud-vaderlandsche recht, krachtens hetwelk daar, waar zich geen weeskamers bevonden de oppervoogdij aan het gerecht toekwam. Niet overal was het recht van oppervoogdij aan den burgemeester toegekend, zoodat krachtens dit Decreet dus bij een nieuw op te richten weeskamer generaliter van een delegatie van bevoegdheden van den burgemeester of van het college van den burgemeester en wethouders bedoeld in art. 1 van het Decreet geen sprake kon zijn. Eerst krachtens dit Decreet werd het recht om weesmeesteren te benoemen door den Koning aan zich getrokken.

Het K.B. van 7 Mei 1808 No. 8, waarbij Dr. van Maanen tot weesmeester werd benoemd was dus onconstitutioneel.

Ook kon geen beroep gedaan worden op het feit, dat ten tijde der Republiek de benoeming van weesmeesteren te 's-Gravenhage door den stadhouder geschiedde, aangezien toen de voordracht daartoe opgemaakt werd door den magistraat, terwijl eigenlijk, zooals reeds is aangetoond, ook het benoemingsrecht krachtens resolutie der Staten van Holland en West-Friesland bij den magistraat berustte.

Ingevolge art. 12 van het Decreet van 4 Juni 1808 werden bij missive d.d. 14 Juli 1808 door burgemeester en wethouders van 's-Gravenhage de leden voorgesteld voor een commissie voor de Financiën en voor een commissie voor de Fabricage.

Kort daarop ontving de burgemeester bij schrijven van den landdrost van het Departement Maasland bericht, dat hem bij dispositie d.d. 12 October 1808 N°. 5 door den minister van Binnenlandsche Zaken verzocht was te willen mededeelen, dat niet alleen de leden der nieuw op te richten commissies hem voorgedragen moesten worden, doch ook de leden der bestaande commissies, welker continuatie door de burgemeesteren noodig geoordeeld werd, aangezien bij het Decreet van 4 Juni 1808 geen enkel

stedelijk „subaltern" college geacht moest worden als stilzwijgend te zijn gecontinueerd.

Door burgemeester en wethouders werd daarop besloten den landdrost te antwoorden, dat zij op grond van het feit, dat Dr. F. J. van Maanen kort voor het Decreet van 4 Juni 1808 door den Koning zelf tot weesmeester was aangesteld, van meening waren geweest, dat het betrokken Decreet geen betrekking had op de weeskamer, doch dat zij hierbij als weesmeesteren voorstelden de huidige weesmeesteren, zijnde Dr. A. van de Laar, Mr. G. M. 't Hoen en Dr. F. J. van Maanen.

De unificatie van het recht, welke ten tijde van het Koninkrijk Holland ter hand genomen werd, is ook voor de weeskamers van grooten invloed geweest. In de jaren 1807 en 1808 werd door Mr. J. van der Linden een ontwerp voor een Burgerlijk Wetboek samengesteld, waarin door hem ook het instituut van de weeskamers werd opgenomen.

Het is de moeite waard de bepalingen ervan betreffende de weeskamers nader te beschouwen omdat dit ontwerp, al is het zelf geen wet geworden, toch tot leidraad voor het aanvullen met inheemsch recht heeft gediend bij het bewerken van den Code Civil tot het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland. Dit is vooral ook het geval geweest bij de samenstelling van den achtsten Titel van het eerste Boek, welke handelt over de minderjarigheid en de voogdij en waarin ook de bepalingen betreffende de weeskamers voorkomen. Vele artikelen in dezen Titel zijn zelfs letterlijk uit het ontwerp van Van der Linden overgenomen.

Al was Van der Linden een voorstander van de weeskamers, toch heeft hij niet al haar oude bevoegdheden in zijn ontwerp overgenomen. Dit vond hoofdzakelijk zijn oorzaak in het toekennen, door Van der Linden in zijn ontwerp, van de voogdij van rechtswege aan den langstlevenden ouder en wel aan den langstlevenden vader, zoowel over den persoon als over de goederen van den minderjarige en aan de langstlevende moeder, wel altijd over den persoon van den minderjarige, doch over de goederen slechts in het geval geen ander daartoe benoemd was. ¹⁾

Het verplichte bewijs van uitkoop ter weeskamer zou hierdoor vervallen.

De seclusie van de weeskamers werd door Van der Linden in zijn ontwerp wel toegestaan, doch hij bepaalde daarbij, dat seclusie van de weeskamers niet zou kunnen beteekenen seclusie van de oppervoogdij van het gerecht.

¹⁾ Mr. J. van der Linden: Ontwerp voor een Burgerlijk Wetboek, Boek I. Titel III. Afd. I. artt. 20 en 21.

In artikel 35 ¹⁾ geeft hij de navolgende definitie van de oppervoogdij:

„Deze oppervoogdij bestaat in het aanstellen of bevestigen der „voogden, in een toezigt houden op derzelve handelingen; in de „gebrekigen tot hunnen pligt te brengen; en in de kwalijk handelende van de voogdij te weren.”

Deze formuleering voor de oppervoogdij schijnt door zijn tijdgenooten zeer juist bevonden te zijn; want zij is niet alleen overgenomen in het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland, ²⁾ doch ook in het ontwerp B.W. van 1816 ³⁾ en in het ontwerp B.W. van 1820. ⁴⁾

Van der Linden heeft in zijn ontwerp aan de weeskamers een streng toezicht toegekend op de voogden, die voor vele handelingen in hun functie voorafgaande toestemming van de weeskamers noodig zouden hebben. ⁵⁾

De aansprakelijkheid der weeskamers werd in het ontwerp zeer beperkt. De meerderjarig geworden pupil zou tegen de weeskamer — of, indien deze gesecludeerd was, tegen het gerecht — geen actie tot schadevergoeding hebben, dan alleen in het geval, dat deze bedrieglijk of met een onverschoonlijke achteloosheid, die met bedrog behoorde gelijk gesteld te worden, gehandeld zou hebben. ⁶⁾

De eerste Mei van het jaar 1809 was voor alle weeskamers in Nederland een zeer gewichtige datum. Op dien datum werden namelijk met de invoering van het „Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland” ook alle ordonnantiën en costume der weeskamers afgeschaft. ⁷⁾

Uniforme bepalingen voor alle weeskamers in den lande waren neergelegd in Titel 8 van Boek I van dit Wetboek.

De commissie, die het „Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland” heeft voorbereid, had tot taak gekregen den Code Civil voor het Koninkrijk Holland te bewerken. Deze commissie heeft gemeend zich van haar taak het beste te kunnen kwijten door den Code Civil te vertalen en deze vertaling slechts hier en daar te wijzigen of aan te vullen met artikelen, welke grootendeels letterlijk door haar ontleend werden aan het ontwerp voor een Burgerlijk Wetboek van Joannes van der Linden.

1) Mr. J. van der Linden: Ontwerp B.W., Boek I, Titel IV, Afd. I.

2) Artikel 308.

3) Artikel 675.

4) Artikel 591.

5) Mr. J. van der Linden: Ontwerp B.W. Boek I, Titel IV, Afd. III.

6) Mr. J. van der Linden: Ontwerp B.W., Boek I, Titel IV, Afd. 4, art. 34.

7) K. B. van 24 Februari 1809, Art. 3.

Alhoewel men vooral sedert de achttiende eeuw hoe langer hoe meer gekant was tegen de inmenging der weeskamers in de boedels en dit ook tot uiting kwam in het vrijwel altijd secludeeren van de weeskamers in de testamenten, is het toch niet geheel onbegrijpelijk, dat de commissie, nu er toch een geheel vreemd rechtsstelsel opgedrongen werd, deze eeuwenoude rechtsinstelling heeft willen behouden, temeer daar de weeskamers ook in het ontwerp van Van der Linden opgenomen waren en diens ontwerp als leidraad werd genomen bij de bewerking van den Code Civil. Bovendien blijkt uit het feit, dat de bevoegdheden der weeskamers in het nieuwe wetboek zeer ingrijpend veranderd en ingekrompen waren, dat de commissie ervan overtuigd was, dat de macht, welke de weeskamers ten tijde der Republiek hadden, thans beperkt moest worden.

Het is dus uit historisch-juridisch oogpunt voor de Haagsche weeskamer van groot belang na te gaan, welke veranderingen er voor haar plaats vonden door de invoering van het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland.

Overeenkomstig het ontwerp van Van der Linden werd de voogdij over den persoon zoowel als over de goederen der kinderen van rechtswege toegekend aan den vader (art. 287).

Krachtens de artt. 288, 305 en 306 was bij overlijden van den vader de langstlevende moeder en bij overlijden van beide ouders, een der grootmoeders, zoolang zij niet hertrouwd waren van rechtswege voogdes. Bij ontbreken van deze allen kwamen de naaste bloedverwanten aan de beurt. Opvallend is, dat bij het benoemen van voogden krachtens dit wetboek de grootmoeder vóór den grootvader ging.

Krachtens art. II van de instructie van 1513 voor de Haagsche weeskamer bestond er te 's-Gravenhage geen geboren voogdij. Wel werd door de weesmeesteren krachtens gewoonterecht een vaste volgorde in acht genomen, doch in ieder geval mochten zij op grond van de instructie van dezen gewoonterechtelijken regel afwijken. Zoo is dus te 's-Gravenhage sedert de invoering van de instructie voor de weeskamer van 1513 eerst door het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland de geboren voogdij hersteld. ¹⁾

In tegenstelling tot vroeger was de Haagsche weeskamer krachtens de artt. 309 e.v. verplicht een toezienden voogd te benoemen, indien deze niet bij testament of andere acte reeds benoemd was. Indien geen weeskamer ter plaatse aanwezig was of deze gesecludeerd was, dan kwam deze bevoegdheid aan het gerecht toe.

¹⁾ Zie pag. 57.

De voornaamste verandering, welke mede uit de artikelen 287 en 288 benevens uit de artt. 329 e.v. voortvloeide, was echter, dat het beheer der weeskinderengoederen niet meer bij de weeskamer, doch bij de voogden moest berusten. Dit was wel de grootste machtsbeknotting van de weeskamers door het nieuwe wetboek.

Wel moesten de effecten en kostbaarheden, welke in den boedel gevonden werden, benevens de effecten en eigendomsbewijzen, welke verkregen waren door belegging van overgebleven inkomende gelden, ter weeskamer gebracht worden, om aldaar bewaard te worden.

Het beleggen van hetgeen er van de inkomende gelden na betaling der schulden overschoot, kon op eigen gezag van de voogden plaats vinden in landerijen, constitutiën van renten, obligatiën of fondsen op het Koninkrijk Holland, alsmede in hypotheeken op landerijen, mits in het laatste geval het goed zelf tenminste een derde meer waarde had dan de daarop gevestigde hypotheek. Voor het beleggen der gereede gelden van den boedel in effecten op vreemde mogendheden, in onroerende goederen of in hypotheeken, waarvan het goed minder dan een derde waarde meer had dan de daarop gevestigde hypotheek of in borgtochten, was autorisatie van het gerecht noodig.

Niet duidelijk was waarom in het eerste geval geen autorisatie vereischt werd voor het beleggen der gelden in „landerijen”, terwijl in het tweede geval wel autorisatie vereischt werd voor het beleggen in „onroerende goederen.”

Vervreemden of met hypotheek bezwaren (art. 363 spreekt nog van verpanden) van onroerende goederen of van zakelijke rechten, daarop gevestigd, kon niet geschieden zonder autorisatie van de weeskamer of, indien deze gesecludeerd was of ter plaatse niet bestond, van het gerecht. Deze bepaling beteekende voor de Haag-sche weeskamer een uitbreiding harer bevoegdheden, aangezien zij vóórdien daartoe nooit zelf autorisatie kon verleen, doch deze autorisatie steeds gevraagd moest worden aan de burgemeesteren als opperweesmeesteren.

Krachtens art. 364 werden in dezen met onroerende goederen gelijkgesteld constitutiën van renten, obligatiën of fondsen op het Koninkrijk Holland of op andere mogendheden, hypotheeken, juweelen, wetenschappelijke- en kunstverzamelingen, benevens rariteiten en kostbare roerende goederen. Voor het verwerpen en aanvaarden, hetzij zuiver, hetzij onder beneficium van inventaris, van een erfenis, voor het verwerpen of aanvaarden van een schenking of legaat, voor het voeren van een rechtsgeding, voor het aangaan van een dading, accoord of arbitrage in een geschil was autorisatie van de weeskamer

of, indien deze gesecludeerd was of ter plaatse niet bestond, van het gerecht vereischt (art. 355 j^o. artt. 359 en 362). Ook deze bepalingen waren een uitbreiding van de bevoegdheden van de Haagsche weeskamer. Alhoewel het — vooral in de achttiende eeuw — wel eens voorkwam, dat de Haagsche weesmeesteren een dergelijke handeling op eigen gezag verrichtten, regel was toch, al stond het niet in de instructie van 1513 of in een resolutie van den magistraat, dat voor een dergelijke handeling de autorisatie van de burgemeesteren vereischt was.

Voor het in appèl gaan van een vonnis, dat in eerste instantie ten nadeele van den minderjarige geweest was, was onder het nieuwe wetboek autorisatie noodig van het gerechtshof, waarvoor de zaak in appèl zou moeten dienen (art. 356).

Een lang bestaan was deze wetgeving voor Holland niet bescho- ren. De inlijving van het Koninkrijk Holland bij het Fransche Keizerrijk maakte ook aan deze periode van het weeskamerrecht een einde.

HOOFDSTUK XIX.

DE WEESKAMER VAN 'S-GRAVENHAGE VAN DE INVOERING DER FRANSCHEN WETGEVING TOT HET HERSTEL VAN DE ONAFHANKELIJKHEID.

Kort na de inlijving van het Koninkrijk Holland bij het Fransche Keizerrijk werden hier te lande de Fransche wetboeken executoir verklaard en wel met ingang van 1 Januari 1811 voor de landen aan den linker Rijnover en met ingang van 1 Maart 1811 voor de overige deelen. De invoering van deze wetgeving had tot gevolg, dat de weeskamers automatisch uitgeschakeld werden. De Code Civil kende het instituut van de weeskamers niet. De nadruk dient er echter op gelegd te worden, dat, al kwamen de weeskamers in den Code Civil niet voor, waardoor zij van nieuwe voogdijzaken verstoken werden, de weeskamers door de invoering van den Code Civil niet werden opgeheven. De weeskamers waren indertijd door de overheid ingesteld, zij dienden dus ook uitdrukkelijk door de overheid opgeheven te worden. Bovendien — en dit was wel de voornaamste oorzaak, waardoor er sedert de invoering van den Code Civil een weeskamervraagstuk in Nederland ontstond — er berustten op het moment van de invoering van dit wetboek op de verschillende weeskamers nog vele vermogens. In de eerste plaats de goederen, die aan bekende minderjarigen toebehoorden. In de tweede plaats de goederen, welke reeds lang geadmistreerd en nooit door de onbekende rechthebbenden opgevraagd waren. In de derde plaats de fondsen, die tengevolge van de dispositie van den erflater onder voortdurende administratie van de weeskamer moesten blijven, dus de boedels en de nalatenschappen bezwaard met vruchtgebruik, fideicommiss of periodieke uitkeeringen. Tenslotte het voordeelig saldo van den z. g. gemeenen schotel ¹⁾. Alhoewel natuurlijk krachtens den Code Civil de goederen van de eerste categorie door de voogden van de betrokken minderjarigen konden opgeëischt worden — hetgeen trouwens te 's-Gravenhage vrijwel niet is voorgekomen — zoo bleven er toch nog altijd de

¹⁾ Deze z. g. gemeene schotel kwam bij de meeste weeskamers voor, doch gewoonlijk onder een eigen benaming. Zoo was hij te 's-Gravenhage „Gecombinerde Kas” genaamd, te Amsterdam „Adam de Wees” (de Roever, t. a. p. pag. 86 e. v.), te Middelburg „Gemeene Schotel” en elders „Het Gemengde Geld”.

vermogens der andere drie categorieën over. Begrijpelijkerwijze waren de weesmeesteren en secretarissen der verschillende weeskamers er in het geheel niet mede ingenomen, dat de weeskamers door de invoering van de Fransche wetgeving opzij geschoven werden, omdat zij zich hierdoor in de toekomst van hun ambt beroofd zagen. Aangezien dit een gemeenschappelijk belang was, ligt het voor de hand, dat verscheidene weeskamers onderling contact zochten. Zoo is er een uitgebreide correspondentie over dit onderwerp ontstaan tusschen de weeskamer van 's-Gravenhage en de weeskamers van Amsterdam, Delft, Haarlem en Leiden. Merkwaardig is, dat door deze weeskamers geen contact werd gezocht met weeskamers buiten het voormalige gewest Holland en West-Friesland gelegen, aangezien deze laatste in dezelfde positie verkeerden. De publiek- en privaatrechtelijke tegenstellingen tusschen de verschillende gewesten van de Republiek der Vereenigde Nederlanden hebben dus blijkbaar in de harten van het volk nog lang nagewerkt. De eerste stap, welken de weeskamers wilden ondernemen, was het zenden van een request aan den Keizer om de weeskamers te continueeren. De secretaris van de Leidsche weeskamer wilde met dit request nog wachten, aangezien hem ter oore was gekomen, dat er op de prefecture reeds over de weeskamers gesproken was ¹⁾. De secretaris van de Amsterdamsche weeskamer wilde daarentegen den meesten spoed bij het zenden van dit request betrachten, „ten-einde hetzelve voor de komst van Z.M. in gereedheid zij”. ²⁾

Hij verzocht derhalve de Haagsche weeskamer om een dergelijk verzoekschrift door den advocaat Van der Meersch te laten samenstellen. De Haagsche weeskamer was niet zeer enthousiast voor het zenden van een dergelijk request en wel in de eerste plaats, omdat reeds te Parijs door de Hollandsche afgezanten zonder succes pogingen aangewend waren om den Keizer te bewegen in de Hollandsche Departementen de weeskamers te doen blijven voortbestaan. In de tweede plaats ook niet wegens financiële redenen, omdat op het budget van 's-Gravenhage voor het jaar 1811 een som uitgetrokken was voor tractement der leden. In de derde plaats, omdat de prefect van het Departement van de monden van de Maas zich ondubbelzinnig had uitgelaten, dat de weeskamers alleen met een verandering van naam niet alleen zouden kunnen, doch zelfs zouden behooren te blijven bestaan.

Tenslotte meende de Haagsche weeskamer, „dat een dergelijk

¹⁾ Brief van de Leidsche weeskamer aan de Haagsche weeskamer d.d. 25 September 1811.

²⁾ Brief van de Amsterdamsche weeskamer aan de Haagsche weeskamer d.d. 25 September 1811.

request ook tot gevolg zou kunnen hebben, dat, indien Z. M. zich herinnerde het daar omtrent voorgevallene, door hem deeze zaak dadelijk disfavorabel voor de belanghebbende zoude kunnen worden gedecideerd en alzoo door ééne pennestreek aan de gansche zaak den bodem zodanig worden ingeslagen, dat geene eeuwen in staat waren die te herstellen, terwijl anders deze zaak welligt door stilswijgen nog dragende zoude kunnen blijven, op hoop dat bij nadere inzien het nut dezer stichting misschien meer in 't oog zoude vallen".

Op grond van al deze overwegingen was de Haagsche weeskamer dan ook van meening, dat het het beste zou zijn om alles „bij provisie" op denzelfden voet te doen voortgaan ¹⁾).

Van het sturen van een gezamenlijk request is niets meer gekomen.

Als gevolg van de inlijving bij Frankrijk kreeg 's-Gravenhage op 5 Augustus 1811 zijn municipaal bestuur, bestaande uit een maire met vier adjunct-maires benevens een municipalen raad.

De prefect van het Departement van de monden van de Maas vestigde bij missive van 12 Maart 1812 bij den maire van 's-Gravenhage er de aandacht op, dat de werkzaamheden der weeskamer in den vervolge door voogden en toezierende voogden moesten worden verricht.

Blijkens de administratieregisters en de registers van bewijs heeft de Haagsche weeskamer sedert de invoering van de Fransche wetgeving zich geen enkele maal meer op eigen initiatief ingelaten met boedels, nagelaten door hen, die weeskinderen achterlieten. Deze aanschrijving gold dan ook niet als een waarschuwing, doch was bedoeld als een eerste liquidatiemaatregel, waarin het recht erkend werd van de voogden om de boedels der minderjarigen, welke onder de vroegere wetgeving ter weeskamer gebracht waren, op te eischen en zelf te beheeren.

Dit blijkt ook uit een uitvoerig schrijven van den sous-prefect de l'arrondissement de Rotterdam du département Bouches de la Meuse aan den vrederechter van het kanton Delft. ²⁾ In dezen brief deelt de sous-prefect mede, dat hij den prefect gewezen heeft op de vermogens, welke nog op de weeskamers geadministreerd worden, en dat hij om nadere orders verzocht had omtrent de wijze, waarop de liquidatie dezer weeskamers ter hand kon worden genomen. De prefect had hem geantwoord, dat hij over deze aan gelegenheid een rapport had uitgebracht aan den minister van

¹⁾ Brief van de Haagsche weeskamer aan de Amsterdamsche weeskamer d.d. 26 September 1811.

²⁾ Brief d.d. 21 Maart 1812.

Justitie en dat deze den prefect had doen weten, „que le soin d'apparer les comptes des ci devans chambres pupillaires regarde les tuteurs et les subrogés tuteurs, qui doivent de concert avec le conseil de famille faire tout ce qu'exige l'interet des mineurs". Tenslotte deelde de sous-prefect in dezen brief mede, dat hij deze beslissing van den minister van Justitie ter kennis had gebracht van de maires der voornaamste steden van zijn arrondissement; den vrederechter van Delft verzocht hij hem de meest uitgebreide gegevens te willen verschaffen over het oude beheer van de goederen der weeskinderen in zijn kanton.

De Delftsche vrederechter stuurde dezen brief ter fine van inlichtingen door aan de weeskamer van Delft. De Delftsche weesmeesteren achtten het raadzaam om alvorens aan dit verzoek te voldoen, eerst eens bij de Haagsche weeskamer te informeren of deze ook een dergelijke aanschrijving had ontvangen, opdat niet door de verschillende weeskamers verschillend geantwoord zou worden. In dezen brief zetten de Delftsche weesmeesteren uiteen, dat een ontbinding der weeskamers niet wel mogelijk zou zijn, wegens de aldaar aanwezige goederen onder fideicommissair en usufructuaire verband, de legaten ad pios usus, de eeuwigdurende jaarlijksche uitkeeringen etc. ¹⁾.

De secretaris van de Haagsche weeskamer zond hiervan afschriften aan de weeskamers van Haarlem, Amsterdam en Leiden. Uit de binnengekomen antwoorden bleek, dat alleen de Delftsche weeskamer bovenbedoeld schrijven ontvangen had.

De Leidsche weeskamer deelde mede, dat haar nog niets omtrent het lot der weeskamers bekend was en zij bijgevolg op den ouden voet voortging ²⁾.

De Amsterdamsche weeskamer was van meening, dat de prefect waarschijnlijk geen duidelijk beeld had van de weeskamers, aangezien deze blijkens de aanschrijving aan de weeskamer van Delft alleen sprak over de minderjarigen, terwijl althans op de Amsterdamsche weeskamer meer goederen berustten aan meerderjarigen dan aan minderjarigen toekomend ³⁾.

De weeskamer van Haarlem antwoordde, dat zij sedert de invoering van de Fransche wetgeving de weeskamers beschouwde als langzamerhand te zullen afloopen, indien er geen speciaal decreet

¹⁾ Brief d.d. 29 Maart 1812 van de Delftsche weeskamer aan de Haagsche weeskamer.

²⁾ Brief d.d. 30 Maart 1812 van de Leidsche weeskamer aan de Haagsche weeskamer.

³⁾ Brief d.d. 31 Maart 1812 van de Amsterdamsche weeskamer aan de Haagsche weeskamer.

afgekondigd zou worden, krachtens hetwelk zij gehandhaafd zouden worden ¹⁾).

De groote politieke en militaire gebeurtenissen van 1812 en 1813 zijn oorzaak geweest, dat de algeheele liquidatie der weeskamers, welke de Fransche overheid zonder twijfel van plan geweest is, niet meer heeft kunnen plaats vinden. Slechts in enkele steden was de maire er toe overgegaan om een stedelijke commissie tot liquidatie van de weeskamer in te stellen. Zoo werd bijv. bij besluit van 9 Mei 1811 van den maire van Amsterdam ingesteld de Commissie voor de liquidatie der zaken van de weeskamer van Amsterdam ²⁾).

Te 's-Gravenhage echter werd geen liquidatiecommissie ingesteld. Wel besloot de maire om de tractementen en de emolumenten, welke de weesmeesteren en de secretaris van de weeskamer uit de stadskas ontvingen, per ultimo Februari 1811 vervallen te verklaren op grond van het feit, dat de weeskamers door de invoering van van de Fransche wetgeving niet meer op eigen gezag in boedels konden worden. In den aanvang van dit hoofdstuk werd er reeds op gewezen, dat de weeskamers, hoewel zij zich door de invoering van de Fransche wetgeving niet meer op eigen gezag in boedels mochten mengen, waarbij minderjarigen betrokken waren, zij toch als openbare colleges zijn blijven bestaan. Het argument, dat de maire van 's-Gravenhage gebruikte om de tractementen en emolumenten van de weesmeesteren en den secretaris van de weeskamer van de begrooting af te voeren, was dus onjuist. Zooals uit het volgende hoofdstuk zal blijken, zou dit argument van den maire in latere jaren nog een rol spelen.

Niettemin kwamen door dit besluit van den maire de weesmeesteren en de secretaris van de weeskamer buiten hun inkomsten van stadswege te staan. Aangezien het ambt van weesmeester slechts een bijbetrekking was, was deze maatregel voor dezen geen levensbelang. Wel was dit het geval met den secretaris. Dientengevolge werd door de weesmeesteren bij resolutie van 14 September 1812 bepaald, dat de secretaris voortaan jaarlijks uit de Gecombineerde Kas zou mogen ontvangen 520 gld. benevens een bedrag van 50 gld. om een klerk te kunnen aanstellen wegens de uitbreiding der werkzaamheden, veroorzaakt door de administratie der kapitalen ingeschreven in het Grootboek der Publieke Schuld. Vervolgens werd in deze resolutie nog besloten, den kamerbewaarder uit de Gecombineerde Kas een jaarlijksch emolument te geven van

1) Brief d.d. 1 April 1812 van de Haarlemsche weeskamer aan de Haagsche weeskamer.

2) De Roever, t.a.p. pag. 109 e.v.

104 gld. Aangezien de leges van de weeskamer door de reductie der renten zeer verminderd waren, werd bij dezelfde resolutie besloten van alle inkomende renten, pachten, huren etc. een ontvangstrecht te heffen van 3 %. Tenslotte werd bij deze resolutie nog besloten om George Frederik Freundt, die belast was met de inning van de renten en interesten op de diverse comptoiren, te ontslaan, aangezien dit door de instelling van het Grootboek der Publieke Schuld niet meer noodig was.

Tenslotte zij er hier nog op gewezen — mede naar aanleiding van een vraag, welke dienaangaande bij de voorbereiding van de wet tot liquidatie der weeskamers in 1852 zou rijzen ¹⁾ — dat er ook na de invoering van de Fransche wetgeving verscheidene boedels aan de Haagsche weeskamer in beheer zijn gegeven. Zoo b. v. op 20 Februari 1815, 5 Juni 1821, 1 Februari 1822 enz.

Bij nader onderzoek bleek echter, dat de erflaters dezer boedels weliswaar na de invoering van de Fransche wetgeving overleden waren, doch dat zij hun testament nog verleden hadden hetzij onder vigeur van het Wetboek ingerigt voor het Koninkrijk Holland, hetzij nog onder de vóórdien geldende wetten, in welke testamenten den executeurs bevolen was om de gelden van den boedel, nadat deze tot vereffening gebracht zou zijn, ter weeskamer te brengen, om aldaar gedurende de minderjarigheid van de erfgenamen beheerd te worden, of in welke testamenten de weeskamer aangewezen was als fiduciarius.

Het komt mij voor, dat de weeskamer van 's-Gravenhage haar bevoegdheden geenszins te buiten is gegaan om na 1811 in dergelijke gevallen een nieuwe administratie te openen op grond van het feit, dat het de wil van de betrokken erflaters geweest is, dat hun boedels onder bepaalde voorwaarden door een publiek college — de weeskamer — beheerd zouden worden en de invoering van de Fransche wetgeving aan de Haagsche weeskamer haar publiekrechtelijk karakter niet ontnomen heeft.

¹⁾ Zie pag. 157.

HOOFDSTUK XX.

DE WEESKAMER VAN 'S-GRAVENHAGE VAN 1813 TOT 1852.

Het herstel van onze onafhankelijkheid in 1813, dat bij velen in den lande de hoop deed rijzen op een herstel van de voormalige toestanden, deed ook de verschillende weeskamers een herstel in haar ouden toestand verwachten.

Geen wonder dan ook, dat de Haagsche weesmeesteren op een publieke audiëntie van 6 December 1813 de gelegenheid te baat namen om bij monde van hun president de belangen van de weeskamer onder de oogen van den souverainen vorst te brengen door hun aanspraak te doen eindigen met de woorden:

„Moge het college, wiens tolk ik thans de eer heb te zijn Uwer Koninglijke Hoogheids bijzondere bescherming genieten, zo blijve de belangens der onmondigen, die door ons ter harten genomen worden verzekerd en gewaarborgd, zo kenschets Uwer Koninglijke Hoogheids regeering zich door billijkheid en menschlievendheid.”

Toen bij K.B. van 18 April 1814 de commissie tot het formeeren van de wetboeken was ingesteld, achtte de Haagsche weeskamer het dienstig, de zaak der weeskamers ook onder de aandacht van deze commissie te brengen. De secretaris van de Haagsche weeskamer verzocht toen aan de Amsterdamsche weeskamer bij missive d.d. 29 April 1814, om door de weeskamer van de hoofdstad aan deze commissie een memorie te doen overhandigen „ten betooge van het nut dezer oude heilsame inrigting.”

De Amsterdamsche weeskamer ging met dit verzoek accoord. De wensch der weeskamers ging in dezen in vervulling; want inderdaad werd aan de weeskamers, zooals aanstonds blijkt, in het ontwerp van het Burgerlijk Wetboek van 1816 wederom een actieve rol in het rechtsleven toebedeeld.

Na de invoering van den Code Civil waren verscheidene gemeentebesturen er zelf reeds toe overgegaan, om de in hun gemeenten aanwezige weeskamers in staat van liquidatie te brengen. Zoo werd te Amsterdam reeds bij besluit van den maire van 9 Mei 1811 een stedelijke Commissie voor de Liquidatie der zaken van

de Weeskamer ingesteld. ¹⁾ Ook het Provisioneel Bestuur ²⁾ van 's-Gravenhage scheen een dergelijk plan te hebben gehad. Bij missive d.d. 25 April 1814 verzocht de president van het Provisioneel Bestuur van 's-Gravenhage Mr. Jan Slicher, ten gevolge van een door hem met de Commissie voor de Financiën gehouden conferentie, aan de weesmeesteren hem een staat van de onder hun beheer berustende gelden en fondsen te leveren. Aangezien de Haagsche weesmeesteren dit schrijven slechts voor kennisgeving aannamen, werd hun een maand later nogmaals verzocht om aan dit verzoek te voldoen. Weesmeesteren antwoordden toen bij brief d.d. 20 Juni 1814, dat zij zich niet alleen ongehouden achtten om aan dit verzoek te voldoen, maar zelfs oordeelden, dat het Stedelijk Bestuur de bevoegdheid miste, om een dergelijk verzoek tot de weeskamer te richten, aangezien door de invoering der Fransche wetgeving iedere band tusschen het Stedelijk Bestuur en de weeskamer had opgehouden te bestaan, welk standpunt h.i. toch ook door het Stedelijk Bestuur was ingenomen op grond van het feit, dat het tractement van stadswege voor weesmeesteren en hun secretaris sedert 1812 niet meer op de stadsbegrooting van 's-Gravenhage vermeld stond.

Het Provisioneel Bestuur van 's-Gravenhage heeft zich schijnbaar met dit antwoord kunnen vereenigen; het heeft het er in ieder geval bij laten zitten en de weeskamer verder gelaten zooals zij was.

Inmiddels kwam het vraagstuk der weeskamers ook in de commissie tot herziening der grondwet ter sprake.

Niemand minder dan Raepsaet, het Belgische lid der grondwetscommissie, bracht in de zitting dezer commissie van 31 Mei 1815 de weeskamers ter sprake. In zijn dagboek teekende hij daaromtrent het volgende op:

„Je (Raepsaet) propose, qu'il soit fait, relativement au système de suppression des justices échevinales et seigneuriales, une différence entre la juridiction contentieuse et volontaire, telle que celle des anciennes chambres pupillaires, qui étaient véritablement tutélaires, au lieu qu'aujourd'hui,

¹⁾ De Roever, t.a.p. pag. 109.

²⁾ Het Provisioneel Bestuur van 's-Gravenhage, dat uit drie leden bestond, is in functie geweest van 17 November 1813 tot 1 Januari 1816. Bij besluit van den Souvereinen Vorst van 30 December 1813 werd aan het Provisioneel Bestuur een Provisioneele Raad toegevoegd, welke uit achttien leden bestond.

Bij K.B. van 5 November 1815 no. 57 werd vastgesteld het „Reglement voor de regeering der stad 's-Gravenhage”. Krachtens dit reglement kreeg 's-Gravenhage een Raad, bestaande uit 28 leden, waarvan 4 leden burgemeesteren zouden zijn. Volgens art. 17 van dit reglement kreeg de Raad „de vrije beschikking over de huishoudelijke belangen der stad”. Bij de burgemeesteren berustte de uitvoerende macht en het „oppertoezicht” over de stadshuishouding.

sous le système français, les affaires des mineurs étant attribuées aux tribunaux, tous les mineurs se ruinent par les formes et sont abandonnés à des notaires, des conseils de famille etc., qui concourent à les ruiner.

M. Elout répond, que mon observation est très juste, et que par ces mêmes motifs la Hollande a été assez heureuse d'avoir conservé ces chambres d'orphelins, ainsi que plusieurs autres de pareille nature, non obstant l'introduction des tribunaux français, qu'en conséquence l'organisation de ces chambres fera partie de codes judiciaires.

Cela étant ainsi, je retire ma motion." 1)

Van de Commissie tot redactie der wetboeken, ingesteld bij K.B. van 18 April 1814, vatten de heeren Van Wesele Scholten, Moorrees en Westenbergh, die met toevoeging van J. M. Kemper de sub-commissie vormden voor de samenstelling van een ontwerp B.W., hun taak aanvankelijk aldus op, dat zij dit ontwerp grootendeels maakten aan de hand van het wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland. Alhoewel uit dien hoofde reeds vermoed kon worden, dat de weeskamers als publiek orgaan in het ontwerp opgenomen zouden worden, werd dit vermoeden tot zekerheid, sedert genoemde commissie op grond van het K.B. van 13 November 1814 N°. 39 een andere basis ten grondslag moest leggen aan het ontwerp van het Burgerlijk Wetboek. De commissie moest n.l. het ontwerp vóór 1 December 1814 indienen, doch ziende, dat dit niet mogelijk was wegens haar uitgebreide werkzaamheden, vroeg zij uitstel. Dit uitstel werd door den Koning bij K.B. van 13 November 1814 N°. 39 verleend, om het ontwerp „te doen uitblinken door die oorspronkelijke regtskennis, welke te allen tijde in deze gewesten heeft gebloeid."

Sommige leden, waaronder J. M. Kemper, meenden nu op grond van deze woorden, dat het de wensch van den Koning was, een geheel oorspronkelijk Burgerlijk Wetboek te doen samenstellen, anderen daarentegen wenschten het Wetboek Napoleon ingerigt voor het Koninkrijk Holland als grondslag te bezigen.

De Souvereine Vorst besliste bij kabinet-schrijven van 23 December 1814 N°. 63 dit meeningsverschil, waarbij hij de meening van J. M. Kemper als de zijne aanduidde en een oorspronkelijk Nederlandsch Burgerlijk Wetboek wenschte.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat op grond hiervan aan een zoo typisch oud-vaderlandsche instelling als de weeskamer in het ontwerp van 1816 dezer commissie een rol in het rechtsleven

1) Jean Joseph Raepsaet: Oeuvres complets VI, pag. 117 en 118.

was toebedeeld, zij het dan ook een bescheidener rol dan voorheen.

Volgens art. 674 van het ontwerp van 1816 werd de oppervoogdij uitgeoefend door de civiele rechtbanken. Deze oppervoogdij bestond krachtens art. 675 uit het aanstellen en — indien het vereischt werd — het bevestigen van de voogden, het houden van toezicht op derzelve handelingen, de nalatige voogden op hun plichten te wijzen en de onbevoegden en kwalijk handelenden van de voogdij te weren.

In plaatsen, alwaar weeskamers bestonden, werd deze oppervoogdij uitgeoefend door de weeskamers, tenzij deze bij uitersten wil waren uitgesloten, in welk geval de oppervoogdij aan de civiele rechtbank bleef (art. 676), welke nimmer uitgesloten kon worden (art. 678).

De macht en de plichten der weeskamers moesten in verband met de bepalingen der wet betreffende de voogdij volgens art. 677 door keuren geregeld worden.

De ouderlijke macht verbleef aan den langstlevende der ouders, aan welken tevens de benoeming van voogden bij uitersten wil toekwam. Bij gebreke van ouders of van een door hen gemaakte beschikking dienaangaande moest de civiele rechtbank of de weeskamer in de voogdij voorzien (artt. 679—688).

Aangezien inmiddels de vereeniging met België had plaats gevonden, moest ingevolge K.B. van 16 Maart 1816 het ontwerp van het Burgerlijk Wetboek ook voorgelegd worden aan een Belgische commissie, bestaande uit Lammens, Nicolai en De Guchtenere. Alhoewel deze commissie over het algemeen niet zeer ingenomen was met een ontwerp grootendeels samengesteld uit oud-vaderlandsche rechtsbronnen en als Burgerlijk Wetboek verkieslijker achtte een herziening van den Code Civil, is het wel merkwaardig, dat deze Belgische commissie in haar verslag over het ontwerp geen bedenkingen had tegen de instelling van de weeskamer als zoodanig. Integendeel, zij maakte bezwaar tegen de mogelijkheid van de seclusie van de weeskamer met de volgende argumentatie:

„La chambre des orphelins est un établissement public et les membres, qui la composent, sont des hommes, qui méritent sans doute la confiance générale; dès lors permettre de paralyser l'exercice de la seule fonction, pour laquelle ils sont institués, c'est les exposer mal à propos aux effets de la défiance, de l'avilissement et même du mépris.”

De Raad van State nam in zijn advies, dat hij over het ontwerp van 1816 gaf, drie grondbeginselen aan:

1°. De oppervoogdij moet aan de gemeentebesturen of, waar zulks wenschelijk ware, op voordracht van dezelve, aan weeskamers

worden toegekend, volgens reglementen, door den Koning goed te keuren.

De Raad van State wenschte dus de oppervoogdij, in tegenstelling tot het ontwerp van 1816, niet in handen van het gerecht, doch in handen van de stedelijke overheid.

Dit grondbeginsel van den Raad van State, dat overgenomen is in art. 590 van het ontwerp van 1820, lag geheel in den lijn van de *Trias Politica*.¹⁾ Immers, volgens het systeem van den Raad van State zou de oppervoogdij een onderwerp zijn, dat alleen tot de huishouding der gemeenten behoorde, terwijl volgens het ontwerp van 1816 de oppervoogdij zoowel een onderwerp was, dat tot de huishouding der gemeenten, als tot de justitie behoorde.

2°. De oppervoogdij zal op zich zelf nimmer mogen bestaan uit het eigenlijk beheer of de bewaring der bezittingen van de minderjarigen, maar alleen uit het oppertoezicht, zooals omschreven in art. 675 van het ontwerp van 1816.

Dit grondbeginsel werd neergelegd in art. 591 van het ontwerp van 1820.

3°. De oppervoogdij zal nooit uitgesloten kunnen worden.

Dit grondbeginsel werd eveneens neergelegd in art. 591 van het ontwerp van 1820.

Het was echter niet onmogelijk, dat er in de Tweede Kamer verzet zou rijzen tegen het herstel van de weeskamers, gezien het feit, dat er in breede lagen der bevolking langzamerhand door de gewoonte van het secludeeren der weeskamers een vooroordeel daartegen ontstaan was. De regeering achtte het dan ook waarschijnlijk uit dien hoofde noodig, om in de Memorie van Toelichting, welke door haar gegeven werd op het ontwerp van 1820 — d.i. het ontwerp van 1816, zooals dit nader vastgesteld was door de commissie van redactie van den Raad van State — bij de aanbieding daarvan aan de Tweede Kamer, de gronden voor het herstel van de weeskamers nog eens als volgt nader uiteen te zetten:

„Aangaande de pligten en regten der voogden (Tit. 17 en 18), zullen Hun Edel-Mogenden niets anders vinden, dan hetgeen door het algemeen belang van alle tijden en Staten bijna overal uit het Romeinsche regt is overgenomen; doch ten aanzien van een groot punt hebben de ontwerpers gemeend een weldadige instelling, welke te voren aan al de Nederlanden gemeen was, te moeten herstellen; het is de bepaling, van het oude Nederlandsche regt, waardoor overal het burgerlijk bestuur verplicht was een wakend oog over het lot der minderjarigen binnen hun ressort, te houden; hetzij dan dat

¹⁾ De Montesquieu: *De l'esprit des lois*, Livre XI, chapitre VI.

dit in kleinere gemeenten, door het bestuur zelf of eene commissie daaruit geschiedde, hetzij dat dit in grootere gemeenten plaats had, door eene bijzondere afdeeling van het bestuur, onder den naam van Weeskamer.

Het onbekende alleen dezer inrigting in Frankrijk, heeft aldaar het zoeken van andere middelen tot verzekering der minderjarigen noodig gemaakt; doch bij het herzien onzer wetgeving bestond er zeker geene reden, om aan die middelen, waarvan het ondoelmatige in zeer vele gevallen door beroemde Fransche regtsgeleerden zelve erkend is, de voorkeur te geven boven eene nationale Nederlandsche instelling, waarvan het nut door eene ondervinding van eeuwen bevestigd was, mits dezelve, gelijk bij het ontwerp, alleen tot toezigt bepaald bleef." ¹⁾

Het ligt voor de hand, dat men, nu sedert de invoering van den Code Civil de voogdij van rechtswege aan de familie toekwam, er in het algemeen weinig voor voelde om dit eenmaal verkregen recht door de invoering van de nieuwe wetgeving weder te moeten prijsgeven. Niet alleen de overheidsbemoeiing met den persoon van het weeskind doch ook met diens goederen was door den Code Civil uitgesloten.

Zelfs begon men vrij algemeen het nut van een eventueel herstel der weeskamers sterk te betwijfelen.

In den tweeden brief van D. aan E., gepubliceerd in de in 1819 uitgegeven „Briefwisseling van eenige Regtsgeleerden over de aanstaande Nederlandsche wetgeving" voert D. als voornaamste bedenking tegen de wederinvoering der weeskamers aan, het geringe belang, dat deze doorgaans in de weezen stelden. Dat dit ook door het volk zoo gevoeld werd, grondt D. op het feit, dat de weeskamers langzamerhand in vrijwel ieder testament gesecludeerd werden. Ook Mr. W. B. Donker Curtius uitte in zijn „Vrijmoedige aanmerkingen op het ontwerp van Burgerlijk Wetboek zoo verre hetzelfde aan de Staten-Generaal is voorgedragen" zijn bezwaren tegen herstel der weeskamers, doch zijn bezwaren waren grootendeels van formeel-juridischen aard.

Zijn voornaamste bezwaar was gericht tegen art. 591, het interpretatieve artikel over de oppervoogdij, welke oppervoogdij krachtens art. 590 aan de plaatselijke besturen gegeven was, voorzover zij niet op voordracht van deze plaatselijke besturen en volgens een

¹⁾ De aandacht zij er hierop gevestigd, dat de regeering het in het jaar 1820 nog noodzakelijk achtte, om zich met verschillende argumenten te excuseeren voor het feit, dat zij in haar ontwerp voor een Burgerlijk Wetboek een instelling had opgenomen, die onbekend was in het Romeinsche Recht.

door den Koning goed te keuren instructie aan weeskamers was toevertrouwd.

Immers uit deze oppervoogdij zou voortvloeien, dat geen rechterlijke, doch een administratieve autoriteit als het plaatselijke bestuur of de weeskamer zou moeten oordeelen over de wettigheid of onwettigheid der handelingen van de voogden, over het al of niet gebrekkige van hun beheer, over het al of niet noodzakelijke om de voogden tot hun plicht te brengen, etc.

Bij de ontkenenis van de gegrondheid van zoodanige klacht zou er dan al aanstonds een twistgeding bestaan tusschen bijzondere personen, over burgerlijke rechten, over rechten, welke niet zelden zouden voortspruiten uit eigendom, dus over zaken, welke tot de competentie der rechtbanken behooren. De invoering van de artt. 590 en 591 van het ontwerp Burgerlijk Wetboek zou dus volgens Donker Curtius volkomen in strijd zijn met het toenmalige art. 165 van de Grondwet (het tegenwoordige art. 160 van de G.W.) en bijgevolg niet te rijmen met de „séparation des pouvoirs”, welke in art. 165 belichaamd was. Bovendien ontbrak het den weeskamers aan rechtsdwang, zoodat de meeste harer beslissingen niet zonder tusschenkomst van de rechterlijke macht uitvoerbaar zouden zijn.

Het tweede groote bezwaar van Donker Curtius was gelegen in het ontbreken van zekerheid voor de gevolgen van een eventueel niet naar behooren uitgeoefende oppervoogdij. De plaatselijke besturen en de weeskamers bezaten zelf geen fondsen, welke als zekerheid hiervoor gebruikt konden worden, terwijl, indien de weesmeesteren voor de juiste uitoefening der oppervoogdij met hun privé vermogen aansprakelijk zouden zijn, weinigen het ambt van weesmeester zouden willen bekleeden. Bovendien zouden volgens Donker Curtius de gevolgen van de onachtzaamheid van de plaatselijke bestuurders of van de weesmeesteren niet ten laste van de gemeente gebracht mogen worden.

De gewezen pupil zou krachtens art. 130 van het ontwerp wel tegen de leden van het plaatselijk bestuur of tegen de weesmeesteren, zoowel afzonderlijk als tezamen, een actie tot vergoeding der schade hebben, geleden tengevolge van kwade trouw of grof verzuim (niet wegens nalatigheid of onachtzaamheid). Dat dit artikel tot gevolg zou hebben, dat er slechts weinigen in het plaatselijk bestuur zitting zouden willen hebben, of het ambt van weesmeester zouden willen bekleeden, komt mij wel eenigszins overdreven voor. Het zal toch zeker niet in de bedoeling van de ontwerpers gelegen hebben, hier een hoofdelijke aansprakelijkheid te stellen zonder mogelijkheid van disculpatie.

Als derde bezwaar voert hij tegen de weeskamers aan, dat de

boedels der weeskinderen door de bemoeiingen van de weeskamers te veel met kosten bezwaard worden. Hij ziet hierin zelfs een der oorzaken, waardoor de weeskamers zoo vaak uitgesloten werden. Ook dit argument komt mij niet sterk voor, gezien het feit, dat bij vrijwel alle weeskamers de retributies voor hun bemoeiingen niet onredelijk waren. De oorzaak voor het algemeen worden der seclusies was, zooals in hoofdstuk XV uiteengezet, een geheel andere.

Tenslotte maakte Donker Curtius nog bezwaar tegen het ontwerp, omdat het gezag van het plaatselijk bestuur of van de weeskamer niet eerder zou kunnen worden ingeroepen, dan nadat de voogd een half jaar in mora was geweest. Het plaatselijk bestuur of de weesmeesteren zouden dan een termijn moeten stellen en eerst indien deze termijn verstreken zou zijn, zou een rechtsvordering ingesteld kunnen worden.

Ook Mr. Jonas Daniël Meyer toonde zich in zijn „Esprit, origine et progrès des institutions judiciaires des principaux pays de l'Europe” ¹⁾, dat in 1820 verscheen, een fel tegenstander van een herstel der weeskamers.

Bij het onderzoek van het ontwerp door de afdelingen van de Tweede Kamer scheen er geen eenheid van gevoelen te bestaan ten aanzien van de weeskamers. In het verslag, dat in de zitting van 3 Mei 1821 werd uitgebracht, werd namelijk door de zesde afdeling verklaard, dat zij zich over het herstel der weeskamers nog nader zou verklaren.

De behandeling van het geheele ontwerp zelf vlotte niet, als gevolg waarvan bij K.B. van 18 Januari 1822 aan de commissie van redactie opgedragen werd, het ontwerp Burgerlijk Wetboek titelsgewijze te onderzoeken omtrent welke voorname punten van stellig recht, op welke de Tweede Kamer zich nog niet had verklaard, het nuttig en doelmatig zou zijn de meening dier Kamer te kennen.

De commissie van redactie scheen het nuttig te achten om positief te weten of de Tweede Kamer vóór of tegen herstel der weeskamers was.

Het zestiende vraagpunt, betreffende Titel XVI van het ontwerp luidde namelijk:

„Zullen er weeskamers zijn?”

Bij het voorloopig onderzoek hadden drie afdelingen op deze vraag ontkennend geantwoord, terwijl de overige geen bepaald gevoelen hadden uitgebracht.

In de zitting van de Tweede Kamer van Dinsdag 11 Juni 1822 kwam dit vraagpunt, dat voor het voortbestaan der weeskamers van

¹⁾ Tom. IV, p. 369 e.v. en Tom. VI, p. 215.

historische beteekenis was, aan de orde. Over de beraadslagingen, betreffende dit vraagpunt is helaas niets bekend, doch bij den uitslag van de stemming bleek, dat 56 leden zich tegen en 12 zich vóór de weeskamers verklaard hadden, hetgeen tot gevolg heeft gehad, dat de weeskamers niet in het Burgerlijk Wetboek zijn opgenomen.

Het is mijns inziens zeer te betreuren, dat ten laatste besloten werd, de weeskamers niet in de nieuwe wetgeving op te nemen.

Het komt helaas maar al te vaak voor, dat de gelden van weeskinderen door den langstlevenden ouder of voogd te eigen bate worden aangewend. Toezicht op het beheer van gelden van weeskinderen door daartoe ingestelde openbare lichamen ware dan ook zeer gewenscht.

Ik kan mij dan ook in dezen geheel aansluiten bij de woorden van Mr. Joannes van der Linden:

„Verdient niet eene publieke administratie, door de steden zelve, als 't waare geguarandeerd, verre den voorrang boven die van bijzondere personen, van wier trouwlooze of slordige beheering wij dagelijks zoo vele treurige voorbeelden ontmoeten?”¹⁾

Hierbij dient intusschen tevens nog opgemerkt te worden, dat Van der Linden niet de eenige oude auteur was, die zich als een voorstander der weeskamers had laten kennen.

Zoo sprak Mr. D. Hoola van Nooten over „de heilzaame weeskamers”²⁾ en over „de groote nuttigheid van deeze schoone inrichting”.³⁾ Het oordeel van F. W. van Pestel was eveneens gunstig:

„In eo leges nostrae Romanorum institutis antecellunt, quod qui per aetatem se ipsos defendere nequeunt, eos sub publica tutela ponunt, hoc est par impuberum et minorum suprema est curatio penes imperantem et hujus vice penes magistratum et huic subjecta specialia collegia tutelaria.”⁴⁾

A. M. Storm noemde de weeskamer in zijn dissertatie een „egregium institutum”.⁵⁾

In een anoniem pamflet, dat in 1851 het licht zag, worden de volgende niet minder waardeerende woorden over de weeskamers gesproken:

„Van dien overwegenden invloed van het publiek gezag op de familiebelangen der ingezetenen is algemeen een hoogst

1) Mr. Joannes van der Linden: *Regtsgeleerd practicaal en koopmanshandboek*, pag. 40.

2) Mr. D. Hoola van Nooten: *Vaderlandsche rechten voor den burger*, pag. 559.

3) Mr. D. Hoola van Nooten, t.a.p. pag. 566.

4) F. W. van Pestel: *Commentarii de Republica Batava*.

5) A. M. Storm: *De camera pupillari* (Franeker 1754).

loffelijk gebruik gemaakt. Van malversatiën zijn ons niet dan enkele zeldzame voorbeelden bekend; en, door dagelijksche ervaring de droevige uitkomsten der tegenwoordige voorgedijen gadeslaande, aarzelen wij niet onzen eerbied te betuigen voor die oude instelling der weeskamers.

Niet voor de hoogere, maar juist voor de mindere klassen der maatschappij werkte de instelling allergunstigst, vermits door de zorg en ruime administratie der weeskamers de kleine fortuinen in het belang der onmondigen konden worden bijeengehouden, terwijl dezelve nu in den regel versnipperd worden." ¹⁾

Intusschen bleven de oude weeskamers toch voortbestaan. In het jaar 1823 verscheen, onderteevend met het pseudoniem „Amstelaedamensis”, een artikel in het tijdschrift de Weegschaal, waarin het openlijk tot den plicht van den Staat gerekend werd, om de weeskamers ten spoedigste tot liquidatie te brengen. ²⁾

Waarschijnlijk mede op aanstichting van dit artikel begon de minister van Binnenlandsche Zaken zich in 1824, hetzelfde jaar, waarin het stedelijk bestuur van 's-Gravenhage bij K.B. ³⁾ veranderd werd, met de weeskamers te bemoeien. Allereerst achtte men het echter noodig, het een en ander van alle weeskamers afzonderlijk te weten te komen, alvorens een algemeene regeling te maken.

Zoo ontving het college van B. en W. van 's-Gravenhage bij missive van den gouverneur van Zuid-Holland d.d. 11 October 1824 in opdracht van den minister van Binnenlandsche Zaken het verzoek, hem binnen acht à tien dagen mede te deelen in welken staat de Haagsche weeskamer zich bevond en verder in het bijzonder, wanneer en door wie zij was opgericht en door wie het bestuur thans nog over haar werd uitgeoefend. B. en W. van 's-Gravenhage besloten deze missive door te zenden aan den laatst overgebleven weesmeester F. J. van Maanen en den secretaris W. J. Huygens, als belast gebleven met het beheer der voormalige weeskamer, om de bedoelde vragen te beantwoorden.

¹⁾ „Het wetsontwerp betreffende de regeling der zaken van de voormalige wees- of momboirskamers, beoordeeld door een lid van de Regterlijke Magt” (Utrecht, 1851), pag. 5. Een exemplaar hiervan bevindt zich in de verzameling pamfletten van de Koninklijke Bibliotheek. (In den catalogus van Dr. Knuttel no. 29238.)

²⁾ De Weegschaal jg. 1823, pag. 188 e.v.

³⁾ Bij K.B. van 4 Januari 1824 no. 108 werd een nieuw „Reglement voor het bestuur der stad 's-Gravenhage” vastgesteld, krachtens hetwelk het stedelijk bestuur van 's-Gravenhage gevormd werd uit een burgemeester en een raad, bestaande uit 28 leden, waaruit vier wethouders gekozen moesten worden.

Intusschen hadden ook de andere weeskamers een dergelijke vragenlijst ter beantwoording ontvangen. De weeskamer van Delft vond het naar aanleiding daarvan raadzaam, alvorens tot beantwoording over te gaan, eerst bij de Haagsche weeskamer te informeerden, wat deze geantwoord had; zij achtte het gewenscht, dat de antwoorden zooveel mogelijk van gelijke strekking zouden zijn.

De secretaris van de Haagsche weeskamer, W. J. Huygens, stelde als antwoord aan den gouverneur een historisch overzicht op, alleen echter betreffende de benoeming van de weesmeesteren, welk overzicht niet geheel juist was; bovendien gaf hij een uiteenzetting over den toestand, waarin de weeskamer, sedert de invoering van de Fransche wetgeving gekomen was.

Over dit laatste deelde hij in zijn verslag mede, dat na de vereeniging met het Fransche keizerrijk de weeskamer als publiek college was komen te vervallen en dat van dien tijd af de stedelijke regeering van 's-Gravenhage had opgehouden, weesmeesteren en hun secretaris als stedelijke ambtenaren te salarieeren, welke toestand was blijven voortduren tot na het herstel van de onafhankelijkheid, doch dat men bij het vooralsnog in stand blijven der civiele wetgeving daarmede wederom was begonnen en dat in de door het overlijden van twee der drie weesmeesteren open gevallen plaatsen geen nieuwe leden waren benoemd.

De zinsnede, dat de weeskamer door de invoering van de Fransche wetgeving als publiek college was komen te vervallen, heeft de secretaris klaarblijkelijk overgenomen uit de missive van den maire van 's-Gravenhage, waarbij den leden der weeskamer werd medegedeeld, dat zij in den vervolge geen salarieering uit de stadskas meer zouden ontvangen. Doch, zooals reeds is aangetoond, berust deze meening op dwaling.

Het aldus door den secretaris opgemaakte verslag werd goedgekeurd door den eenig overgebleven weesmeester.

Op verzoek van den secretaris werd dit door hem geteekend alleen met zijn naam, zonder verdere kwaliteit, aangezien het uit dit verslag genoegzaam bleek, dat zij zich beschouwden als belast gebleven met het beheer der voormalige weeskamer.

Het verslag werd 4 November 1824 bij B. en W. ingediend en den dag daarop in behandeling genomen. Alhoewel de gouverneur reeds binnen acht à tien dagen antwoord op de door hem gestelde vragen had verlangd, werd eerst op 10 November door B. en W. besloten, om het verslag, ingezonden door de heeren Huygens en Van Maanen, voor zooveel het historische betreft, door te zenden aan den gouverneur.

Verder besloten B. en W. nog aan dit verslag toe te voegen:

„Dat in Maart 1812 de Prefect van de Monden van de Maas aan den maire van deeze stad heeft kennis gegeven, dat volgens eene decisie van den minister groot regter van Frankrijk de zorg voor het sluiten der rekening van de voormalige weeskamers de voogden en toeziende voogden aanging, die met overleg van de familieraden alles verrichten moesten, wat het belang hunner pupillen vorderde; en dat hiervan aan de belanghebbenden moest worden kennis gegeven.

Dat hieraan door den maire geen gevolg is gegeven, maar die brief voor communicatie is aangenomen.

Dat in 1814 het Provisioneel Bestuur aan de voormalige administrateurs van de zaken der weeskamer opgaaf heeft gevraagd van den staat der weeskamer, doch dat dezelve, als zijnde geen publiek kollegie meer en niet meer van het stedelijk bestuur afhankelijk zich daartoe ongehouden verklaard hebben.

Dat verder ook voormalige H. H. B. B. ernstig hebben nagedacht over de wijze, waarop het beheer der boedels ter weeskamer berustende, dat na derzelve vernietigd bestaan als publiek kollegie eigentlijk in handen van partikulieren als negotiorum gestores was, best konde geregeld en op een zekeren voet gebragt worden; doch dat vermits de nog overgeblevene leden van de weeskamer zich beschouwden niet meer tot de stedelijke regering, maar alleen tot de eigenaars van de boedels, ter weeskamer berustende, te staan, de moeyelijkheid om in deeze zonder hunne medewerking iets te doen, en het vooruitzicht van eene nieuwe wetgeving de afdoening dezer zaak hadden vertraagd.

Dat B. en Weth. uit de missive van Mijn Heer de Gouverneur vermeenende te moeten opmaken, dat in deeze zaak van hoger hand bepalingen te wachten zijn, de vrijheid te nemen aan Z. H. Ed. Gestr. voor te dragen, dat naar hunne opinie het behouden van een kollegie, bestaande b. v. zooals voorheen de weeskamer, uit drie leden en eenen secretaris, en verantwoordelijk aan eene daartoe te despiciëeren autoriteit, tot beheer en afdoening der nog aanhangige boedels in het belang zelf der geadministreerden raadzaam zijn zoude; omdat ter weeskamer veele kleine boedeltjes berusten, welke beter en voordeelijker te zamen door een kollegie, dan afzonderlijk door voogden kunnen bestierd worden, terwijl ook de toepassing van de bepalingen der bestaande wetten omtrent voogdijschappen op de geringere volksklasse zeer kostbaar is, en minder zekerheid daarstelt, dan zoodanige kollegien, als de voormalige weeskamers waren".

Het jaar daarop volgend droeg Koning Willem I zijn minister van Justitie Van Maanen op, nadere inlichtingen te verzamelen betreffende de weeskamers. Dientengevolge verzocht de minister

van Justitie bij missive d.d. 9 September 1825 den gouverneur van Zuid-Holland hem mede te deelen, hoe de plaatselijke weeskamers in zijn ressort op dat tijdstip waren samengesteld, op welke wijze en door wien in de vacatures der leden werd voorzien en welk toezicht op hun handelingen en beheer werd gehouden, alsmede welke goederen of boedels door de nog in functie zijnde leden der voormalige weeskamers werden geadministreerd en op welken voet die administratie gevoerd werd, mitsgaders of die goederen toebehoorden aan bekende eigenaren of gerechtigden dan wel of deze, althans sommige daarvan, als bona vacantia konden worden beschouwd. Tevens deelde de minister als inleiding in dit schrijven mede, dat de weeskamers, in de Fransche wetgeving niet bekend zijnde, bij de invoering dier wetgeving in 1811 als zoodanig hun bestaan verloren hadden, doch dat ze desalniettemin hun functie als administrateurs van de boedels, welke zij op dat moment reeds in beheer hadden, waren blijven voortzetten.

Deze vragen werden via de colleges van B. en W. der verschillende plaatsen aan de respectievelijke weeskamers ter beantwoording doorgestuurd.

Ook ditmaal vond de weeskamer van Delft het raadzaam eerst bij de Haagsche weeskamer te informeeren, hoe deze dacht te antwoorden, vóórdat zij zelf tot beantwoording overging.

Den 16en September 1825 werd door de Haagsche weeskamer het antwoord op de gestelde vragen bij het college van B. en W. ingediend ter doorzending aan den gouverneur.

Wat de eerste vraag betrof werd geantwoord, dat de goederen of boedels, welke op dat moment nog ter weeskamer geadministreerd werden, tweeledig waren, n.l.:

- a. Voor een zeer klein gedeelte bestonden uit zoodanige, welke ten gevolge der stedelijke bepalingen en de instructie voor de weeskamer van 31 Augustus 1513 obligatoir onder het beheer van de Haagsche weeskamer waren gebracht.
- b. Voor het grootste gedeelte bestonden uit zoodanige, welke niet door een wettelijke verplichting, doch door geheel vrijen wil van onderscheiden testateurs aan het beheer der weeskamer waren toevertrouwd.

Op de tweede vraag werd geantwoord, dat de voet, waarop de administratie gevoerd werd, deze was, dat de renten, welke geprecieerd werden, hetzij uit de inschrijvingen in het Grootboek der Nederlandsche Schuld ten name van de weeskamer van 's-Gravenhage, hetzij uit eenige weinige particuliere binnen- of buitenlandse obligaties, jaarlijks aan de belanghebbenden werden uitgekeerd en verantwoord, behalve enkele weinige bedragen hiervan,

welke tot accres van het kapitaal gebruikt werden. Bovendien werd van de renten 3 % ingehouden voor administratieloon, terwijl verder bij meerderjarigheid der belanghebbenden behoorlijke rekening en verantwoording der ontvangsten en uitgaven gedaan werd.

Wat de derde vraag betrof, om welker antwoord het der regeering waarschijnlijk voornamelijk te doen geweest was, hierop werd door de Haagsche weeskamer geantwoord, dat de gelden en goederen, aldaar berustende, behoorden aan bekende, hetzij „personele en fysieke”, hetzij „morele” eigenaren. Tenslotte achtte zij zich verder onbevoegd, om de vraag te beantwoorden, of eenige daarvan als bona vacantia beschouwd konden worden. Deze vraag zou volgens haar alleen gesteld kunnen worden bij de goederen, toebehoorende aan „morele” eigenaren, doch zij weigerde in dezen bevestigend of ontkenkend te antwoorden.

De weeskamer van Delft was in haar antwoord nog verder gegaan en deelde mede, dat alle goederen, ter weeskamer gedeponeerd, aan bekende eigenaars toebehoorden en er geene aanwezig waren, welke als bona vacantia beschouwd konden worden.

De regeering liet aanvankelijk de weeskamers voor wat zij waren. Ongeveer drie jaar hierna nam zij de zaak opnieuw ter hand. Dientengevolge ontvingen B. en W. een missive van den gouverneur van Zuid-Holland d.d. 4 November 1828 met verzoek om binnen 14 dagen de volgende vragen te beantwoorden:

- 1°. of de voormalige weeskamer nog goederen onder haar beheer had;
- 2°. welk het vermoedelijk bedrag was van die goederen, effecten, enz.;
- 3°. welk gebruik van de vruchten van die kapitalen gemaakt werd;
- 4°. of de leden der weeskamer nog steeds benoemd werden door de plaatselijke overheid, en zoo ja, krachtens welke bepaling zij zich daartoe bevoegd achtte, zoo neen, door wien de leden dan benoemd werden;
- 5°. op welke verordeningen het tegenwoordig bestaan der weeskamer gegrond was;
- 6°. wanneer en door wien, alsmede onder welke bepalingen de weeskamer opgericht was.

Deze vragenlijst werd wederom door B. en W. doorgestuurd aan de heeren Van Maanen en Huygens van de weeskamer, die bij missive d.d. 26 November 1828 hierop berichtten, dat zij voor het antwoord op de gestelde vragen verwezen naar hun brief d.d. 16 September 1825, doch wat de beide eerste vragen betrof, wezen zij erop, dat de weeskamer thans een particuliere instelling was en dat zij deswege niet alleen ongehouden, doch ook als strijdig met

den door hen afgelegden eed zich onbevoegd achtten, om aan anderen, dan de belanghebbenden en voor dezen alleen nog slechts wat hun aandeel betrof, inlichtingen te verschaffen.

Hieruit blijkt dus, welke consequenties de heeren Van Maanen en Huygens uit hun meening, dat de weeskamer een particuliere instelling was, trokken.

B. en W. besloten in hun vergadering van 28 November 1828 dit schrijven door te sturen aan den gouverneur, doch met de bijvoeging, dat men dit antwoord niet verwacht had.

Uit de houding van de stedelijke overheid van 's-Gravenhage blijkt voortdurend, dat deze dermate onder den indruk gekomen was van het standpunt, dat de overgebleven leden der weeskamer ten aanzien van de rechtspositie dezer instelling hadden ingenomen, dat zij eveneens dit standpunt aanvaardde.

Zelfs de minister van Justitie schijnt tot de conclusie te zijn gekomen, dat de weeskamers inderdaad sedert 1811 geen publieke lichamen meer waren, hetgeen blijkt uit een brief d.d. 9 September 1829, waarin hij aan den administrateur der Registratie, op diens vraag, of de weeskamers konden worden beschouwd als inrichtingen, op openbaar gezag bestaande, bedoeld bij het decreet van den 4den Messidor van het jaar XIII, mededeelt, dat de weeskamers vóór de invoering van de Fransche wetgeving openbare instellingen waren, doch dat zij, aangezien de weeskamers in de Fransche wetgeving geheel onbekend waren, z. i. niet gerekend konden worden bij het bovengemeld decreet bedoeld te zijn.

Aangezien de weeskamer-administratiën thans ook alleen liepen over gelden en effecten van particulieren, behoorden zij z. i. uit een gelijk oogpunt beschouwd te worden als bijzondere bestuurders, in welken zin door hem ook rapport was uitgebracht aan den Koning, naar aanleiding van het Koninklijk Besluit van 18 Juni 1825.

In dit verband kan verder nog gewezen worden op een arrest van het Hooggerechtshof van 9 April 1824, waaruit blijkt, dat dit college van meening was, dat met de invoering der Fransche wetgeving de weeskamers qua tales hadden opgehouden te bestaan en zijn opgevolgd geworden door commissiën, alleen belast met de afdoening der toen aldaar aanhangige zaken. Volgens dit arrest was een dergelijke commissie een nieuwe administratie in plaats der vervallen weeskamer. ¹⁾

Ook met dit arrest kan ik mij niet vereenigen. In de eerste plaats zijn, behalve te 's-Gravenhage, ook in vele andere plaatsen, de weeskamers niet vervangen door een commissie van liquidatie. In

¹⁾ Mr. W. J. Van Hamelsveld: Verzameling van Gewijsden, deel I, pag. 311 e.v.

de tweede plaats hebben de weeskamers door de invoering van de Fransche wetgeving niet opgehouden te bestaan. Slechts is haar, ten gevolge van het veranderde recht nopens de voorgedij nieuwe toevoer, krachtens de wet, van boedels afgesneden, maar de administratie der boedels, welke reeds onder haar beheer stonden, is dezelfde gebleven.

Uit alles blijkt, dat men zich geen klaar beeld vormde van de juridische positie, waarin zich de weeskamers sedert 1811 bevonden.

Eerst sedert 1835 werden de weeskamers door de regeering definitief als publieke instellingen beschouwd; in dat jaar kwam de eerste algemeene maatregel, welke tot liquidatie der weeskamers moest leiden, in den vorm van een Koninklijk Besluit tot stand. Op 1 April 1835 verscheen namelijk een Koninklijk Besluit ¹⁾ betreffende de vereffening der boedels en nalatenschappen, onder de voormalige wees- of momboirkamers berustende. De nakoming der verplichtingen in dit K. B. aan de wees- en momboirkamers opgelegd, heeft veel te wenschen overgelaten.

De lijsten, welke volgens art. 3 van het Koninklijk Besluit opgemaakt en volgens art. 5 ter secretarie neergelegd moesten worden, moesten een opgave van zoodanige bijzonderheden bevatten, welke tot een volledige kennis van zaken zouden kunnen strekken. Deze bijzonderheden nu bleven bijna geheel achterwege. Alleen de beknopte opgave, bedoeld in art. 6, bestemd voor de Staatscourant, werd slechts hier en daar ter secretarie neergelegd en was in sommige gemeenten zelfs in het geheel niet te vinden.

Daarbij kwam nog, dat bij een opvordering door rechthebbenden meestal zoovele bezwaren en moeilijkheden door de betrokken weesmeesteren in den weg gelegd werden, dat gewoonlijk over de afgifte geprocedeerd moest worden. Indien dan een weeskamer eindelijk bij vonnis gedwongen werd tot de afgifte, dan werden vrijwel zonder uitzondering de proceskosten nog ten laste van het af te geven kapitaal gebracht.

Aangezien deze procedures hoofdzakelijk over het bewijs van afstamming gingen uit een periode vóór 1811, dus uit den tijd zonder Burgerlijke Stand of Bevolkingsregister, is het te begrijpen, dat het voor de weesmeesteren niet moeilijk was, een beweerd recht te ontkennen.

Wij dienen thans de uitwerking van dit Koninklijk Besluit op de Haagsche weeskamer na te gaan.

Het doel van dit Koninklijk Besluit was, de vereffening der boedels en nalatenschappen te bespoedigen door openbaarmaking

1) Zie bijlage C.

van de lijsten der rechthebbenden en hetgeen deze te vorderen hadden.

In ieder geval liet dit K. B. aan de voormalige weeskamers nog haar karakter behouden van plaatselijke instellingen.

Ten gevolge van dit K. B. verzocht de gouverneur van Zuid-Holland bij missive d.d. 28 April 1835 aan B. en W. van 's-Gravenhage, hem te doen toekomen een opgave van de namen en openbare betrekkingen der tegenwoordige leden van de weeskamer, benevens van het tijdstip hunner aanstelling en hem verder een voordracht te geven met een dubbeltal personen voor elke te vervullen plaats, voor het geval, dat een vermeerdering van het getal der bestaande leden noodig was te achten krachtens artikel 2 van het Koninklijk Besluit.

B. en W. besloten dit schrijven door te sturen aan den eenig overgebleven weesmeester, Mr. F. J. van Maanen. Deze gaf hierop bij missive d.d. 11 Mei 1835 te kennen, dat er sedert 1811 wel vele boedels waren afgegeven, doch dat er sedertdien door de nieuwe wetgeving geen nieuwe boedels meer ter weeskamer gebracht waren en hierdoor de tegenwoordige werkzaamheden zoo gering en weinig omslachtig waren geworden, dat uit dien hoofde geen vermeerdering van personeel voor noodzakelijk of nuttig geacht moest worden.

B. en W. waren echter van een andere meening en besloten in hun vergadering van 20 Mei 1835, op grond van den bij het K. B. voor de afdoening der boedels gestelden termijn en van de voor iederen boedel vereischte rekening en verantwoording, om aan Mr. F. J. van Maanen, als eenig overgebleven lid van het voormalige college van drie weesmeesteren, nog twee leden toe te voegen en daartoe aan den gouverneur van Zuid-Holland een voordracht te zenden met twee dubbeltallen. Het duurde echter, na herhaald aandringen van B. en W., nog tot 24 December 1835, voordat bij K. B. uit deze voordracht de benoeming afkwam van Mr. D. van de Wynpersse en van Mr. C. M. van der Kemp, beiden voormalige vrederechters, tot leden van de voormalige weeskamer te 's-Gravenhage. Zij legden in deze hoedanigheid op 11 Januari 1836 den eed af in handen van B. en W. De juiste rechtspositie van deze nieuwe leden scheen B. en W. echter nog niet geheel duidelijk te zijn, want bij missive d.d. 15 Januari 1836 vroegen zij den gouverneur van Zuid-Holland, of het publiek bij officieele aankondiging van deze benoeming in kennis gesteld moest worden, welke vraag door den gouverneur bij missive d.d. 20 Januari 1836 bevestigend beantwoord werd.

Inmiddels hadden de heeren Van Maanen en Huygens den uitersten termijn in art. 3 van het K. B. genoemd, gebruikt en

dienden 30 September 1835 bij B. en W. een zeer onvolledige lijst van ter weeskamer geadministreerde kapitalen in, met de mededeeling, dat de beschrijving van de nog ontbrekende fondsen meer tijd vorderde, naar aanleiding waarvan zij, op grond van art. 4 van het Koninklijk Besluit een uitstel van zes maanden vroegen.

De gouverneur van Zuid-Holland verzocht bij missive d.d. 27 October 1835, om krachtens art. 5 van het K. B. de van de weeskamer ingekomen lijsten ter secretarie ter inzage te leggen en hem afschriften daarvan te doen toekomen.

B. en W. besloten in hun vergadering van 28 October 1835 een afschrift van de reeds van de weeskamer ontvangen lijst aan den gouverneur van Zuid-Holland door te zenden en hem mede te deelen, dat zij de neerlegging van die lijst ter inzage op de secretarie nog wilden uitstellen, totdat zij van de weeskamer de nog ontbrekende opgaven ontvangen hadden, aangezien deze lijst nog veel te onvolledig was.

De gouverneur van Zuid-Holland antwoordde hierop, bij missive d.d. 23 November 1835, dat hij de ingezonden lijst, hoewel onvolledig zijnde, toch bij den minister van Binnenlandsche Zaken had ingediend en dat hij er verder op vertrouwde, dat B. en W. de betrokken lijst toch reeds overeenkomstig artikel 5 van het Koninklijk Besluit ter inzage zouden leggen.

Dientengevolge besloten B. en W. op 25 November 1835 de reeds ingekomen lijst voor de belanghebbenden op de secretarie ter inzage te leggen en hiervan aankondiging te doen in de 's-Gravenhaagsche Courant.

Intusschen werd in de Staatscourant van 5 Januari 1836 (No. 4) een model gepubliceerd, naar welks vorm en indeeling de door de weeskamers in te zenden lijsten moesten samengesteld worden. Dit model was overgenomen van de reeds door de weeskamer van Rotterdam ingezonden lijsten.

De leden van de Haagsche weeskamer zonden 25 Februari 1836 de tweede lijst, houdende opgave van de aldaar geadministreerde kapitalen, welke lijst bij besluit van B. en W. van 26 Februari 1836 op de secretarie ter inzage gelegd werd, waarvan wederom notificatie in het stedelijk dagblad gedaan werd en een afschrift aan den gouverneur van Zuid-Holland werd gezonden.

Tenslotte werd op 30 Maart 1836 door de weeskamer bij B. en W. een lijst ingediend, houdende opgave van het kapitaal van de Gecombineerde Kas en de namen van de deelhebbende gerechtigden daarop. Ook hiermede werd conform de twee vorige lijsten gehandeld.

Intusschen was het aantal boedels, dat aan de rechthebbenden uitgekeerd werd, betrekkelijk gering, niettegenstaande de termijn

genoemd in art. 9 van het Koninklijk Besluit, welke achttien maanden bedroeg, stilzwijgend verlengd was geworden tot 57 maanden.

In een schrijven d.d. 25 November 1839 deelde de gouverneur van Zuid-Holland in opdracht van den minister van Binnenlandsche Zaken aan B. en W. mede, dat als uiterste termijn voor de afwikkeling bepaald was 31 December 1839 en dat hij verder binnen een maand van de leden der voormalige weeskamer antwoord wenschte te hebben op de volgende drie vragen:

- I. Opgave der wijze van beheer en verantwoording tot nu toe door hen gevolgd;
- II. Opgave van het bedrag der inkomsten door hen genoten;
- III. Aanwijzing van het reglement of de verordening, waarbij het bedrag dezer inkomsten was geregeld.

Alhoewel het tweede lid van artikel 9 van het Koninklijk Besluit zou doen vermoeden, dat er spoedig na het verstrijken van den termijn bedoeld in het eerste lid (welke termijn intusschen was verlengd tot ultimo December 1839) een regeling zou komen voor de onopgevoerde boedels, heeft deze nog tot 1852 op zich laten wachten.

De Haagsche weeskamer ging intusschen na 1839 gewoon verder met de afwikkeling van de aanwezige boedels en gaf deze af, indien ze door de rechthebbenden werden opgevorderd.

De gouverneur van Zuid-Holland vroeg bij missive d.d. 20 November 1841 aan B. en W. een nieuwe opgave van den stand der boedels, welk verzoek door hen aan de weeskamer werd doorgestuurd. Deze zond 25 November 1841 aan B. en W. een staat van de inmiddels sedert 1839 afgegeven boedels, doch B. en W. zonden dezen staat niet onmiddellijk door aan den gouverneur, zoodat deze hierom bij missive d.d. 15 Januari 1842 nogmaals moest vragen. Op 21 Januari d.a.v. werd aan het verzoek van den gouverneur voldaan. Vervolgens zond de weeskamer op 24 Januari nog een staat aan B. en W. van de sedert 20 November 1841 afgegeven twee boedels.

De minister van Binnenlandsche Zaken was echter met de ingezonden opgave niet tevreden en eischte blijkens bericht van den gouverneur van Zuid-Holland d.d. 18 Februari 1842 nogmaals de beantwoording van de drie vragen, voorkomende in den brief van den gouverneur d.d. 25 November 1839. De bedoeling hiervan is niet zeer duidelijk, want de antwoorden op deze vragen zouden toch uit den aard der zaak dezelfde gebleven zijn.

Intusschen scheen men thans een spoedige opheffing van de weeskamers te verwachten. Het K.B. van 1 April 1835 was echter

oorzaak geweest van tallooze processen. De leden van de weeskamers gaven een boedel niet op losse gronden af aan dengene, die zich bij hen als rechthebbende aanmeldde; daarbij kwamen nog de vele gevallen, waarin verschillende personen elkander het recht op den boedel betwistten.

In ieder geval schenen er door de weesmeesteren wel eens te veel moeilijkheden aan de eischers in rechte in den weg gelegd te worden. Zoo werd er in het Weekblad van het Regt ¹⁾ over deze procedures als volgt geklaagd: „Processen zonder einde, die men voert en die men uitrekt tot in het oneindige, die men opvult met de ergste chicanes, incidenten en exceptien, die de praktijk bedenken kan en waarover alleen een opzettelijk kwade betaler niet gewoon is zich te schamen.”

Het was Mr. C. M. van der Kemp, het lid der Haagsche weeskamer, die tegen deze beschuldigingen stelling nam. Hij achtte het noodzakelijk, dat de weeskamers niet lichtvaardig de argumenten aanvaardden, krachtens welke verscheidene personen meenden recht te moeten hebben op boedels, geadministreerd op de weeskamers.

Tegen het verwijt, dat de weeskamers geheimzinnig deden met de onder haar berustende registers en bescheiden, meende hij te moeten aanvoeren, dat de weeskamers aan de rechthebbenden verplicht waren hare administratiën voor de niet rechthebbenden geheim en gesloten te houden. ²⁾

Begrijpelijkerwijze zagen de toenmalige advocaten dezen toestand gaarne gecontinueerd. Dientengevolge zonden de Haagsche advocaten aan B. en W. op 16 April 1842 een request, om de bestaande commissie tot liquidatie van de zaken der voormalige weeskamer alsnog in functie te laten, „teneinde de onafgedane boedels ten meesten nutte der belanghebbenden te blijven administreren.” Uit het feit, dat dit request aan B. en W. gericht was, blijkt intusschen, dat door deze advocaten de weeskamer nog steeds als een stedelijk orgaan werd beschouwd.

De gouverneur verzocht 21 Augustus 1843 wederom een opgave van den stand der boedels en van het personeel, welke opgave door de weeskamer 11 September 1843 bij B. en W. ter doorsturing aan den gouverneur werd ingediend.

Achteraf was het gebleken, dat er verscheidene weeskamers waren geweest, welke niet alle door hen beheerde boedels hadden gepubliceerd. In verband hiermede verzocht de gouverneur van Zuid-Holland bij missive d.d. 22 Mei 1846 aan B. en W. hem te berichten, hoe het te dezer zake met de Haagsche weeskamer gesteld

1) Weekblad van het Regt No. 1273.

2) Weekblad van het Regt No. 1282.

was, welk schrijven door B. en W. zonder meer aan de Haagsche weeskamer werd doorgezonden. Hierop werd door de weeskamer geantwoord, dat destijds door haar opgave was gedaan, zonder éenige uitzondering, van alle boedels en nalatenschappen, welke toen onder haar beheer waren en dat van de later afgegeven boedels ook steeds bericht gestuurd was; met welke simpele mededeeling ge- noegen genomen werd.

De minister van Binnenlandsche Zaken zond 2 Januari 1850 wederom een vragenlijst inzake de weeskamer aan den gouverneur van Zuid-Holland ter doorzending aan B. en W., welker beantwoording ook thans weer door B. en W. aan de weeskamer zelf overgelaten werd.

De eerste vraag betrof de tegenwoordige benaming van de Kamer of Commissie. Nu waren er, zooals reeds eerder in dit hoofdstuk vermeld staat, enkele stedelijke besturen geweest, zooals bijv. te Amsterdam, welke na de invoering van de Fransche wetgeving zelf er toe overgegaan waren om de weeskamer te sluiten en een commissie tot liquidatie daarvan te benoemen, doch te 's-Gravenhage was dat niet het geval geweest en, aangezien de weeskamers als zoodanig niet van regeeringswege waren opgeheven, werd door de Haagsche weeskamer op deze vraag ten onrechte geantwoord, dat haar naam was: „De voormalige weeskamer der stad 's-Gravenhage.”

De tweede vraag betrof de namen der functionarissen en hun qualiteit. Als qualiteit werd door Van der Kemp, Van de Wynpersse en Van Maanen opgegeven: „Lid”. Deze qualificatie was wat betreft de beide eerstgenoemden goed; als zoodanig waren zij bij K. B. van 24 December 1835 benoemd. Wat betreft Van Maanen, deze was bij Besluit van 10 Juni 1808 door Koning Lodewijk Napoleon benoemd tot weesmeester en als zoodanig steeds gehandhaafd geworden.

De derde vraag betrof het jaarlijksch tractement. Dit bedroeg voor ieder 50 gld.

Verder moesten nog ingevuld worden de datum van benoeming en de autoriteit door wie benoemd was.

De beantwoorde vragenlijst werd 15 Januari 1850 bij B. en W., ter doorzending aan den gouverneur van Zuid-Holland, ingediend.

Waarschijnlijk moesten deze vragen dienen als nadere gegevens, welke de regeering noodig had voor haar plan tot liquidatie van de weeskamers, welk plan thans definitief ter hand genomen zou worden.

Het duurde echter nog tot 1 Juli 1851 eer de regeering aan de Tweede Kamer het ontwerp van wet tot liquidatie der weeskamers aanbood.

HOOFDSTUK XXI.

DE WET VAN 5 MAART 1852, HOUDENDE REGELING DER ZAKEN VAN DE VOORMALIGE WEES- EN MOMBOIRKAMERS.

De bedoeling van het wetsontwerp in zake de weeskamers, dat op 1 Juli 1851 door de regeering aan de Tweede Kamer werd aangeboden, bleek ten duidelijkste uit de Memorie van Toelichting, waarin geschreven staat, dat het het oogmerk der regeering was „om, met strikte handhaving der regten van derden, de commissien van vereffening, rekening en verantwoording aan de algemeene commissie van liquidatie of ten overstaan van den regter te doen afleggen; het beheer der zaken terug te brengen tot de voorschriften der tegenwoordige wetgeving; om den Staat in het bezit te doen stellen van de goederen, waarop hij regt heeft; om de bij artt. 5 en 6 van het ontwerp bedoelde beschikbare gelden opvolgelyk te gebruiken tot aankoop en delging van staatsschuld; om voor de boedels, die onder de toepassing van art. 1172 van het B.W. vallen als curator op te treden en de verplichtingen te vervullen, aan het curatorschap door de wet verbonden en wijders om, nadat de regeering ten opzichte van de usufructuaire en fideïcommissaire instellingen en periodieke uitkeeringen genoeg zal zijn ingelicht, voorzieningen te nemen in overeenstemming met de bestaande rechten en wetten, of nader bij de wet vast te stellen.” De commissie van rapporteurs was echter van meening, mede in verband met het feit, dat het wetsontwerp aangeboden werd door den minister van Financiën, dat de regeering in dezen hoofdzakelyk het oog had gehad op de toeëigening aan de schatkist op een meer of minder verwijderd tijdstip van de kapitalen door de weeskamers beheerd en wier eigenaars tot dusverre onbekend gebleven waren.

Ook in enkele pamfletten, welke naar aanleiding van deze ontwerp-wet het licht zagen, werd sterk geageerd tegen de financiële bedoeling van de regeering. Zoo werd door Mr. A. S. van Nierop deze ontwerp-wet een hereditatis petitio op groote schaal buiten vorm van proces genoemd. Een massale revindicatie voor den Staat, waarvan de formule „ego hanc rem meam esse ajo” door den

vindicator zelf beantwoord zal worden. ¹⁾ Een financiëele kruistocht door het rijk ²⁾ enz.

In de M. v. T. werd er door de regeering op gewezen, dat zij volkomen de bevoegdheid bezat de liquidatie der wees- en momboirkamers bij wet te regelen, op grond van het feit, dat, alhoewel bij de invoering der Fransche wetgeving de instelling der wees- en momboirkamers vanzelf vervallen was, desalniettemin de ter weeskamers beheerde goederen het karakter bleven behouden van tot een publieke administratie te behooren.

De commissie van rapporteurs uit de Tweede Kamer was het daarmede niet eens. Zij beriep zich daarbij op een brief van den minister van Justitie d.d. 9 September 1829 aan den administrateur der Registratie, waarin eerstgenoemde mededeelde, dat de weeskamers als beheersters van gelden en effecten van particulieren uit een gelijk oogpunt beschouwd behoorden te worden als bijzondere bestuurders. Bij haar antwoord persisteerde de Regeering bij haar standpunt ingenomen in de M. v. T. Zij bracht daarbij een drietal argumenten naar voren. In de eerste plaats het K.B. van 1 April 1835. ³⁾ In de tweede plaats de navolgende passage uit een brief van den minister van Justitie d.d. 6 Mei 1844 N°. 95:

„De weeskamers waren instellingen van openbaar gezag; bij de „opheffing van dezelve door de Fransche wetgeving, behielden de „ter weeskamers beheerde goederen echter het karakter van tot eene „publieke administratie te behooren, en de geheele ommekeer in het „binnenlandsche bestuur heeft, dunkt mij, medegebragt, dat het „toezigt over zoodanige publieke administratie, vroeger aan de plaatselijke overheid of provinciale souvereiniteit toekomende, thans aan „de Hooge Regering niet kan worden ontzegd.”

In de derde plaats een in 1852 aanhangige rechtsvordering voor den Hoogen Raad tusschen de stad Middelburg en den Staat, over den eigendom van kapitalen, ingeschreven op het Grootboek der Nationale Werkelijke Schuld, ten name van „Weesmeesteren der stad Middelburg”, waarop de stad Middelburg aanspraak maakte als zullende behooren tot den „gemeenen schotel” der weeskamer.

De argumenten van de regeering hebben de meerderheid van de commissie van rapporteurs niet kunnen bevredigen.

Dat de weeskamers oorspronkelijk beheersters waren van gelden en goederen van bijzondere personen werd door haar onwederlegbaar bewezen geacht door het feit, dat de weeskamers in den regel en uit haren aard geen andere goederen beheerden, dan van min-

1) „Een woord over de liquidatie der weeskamers”, pag. 8.

2) Mr. A. S. van Nierop, t.a.p. pag. 11.

3) Zie bijlage C.

derjarigen, onder curateele gestelden en afwezigen, terwijl de z. g. gemeene schotel slechts een accessorium was, een uitzondering, die niet eens bij alle weeskamers werd aangetroffen, bovendien door het feit, dat weesmeesteren slechts rekening en verantwoording aflegden aan de belanghebbenden of aan degenen, die hun recht aan dezen ontleenden. Dat de weeskamers krachtens openbaar gezag bestonden, veranderde aan die juridische verhouding h. i. niets, evenmin als de rechtspositie van den voogd, wanneer hij door den kantonrechter benoemd wordt, door deze benoeming in haar wezen eenige verandering ondergaat.

Deze tegenargumenten van de commissie van rapporteurs missen echter m. i. iederen grond.

Immers het feit, dat de weeskamers alleen beheersters of bestuursters waren van goederen van particulieren, doet aan de instelling der weeskamers als zoodanig door het openbaar gezag niets af. Een vergelijking tusschen een publiekrechtelijk lichaam als de weeskamer en een voogd moge misschien wel getrokken kunnen worden uit een oogpunt van functie, doch niet uit een oogpunt van orgaan.

Groot protest ontlokte, behalve bij de commissie van rapporteurs ook bij verscheidene anderen, het feit, dat er niet conform artt. 882 en 1175 B.W. gehandeld werd. Dat er dus 3 jaar na de oproeping nog niet een dertigjarige verjaringstermijn gesteld werd om alsnog rechten op deze of gene nalatenschap bij een weeskamer berustende geldend te kunnen maken. Men beriep zich voor dit protest op het pro herede bezit door de weeskamers, waardoor er dus tot het vervallen aan den Staat geen verjaring mogelijk was geweest. De Regeering beweerde daarentegen echter — m. i. ten onrechte —, dat de Staat feitelijk reeds recht had op de nalatenschappen ter weeskamer berustende, waarvoor sedert 30 jaar na de invoering van de Fransche wetgeving hier te lande geen erfgenamen bekend waren. De Regeering beriep zich daarbij op de artt. 789 en 2262 van den Code Civil j^o de artt. 879 en 882 van het B.W. krachtens welke artikelen de hereditatis petitio vervalt 30 jaar na het openvallen van de nalatenschap, waarbij na verloop van dezen termijn, bij ontstentenis van erfgenamen de nalatenschap onherroepelijk aan den Staat vervalt. De Regeering vergat echter, dat reeds krachtens de artt. 965, 969, 1873 en 1875 van het Wetboek ingerigt voor het Koninkrijk Holland, vaceerende erfenissen na 30 jaar aan den Staat toekwamen, bijgevolg de Staat dus, volgens zijn standpunt, dat de hereditatis petitio tegen de weeskamers aan de extinctieve verjaring van 30 jaar onderworpen was, reeds sedert 1 Mei 1839 recht had op de ter weeskamers geadmi-

nistreerde nalatenschappen, waarvan de rechthebbenden onbekend waren.

Dit standpunt van de regeering was echter foutief. Immers de weeskamers hadden zoowel vóór als na de invoering der Fransche wetgeving het bezit der nalatenschappen pro herede, zoodat ook na de invoering der Fransche wetgeving van geen extinctieve verjaring van de actie tegen de weeskamers tot opvordering der nalatenschappen door de rechthebbenden sprake kon zijn.

Ook in de polemiek, welke naar aanleiding van dit wetsontwerp in het Weekblad van het Regt ¹⁾ verscheen, was de al of niet rechtsgeldigheid van de wijze, waarop de Staat zich in het bezit der betrokken gelden wilde gaan stellen, een der voornaamste twistpunten.

De regeering heeft de wensch van de commissie van rapporteurs in dezen niet vervuld, doch ter tegemoetkoming aan de bezwaren, den termijn voor het vervallen aan den Staat verlengd van drie jaar tot vijf jaar na de tweede oproeping van de rechthebbenden in de Staatscourant.

Zeer terecht werden ook nog door de regeering, op verzoek van de commissie van rapporteurs, in plaats van de verwijzing naar de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering betreffende curatoren van onbeheerde nalatenschappen, de verplichtingen van de algemeene commissie van liquidatie in de ontwerp-wet zelf opgenomen.

Op 20 en 21 Februari 1852 werden in de Tweede Kamer de beraadslagingen over het ontwerp gehouden. Gedurende deze beraadslagingen ²⁾ werden nog enkele wijzigingen in het ontwerp aangebracht. Vervolgens werd het geheele ontwerp in de zitting van 21 Februari 1852 aangenomen met 44 tegen 1 stem. Hierna werd het ontwerp op 24 Februari 1852 bij de Eerste Kamer ingediend. In de zitting van 1 Maart 1852 bracht de commissie van rapporteurs uit deze Kamer haar verslag ³⁾ uit over het ontwerp.

In dit verslag werd o. a. de vraag geopperd, of de regeering bij de bepaling van den in het ontwerp voorkomenden termijn van verjaring niet geacht moest worden alleen zoodanige erfenissen te hebben bedoeld, welke vóór het jaar 1811 zijn opengevallen, dan wel of de bepaling van deze 5 jaren ook toepasselijk kon zijn op boedels, die na 1811 onder het beheer der weeskamers gekomen waren. Dit laatste zou volgens de commissie zeer onbillijk zijn.

Aangezien, zooals reeds werd medegedeeld, te 's-Gravenhage

1) Weekblad van het Regt No. 1273, 1280, 1282 en 1285.

2) Bijblad tot de Staatscourant van 1851—1852 II, pag. 753—768.

3) Bijblad tot de Staatscourant van 1851—1852 I, pag. 112.

ook na 1811 enkele boedels ter weeskamer waren gebracht, is het van belang te weten, welk antwoord de regeering op deze vraag heeft gegeven. De regeering nu antwoordde, dat het haar niet bekend was, dat er na 1811 wel eens boedels op de weeskamers gebracht waren. Dit zou volgens haar in strijd zijn met het sedert 1811 bestaande burgerlijk recht. Mocht dit echter toch het geval zijn geweest, dan zou daarop bij de uitvoering van de wet gelet moeten worden. De meening van de regeering, als zou het in strijd zijn met het sedert 1811 bestaande burgerlijk recht kan ik niet ten volle deelen. Ieder kon toch zonder in strijd te komen met den Code Civil of met het B. W. in zijn testament bepalen, dat zijn nalatenschap voor zoover die aan minderjarigen toekwam, gedurende de minderjarigheid op een nog bestaande weeskamer moest beheerd worden.

De beraadslagingen over het ontwerp werden bepaald op 3 Maart 1852. Het ontwerp werd echter zonder discussie ¹⁾ met algemeene stemmen in de Eerste Kamer aangenomen en verscheen als wet op 5 Maart 1852 in het Staatsblad ²⁾.

Bij K. B. van 29 Juni 1852 ³⁾ werden de zeven leden van de algemeene commissie van liquidatie benoemd, welke commissie bij K. B. van 25 Augustus 1852 ⁴⁾ haar instructie ontving.

Vervolgens werd bij K. B. van 14 September 1852 ⁵⁾ het tijdstip der ontbinding en van het ontslag van de voormalige weesen momboirkamers, commissiën van vereffening, bestuur en beheerders, bedoeld in de wet van 5 Maart 1852, bepaald op 1 October 1852 te 12 uur des middags.

Gedurende de laatste drie maanden van 1852 werden door de algemeene commissie van liquidatie de kapitalen, op de verschillende weeskamers beheerd, overgenomen. Van de Haagsche weeskamer werd het vermogen, bestaande uit een bedrag van f 6.883,89 aan contanten en een bedrag van f 222.100,— aan Staatsschuld à 2½ % overgenomen op 12 November 1852. Tenslotte werden de Haagsche weesmeesteren opgeroepen om vóór 18 Maart 1853 ten overstaan van de algemeene commissie van liquidatie rekening en verantwoording af te leggen.

Deze rekening en verantwoording werd door de Haagsche weesmeesteren op 14 Januari 1853 afgelegd.

De eerste oproeping ingevolge art. 8 van de wet van 5 Maart 1852 geschiedde voor de rechthebbenden op boedels, welke op de

1) Bijblad tot de Staatscourant 1851—1852 I, pag. 130.

2) Zie bijlage D.

3) Staatscourant 4 Juli 1852, no. 157.

4) Staatscourant 4 September 1852, no. 210.

5) Staatscourant 18 September 1852, no. 222.

Haagsche weeskamer beheerd waren, in de Staatscourant van 11 April 1856 n°. 87, de tweede oproeping in de Staatscourant van 19 Augustus 1856 n°. 196. In deze beide oproepingingen werden de rechthebbenden opgeroepen voor 356 boedels afkomstig van de Haagsche weeskamer, waarop zij krachtens art. 10 van de wet van 5 Maart 1852 nog tot 19 Augustus 1861 hun aanspraken konden doen gelden.

Het behoeft wel geen betoog, dat de wet van 5 Maart 1852 oorzaak is geweest van vele en langdurige procedures. ¹⁾

Behalve de reeds genoemde Koninklijke Besluiten van 29 Juni 1852, 25 Augustus 1852 en van 14 September 1852 zijn er nog verschillende wetten en Koninklijke Besluiten verschenen, welke op de uitvoering of wijziging van de wet van 5 Maart 1852 betrekking hebben. ²⁾

De voornaamste hiervan is wel de wet van 20 Augustus 1859, waarbij de verplichtingen en bevoegdheden van de voormalige wees- en momboirkamers betreffende de fondsen en stichtingen, bedoeld in art. 11 der wet van 5 Maart 1852, overgedragen werden aan den minister van Financiën.

De baten, bedoeld in art. 13 van de wet van 5 Mei 1852 werden bij de wet van 7 Juni 1860 bestemd tot amortisatie van Staatsschuld.

Tenslotte werd de algemeene commissie van liquidatie bij Koninklijk Besluit van 22 Februari 1880 met ingang van 22 November 1880 ontbonden.

¹⁾ Men zie de indices op de jaargangen van het Weekblad van het Recht in voce „weeskamers”.

²⁾ Wet van 7 Mei 1856, Staatsblad No. 22.

Wet van 7 Mei 1859, Staatsblad No. 32.

Wet van 20 Augustus 1859, Staatsblad No. 95.

Wet van 14 November 1879, Staatsblad No. 197.

Wet van 7 Juni 1860, Staatsblad No. 22.

Wet van 18 Januari 1885, Staatsblad No. 8.

Wet van 3 April 1922, Staatsblad No. 165.

Wet van 31 Juli 1926, Staatsblad No. 257.

K. B. van 13 November 1859, Staatsblad No. 109.

K. B. van 10 October 1860, Staatsblad No. 61.

K. B. van 6 Maart 1862, Staatsblad No. 29.

K. B. van 10 October 1863, Staatsblad No. 124.

K. B. van 28 September 1864, Staatsblad No. 97.

K. B. van 2 April 1868, Staatsblad No. 39.

K. B. van 14 November 1869, Staatsblad No. 168.

K. B. van 23 Februari 1878, Staatsblad No. 12.

K. B. van 22 Februari 1880, Staatsblad No. 23.

K. B. van 8 April 1895, Staatsblad No. 41.

K. B. van 9 September 1907, Staatsblad No. 249.

HOOFDSTUK XXII.

SLOTCONCLUSIE.

Uit mijn onderzoek betreffende de Haagsche weeskamer is mij gebleken, dat de archieven der weeskamers uit cultureel, economisch en rechtshistorisch oogpunt zeer belangrijk zijn.

De talrijke boedelinventarissen in de weeskamer-archieven berustende geven een volledig beeld van de boedels, zoowel wat de roerende als onroerende goederen betreft, van de verschillende klassen van de Nederlandsche bevolking van de oprichting van de weeskamers tot het begin van de negentiende eeuw. De boedelinventarissen van degenen, die een ambacht hadden uitgeoefend laten bovendien de technische hulpmiddelen en grondstoffen zien, die door de eeuwen heen in de verschillende ambachten gebezigd zijn.

De boedel-administratieregisters geven een duidelijk overzicht van de wijze van boekhouden van het einde der middeleeuwen tot het midden van de vorige eeuw. Bovendien toonen zij de manier van belegging, benevens de koersen van de effecten.

Tenslotte behoeft — naar ik hoop — aan het einde van deze dissertatie niet meer gewezen te worden op het belang van de weeskamer-archieven zoowel uit privaatrechtelijk als uit publiekrechtelijk oogpunt.

In het algemeen kan gezegd worden, dat de weeskamer een zeer goede instelling van het oud-vaderlandsche recht was, die door haar publiekrechtelijke karakter en door haar soliede beleggingen voor de weeskinderen zekerheid kon geven, dat de tijdens de onmondigheid opgekomen gelden hun bij het intreden van de mondigheid ter hand gesteld zouden worden.

Het is dan ook zeer te betreuren, dat de notarissen, door egoïsme geleid, op den duur erin geslaagd zijn, bij het volk een vooroordeel tegen de weeskamers te vestigen, welks nawerking naar alle waarschijnlijkheid een der voornaamste oorzaken geweest zal zijn tot het niet opnemen van de weeskamers in het huidige Burgerlijk Wetboek.

BIJLAGEN.

BIJLAGE A.

INSTRUCTIE VOOR DE WEESKAMER VAN 31 AUGUSTUS 1513.

Ordonnancie van de weescamer, gemaict ende gekeurt bij den schout ende scepenen van der Hage, int bijweesen van der vroetscap, upten lesten dach van augusto anno XVc ende derthiene, dese articulen hier nae verclairt.

I. Item, dat men sal kiesē drie goede bequame mannen tot weesmeesters, die elck oudt ten minsten zullen wesen zes ende dertich jair ende die geguet zijn boven hondert nobelen ende buyrman geweest hebben boven drie jaeren, welke drie mannen weesmeesters wezen zullen van allen onsen ondersaeten binnen den Hage ende Hageambochte woonende over weeskinderen.

II. Item, waert, dat eenich van onse buyerluyden, alzoewel buyten als binnen den Hage woonende, offlivich worde ende eenige weeskinderen after lieten, daer off zal die vaeder off die moeder, die levende blijft, mit twee off drie maegen, op dat zij die gecrygen moegen van des dooden zijde, commen zullen voor die weescamer binnen vier weecken, nae dat die vader off die moeder offlivich geworden is ende, en konnen zij die maegen nyet gecrygen, zoe sullen zij zelve commen ende begeren voochden te hebben van den kinderen op die boeten van drie ponden ende voort, alzoemenighe weeck als zijt over die vier weecken laeten staen, zoo menige drie ponden zullen zij verbeuren. Ende, waert, dat die vader ende moeder beyde afflivich worden, zoe zouden dan die naeste van den maegen van elcker zijde een kommen voor die weesmeesters binnen vier weecken, nae dat die vader ofte moeder afflivich geworden zijn ende begeeren voochden te hebben, elcx optie boeten voorschreven. Ende wes voochden, die de weesmeesters dan kiessen, die sullen gehouden zijn bij hoeren eede die weeskinderen voer te staen nae ordonnantie van dit weesbouck. Ende zoe wye voecht gekoeren wordt en zal nyet vorder belast weesen van ander weeskinderen ende dese voorschreven boeten sullen gedeelt ende ingehaelt worden gelijk die boeten van den waerdeyns te weeten een derdendeel die bailliu, een derdendeel die schout ende gerechte ende een derdendeel die weesmeesters.

III. Item, soe zullen dan die voochden, die bij den weesmeesters gestelt zullen worden, commen binnen vier weecken, daer nae dat zij gecoeren zijn, voor den weesmeesters ende hem overgeven in geschrifte alle die gueden, die de kinderen hebben ende zijn daer eenyge verderffelicke gueden ofte thilbaer have, die nutter te gelde gemaict zijn dan alsoe gebleven, die salmen bij raide des weesmeesters ende der kinderen maegen te gelde maicken ende van de zelve gelde salmen betaelen die sculden, die zij sculdich zijn ende wes daer over blijft, het zij gelt off erve huysinge off wat guet datter is, dat zullen die weesmeesters bij raide der kinderen vrunden besteeden mitten gheenen, daer zij vermoeden dat zij wel zijn ende dat tot die kinderen meesten oirbair ende om die minste coste alsmen dat alder naest raecken ende maicken kan ende dat dan te brengen inder weeskinderen bouck elcx van de voochden ende dat upte boeten van drie pont te verbeuren.

X
IV. Item, soe, wes die kinderen dan overloopen boven die schulden, dat zullen die voochden van den kinderen, bij raide van den weesmeesters ende bij consent van twee scepens, over geven den gheenen, die den kinderen houden off anders yemandt daer zij woonen, dattet best besteet is tot der kinderen oirbair ende dair off zekere brieven ende borge nemen bij den weesmeesters ende twee scepens ende, indien hier naemaels eenich gebreck ofte fraude in geviel, tzij bij brande off bij oirloge off ongeval, hoe dat die genoempt mogen wesen angaende die weescamer, daer zullen die weesmeesters off ontlast wesen ende die schade zoude commen op die weeskinderen ende, of die weesmeesters die nu zijn of naemaels commen sullen eenige molestacie gegregen bij den kinderen ofte heuren vrunden, daer gelooven wij schout ende scepenen mit die vroetscip van der Hage den voorscreven weesmeesters costeloes ende schadeloos of te houden.

V. Item, soe sullen die voochden alle jairs tusschen Mey ende Sint Jacobs dage onvermaent comen voerde weesmeesters om rekeninge te doen van den weeskinderen gueden, ten waer oft hem eer vermaent worde bij den weesmeesters, soe zullen zij dan commen binnen den tijt, die hem bij den weesmeesters beteyckent wordt heur rekeninge te doen ende tot wat tijden yemandt ontbooden wordt om te commen bij den weesmeesters bij heuren boode ende nyet en quaeme ten dage, die hem geset wair, die sal verbeuren elcke reyse zes stuyvers, een derdendeel die boode ende twee deel die weesmeesters ende dese voorschreven boeten zal onse boode van de camer inmaenen ende, indien zijt hem nyet en geven, zo zal die boode van der Hage dat inhaelen op haerlyyder cost.

Ende, zoe wye zijn rekeninge nyet en dede als voorschreven staet, die sal inleggen ter tijt thoe, dat hij zijn rekeninge begeert ende bereyt is te doen ende waert, dat hij hierenboven vuytginge, dat wair op die boeten van zeventhien ponden. Alzoe dicke als hij daer of bekeurt off betuycht worde bij twee wittachtige gebuyren ende dat sal staen tot scepens prove.

VI. Item, soe zal dit aldus onder den gerechte ende weesmeesters staen ter tijt toe, dat die weeskinderen oudt zijn achtien jaeren, ten wair, dat die weesmeesters, bij guetduncken des gerechts ende den vier vierendeelen van den kinderen maegen als menze naest geraecken kan, nut ende oirbair dochten te weesen, dat men die kinderen liet begaen mitte gueden, anders en zullen die kinderen geen macht hebben hairs goet te vercoopen, te verlijen, te verbeuren, te verspelen, te verboufven, noch in geenre wijs hem dair of te vervreemden voor dat die kinderen XVIII jair oudt zijn, behoude-licken onsen genadigen Heere zijn recht.

VII. Item voert, waert dat die kinderen binnen achtien jaeren voorschreven eenige loftenisse deden of schulden maecten, mit brieven of zonder brieven, buyten die weesmeesters ende die gerechte, die schulden ofte beloftenisse en zoude geen stadthouden, noch van geenre wairden weesen, noch men en zouder geen recht of doen, noch betaelen als die achtien jair omme gecomen wair.

VIII. Item, waert, dat yemant van onsen buyeren storve ende weeskinderen achter lyete, die tot heuren jaeren gecommen waeren ende die nyet vroet genouch en waeren hair goet te regieren, die zoutmen bij anbrengen van hairen vrunden ende maegen ende bij goetduncken van den gerechte ende weesmeesters in den weeskinderen bouck setten gelijck die weeskinderen.

IX. Item, soe wye van onse buyren man off wijff hem quaelicken off bouflicken regierde ende eenich van hem beyden zijn guet onnuttelicken wech brochte ende die vrunden ende maegen dat den gerechte ende weesmeesters anbrochten, die man of dat wijff zoudemen stede kindt maicken ende haer goet setten in der weeskinderen bouck.

X. Item, waert saicke, dat yemandt van onse buyren ende ondersaeten of wye zij waeren eenich van de drie weesmeesters, die bij den gerechte van der Hage tot den voorschreven saicke gekoeren zijn, misdede, het wair mit woorden of mit wercken, dat woude dat gerecht aen hem trecken in alre manieren of zijt hem

gedaen hadden ende die misdadige dair of corrigeeren, dat hem een ander tot eeuwigen dagen wachten zoude.

XI. Item, soe zullen die weesmeesters een bouck hebben, dairmen alle die weeskinderen gueden in scriven sal ende zoe, wes dair in gescreven off geset zal worden, dat zal weesen bij eenen gueden clerck, die bij der vroetscip ende rijcheyt dair thoe geordonneert zal worden ende die en zal dair nyet insetten noch inscrijven dan in presentie van den weesmeesters ende van dier kennisse sal men recht doen gelijcker wijs oft van scepen brieven oft van wetschult wair ende voert, zoe wat gueden dat men in der kinderen weesbouck settet, die kennisse dair af sal geduyren ende van wairden blijven tot dat die kinderen achtien jaeren oudt zijn.

XII. Item voort, alle die gheene, die weeskinderen houden ende eenige penningen of gueden van den kinderen onder hebben ende die kinderen nyet en houden zoet redelick is nae guetduncken van den weesmeesters ende nae inhoudt des registers ende die tijt van der opsegginge omme gecomen is, zoe sal men die persoenen voor de weesmeesters ontbieden ende maenen om die gelden te hebben ende, ist saecke, dat men die penninghen nyet op en leyt binnen een maent dair aen, zoe sal men hair goet te coop bieden den eersten sonnedach dair an volgende om reet geldt ende zullen die kinderen hoer houwinge betaelen tot ter tijt toe, dat zij die ghelden opleydt ende betaelt zullen hebben.

XIII. Voort, zoe wye die kinderen van hen setten ende verstoeten, zonder opsegginge voor scepen ende weesmeesters, die salmen van stonden aen voor die weesmeesters ontbieden ende maenen om die gelden ende gueden, die zij van de weeskinderen onder hebben, ist saecke, dat zij die penningen nyet op en leggen, zoe salmen upten eersten sonnedach dair an hoerluyder guet te coop bieden om gereet gelt ende daer toe zoe zullen zij staen tot correctie van schout ende gerechte, om dat zij hoer beloften, die zij voor die weesmeesters gelooft hebben, gebroecken ende nyet gehouden en hebben.

XIV. Item voort, zoe wye van den weeskinderen onder hebben ende, nae dat zij vermaent zijn van de weesmeesters, ende dan die penningen nyet up en leggen ende betaelden binnen twee maenden, zoe salmen zonnedaechs daer an heur goet te coop bieden om reet gelt.

XV. Item, soe wanneer eenighe weeskinderen alzoelange

vuytlandich geweest is, dat die laetste zekere kennisse daer off gecomen ende geleden is over zesthien jaeren, soe zal men van des Haichs wegen, indien die erfgenaemen versoucken, dat kindt doen zoucken tot zijne kosten totter laetster plaetsse daer dat kindt geweest is om te brengen zeeker betooch van tkints leven off van zijn doot, of dat van tskints leven geen zekere kennisse en is ende alsdan soe sullen die erfgenaemen van de kinde alle des kindts gueden mogen deelen naeden rechten van der Haege, behoude-licken, dat zij ende elck van hem nae advenant van de gueden, die elck op beurt zullen, wel verborgen ende vaste zeeckerheyt setten vande zelve gueden, die zij opbeuren zullen, tzij op lande an zekere renten off op huysen, daer den weesmeesters an genoughen sal ende die gueden, die die erfgenaemen aldus opbeuren van den vuytlandighe weeskindt, indient weeskindt off zijne wettachtighe oer weder te lande quaeme, zullen zij wederomme geven mit die opgebeurde renten, vruchten off huyr van den huysse totten vuytersten penninck thoe of men salt terstont verhaelen an den goeden, die ten onder pande gestelt zijn ende an den borgen zonder eenich langer vertreck.

XVI. Item, die weesmeesters zullen verbonden weesen te houden twee sitdaghen inde weeck, te weeten des woonsdaechs ende des vrydaechs ende zullen vergaderen des morghens tot acht uren tot thien uren thoe ende des achternuens van twee uren tot vier uren thoe, ten wair, dat zij luyden die pertijen eer geexpediert hadden, die daer ontbooden waeren ende, zoe wye vanden weesmeesteren absenteerden ten daghe voorschreven, die en zullen nyet gauderen van den prouffijten ende accidentien, die daer vallen ende commen zullen, maer zullen gedeelt worden bij den gheenen, die daer sitten zullen.

XVII. Item, die weesmeesters zullen ten minste weesen tot tween thoe om hair sitdagen te houden ende nyet min ende, indien die sitdagen op heylige dagen comen, zoe sal den eersten wercken dach daer nae volgende den sitdach wesen.

Die wedden van den weesmeesters.

Item, die weesmeesters zullen elcx hebben alle jairs mitten scepenen voor een tabbaert een pont groot ende dragen die gelijcken die scepens ende volgen achter hemluyden in allen generaele processien.

Item, tot wat dagen dat die weesmeesters vergaderen, zoe zullen zij hebben van den gheenen, daer zij mede te doen zullen hebben, te weeten, die geguet zijn tot hondert ponden grooten off daer boven, die zullen gehouden wesen van den geheelen boel elcken weesmeester te geven voor die eerste reysse zes stuyvers, welcken geheelen boel gherekent zal weesen voor de helft van tsterfhuys dairt bedde of gescheyden wordt ende, indien men meer dagen sal moeten houden dan den eersten dach, zoe zullen zij noch geven daer nae elcke weesmeester twee stuyvers sdaechs, tot dat dat register van den zelve boel volmaict zal wesen ende die tot vijftich pont groot thoe gegoet is ende daer beneden zullen geven nae advenant.

Die ordonnantie van den clerck van de weescamer.

Eerst sal hij dienen die weesmeesters altijt als zij inde camer zijn ende nyemandt anders ende, waert oock, datten die weesmeesters tot eenigher plaetsse zenden wilden om yet te doen dat die weeskinderen angaende wair daer toe, zoe sal die clerck altijt bereyt wesen te doen.

Tloon van de clerck.

Item, sal hebben van een register van twee hondert pont van XL groote tpont of dair en boven vier stuyvers ende dair beneden tot hondert ponden thoe drie stuyvers ende beneden hondert pont tot vijf ende twintich ponden toe twee stuyvers ende die recht arm zijn, dat sal staende tot verclaringe van de weesmeesters ende als men een regyster meert of mindert daer salmen of geven twee grooten ende die clerck en sal nyet scriven int regyster off int rekenbouck dan in presentie van de weesmeesters ende hij zal hebben voor zijn wedden van der Hage alle jairs drie ponden van XL grooten voor tpont gerekent.

Tloon van de boode.

Item, die boode zal hebben van elck persoon te daegen off dach te beteyckenen eenen grooten ende daer voor zal hij gehouden wesen die twee sitdagen ter weeck die doer van de weescamer altijt wair te nemen ende vandair nyet te gaen dan bij consent van den weesmeesters ende hij zal hebben voor zijn wedden anderhalff pont van XL groote tpont.

BIJLAGE B.

DE VOORNAAMSTE ARTIKELEN VAN HET KONINKLIJK DECREET VAN 4 JUNI 1808 N°. 87.

Art. 1. Hoezeer volgens het Reglement op het Bestuur der Gemeentens van de Eerste Classe de administratie van Stadszaken, en de belangen der Ingezetenen aan den Burgemeester of aan Burgemeester en Wethouderen gezamentlijk zijn gedemandeerd, zullen echter, ingevolge art. 34 van hetzelfde Reglement, in zoodanige gemeentens, alwaar sommige takken van administratie van dien omvang mogten zijn, dat dezelve door Burgemeester en Wethouderen alleen of zelfs met bijvoeging van een enkel persoon, zooals bij voorbeeld in het stuk der Finantiën een Thesaurier en met opzicht tot het onderhoud der publieke werken en gebouwen van een ambtenaar, onder den naam van Fabriekmeester of Kameraar, niet behoorlijk zouden kunnen waargenomen worden, die werkzaamheden, echter altoos onder het oppertoezicht van Burgemeester en Wethouderen, kunnen worden gedemandeerd aan eenige bepaaldelijk daartoe op te rigten kamers, collegien of commissiën.

Art. 2. De objecten, die als zoodanig voornamelijk in consideratie komen zijn: Finantiën, Fabricage, en de zaken de Wees- of Momboir kamer specterende.

Art. 3. Dezelve Commissiën zullen echter niet mogen bestaan uit meerder leden als het plaatselijk gerief en belang volstrekt zal vereischen.

Art. 4. Tot dezelve zullen bij praefereentie worden geëmploijeerd de vroedschappen in de respective steden.

Art. 5. Jaarlijks treedt een lid van iedere commissie af, welke echter weder verkiesbaar is; indien nogtans raadzamer voor eene goede beheering wierd geoordeeld, dat gemelde functien bij continuatie worden waargenomen door dezelfde personen, gelijk zulks meer bijzonder ten opzichte van de commissiën welke tot het werk der Weeskamers mogten worden opgerigt, hier en daar kan worden geacht het geval te zullen zijn, zal bij de oprigting dier commissie, geene aftreding behoeven te worden bepaald, in zoodanige steden alwaar reeds Weeskamers bestaan, ofschoon daarin personen gevonden worden die geen leden van het stedelijk Bestuur zijn, zullen

dezelve blijven subsisteren, en alleen de open vallende plaatsen door andere daartoe geschikte personen worden vervuld.

Art. 6. De weeskamers of de commissien ten dien einde op te rigten, zullen zijn belast met de zorg, dat de belangen der minderjarigen, uitlandigen of andere personen, wier goederen, gelden of effecten ter Weeskamer zijn berustende, behoorlijk worden behartigd, en dat dezelve goederen, gelden en effecten naar behooren worden bewaard, en ten meesten voordeelen geadministreerd, en dat van de beheering derzelve behoorlijk rekening en verantwoording geschiede.

Art. 9. Voor dezelve commissien zal door den Burgemeester en Wethouderen, naar mate van locale omstandigheden, eene meer gedetailleerde instructie worden geformeerd, en onder approbatie van den Land-Drost gearresteerd; zullende echter voor alle dezelve moeten worden in het oog gehouden:

- 1°. dat zij op zekere bepaalde tijden vergaderen, en voorts zoo dikwijls buitengewoon, als de omstandigheden zullen vereischen;
- 2°. dat dezelve op zekere vastgestelde tijden, en voorts zoo dikwijls buitengewoon als noodig zal zijn, den Burgemeester een verslag van derzelve verrichtingen aanbieden, met bijvoeging van hunne consideratien nopens hetgeen ter verbetering of bezuiniging in het vak harer administratie zoude kunnen worden in het werk gesteld;
- 3°. dat dezelve aan Burgemeester of Burgemeester en Wethouderen op alle zaken tot haar vak behoorende, des gerequireerd, dienen van berigt, consideratien en advis;
- 4°. dat dezelve van alle hare verrichtingen behoorlijke aanteekeeningen en verbaal houden, ten einde zulks ten allen tijde in orde te kunnen produceren.

Art. 11. De personen, welke tot de voorzegde commissien worden benoemd, zullen eene matige bezoldiging daarvoor uit stads kas kunnen genieten, waaromtrent echter alle mogelijke spaarzaamheid, vooral naar mate der gesteldheid der stedelijke finantien zal moeten worden in het oog gehouden; wordende aan de Land-Drosten wel inzonderheid aanbevolen, om te zorgen dat die spaarzaamheid behoorlijk worde geobserveerd, gelijk mede dat geene zoodanige afzonderlijke kamers of commissien worden benoemd, of dezelve uit grooter getal leden bestaan dan het nut der ingezetenen en stads belangen noodzakelijk maken.

Art. 12. De personen, aan welke de waarneming der gemelde commissien zal worden gedemandeerd, zullen ten spoedigsten door den Burgemeester, door middel van den Kwartier-Drost aan den Land-Drost worden voorgedragen, ten einde vervolgens door den-

zelve aan den Minister van Binnenlandsche Zaken te worden voorgesteld en door ons benoemd en aangesteld.

Art. 13. Zij leggen in handen van den Burgemeester, ten bijwezen van Wethouderen, af de volgende eed:

Ik zweere gehoorzaamheid aan de Constitutie en getrouwheid aan den Koning.

Ik belove en zweere, mij exactelijk te zullen gedragen naar hetgeen mij bij mijne instructie is voorgeschreven, getrouwelijk te zullen naarkomen, hetgeen mij in mijne qualiteit verder is of nog zal worden aanbevolen, en in alle opzichten zoo veel in mijn vermogen is, het belang der stad in mijne qualiteit te zullen helpen bevorderen, het welk ik niet zal nalaten om lief of leed, uit gunst of haat, of om welke andere redenen hoe ook genaamd.

BIJLAGE C.

KONINKLIJK BESLUIT VAN 1 APRIL 1835, BETREFFENDE DE VEREFFENING DER BOEDELS EN NALATEN- SCHAPPEN, ONDER DE VOORMALIGE WEES- OF MOMBOIRKAMERS BERUSTENDE.

(Geplaatst in de Staats-Courant van 14 April 1835, N°. 91).

WIJ WILLEM, *bij de Gratie Gods, Koning der
Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-
Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

In aanmerking nemende dat, hoezeer, sedert de invoering der Fransche wetgeving binnen deze landen, alle bemoeijenissen van voormalige wees- of momboirkamers, voor het vervolg, hebben opgehouden, echter die collegiën, of de commissiën welke dezelve hebben vervangen, zijn belast gebleven met de vereffening der boedels en nalatenschappen, die onder het beheer dier kamers waren gevallen;

Dat het van belang is om de afdoening en vereffening dier boedels, op eene regelmatige wijze, te bespoedigen en te doen afloopen;

Op de rapporten van Onzen Minister van Justitie en van Binnenlandsche Zaken;

Den Raad van State gehoord;

Hebben besloten en besluiten:

Artikel 1. De leden der voormalige wees- of momboirkamers, of degenen die hen hebben vervangen en thans nog in functie zijn, blijven belast met de vereffening der boedels, op dit oogenblik aan derzelver beheer onderworpen.

Art. 2. Indien het getal der leden van die respective voormalige wees- of momboirkamers of commissiën, naar mate van de uitgestrektheid der werkzaamheden, te gering mogt zijn, om dezelve naar behooren waar te nemen, zal de Gouverneur der provincie, na verhoor of op voordragt van de plaatselijke besturen der steden of gemeenten, alwaar die voormalige wees- of momboirkamers of opgemelde commissiën zijn gevestigd, aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken daarvan verslag doen, ten einde deze aan

Ons een of meer personen, bij voorkeur uit de vrederegters te kiezen, voordrage.

Art. 3. Die kamers of commissiën van vereffening zijn verplicht om ten spoedigste, en uiterlijk binnen den tijd van zes maanden na de dagteekening van dit besluit, op te maken, en aan het plaatselijk bestuur in te leveren, eene of meerdere lijsten, houdende beknopte opgave van alle gelden en effecten, spruitende uit consignatien, bewaargeving, erfenissen, vruchtgebruik, of met den band van fideicommiss bezwaarde nalatenschappen, welke onder haar berusten of door haar beheerd worden, met aanduiding van den constitutieven titel of acte en opgave van zoodanige bijzonderheden, welke tot eene volledige kennis van zaken kunnen strekken.

Art. 4. Indien, in deze of gene plaats, de uitgestrektheid der werkzaamheden niet mogt toelaten om de voorschrevene lijsten volledig, binnen den bepaalden termijn, in gereedheid te brengen, kan de Gouverneur der provincie, na verhoor of op voordragt van het plaatselijk bestuur, aan de kamer of commissie die zulks betreft, een nader uitstel voor niet langer dan zes maanden verleenen, mits toezigt houdende, dat het afgewerkte gedeelte ingeleverd en daarmede geregeld voortgegaan worde, tot den geheelen afloop toe.

Art. 5. De plaatselijke besturen zullen zorg dragen, dat die lijsten ter secretarie worden nedergelegd en aan degenen, die zulks mogten verlangen, inzage, en, ten koste der verzoekers, afschriften, voor zoo veel hen aangaat, worden verleend.

Art. 6. Daarenboven zullen de plaatselijke besturen gelijktijdig een afschrift van die lijst of lijsten inzenden aan den Gouverneur der provincie, welke dezelve onverwijld zal doen toekomen aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, die eene beknopte opgave der gemelde lijsten in de Nederlandsche Staatscourant zal doen plaatsen, in voege als geschiedt ten aanzien van onvereffende boedels en nalatenschappen, in de Overzeesche Bezittingen van den Staat gevallen.

Art. 7. De bovengemelde kamers of commissiën zijn verplicht, aan de geregtigden, die zich aanmelden, behoorlijke rekening en verantwoording af te leggen, en uit te keeren al hetgeen bevonden zal worden hun toe te komen.

Ingeval van verschil, zal zulks door den bevoegden regter worden beslist.

Art. 8. Zij zijn verplicht om, maandelijks, aan het plaatselijk bestuur specifieke opgave te doen van de boedels, welke in de afgeloopen maand zijn vereffend en afgegeven.

Afschrift dezer opgave zal onverwijld door het plaatselijk bestuur aan den Gouverneur der provincie worden ingezonden.

Art. 9. Na verloop van achttien maanden, te rekenen van den dag van het tegenwoordig besluit, zullen de voorschreven kamers of commissiën aan het plaatselijk bestuur eenen algemeenen staat doen toekomen, zoo wel van de reeds verevende boedels, als van degene die door de belanghebbenden niet zijn opgevorderd.

De staten zullen vervolgens, ééne maand daarna, door de plaatselijke besturen worden ingezonden aan de Gouverneurs der provinciën en door dezen aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, welke dezelve aan Ons zal aanbieden, ten einde daarna zoodanige verdere maatregelen zouden kunnen worden voorgeschreven, als ten aanzien der afdoening van hetgeen de alsdan nog onopgevorderde boedels betreft, zullen bevonden worden te behooren.

Onze Ministers van Justitie en van Binnenlandsche Zaken zijn belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschriften zullen worden gezonden aan Onzen Minister van Financien, aan de Permanente Commissie uit het Amortisatie-Syndicaat en aan den Raad van State, tot informatie en narigt, en hetwelk voorts in het Staatsblad zal worden geplaatst.

Gegeven te 's-Gravenhage, den 1 April des jaars 1835 en van Onze regering het twee en twintigste.

WILLEM.

Van wege den Koning,

J. G. DE MEY VAN STREEFKERK.

Uitgegeven den zesden April 1835.

De Secretaris van Staat,

J. G. DE MEY VAN STREEFKERK.

BIJLAGE D.

WET VAN 5 MAART 1852,
HOUDENDE REGELING DER ZAKEN VAN DE
VOORMALIGE WEES- EN MOMBOIRKAMERS.
(Geplaatst in de Staats-Courant van 8 April 1852, N°. 85).

WIJ WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der
Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-
Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Allen, die dezen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is de liquidatie van de voormalige wees- en momboirkamers te bespoedigen en de vereischte maatregelen te dien einde door de wet vast te stellen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1. De besturen van de voormalige wees- en momboirkamers en van alle soortgelijke instellingen, onder welken titel zij ook mogen bestaan, worden ontbonden.

Wij behouden Ons voor, het tijdstip der ontbinding te bepalen; zullende te gelijker tijd de kamers of commissiën van vereffening, bedoeld bij Kon. besl. van den 1 April 1835 (Staatsblad N°. 5), door Ons worden ontbonden en de bestuurders of beheerders van fondsen tot meergenoemde wees- of momboirkamers behorende, of bij dezelve, onder welken titel ook, voorhanden of in beheer, op hetzelfde tijdstip ontslagen.

Art. 2. De kamers of commissiën en de bestuurders of beheerders, in het vorig artikel genoemd, worden vervangen door eene algemeene commissie van liquidatie der zaken betreffende de voormalige wees- en momboirkamers, wier leden door Ons worden benoemd. Die commissie is gevestigd te 's-Gravenhage.

Op de algemeene commissie van liquidatie gaan, met het tijdstip bedoeld bij art. 1, alle de verpligtingen en regten over van de in dat artikel genoemde besturen, kamers, commissiën, bestuurders en beheerders.

Tegen behoorlijk bewijs, neemt zij, met de archiven dier instellingen en personen, ook over de onder hun beheer zijnde gereede

gelden en geldswaardige papieren, de bewijzen van inschrijvingen op de grootboeken der nationale schuld, de certificaten, obligaties, schuldbekentenissen en alle overige roerende en onroerende zaken, alsmede de titels of bewijzen van eigendom daartoe betrekkelijk.

De algemeene commissie kan een of meer harer leden delegeren tot het bewerkstelligen der overname en ook daartoe volmagt aan andere personen verleen.

De instructie voor deze commissie wordt door Ons vastgesteld.

Art. 3. De archiven van de voormalige wees- en momboir-kamers, alsmede die van de kamers of commissien en van de bestuurders of beheerders die verder het beheer hebben gevoerd, thans zich bevindende in lokalen van openbare besturen, blijven bij voorraad daarin op denzelfden voet berusten.

De besturen, dien zulks betreft, zijn gehouden die lokalen ten allen tijde voor de leden der algemeene commissie van liquidatie of hare gemagtigden toegankelijk te stellen.

De commissie kan door Ons gemagtigd worden de bedoelde archiven in hun geheel of gedeeltelijk te verplaatsen.

De archiven, die zich niet in zoodanige lokalen bevinden, neemt de algemeene commissie van liquidatie onder hare bewaring.

De commissie is gehouden om tot op het doen der rekening en verantwoording, en uiterlijk tot aan het einde der drie maanden, bij het volgende artikel bepaald, aan de ontbondene of ontslagen commissien, besturen, bestuurders of beheerders ten allen tijde inzage te geven van de bescheiden tot hunne archiven behoord hebbende.

Art. 4. De voornoemde kamers of commissien en de bestuurders of beheerders, of wie anders het beheer hebben gevoerd, zijn gehouden binnen drie maanden, na daartoe door de algemeene commissie van liquidatie te zijn opgeroepen, aan deze rekening en verantwoording te doen wegens het gehouden beheer, met overgifte te gelijk van het saldo der rekening, wanneer zoodanig saldo, na de overgifte in art. 2 bedoeld, te hunnen laste mogt worden uitgetrokken.

Zij kunnen tot het doen dier rekening en verantwoording, en tot de overgifte zoo van hetgeen in art. 2 is bedoeld, als van het saldo der rekening, langs den gewonen weg van regten genoodzaakt worden tot die overgifte, des noods bij lijfswang.

Het vonnis, waarbij de overgifte wordt bevolen, is bij voorraad uitvoerbaar, niettegenstaande verzet, hooger beroep of cassatie.

Ingeval van verschil over de rekening en verantwoording beslist de burgerlijke regter.

De kosten van het rechtsgeding komen ten laste van de rekenpligtigen persoonlijk:

- a. wanneer zij de overgifte, hierboven bedoeld, niet vrijwillig doen;
- b. wanneer zij hunne rekening niet binnen den daartoe bepaalden termijn aan de algemeene commissie doen;
- c. wanneer er voorbedachte verkeerdheden in de rekening voorkomen.

De regter kan hen persoonlijk in de kosten van het regtsgeding veroordeelen, wanneer zij geheel ongegronde beweringen voeren.

Art. 5. De inschrijvingen op de Grootboeken der Nationale Schuld, staande ten name van de in art. 1 bedoelde instellingen of personen, worden, uit kracht dezer wet, overgeschreven ten name van de algemeene commissie van liquidatie der zaken van de voormalige wees- of momboirkamers.

De overige roerende goederen worden door de algemeene commissie van liquidatie in het openbaar verkocht, voor zooveel het niet blijkt dat derden daarop regt hebben.

Gelijke verkoop kan in hetzelfde geval, op Onze bijzondere magtiging, plaats hebben van de onroerende goederen, wegens noodzakelijkheid, of in het belang des boedels, waartoe zij behooren.

De opbrengst hiervan, alsmede de beschikbare renten van de inschrijvingen op de grootboeken der nationale schuld en verdere zuivere inkomsten, zal de algemeene commissie van liquidatie besteden tot aankoop van inschrijvingen op het grootboek der nationale schuld rentende $2\frac{1}{2}$ % ten honderd, ten haren name te stellen.

Art. 6. De algemeene commissie van liquidatie is gehouden, zoowel de gelden die bij de overname in haar bezit komen, als de later door haar te ontvangen inkomsten en opbrengsten, in het laatste lid van art. 5 genoemd, dadelijk na de ontvangst in de consignatie-kast te storten.

De consignatie-kas keert daarvoor geene renten uit.

Alle de betalingen door de algemeene commissie van liquidatie te doen, zullen geschieden door middel van mandaten, betaalbaar bij de arrondissements-betalemeesters ten name van de regthebbenden, door Onze Minister van Financiën ten laste van de consignatie-kas af te geven en door de Algemeene Rekenkamer te viseren.

Art. 7. Alle tractementen van ondergeschikte ambtenaren bij de kamers of commissiën van vereffening, die vóór den 1sten April 1851 als gewone lasten van beheer op de inkomsten van de voormalige weeskamers waren aangewezen, alsmede de pensioenen en uitkeeringen aan voormalige ambtenaren of hunne nagelaten betrekkingen, die wettiglijk uit die inkomsten werden gekweten, worden voortdurend daaruit betaald: voor zooveel de tractementen betreft, echter niet verder dan gedurende den tijd waarvoor de algemeene commissie de diensten der ambtenaren behoeft.

De noodige bepalingen dienaangaande worden door Ons vastgesteld.

Art. 8. Aan de algemeene commissie van liquidatie wordt de verplichting opgelegd, om zoo spoedig mogelijk tot de geheele liquidatie van alle de boedels en nalatenschappen, behoorende tot het beheer der voormalige wees- en momboirkamers over te gaan, en zulks met inachtneming der volgende regelen en met uitsluiting van de bepalingen van het gemeene regt betreffende curatoren van onbeheerde nalatenschappen.

Zij roept ten spoedigste de erfgenamen op door middel van aankondigingen in de Staats-Courant, tweemaal, met eene tusschenruimte van drie maanden, te plaatsen.

Die aankondigingen bevatten opgave van den naam des erf-laters, van het tijdstip van zijn overlijden, van de weeskamer die het beheer over den boedel heeft gehad, van het zuiver saldo der nalatenschap, van de namen der erfgenamen zoo die bekend zijn, en van alle zoodanige bijzonderheden, als ter inlichting der regthebbenden nuttig zullen worden geacht.

Zij moet voorts in regten optreden ten aanzien der regtsvoorderingen die tegen de nalatenschap worden ingesteld, en alle regten, die den overledene toebehoorden, uitoefenen en voortzetten.

Zij doet de roerende en onroerende goederen in het openbaar verkoopen door een daartoe bevoegd ambtenaar en overeenkomstig de plaatselijke gebruiken. De opbrengst daarvan wordt door haar in de consignatie-kas gestort.

Zij doet aan de gerechtigden die zich bij haar aanmelden behoorlijk rekening en verantwoording met uitkeering van al hetgeen bevonden wordt hun toe te komen.

De algemeene commissie is alleen gehouden tot uitkeering van het bedrag, dat zij voor elke nalatenschap bewijzen zal van elke wees- en momboirkamer te hebben overgenomen; behoudens het verhaal der belanghebbenden op de vroegere besturen of commissiën van vereffening.

Art. 9. Gerechtigden, die zich tot afgifte van eene nalatenschap aanmelden, moeten hunne met redenen omkleede aanvraag, benevens alle stukken en bescheiden waarop die gegrond is, onder geteekenden inventaris indienen aan de algemeene commissie, die daarvoor afgeeft een gedagteekend recief.

Binnen twee maanden na de dagteekening van dat recief geeft de algemeene commissie eene beschikking, waarbij de aanvraag wordt toegestaan of afgewezen. In het laatste geval is de beschikking met redenen omkleed.

In geval van weigering of van verschil over het beloop der uitkeering beslist de burgerlijke regter.

Art. 10. Na verloop van vijf jaren, te rekenen van de dagteekening der Staats-Courant waarin de tweede aankondiging, voorgeschreven bij art. 8, is geplaatst, vervallen onherroepelijk aan den Staat alle de daarin vermelde erfenissen, welke inmiddels niet zijn aangevraagd, zoomede die waarvoor, in geval van weigering van afgifte, geene regtsvordering zal ingesteld zijn.

Art. 11. De algemeene commissie is gehouden, binnen zes maanden na de overneming der archiven, eenen staat te maken, houdende naauwkeurige opgave van de doorlopende administratie van kapitalen, van de periodieke uitkeeringen en ander dergelijk voortdurend beheer, waarmede de wees- en momboirkamers zijn belast geweest.

In dat beheer wordt nader door de wet voorzien.

Art. 12. Jaarlijks, met den 31sten December, doet de algemeene commissie van liquidatie aan Ons een algemeen verslag van den stand harer werkzaamheden.

Dat verslag wordt aan de Staten-Generaal medegedeeld.

Art. 13. Voor 1°. Januarij 1854 zal eene nadere wettelijke voordracht worden gedaan nopens de eindbestemming, éens voor al te geven aan de baten, welke blijken zullen aan den Staat te behooren.

Die baten worden alzoo niet onder de gewone middelen tot dekking der staats-uitgaven verantwoord.

Art. 14. De algemeene commissie van liquidatie legt, aanvankelijk over het jaar waarin zij in functie is getreden en vervolgens jaarlijks vóór den 1sten April van ieder jaar, eene rekening en verantwoording van hare administratie af, welke door de Algemeene Rekenkamer wordt opgenomen en gesloten zonder voorafgaande vaststelling der begrooting van de uitgaven bij de wet.

De opgenomen en geslotene rekening wordt aan den Staten-Generaal medegedeeld.

Art. 15. De schadevergoeding, aan de leden der algemeene commissie van liquidatie toe te kennen, wordt door Ons geregeld, en het bedrag daarvan, even als de overige kosten van beheer, uit de renten der voorhanden inschrijvingen gekweten.

Art. 16. Op het tijdstip der ontbinding, door Ons krachtens art. 1 dezer wet te bepalen, worden tevens alle de vroegere verordeningen betreffende de voormalige wees- en momboirkamers en derzelver beheer ingetrokken en buiten werking gesteld.

De regtsgedingen, welke op het oogenblik der invoering dezer wet tegen de instellingen, vermeld in art. 1, aanhangig zijn, kunnen alleen tegen de algemeene commissie van liquidatie der voormalige wees- en momboirkamers worden voortgezet, onverminderd de

bepaling van art. 255 van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvoering.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle Ministeriële Departementen, Autoriteiten, Collegien en Ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de naauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te Amsterdam, den 5den Maart 1852.

WILLEM.

De Minister van Finantien,

VAN BOSSE.

Uitgegeven den zeventienden Maart 1852.

De Staatsraad,

Directeur van het Kabinet des Konings.

A. G. A. VAN RAPPARD.

BIJLAGE E.

LIJST VAN DE HAAGSCHE WEESMEESTEREN.

- Adriaensz., Maarten: 1527—1535, 1538.
Aelbrechts, Hillebrant: 1539—1541, 1543.
Aelburg, Frederik van den: 1591—1592.
Aicken, Cornelis van: 1548.
Alckemade, Dirk van: 1557—1564.
Allertsz., Gerrit: 1569, 1573—1574.
Alsche, George Frederik: 1798—1803.
Arentsz., Adriaen: 1494.
Assendelft, Mr. Adriaen van: 1626—1632.
Assendelft, Mr. Dankert van: 1746—1752.
Baerte, Pieter: 1499.
Banchem, Johan van: 1658.
Beek, Kors Pietersz. van der: 1536—1539, 1542—1545, 1551—1553.
Beek, Nicolaas van der: 1709—1719.
Beekerke, Mr. Maximiliaen van: 1647—1657.
Bel, Mr. Jacob: 1566—1568.
Berendrecht, Willem van: 1585—1588, 1591—1594.
Bertouw, Pieter: 1494.
Bleyenburg, Cornelis van: 1588—1591.
Boot, Dominicus: 1594—1596.
Bosch, Aelbrecht: 1640—1642, 1649—1652.
Bosch, Bartholomeus: 1648.
Brand, Mr. Ewout: 1663, 1666.
Brand, Simon: 1671—1680.
Breugel, Mr. Johan van: 1746—1769.
Bruijnesteijn, Marcellus: 1677—1684, 1698—1707.
Bruynsz., Gerrit: 1512, 1516.
Bruyns, Jan: 1515, 1520.
Dam, Claes van: 1494.
Dam, Claes van: 1565, 1570.
Dam, Mr. Joost van: 1567—1572, 1574.
Does, Mr. Jacob van der: 1659.
Does, Mr. Willem van der: 1646, 1650—1654.
Donker, Willem: 1664, 1667.
Dorp, Jacob Willemsz.: 1571—1572, 1577—1578.
Duijcker (Duijke, Duijck), Dirk Jansz.: 1518.
Duijcker (Duijke, Duijck), Jan: 1485.
Duijl, Jan Gillisz.: 1482, 1484.

- Duijm, Dirk Jansz.: 1515, 1517, 1522—1523.
 Duynen, Govert Jacobsz. van: 1615—1616.
 Duynen, Mr. Johan van: 1670.
 Elburgh, Frederick Frederix van: 1575—1576, 1581, 1585.
 Emants, Mr. Gerard: 1780—1797.
 Emants, Johan: 1695—1707.
 Emants, Mr. Johan: 1707—1732, 1747—1755.
 Emants, Mr. Marcellus: 1733—1746, 1756—1792.
 Fierlinck, Mr. Matheus: 1559—1569.
 Florij, Nicasius Anthonisz. van: 1540—1541.
 Geesdorp, François van: 1619—1622, 1633—1649.
 Gerritsz., Ariaen: 1525.
 Gerritsz., Pieter: 1482, 1484.
 Goudt, Dammas: 1583.
 Graswinkel, Mr. Engelbert: 1672—1673.
 Groenevelt, Pieter van: 1664—1665.
 Groot, Hugo de: 1573—1581.
 Haar, Mr. Gaspar van der: 1673—1676.
 Haar, Mr. Nicolaas van der: 1661.
 Hallingh, Mr. Johan: 1654, 1672.
 Halmele, Pieter van: 1559—1562.
 Hanneman, Nicasius: 1639.
 Harmanz., Claes: 1513, 1516—1517.
 Hemelaer, Jan Jansz.: 1571—1572.
 Henricxz., Bartelmees: 1517.
 Hoen, Mr. George Michiel 't: 1792—1797, 1803—1823.
 Houttuyn, Mr. Adriaen: 1674—1675.
 Houve, Mr. Jacob van der: 1658.
 Hove, Dr. Johan van den: 1660, 1663, 1666—1670.
 Huge, Jan: 1484, 1494.
 Huijgen, Mr. Arent: 1547—1549.
 Jacobsz., Adriaen: 1521, 1526.
 Jacobs, Joost: 1554—1556.
 Jacobsz., Joris: 1534—1537.
 Jacobsz., Willem: 1518—1519, 1521.
 Jansz., Barent: 1574.
 Jansz., Hendrik: 1584, 1587.
 Jeune, Mr. Louis le: 1776—1796.
 Jonge, Jacob de: 1594, 1600—1607, 1609—1614.
 Kammaker, Gijsbert Dirksz.: 1532—1533.
 Cassiopijn, Thomas: 1597—1600.
 Cats, Anthonis van: 1590.
 Kemp, Mr. Carel Maria van der: 1835—1852.
 Kettingh, Leonard: 1619—1620.

- Ceulen, Jacob Dirix van: 1614—1616.
 Kinderen, Pieter Jansz.: 1582—1587, 1589—1590.
 Kinschot, Mr. Louis van: 1622—1626.
 Claesz., Mr. Michiel: 1544, 1546—1547.
 Cletcher, Thomas: 1655.
 Cocq, Jan Jansz.: 1600—1602, 1617—1618, 1626—1636.
 Cocq van Nerijnen, Mr. Dirk de: 1585—1594.
 Colijn, Jan Cornelisz.: 1584.
 Comans, Herbert: 1690—1712.
 Cornelisz., Claes: 1618.
 Cornelisz., Jacob: 1586, 1599, 1608.
 Couwenburgh van Belois, Cornelis: 1661—1669.
 Cryep (Crijp, Crip), Adriaen Willemsz. van der: 1579.
 Cryep (Crijp, Crip), Willem Pietersz. van der: 1550—1558.
 Laar, Dr. Arnoldus van de: 1798—1814.
 Leeuwen, Dirk van: 1542.
 Lille, Philip Floris de: 1757—1793.
 Lille, Testart Jan de: 1752—1759.
 Lisse, Diderik van der: 1657.
 Maanen, Dr. Florentinus Jacobus van: 1808—1852.
 Maes, Johan: 1659—1662, 1665.
 Malsen, Otto van: 1545—1558.
 Marcelisz., Philip: 1528—1531.
 Meesz., Willem: 1521—1525.
 Michielsz., Adriaen: 1493.
 Michielz., Ludolff: 1582—1583.
 Milde, Adriaen Claesz. de: 1527.
 Milde, Claas de: 1499.
 Moele, Dirk van den: 1563—1564.
 Montfoort, Cornelis Jansz. van: 1531—1537.
 Montfoort, Jan van: 1493.
 Moons, Hendrik: 1603—1614.
 Myrop, Christoffel Cornelisz. van: 1574—1576.
 Nachtegael, Cornelis Hendriksz.: 1493.
 Naerden, Jan van: 1482, 1484.
 Nobel, Hendrik Jansz.: 1591.
 Nobel, Jan Hendriksz.: 1617.
 Paeuw, Dirk: 1574.
 Persijn, Mr. Govert van: 1720—1745, 1747—1755.
 Pietersz., Arent: 1493, 1518—1520, 1526.
 Pietersz., Berthelmeus: 1485.
 Pietersz., Pieter: 1527.
 Plumeon, Mr. Jan: 1538—1546.
 Pots, Mr. Hendrik: 1676—1683, 1693—1696.

- Purtijck, Mr. Johan: 1566.
 Quartelaar, Mr. Jan: 1603.
 Quirijns, Everart: 1595—1597, 1601—1602.
 Ramaker, Jan: 1523—1526.
 Reus, Nicolaas de: 1798—1803.
 Rhyn, Mr. Nicolaas van: 1659—1669.
 Rijn, Cornelis van: 1573—1574.
 Rimere, Johan van: 1592—1593, 1595—1597.
 Ruymveld, Mr. Gerard Nicolaas: 1740—1746.
 Ruymveld, Mr. Jan Daniel: 1733—1737.
 Screvels, Adriaen: 1580, 1598—1599, 1604—1606.
 Simons, Cornelis: 1549—1550.
 Zybrantsz., Cornelis: 1494.
 Soetens, Salomon Michielsz.: 1621.
 Sonderdank, Willem Fransz.: 1522, 1524—1525.
 Zoutelande, Mr. Nicasius van: 1668—1671.
 Spierinxhoek, Adriaen van: 1597.
 Splinter, Cornelis: 1656.
 Splinter, Jan Claesz.: 1522.
 Splinter, Jan Claesz.: 1623—1625.
 Stalpaert, Jacob: 1499.
 Stalpert, Jacob Adriaensz.: 1512—1513.
 Stalpert, Pieter: 1637—1638.
 Stalpert van der Wiele, Mr. Pieter: 1671.
 Swalmius, Mr. Cornelis: 1769—1775.
 Theijlingen, Mr. Augustijn van: 1574.
 Treslongh, Mr. Jan van: 1577—1579.
 Treslongh, Pieter van: 1588—1589, 1608.
 Uijtwijk, Philips van: 1565.
 Velse, Prof. Dr. Cornelius Henricus: 1770—1797, 1803—1808.
 Wielant, Cornelis: 1593.
 Wiele, François Louis van der: 1684—1689.
 Willem, Michiel de: 1627—1647.
 Willemsz., Claes: 1512—1513, 1515—1516.
 Willemsz., Joost: 1485, 1499.
 Willems, Warmbrecht: 1519—1520.
 Wolff, Jan Jansz.: 1610—1613.
 Wouw, Cornelis Jacobsz. van: 1607, 1617—1625, 1653, 1655—1657.
 Wouw, Mr. Jacob van: 1681—1692.
 Wouw, Jacob Cornelisz. van: 1609, 1615—1616.
 Wouw, Johan van: 1643—1645, 1658.
 Wouw, Mr. Pieter van: 1709—1737.
 Wouw, Mr. Pieter van: 1738—1746.
 Wijnpersse, Mr. Dionysius van de: 1835—1852.

STELLINGEN.

- I. De meening van Prof. Mr. A. S. de Blécourt (Kort Begrip van het Oud-Vaderlandsch Burgerlijk Recht, vijfde druk pag. 125), dat in het Oud-Vaderlandsch Recht van de vrouwen slechts de moeder tot voogdes kon worden benoemd, is onjuist.
- II. Het „Kort Begrip van het Oud-Vaderlandsch Burgerlijk Recht” van Prof. Mr. A. S. de Blécourt laat duidelijk zien, dat het als één geheel beschrijven van het Oud-Vaderlandsch Burgerlijk Recht leidt tot het generaliseeren van slechts plaatselijk voorkomende rechtsregels.
- III. Ten tijde der Republiek ressorteerde in het Haagambacht blijkens de practijk de volontaire jurisdictie niet onder de competentie van het gerecht, doch onder de competentie van de burgemeesteren, hetgeen het ongewenschte gevolg had, dat appel uitgesloten was.
- IV. De notarissen zijn de oorzaak geweest van de veelvuldig voorkomende clause van seclusie der weeskamers in de testamenten.
- V. Het verdient aanbeveling uitdrukkelijk in de wet te bepalen, dat een in pand gegeven vordering op naam door den pandhouder kan worden geïnd.
- VI. De wetgever dient de adoptie onder bepaalde voorwaarden mogelijk te maken.
- VII. Het is wenschelijk in de wet strengere bepalingen op te nemen aangaande het toezicht op het beheer van den voogd.
- VIII. De aan- en verkoopbureaux van de bedrijfsschappen vormen een gevaar voor de ontwikkeling van het bedrijfsleven.
- IX. In de practijk zal een zelfstandige organisatie van het bedrijfsleven volgens het verticale systeem meer voldoen dan volgens het horizontale systeem.
- X. Een verordening van een bedrijfsorganisatie heeft algemeen verbindende werking.
- XI. Het is wenschelijk, dat het begrip „aanwijzingen”, bedoeld in art. 15 van het Derde Uitvoeringsbesluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart betreffende den opbouw van een zelfstandige organisatie ter ontwikkeling van het bedrijfsleven, nader gedefinieerd wordt.

